

Samlingar

till

Skånes historia, fornkonst och beskrifning.

Tidskrift,

utgifven af

Föreningen för Skånes fornminnen och historia

genom

MARTIN WEIBULL,

Föreningens sekreterare.

1871.

Obs.! Årsafgiften för 1872, utgörande 3 rdr rmt, torde, om den ej redan blifvit erlagd, med det snaraste insändas till skattmästaren.

Samlingar

till

Skånes historia, fornkunskap och beskrifning.

Tidskrift,

utgifven af

Föreningen för Skånes fornminnen och historia

genom

MARTIN WEIBULL,

Föreningens sekreterare.

1871.

MARTIN WEISULLI

Lund, 1872, Berlingska Boktryckeriet.

Innehållsförteckning.

Historiska handlingar rörande Skåne (Halland, Bleking, Skåne och Bornholm).

	Sidan.
I. Till Skånes danska historia:	
1. Utdrag ur Henrik Veiger-Smiths krönika	1—27.
2. Jörgen Möntirs krönicke	28—56.
3. Förlikningen i Lund 1539	57—59.
II. Till Skånes historia under öfvergångstiden 1658—1710.	
1. Skånska kriget och snapphanefejden 1676—79.	
1. Två bref från P. de Lagardie	60—63.
2. Kristianopels och Östra härads skrifvelse till S. Möre	64—66.
3. Kgl. svenskt placat 1676.	67—68.
4. Åtskilliga danska påbud	69—74.
5. Några bref från skånska adelsmän 1677	75—77.
6. Prof. A. Stobæi relation om calunnier mot prof. M. Nordeman	77—81.
7. Relation om rådm. H. Schlyters förhållande i krigstiden	81—85.
8. J. Pedersön Möllere inför kommisorialrätten i Malmö	75—87.
9. J. Börgeson till landsh. Sv. Ranck	87—88.
10. Öya och Herrestads socknemäns vittnesbörd 1693	89—90.
11. Commissionsacta 1681	90—103.
12. Böneskrift	104—11.
13. Bref till K. M:t. från gen.-maj. G. Lybecker	112—13.
2. Till försvenskningens historia:	
1. 2. 3. C. Hahns memorialer om uniformiteten	114—22.
4. Handlingar till skånska presterskapets möte i Malmö 1681	123—34.
5. Lunds universitet	135—44.

III. Till Skånes svenska historia.

1. Bidrag till kännedom om förhållandena under Carl XII:s styrelse:

1. Skrifvelse från Lunds univ:s consistorium 1711 . . . 145—48.
2. Gen. guvern. Burensköld om underhållet af Stanislai Leczinskis hof i Christianstad 1711—13 . . . 148—50.

2. Bref från Skåne till exc. grefve L. v. Engeström år 1811.

1. Från exc. grefve J. C. Toll 151—63.
2. „ landsh. W. af Klinteberg 163—65.
3. „ hofkanslern friherre G. af Wetterstedt 165—67.
4. „ domprosten d:r J. Hellman 167—68.
5. „ professorn, biskopen W. Faxe 168—69.
6. „ professorn d:r E. Z. Munck af Rosenschöld 169—72.

Sedan utgifvandet af 1871 års första häfte hafva i föreningen inträdt :

Ständiga ledamöter:

- Friherre Lave Beck-Friis, minister, Hör & Bosjökloster.
Herr Fr. Bergman, landtbrukare, Esperöd.
,, J. C:son Bergman, regementsläkare, Carlshamn.
,, E. Borgström, kyrkoherde, Malmö & Svedala.
,, S. Borgström, kammarråd, Stockholm.
Fröken Eva Brag, Lund.
Herr Sv. Broomé, landtbrukare, Eslöf & Orneberga.
Grefve Henr. Dücker, godsegare, Örtofta.
,, Fritz Dücker, godsegare, Örtofta & Slättäng.
Herr N. Fjellander, kyrkoherde, Christianstad & Ljungby.
Friherre Louis de Geer, president, Stockholm.
Herr S. Heurlin, kyrkoherde, Åby & Qvidinge.
,, F. Hjorth, häradshöfding, Engelholm.
Friherre C. F. L. Hochschild, minister, Ystad & Bällingaryd.
Herr O. Hörman, prost, Christianstad & Nosaby.
,, W. Johannesen, landtbrukare, Winslöf & Sörbytorp.
Grefve Robert de Lagardie, landshöfding, Linköping.
Herr G. Liedberg, ryttmästare, Esperöd & Eriksdal.
,, C. J. F. Ljunggren, grosshandlare, Christianstad.
,, M. K. Löwegren, akad.-adjunkt, Lund
Friherre G. Peyron, öfverste, Helsingborg.
Herr Anders Persson, riksdagsman, Helsingborg & Mörarp.
,, C. v. Platen, öfverste-löjtnant, Åby & Wettinge.
Grefve Arvid F:son Posse, godsegare, Ystad & Charlottenlund.
Herr C. G. Stjernsvärd, löjtnant, Christianstad & Widtsköfle.
,, P. W. Tingbergh, förvaltare, Anderslöf & Börringe.
,, A. Tornberg, kyrkoherde, Sölvesborg & Mjellby.
,, C. J. Tornberg, professor, Lund.
,, M. Treschow, godsegare, Christianstad & Karsholm.
† Statsministern grefve C. Wachtmeister.
Grefve G. Wachtmeister, Christianstad & Hanaskog.
Herr C. G. Witt, kapten-löjtnant, Helsingborg.
† Fru Elise Rosencrantz Wulferona.

Ledamöter, som erlægga årsavgift:

- Herr G. Ahlgren, pastor, Landskrona.
- „ F. Ahlström, kyrkoherde, Malmö & Bara.
- „ Jöns Andersson, riksdagsman, Wolsjö & Frenninge.
- „ O. Areschoug, landtbrukare, Cimbrishamn & Esperöd.
- „ Christen Assarsson, riksdagsman, Tågarp & Rönneberga.
- „ W. Billing, häradshöfding, Stockholm.
- „ F. Borg, landtbrukare, Anderslöf & Lemmeströ.
- „ W. L. Borg, landtbrukare, Anderslöf & Björkesåkra.
- „ J. Borgman, rådman, Trelleborg.
- „ J. Brink, häradskrifvare, Engelholm.
- „ F. Brodin, kyrkoherde, Ousby.
- „ N. P. Brunskog, bokbindare, Malmö.
- „ A. Bruzelius, löjtnant, Malmö & Eskilstorp.
- „ A. St. Bruzelius, löjtnant, Ystad & Gyllerup.
- „ O. Bruzelius, garnisonsläkare, Landskrona.
- „ G. Carlberg, rådman, Landskrona.
- „ G. Carlsen, godsegare, Tomelilla & Tunbyholm.
- „ T. Cederborg, kontraktsprost, Christianstad & Qviinge.
- „ T. Christell, med. doktor, Trelleborg.
- „ C. J. Christenson, landtbrukare, Örtofta & Wadmöllan.
- Fröken A. Ehrensvärd, Malmö.
- Herr O. Ekberg, handlande, Lund.
- „ Edv. Engeström, handlande, Malmö.
- „ N. Eskilsson, kronofogde, Ystad.
- „ A. G. Follin, ryttmästare, Helsingborg & Pålsjö.
- „ C. F. Follin, ryttmästare, Helsingborg & Pålsjö.
- „ S. Forsberg, förvaltare, Åkarp & Alnarp.
- „ R. Frick, rådman, Malmö.
- „ L. O. Grönvall, förvaltare, Trollenäs & Trolleholm.
- „ P. Gulin, adjunkt, Lund.
- „ K. Gullberg, häradskrifvare, Trelleborg.
- „ A. G. Gustafsson, kronofogde, Lund.
- „ F. Th. Gustafsson, kyrkoherde, Tågarp & Kågeröd.
- Friherrinnan A. Ramel Gyllenstjerna, Åby & Bjersgård.
- Herr C. M. Hallbäck, konsul, Malmö.
- „ J. Hallenborg, landtbrukare, Lund & Svenshög.
- „ A. Hammar, rektor, Helsingborg.
- „ G. A. Hedman, konsul, Malmö.
- „ S. Henschen, rektor, Christianstad & Araslöf.
- „ C. Herslow, kyrkoherde, Höganäs & Brunnby.
- „ J. P. Hintze, godsegare, Esperöd & Kåseholm.
- „ D. Hjort, konsul, Malmö.

- Herr N. O. Holst, studerande, Lund.
- „ C. Jacobsson, kyrkoherde, Brösarp & Raflunda.
 - „ J. Johanson, kyrkoherde, Sölvesborg & Ifvetofta.
 - „ J. W. Kleberg, kronofogde, Christianstad & Munkeberg.
 - „ E. von der Lancken, auditor, Christianstad.
 - „ C. Lamberg, grosshandlare, Ystad.
 - „ P. Larsson, handlande, Lund.
 - „ N. A. Laurin, kyrkoherde, Christianstad & Hjersås.
 - „ S. Leche, landtbrukare, Lund & Dalby kungsgård.
- Grefve Sten Lewenhaupt, grosshandlare, Malmö.
- Herr J. Lovén, kyrkoherde, Åhus.
- „ G. Ludin, kammarskrifvare, Landskrona.
 - „ J. A. Malmgren, kyrkoherde, Ystad & St. Herrestad.
 - „ F. Meijer, rektor, Trelleborg.
 - „ C. Möller, prost, Malmö.
 - „ Chr. Nauman, justitieråd, Stockholm.
 - „ P. Neander, kyrkoherde, Ystad & Bjeresjö.
 - „ O. Nilsson, adjunkt, Malmö.
 - „ N. P. Nilsson, förvaltare, Anderslöf & Jordberga.
 - „ Sven Nilsson, riksdagsman, Christianstad & Österlöf.
 - „ E. W. Olbers, ingenjör, Åkarp & Alnarp.
- Friherre C. N. Palmqvist, godsegare, Linköping & Manorp.
- Herr P. H. Paulsson, kyrkoherde, Hästveda & Glimåkra.
- „ E. Petré, kyrkoherde, Tågarp & Halmstad.
 - „ J. M. Petersson, auditor, Vallåkra & Hilleshög.
 - „ J. C. Richert, häradshöfding, Helsingborg.
 - „ C. Rosenberg, kantor, Åby & Munka Ljungby.
 - „ N. Rosqvist, handlande, Malmö.
 - „ C. Runstedt, förste bataljonsläkare, Åby.
- Grefve G. Ruuth, löjtnant, Ystad & Ruuthsbo.
- Herr P. Sivardsson, landstingsman, Lund & St. Uppåkra.
- „ A. L. C. Sjöberg, kyrkoherde, Carlskrona & Ramdala.
 - „ A. Sjökrone, öfverstlöjtnant, Helsingborg & Eneborg.
 - „ C. Sjökrone, expeditionchef, Stockholm.
 - „ C. W. Skarstedt, professor, Lund.
 - „ G. M. Sommelius, rektor, Lund.
 - „ L. Stenberg, lektor, Malmö.
 - „ E. v. Stockenström, borgmästare, Helsingborg.
 - „ W. Ström, distriktläkare, Eslöf.
 - „ H. Sturzenbecker, trafikchef, Helsingborg.
 - „ A. Th. Ståhle, handlande, Malmö.
 - „ F. Tellbom, tullförvaltare, Helsingborg.
 - „ G. Thestrup, rådman, Landskrona.
 - „ J. Thorn, häradshöfding, Carlshamn & Hoby.
 - „ J. Torslow, häradshöfding, Lund.

Herr H. D. W. Wallengren, kyrkoherde, Höganäs & Farhult.

„ W. Weibull, landtbrukare, Landskrona.

„ M. Weibull, landtbrukare, Malmö & Sophieholm.

„ P. Welinder, kyrkoherde, Christianstad & Åsum.

„ A. Wengberg, häradshöfding, Ystad.

„ C. Westrup, v. konsul, Helsingborg.

„ L. M. Westrup, handlande, Lund.

„ C. Widegren, godsegare, Askeröd & Westerstad.

Friherre B. A. Åkerhjelm, borgmästare, Landskrona.

Herr W. Åström, tullförvaltare, Trelleborg.

„ Rob. Ödmansson, häradshöfding, Engelholm & Kelliehouse.

I. Handlingar hörande till Skånes danska historia.

I. Utdrag ur Henrik Veiger-Smiths krönika.

(Efter tvenne handskrifter i Lunds universitets handskriftsamling).

Aldrig har Malmö egt en större historisk betydelse än under den första hälften af det 16:de århundradet, då det vid kyrkoförbättringens genomförande utgjorde en af brännpunkterna för hela det danska folkets historiska lif. Beläget emellan det medeltida Danmarks båda hufvudorter, Lund, det gamla erkebiskopssätet, och Kjöbenhavn, den uppblomstrande konungastaden, på föga afstånd från dem begge, var det då ännu icke så fullständigt öfverflygladt af hufvudstaden på andra sidan Sundet, som det senare blef — ännu 1517—19 hade Kjöbenhavn blott omkring $\frac{1}{4}$ flera innevånare än Malmö ¹⁾ — och hvad den gamla metropolinstaden beträffade, syntes vid katolicismens fall lifvet för en tid liksom lemna dess domnande lemmar, för att i stället samla sig hos den för samtidens lifsfriska rörelser mera öppna, framåtsträfvande borgarestaden. I Malmö, ej i Lund, var det som boktryckarne, dessa den nya tidens blänkare, uppslogo sina första verkstäder på denna sidan Sundet, och från dem såg man snart af trosnit glödande reformatorer med en svärm af stridskrifter bestorma den gamla kyrkoläran och hennes ifriga försvarare, de lundensiska prelaterne och kanikerna. I Malmö var det, som Danmarks första evangeliska läroanstalt, — en "academia in sacris literis," såsom den sjelf kallade sig — blef upprättad. Härifrån kom den första danska evangeliska psalmboken, härifrån de första handböckerna, härifrån spriddes sannolikt också de första översättningarna af nya testamentet, af hvilka den äldsta härrör från den med Christian II landsflyktige Malmöborgmästaren Hans Mikkelsen, den andra från den till Malmö ur samma landsflykt återvändande, berömde lundakaniken Christiern Pedersen. Namnen Hans Mikkelsen,

¹⁾ Wendt, Om reformatorerna i Malmö, 4, not. 4.

Christiern Pedersen, Peder Laurensen, Frans Vormorsen, Olof Gyl-
denmund, Claus Mortensen och Hans Spandemager beteckna inom
den danska kyrkans och litteraturens häfder hvad Malmö då be-
tydde för sitt fosterlands inre utveckling, medan den politiska häf-
den har att förtälja om den rol, som den nyare tidens förnämsta
stad i de skånska landskapen såg sig i stånd att spela vid hufvud-
stadens sida, när den stod under ledning af en borgmästare, så till-
tagsen och maktlysten som en Jörgen Kock.

Utom de här ofvannämnde är det ännu trenne i Malmö bo-
satta män, som deltagit i den danska literaturutvecklingen under
denna upprörda och lifliga tid, nämligen en annan af Malmö borg-
mästare, Jörgen Kocks motståndare, Jep Nielsen, hvilken emot lunda-
prelaten Asser Pedersen skref stridskriften En liden Disputats, och
de båda bröderna Herman Veiger och Henrik Veiger-Smith. Dessa
sistnämnde voro födda i Malmö och söner af borgaren Peter Veiger, som
troligen dog 1518, kanske densamme, efter hvilken Pehr Vejers gatan
der ännu har sitt namn; de hade sannolikt båda, (om Henrik är det
med visshet känt), studerat vid tyska universitet, innan de nedsatte
sig som borgare i sin födelsestad, der vid tidpunkten af grefve-
fejdens utbrott Herman nått värdighet af rådman och såsom an-
hängare af Jörgen Kocks parti utförde åtskilliga beskickningar.
Herman Veiger, som gjort sig ett namn inom literaturen i synner-
het såsom Reineke Fuchs danske översättare (Rævebogen 1555),
blef 1536 vid det Kockska partiets fall afsatt från sitt embete
och bofäste sig derefter i Köbenhavn, ehuru han fortfarande för-
blef besuten i födelsestaden¹⁾; brodern Henrik Veiger, inom lite-
raturen mera känd under namnet Smith, hvilket han sjelf använder,
(den latinska formen Faber förekommer äfven), framlefde der-
emot större delen af sitt lif i Malmö och dog derstädes först 1563
i pesten.

Henrik Veiger-Smith, troligen född under det 15 århundradets
sista årtionde, var en af den nya uppblomstrande danska litera-
turens flitigaste arbetare. I sin ungdom studerade han flera år vid
tyska universitet såsom Rostock och Leipzig, hvarest han 1517 be-
finnes hafva utgifvit andra upplagorna af Christiern Pedersens
katolska uppbyggelseskrifter, Vor Frue Tider och Bogen om Messen,
samt 1518 hans Vocabularium latino-danicum. Wittenberg har han
troligen äfven under denna sin studieresa besökt, då han straxt derefter
nämnes såsom en af dem, som bragt de första närmare underrättelserna
om Luthers läror till Danmark. 1520 återfinnes han i hemlandet,
der han detta år utgifvit sin Hortulus synonymorum, men 1524
är han ånyo i Wittenberg, der han sammanträffat med den lands-
flyktige borgmästaren från Malmö, Hans Mikkelsen, som då jemte
andra af de med Christian II landsflyktige sysselsatte sig med öf-

¹⁾ Om Herman Veiger, se ytterligare Jörgen Møntirs kronicke i detta häfte,
der han förekommer under namnet Herman Lijuffwer.

versättning af nya testamentet på danska. Troligt är, att han såsom god Malmöbo delat deras sympatier för den afsatte konungen, enär han befinnes hafva slutit sig till dem såsom medarbetare vid bibelöfversättningens utgifvande. När han återkommit till Malmö, är ej känt, och det saknas alla underrättelser om honom intill 1536¹⁾, då han under pesten utgifvit en bok Om Pestilentzis Aarsage etc, som han tillegnat Claus Urne till Beltebjerg. Hans följande författareverksamhet gick i samma riktningar, som hans första arbeten angifvit. Så utgaf han 1537 och 1560 några skrifter af teologiskt innehåll (En liden Dialogus eller Catechismus 1537, en öfversättning af Luthers företal till gamla och nya testamentet samt ett register till Christian III:s bibel 1560); vidare 1563, hans sista lefnadsår, en språklig skrift, nämligen latinsk glosbok för skolan med dansk öfversättning. Deremellan ligga hans skrifter af medicinskt innehåll, hans läkare- och örteböcker, hvilka utkommo samlade år 1557 och efter hans död ånyo upplades tvenne gånger under seklets lopp med titel Henrik Smiths Lægebog. Af företalet till Mogens Gyldenstjerne röjer det sig, att den flitige literatören, som tillika beklädde vågmästaretjensten i sin födelsestad, hvilken han af borgmästare och råd hade i förpaktning, äfven utöfvat läkareyrket. Kanske har han äfven haft en smedverkstad och på denna grund nämt sig Smith.

Jemte den ofvan skildrade vidsträckta författareverksamhet, hvilken lemnat spår efter sig i samtidens tryckta literatur, har Henrik Veiger-Smith äfven utöfvat literär verksamhet på ett fält, der hans arbete hittills fått stanna obemärkt i handskriftslitteraturens gömmor. Liksom brodern Herman Veiger, hvilken af H. Rördam med stor sannolikhet uppvisats vara författare till den handskrifna krönikan från Valdemar IV:s till Christian III:s död²⁾, sysselsatte sig nämligen äfven Henrik med historiska anteckningar. Den flitige samlaren tyckes under en omfattande historisk läsning hafva fört vidlyftiga anteckningar, hvilka han på medeltidens annalistiska sätt ordnat i krönikeform, härtill sjelf läggande anteckningar för sin samtid om hvarjehanda förhållanden, händelser och personer. På detta sätt har det uppstått en krönika af nog brokigt innehåll, sagolikt, allmänt historiskt och danskthistoriskt blandadt om hvart annat, ett arbete, hvilket han sjelf skildrar i företalet till kanslern Antonius Bryske på ett sådant sätt, att literaturhistorikern N. M. Petersen, som ej känt de kvarlevor vi ännu ega deraf, med fullt fog kunnat anse det för ett "det första historiska konversationslexicon." Att nu detta icke är fallet, hafva C. Wendt och H. Rördam, hvilka känt de utdrag af krönikan, som förvaras i Lunds univer-

¹⁾ Så vida nämligen på honom icke syftas i Jörgen Møntirs kronicke under namnet Hendrick Brandtiuff.

²⁾ Historieskrivningen og Historieskriverne i Danmark og Norge siden Reformationen. Kjöbenh. 1867. 33—36.

sitets handskriftsamling, redan nogsamt antydt. Hela skriften, begynnande från år 1006, bär fullkomligt medeltidskrönikans annalistiska form; den hvilar, såväl för äldre tider som äfven stundom för författarens samtid, på utdrag ur verk af åtskilliga, mest tyska författare, såsom Albert. Krantzius, Herm. Bonus, Sebast. Munsterus, Valentinus Muntzerus, Michael Benthe, Johan Stumpff. Äfven Saxe är åberopad. Efter författarens död 1563 är krönikan fortsatt af en annan hand intill 1594, för hvilket år en halft oläslig anteckning förekommer.

I sin helhet torde icke Henrik Veiger-Smiths krönika kunna anses förtjena offentliggörande genom tryck, i synnerhet icke hvad de delar angår, som ej röra Danmarks historia. Det mesta rörande dansk historia i hans verk har äfven tidigt öfvergått i den tryckta literaturen, då det, såsom C. Wendt och H. Rördam redan anmärkt, tjänat Arild Hvitfeldt till förarbete såväl omedelbart, som genom lundabiskopen Mogens Madsens Series Regum Daniæ, hvilken handskrift Hvitfeldt lika starkt begagnat, som Mogens Madsen förut för sitt arbete begagnat Henrik Veiger-Smiths krönika. Men då ett och annat af intresse, synnerligen för de skånska landskapen, af Hvitfeldt lemnats obemärkt, har man i dessa Samlingar till Skånes historia velat meddela ett utdrag ur de fragment af krönikan, hvilka intill våra dagar blifvit bevarade inom Henrik Veiger-Smiths fädernebygd, och det lemnas med en så mycket större tillfredsställelse, som födelsestaden och födelsebygden efter århundradens glömska derigenom skänka en skyldig gärd af tacksam erkänsla å ett minne, som förbleknat inför glansen af hans efterföljares.

Lunds universitets handskriftsamling förvarar tvenne utdrag ur Henrik Veiger-Smiths krönika, det ena en handskrift in quarto i universitetets egen samling, det andra handskrift in folio i Delagardiska samlingen. Af dessa har handskriften in quarto, såsom till språkform och skrifform den äldsta och mest vårdade, här blifvit lagd till grund för texten och foliohandskriften endast der användts, hvarest den tjänade till utvidgning af den förra. Af qvarthandskriften saknas sålunda på ett ställe, som det tyckes, 2:ne blad: dessa hafva genom foliohandskriften blifvit ersatta. Likaledes har ur denna hemtats en och annan notis, som i qvarthandskriften saknas. Qvarthandskriften bär rörande afskrifvaren anteckningen: hic liber a Johanne Petri scriptus est, och lemnar dermed kanske äfven namnet på den, som fortsatt krönikan efter 1563, Henrik Veiger-Smiths dödsår. Fortsättaren synes, att döma af anteckningen under 1580, hafva under en längre tid varit i huset hos H. Veiger-Smiths enka. En annan anteckning på latin af professor J. J. Winslows hand gifver tillkänna, att handskriften 1659 kommit i hans ego, sedan den förut tillhört hans morfader, kyrkoherden i Qviinge och Gryt, Claus Pedersön. Den har förmodligen öfvergått till universitetet jemte de andra handskrifter rörande Skånes historia, som det eger från J. J. Winslows samlingar.

Vid utgifvandet af här lemnade utdrag har' Henrik Veiger-Smiths krönika blifvit delad i tvenne afdelningar. I den första, här nedan meddelade, har blifvit sammanfördt allt hvad som i ett eller annat afseende rörer de skånska landskapen, samt af allmän dansk historia hvad som kan ega något intresse för kändedomen om den inre utvecklingen och om seder och bruk. En del allmänna historiska data såväl inom som utom Danmarks historia har man ansett här saklöst kunna utlemnas.

I den andra afdelningen deremot har den vigtigaste delen af krönikan, anteckningarna från åren 1523—1537, den mest upprörda delen af författarens egen samtids, blifvit fullständigt tryckt i närmaste sammanhang med den i detta häfte meddelade Jörgen Mönters krönika.

Texten meddelas fullkomligt oförändrad; endast har utgifvaren tillåtit sig utelemnandet af större bokstäfver, då förvirringen härutinnan varit synnerligen stor.

Memorabilia et notatatu digna ex Cronicis Henr. Fabri Malmog.

Malmö bygdis.

1319. Wdij denne tidtt bygdis Malmös stadtt der som handtt nu ligger

1434— — — ¹⁾.

Skaane brendis aff kong Karl Knudtzön.

1452. Om midfaste thid brende handtt Hellsingborgh, Borreby, Verpinge, Gielltoffthe alldelis aff oc en stor part aff Lundtth; bispgaarden oc kircken hollt bisp Tyge for hannem. Oc

¹⁾ Hvad en skånsk krönikeskrifvare i det 16:de århundradet egentligen tänkte om Sveriges minnen från unionstiden, visar sig på ett betecknande sätt af följande anteckningar:

Sueci deficient.

1434. Opsatte sigh en frijbaaren mandtt aff Suerige, cui nomen Engelbertus, contra regem suum Ericum oc handlede saa, atth almuen fiölth fraa kongenn, men strax det andet aar der effter, fredagen nest for hellig x dag, fick handtt mercetem seditiosorum oc bleff ihielstungen.

1448. I samme aar fiölde atther de Suenske fraa den contract, som de haffde giort mz Dan: rige oc uualde Karll Knudssön till en kongh aff Suerige.

1493. *Brugede her Sten Sture, Regentere wdi Suerige*, stor tijranni mod kirckenns p:soner, klerckeriidtt oc adelen medtt roff, wlofflighed, skatt, tyngde oc besueringh oc saagde offrdaadelige, att handtt wille forsöge oc forfare, om dett war sant, som sigis, att huis som kirckens p:soner forfölger, faar heffinn der fore oc far ilde oc kommer ij wedermოდ der fore, huilcket hannem siden hende oc wederfor; hand misste sin ære oc dömdis till en forrædere for mange wchristelige stijke handtt gjorde oc brugit oc fick om sier en ond ende aff verden.

der handtt drog op ad Suerige gien, brende handtt Gierdz herit oc Willens herrit aldelis aff. Kong Christiern kunde icke giöre hannem modstan, thi Örsund, war offrlagt med iiss, huilcken icke kunde bere att gaa oppaa eller ride paa.

Lille ö.

1468. Her Iuer Axellsenns gaardt (qui defecit a rege Christierno, der handtt hörde, att de Suenske war forfaldne) brendis oc ödeleggis aff kōngh Christiern om midfaste thidtt.

Söllfsborg, som her Iffuer Axellssen indehagde, brendis aff kong Christiern circa Michaëlis.

Skjögers dreet.

1496. lod kong Hanss wdгаа it almindeligt bud och befallning offr alt Danmarck att alle almindelige quinder oc skiöger skulle bere paa deris hoffued en fordeeld huffue, halff röd oc halff sort, oc intid klede bere end oc untersk oc intid lerit bere en alene paa j *ſ*.

Biscop Börie.

1498. bleff mester Börie, erchedegnn wdi Rodskilde, som före hagde werit kongh Christierns oc drōnningh Dorethis canceler, wdualt till erche bisp ij Lund, effter her Jenss Brostorp erchebisp dödt.

Her Poffuel Laxmandtt,

1503. riddere, kong Hansis hoffmestere, bleff ij samma aar ihiellslagenn paa Höiebro ij Kiöbenhaffnn aff Ebbe Strangessen och Björnn Anderssen de xm ridd. dag. Mange meene, att dett skede aff kongh Hansis befallningh, thy att her Pouil skulle weritt ij it lönligt forbund mett de suenske.

Gamle Nels Hack aff Hickebiery

1508. bleff ihielslagen udi Hellsing borg aff her Anders Bille, ridder, som daa war kongh Hansis foermars, denn stund kongh Hanss, biscop Börie och andre flere aff Damarckis rigis raadtt waar der thill stede.

Morten Lauritzön, pius & probus civis Malmogensis moritur.

1517. Hand brugede kiöbmandz handell, oc allt hues hand wandtt mett samme handell, lagde hand strax der aff hallff parten till de fattige; hanss brödkorff oc ölkande for de fattige

waar aldrig tomme, stedze finge de fattige for hanss dör öll oc brödt; vestivit pauperes mett kiorle, troier, skiorther, hoser oc sko, som huer haffde behoff oc hannom ombadt. Utinam ditiores vellent hunc imitari!

1519. *Biscop Bōrie dör i samme aar löffuer dagen före jull,* som var S: Anne dagh, wdij Lund, der handtt haffde werit bisp wdij xxiiij aar.

Der biscop Bōrie war dödt, wdualde cannikerne unum ex capitularibus, cui nomen M. Aage Ippsen, till bisp, men kong Christiern begierede, att de skulle tage M. Jören Skottborrigh, hanss andenn cantzler, en god, from, mand, huilket de och giorde, oc M. Age wigede hannom. Men siden att för mester Jörgen ey wille sleppe oc antuorde konning Christiern Borneholm, huilcket handtt wille haffue fraa stictit och till kronen, saa bleff handtt och sköt wdtt och kom ij kongens wrede oc aff fryct tog en kappe paa sig ij Kiöbenhaffn ij graabröder closter, ut in hac veste eo melius effugeret, contulit se Romam och bleff der wiidtt aff paffuenn till ercke bisp ij Lundt oc der sangh hand sin förste biscops messe, oc fordij handtt icke mett fred kunde were ij Lunde stict for M. Agis slect, som for wd meldis, thy flyde handtt till Collne och bleff der suffraganeus.

Cannikerne ij Lundt fangis.

Steffnede kongh Christiern Lunde canicker for sigh oc begere aff dem, att de wille offrantuorde hannem Borrenholm och Ahuss mett nogitt andett godz, som stictedtt tilhörde. Der de dett icke giöre wille, settis de ij fengsell.

Dansk tölls sise.

I samme aar S: Peders dagh ad vincula tog Malmös indbyggere paa raadhusit wedtt dansk tölls sise.

M. Dirick bisp i Lund.

1521. Bleff mester Dyrick Slaekhecko indled ij Lunde stigt for enn ercke biscop och waar stadfest aff papa Leone X.
- 1522 *Kong Christiern lod brende denne M. Dirick* paa gamle 24 Jan. torgh wdij Kiöbenhaffen; men för hand brendis waar hand bagbunden, och bödelen lidde hannem op att stien till galienn vj eller vij tren, som stod samme tid paa gamle torg.

Hammer huss slot paa Borrenholm vindis oc indtagis aff de lybske oc deris till hengere eodem anno.

M. Johan Veze bisp ij Lund.

I samme aar 2 feb. bleff M. Johann Weze, som war enn frijbaaren mandtt aff Cleue land och war M. Dyricks cantzeler, indled for enn bisp ij Lunde stigt. Samme Johan fulde kong Christiern aff landtt och bleff sidenn bisp ij Costnitz eller Constantia.

Aare sild.

1539. paa lagde kong Christian, att huer fiskere, som fisker wdij Öresundtt efter sild, skall giffue iiij ole sild for huert aar.

Lunde capitels iordegods i Malmö.

1541. I samme aar wdij kong Christians neruerelse skede enn contract oc forligelsse emellem Lunde cap: och Malmös indbyggere om dett iorde gods, som Lunde capitel haffue liggendis inden Malmös porte, som de breffue forklare, som der om giorde ære.

1542. *Hertug Frederick, kong Christians sön, hyldis* paa Löbershöy till Danmarcks konge tisdagen for S: Laurentii dag, som war den viij dag Augusti. I samme aar hyldis hand oc paa alle landzting.

Örne told.

I samme aar paa lagde kong Christian, att huer öxe eller hest, som wdskibis till siös, skall giffue en j gyllen till toll.

Tystölls siise.

1543. Paa lagde kong Christian, att kiöbmenderne skulle giffue ij gyllene till siise aff huer lest tystöll, som fördis wdij Danmarks rige.

Anne Ramsis brend.

1546. Den 13 Augusti, som war mandagenn nest Mariæ Assump, bleff brent wdenn for Malmö Anne Christenn Pederss. (som kallis Ramsiö efter hendis förste hrossbonde) for iiij hindis ecte börn, hun haffde ladit myrdtt.

Item ij aff hindis piger, som qualde itt aff samme börn bleff oc brent samme tidtt. Bleff oc Karine Iffuer Belte

magers brent, for hun haffde werit wdij raad med hindis datter, der hun tiente samme Anne, att myrde itt aff samme börn.

Jören Kocks testamente.

I samme aar den 1 dag Martii gjorde Jorgen Kock, borgemester wdij Malmö, och hanss erlige hustru Sisse Kortz daatter itt euigt testamente for de fattige, saaledis att huertt fattige menniske, som gaar om gudz almisse, skall haffue huer dagh for enn smaa penning bröd bagitt effter tidzens leylighed, och skall samme allmisse wdgifuis for Malmö raadhuss, och fattige, som ligge paa deris sotte seng, skulle oc nyde samme almisse, wdentagne de som ere ij hospitalitt.

Dyrtyd i Danmarck.

1546. Item war der en suar stor dyr tidtt ij Danmarck: j skeppe mell galtt 24 ρ j skeppe ru 18 ρ j skeppe byg xij ρ och j $m\frac{1}{2}$, der bonden skulle saae: j tr ru mell galt x $m\frac{1}{2}$.

I samme aar oc dyre tidtt bygdis dett up raadhuss ij Malmö.

Kirkegaarden uden for byen.

Lod kong Christian 3 wdgaat itt almindeligt mandat, adtt mand skulle graffue oc giöre kirkegaarde wden for stederne till att iorde och begraffue fattige folck wdij; thi bleff denn ny kirkegaard wdenn for Kiöbenhaffn giort till fattig folck oc den ix Februari anno 1547 begyntis först att iordis döde menniskis lig der wdij.

Hustruen nyder halff bo.

I samme aar gaff kong Christian den 3 quindfolkene in Dania dette priuilegium oc frijhed, saa att huer quinde skall nyde effter hendis döde hosbonde helten aff gottzitt, huad heller hun h:r börn eller inge börnn; för fijek hun icke mere end som itt dett beste barnn.

1551. *Lector Franciscus Wormordi*, primus superintendens euan-gelicus, moritur 19 Decembris.

1552. Anno 52 var der en stor *herredag ij Kiöbenhaffen* oc bleff der besluttet, at de Vendeske siösteder skulle beholde deris preuilegier, de haffde skreffuen och beseglede, men det skulle

de icke nyde, dett de präde att sette frem: Na unsre olde wise und wane.

Samme aar den 17 Maij saae fire fiskere aff Malmö, lowactige fattige dannemend, formiddag, der klokken var 8 och himmelen var klar, ett barn saa stort, som dett kunde veret 8 aar gammelt, som gick korsuis paa himmelen mett udstracte arm, och det kom aff suduest och gick ind wdj öster. Hoss den höyre haand gick itt riss och hoss den venstre 2 suerd, dett ene var saare stortt och det andett nogett mindre.

1553. *bleff Nells Jpssen*, raadmand ij Malmö, död.

1554. *Hertug Fredrick* anammet Malmös slot 20 Julii aff sin kiere herre fader kongh Christian. Erlig oc welbyrdig mand Eyler Hardenbiergh war samme tid denn wngne herris oc förstis hoffmester.

M. Christen Pederssen, som war kanick wdj Lund, döde ij Sielandtt wdij enn bondeby Helsinge den 16 Januarij 1554 hoss sin frende her Peder N. i Helsinge, en bondeby 2 mile fraa Helsingör.

Skib ad Flecker öen.

1555 paa lagde kongh Christian, att alle kiöbsteder wdij Danmarck motte kiöbe och fly dem skib oc dem wdgiöre oc berede till orloffs skib mett folck, fetalie och skytt oc allt anditt hues der till hör, ut regni hostes auerterent. Disse forsamledis for Kiöbenhaffn. Den 13 dag Junnii löb de fraa Kiöbenhaffn mett kongens orloffs skib ind ij Norge wdij Fleckers haffn; der laa de stille en tid lang oc den 23 Augusti komme tillbaka igien for Kiöbenhaffn. Her Maagens Gyldestiern war öffuist houismand paa samme skib.

Preste skatt.

1559. I samme aar gaffue alle canicker oc prester offr allth Danmarcks rige kongl. may: till skatt den tredie pending aff all deris rente och indkomst, som dem tillfald in anno 1558.

Torden ij Malmö och ij Kiöbenhaffn.

1560. I samme aar 29 Octob. formiddag hallff gaaen till xi kom itt stort forferdeliget liunild som klar röd ild och torden oc

slo ind öffuerst ij S: Peders kircke torn oc brende xvijj affne ned aff samme torn. Borgemester oc raad ij Malmö loffuede oc till sagde nogle karle en sum pendinge, att de wille giöre deris beste der till, att de kunde redde tornitt, huilcket de oc giorde och slucte illden; slo oc samme tid itt hull paa samme mur paa den norderste ende, udslette och paa skiffuen paa seieruerckitt nogle tall.

Paa samme tid oc time slo och torden ned ij S: Nicolai kircke Haff. ij en taffle paa alteritt.

Samme aar den 23 Februarij seglede *hertug Magnus* aff Bleging till Lijffland at vere bisp. 1 Martij kom hand till Gulland, der war hand till den 8 Apr., seglede saa der fraa oc kom til Lijffland d. 16 Aprilis.

1567. *Anno 1567 oc 65 war den store pestilentze* om kring Belt och paa alle sider, oc döde der aff Malmö skole samme sinde scholemesteren oc alle fijre höernerne och börnene saa ner som tre eller fire paar, der bleff ij lifue att gaa for ligh.

1573. *Der mand skreff 1573 aar*, öffer Öresund mand paa issenn for, daa frösse 3 folk paa issen ijhill, som ginge fraa Mallmö och till Kiöbenhaffn.

1577. Anno chri 1577 den 12 Aprilis bleff hertig *Christian den 4* fød paa Fredricks borg oc bleff hylditt till Danmarckis konning S: Viti dag paa Wiborgs landsting anno 1584, oc samme aar bleff handtt oc hyldet ij Fyn oc ij Sielland och sidenn den 20 Julii ij Lund ij Skaane samme aar.

Anno 1578 döde her *Kolle P:ssön* om alle hellgens tid: handtt waar een Fynbo.

Om Nels Ibsen, öffuerst borgemester ij Mallmö.

Der mand skreff tusind fem hundritt aar

Oc fier sinds tiuff ieffne,

Den dag, der jomfruen ij solenn indgaar

Efter sin tid oc skeffne,

Hensoff fraa denne ælendighedz öö

Nels Ibssenn, den vi skriffue

Borgemester och raadmand ij Mallmö

Wdij aarene siu oc tiuffue.

Nij hundrede daaler ij sit formaal
 Gaff hand paa euig rente
 Till skolenn oc aarme oc hospitaal.
 Dette war hanss testamente,
 Huilcket hanss sönnner oc daatter kier
 Samtychende gierne waare,
 Hanss well betrod maa distribuere,
 Som de for Gudtt will suare:
 Hanss siell monne Gud beuare!

1580. Anno 1580 denn 19 Januari bortsoff i Herren salige *hustru Smidtt* ij Malmö (meus circiter septennium hospes longe charissimus.

1582. *Anno d:ni 1582 om hösten döde Nels Madssen*, borgemester ij Malmö, föd ij Ny Kiöbing ij Jullandth.

1583. Anno 1583 den 14 Feb. om morgenen, lidit for 5 slet, döde salige her *Isaach Pedersen*, prouist ij Oxieherit, som haffde weritt sogne prest wdij Mallmö ij 15 aar.

1584. *Anno Chr:i 1584 om effterhösten döde her Gerst Albritzön ij Torringe* aff enn hefttig pestilentze, som dett aar grasseret alle wegne ij Skaane; döde oc samme gang hanss quinde oc deris eniste sönn Albritt.

Item samme aar döde M. Vessell cantor ij Lund, men an:o 84 döde hanss succentor h. Hanss Hollender.

Anno d:ni 1584 om sommeren döde hasteligen hen Jacop Pedersönn, borgemester ij Malmö sine liberis. Gud beuare oss fraa braad död. Amen.

Anno d:ni 1584 bleff hospitalit ij Malmö forbedritt mett bygning, mett huelning offr altaarit oc mett ny stole. Disligiste och saa bleff samme aar bryst vernen paa den wester wold oc paa den öster rundell satt.

Fraa S: Mickels dagh anno 1584 oc saa frem att ind till waaren wdygiennem war der slett ingen winter, den nogen kunde regne, huerken mett iis eller snee. Om S: Poffuils tid stode prterne ij haffuerne mett sine skiönne blomster, saa mand tog dem hiem och strödde vinduerne oc borderne der mett. Oc mand fick gode oc wellsmagende vrter till sallatt

om Kyndellmijssse dagh. Huad dett will hiem bære, maa Gudtt wide, som alting wedtt.

Samme aar oc paa det effterfölgende war en suar hefftig pestilenze alle wegne ij Skaane. I Malmö waar dett stille. Daa döde mijn gode wen Jep Brand ij Hötoffte mz sin hustru Kirstine P:sdotter.

1585. At den 15 dag Januarij daa döde salige *her Anders*, som haffde predickett her ij Malmö ij 17 aar.

Anno Chr:i 1585 Kyndelsmijssse dagh om afftenen, der vecterne hagde robtt nij om afftenen, daa nedslög itt forskreckeligt *torden slaag* ij Kiöbenhaffn ij wor Frue kircke torn och kom illd ij to stole, een paa den nörrö oc en paa den sönder side oc brende till anden dags morgen. Oc aff samme slag reffnede Helligeistis störste klocke ij 4 parter.

Anno Christi 1585 Dominica rogationum drog doctor *Klaus Hamer* fraa Kiöbenhaffn och till Mallmö och wfortöffuitt fraa Malmö och paa weiene till Lundtt och paa samme wey tog sig ij sinde att wille icke till Lundtt, men hand leyde wid Höye Broo en bonde wogn till Lyngby och om afftenen gieste der sognepresten ibidem, och lidit effter att handtt war didtt kommen, men de beredde bordett och wille giffue hannem nadere, gick handtt wd oc der de sögte strax effter hannem, daa fands handtt död ij en brönd ij samme prestis gaard. Hand war græcus professor in academia Haffniensi, vir in primis clarus et insignis.

1586. *Anno 1586 den 17 Martij bleff mester Jacob (Nilson)*, hustru Karinis sön wdij Lund, bals huggen ij Kiöbenhaffn ob satyricam quandam cantilenam adversus D. Episcopum M. Nicolaum Albinum. Oc gick handtt megit frimodigh till döde ¹⁾.

¹⁾ I samma folioband, hvarest den yngre afskriften finnes, äro följande rim härom antecknade, som visa tidsuppfattningen af denna händelse.

Etliche rim, som en norsk prest gjorde om M. Jacob, der bleff rettet i Kiöbenhaffn.

Hagde bispen i Lund sig end forseet
Met stenen, som hand lod tage,
Aff Gudtz forsiun er saadant skeet
Hans hoffmod der met at plage;

Anno 1586 om fastelaffvens tid bleff der en prest mett alt sit ganske folck dissligist mett en anden gammel predicator, som hannem haffde gest, formyrt hen ved Mastrand ij Norge aff 2 mordiske kremmer dreng, som de haffde lant huss om natthen, huilcke der de haffde myrd ynckeligen alle ij gaarden, saa satte de ild paa alle fire hiörner ej gaarden oc toge hues klenodier der fantz. De bleffue dog aff denne gamle prest beröfft oc siden bleffue de stegte. Disse ware 2 skotte dreng.

1587. *Anno 1587 den 6 Martii* oge de imellom Helsind borg oc Helseiörg mett store ektre packer oc dreffue de ijsen oc stude der offuer och mett vin fad paa tre ammer, oc bönder ij Skaane aage der offr oc saalde les wiid for x sk.

Item ij samme aar den 17 martij dreff alle skiff oc skuder aff Malmö redtt oc pramme oc alle pele, som pramme och skuder war belagtt widtt, tog ijsen henn alle sammen.

Denn store klaack ij Lund veyede 67 skippund.

1588. *Anno 1588 denn 4 Aprilis döde vor naadigste herre kong Fredrick den Anden* paa Anduorskouff slott ij Sielland, paa huilcken dag Skiertorsdag faltt, om effter middag, der klokken var 4 slett.

O Danmarck, Danmarck, see dig nu om,
 Du har her mist een herre from;
 En klar soel för oss till berge er gaan, min ven,
 I naar Gud vill den maa oprinde igen!
 Gud hielpe oss fattige danske folck
 oc ver vor skytz herre, vern och tolck!

Den 3 paske dag begynte dett att ringe for kongen offuer all rigett naar 12 slo om dagen huer dag j time.

Salige kong Fredrick var nu 54 aar gammell oc haffde regieret udj 29 aar fredelige christelige och vell.

Samme aar den aanden Aprilis döde frue *Mette Peder Oxes* och bleff begraffuen ij Skarolt den 14 dag ij May maanett.

Dog burde der ingen erlig mand
 Sig saa offuer hannem at heffne;
 Thj er det icke vnder paa, min sand,
 At det kaaster liff oc leffnit.

I dett samme 88 aar den förste dag Martij döde erlig och gudfryctig quinde *Johanne Jacop Samsings*, borgerske her ij Mallmö ij en christelig bekiendelse och Guds sons Jesu Christi paakaldelse. Gud giffue hende en saalig och gledelig opstandelse. Amen. Gud troste alle effter leffuendes venner och bedröffuede hierter.

Den 3 Aprilis ij samme aar om natten mellem elfue och tolf bleff seet aff luren och tornvecterne her i Mallmö först en ild foer aff himmelen ij en mörck natt, meget klar röd och skindendes, och strax i en sky bleff seett en offuer maade grusom stor mand och lang, met en offuermaade breed hatt paa, som hengde nedt offuer hans skuldrer, ett ett langtt huitt skeg, som siutes att flagre hid och did for verett. Item vide buxer och en stacket kappe och begge hans arme och hender vare ij siden udspent. Dett varede vell j kaarter, och sidden ij en anden sky forsuant och deelt ij 4 parter. I huad Gud will, dett will betyde!

II. Bidrag till historien om de inre oroligheterna i Danmark efter Christian II:s flykt 1523.

1. Henrik Veiger-Smiths krönika 1523—1537.

Jörgen Kock borgemester ij Malmö.

1523. I dette aar, der kong Christiern togh sigh ij sinde, att hand wille fare aff rigett, gjorde hand 1 Aprilis Jörgen Kock, hans naadis myntemester, till borgemester wdij Malmö oc befoll hannem Malmö stadtt, att handtt skulle hollde hannem den till gode, till huilckit hand gjorde sit beste oc hiöllt denn saa lenge, som hannem mueligt waar.

Christiernus 2 faar aff rigit.

I samme aar, der Danmarcks rigis raadtt oc aadel haffde opskreffuitth deris æed och troskab, som de haffde suorit hans naade, tog hand sin hustru oc börnn oc droge aff rigit fraa Kiöbenhaffn mandagen nest effter quasi modi geniti söndage hen till Westerlandene och komme ind for Fere wdi Selandtt oc de bleffuede erlige anammede aff herrerne aff Fere oc laae nogle dage paa hanss gaard, sidenn fore de der fraa till Mecheln wdi Braband och de bleffue der indförde paa Keiserens gaardtt.

Fredericus I Rex Daniæ.

I samme aar indkallede Danmarcks rigens raad oc adel hertug Frederick aff Holstenn, kong Christierns farbroder, till en konge wdij Danmarck och Norge, oc anden dagen for S: Botills dag drog hand for Kiöbenhaffn, oc bestolde dett mett de wendiske siösteders hielp oc bistantt. HERM. BON.

Skermössel for Malmö

Löffuerdagenn for nativit. Mariæ stod wdenn for Malmö

emellom den danske adell och Malmös indbyggere, oc stridzmend red aff stadenn oc droge till Skaberse. Der de skaanske herrer, som der forsamlede ware, fornumme deris tillkomst, flyde de; somme aff dem lode sadle, stöffler och harnisk bliffue der och fiölle paa hestene och römde, och samme tid satte de aff Malmö ild paa Skabersö gaard.

Hertug Frederick aff Holsten hyldis i samme aar paa Lybers höy for Lund till Danmarcks konge.

Mester Aage Ibsen bleff i samme aar udualt till erchebisp udi Lund.

1524. *Kiöbenhaffn och Mallmö* opgiffuis om hellig tre kongers dag i kong Fredericks hender, och samme dag vare M. Aage, udualdt till Lunde stickt, och her Albrit Ibsen, riddere, paa Malmös raadhus och Mallmö borgere suere dem huldskab och mandskab.

I samme aar bleff konning Frederick kronder, ij Kiöbenhaffn den 5 dag Laurentij, ij Danmarcks rige.

Dronning Sophia, den förste Frederici hustru, ij Kiöbenhaffnn bleff kronit till drotning paa Maria vndfangelsis dag.

1525. *Slau for Lund.* Her Söffren Norby kom fraa Gullann med sin krigsher ind ij Skone at indtage dett paa Christierns 2 vegne, och den 1 Aprilis stod en strid for Lund ij mellom Her Söffrens stridsmend och de danskis stridsmend. Her Söffrens taftte och der bleffue vije aff hans fangett och indförde ij Malmö och efter slaffuit var offuerstaidt, slogis (af) de danskes stridsmend (ihiell) ij Lund Lx gamle ærlige fromme mend och borgere. Dissimellem var Söffren Norby udi Landskrone och löffuerdagen Misericordia D:ni blef hand udj Landskrone bestollet ad diem Petri et Pauli af Danmarcks raad, och da ergaff hand staden med nogle artickler och vilkor att skulle beholde Bleginge och anttuorde fraa seg Gulland, som hand da indehaffde.

I dette samme aar lod konning Frederick prediche Christi euangelium alle vegne ij Danmarcks rige, skyttede och beskermede alle, soni dett predichede och lerde, (for) bespernis och deris tillhengere(s) voll och tiranj ¹⁾.

¹⁾Se härom H. Rördams anm. i Historieskrivningen og Historieskriverne etc. 39.

Claus Kniphoff,

1525. en borgeris sönn af Kiöbenhafn, ¹⁾ forsamlede nogle skib och stridsmend tillsammans, med huilke hand vilde verit i Norge paa kong Christierns vegne. Men paa den 18 Octobris blef hand offueruunden af de Hamborgers orloffs skib och blef hand halshuggen och LXX personer med hannom, som hand och de andre hafde verit obenbare söröffuere; hand haffde Caroli denn 5 och kong Steffle breff eller Siöbref; hand och de som med hannem vare blefue rettede och dömdis med ett falskt bref, huilckett fru Margrete, keiser Karls den 5 stadholderske vdi Vesterlandene, skulle haffue vdgifuet, och der kong Christiern och droning Elizabett tilltalde hende om samme breff, nectede hun det och sagde, att dett breff var icke vdgifuit medt hendis vilge och samtöcke.

1529. *Bleff Guds ord först predicket ij Danmarck.* Kong Frederick den förste lod vdga en ordinantz, i huilcken (han) under och till steder, at Guds ord maa och skall predickis offuer alt ij Danmarck.

Niels Brae, en fri mand aff Skane, som var lam i baade sine been, blef samme aar fangen for Trelborg, siellff viij. Hand och de fördis till Malmös slott, och der bleff samme Niels foruarett udj nogle dage med vectarne; de andre sattes ij fengsell, aff huilckett de udbröde och undkomme. Dereffter fördis Niels Brae till Kiöbenhaffn och bleff der rettedt met itt suerd, fordj at hand icke vilde suerge tho konger

M. Hans Tagesenn bliffuer i samme aar sendt aff kong Frederick fraa Viborrig (huor som hand nogen stund haffde predicket euangelium) till Kiöbenhaffn och hand skulle der lere och predicke Guds ord, huilcket hand och trolige gjorde.

Kong Christiern fangis.

1532. Om S: Jacobs afften kom kong Christiern fraa Norge for Kiöbenhaffn effter den dag tingning, som nogle aff Danmarcks rigens raad och de vendiske siösteders sendebud haffde giort med hannom, saa att hand skulle komme feylig der med CC personer och hæden igien, om hand och kong

¹⁾ Uppgiften att Claus Kniphof väl var af utländsk härkomst, dock född i Malmö, torde härefter böra rättas.

Frederick och rigens raad icke kunde foredragis: hand kom icke i land eller till ords med kong Frederick. Men der hand haffde liggett for Kjöbenhaffn vdi viij dage fördis hand till Sönderborrig och sattes i fengsell, vdj huilcket hand sad inde luct vdj xij aar; der effter formildede hans kiere herre oc frende, kong Christian den 3, hans fengsell och lod före hannom till Kalenberg och hioitt hannom der erlige och förstelige. (HERM. BON.)

1532. *Hans Mickelsem*, borgemester i Malmö, som var tilfornu uddragenn af rigett medt kong Christiern och miste der offuer alt dett godz hand haffde i Danmarck, döde ij Har-deruerck udj Gellderland den 20 Decemb. Denne Hans Mickell-sen lagde först de vaalde, som ligge omkring Malmö. Hand begynte och at forhöye gaderne och forbedre dem, huilcket Jörgenn Kock borgemester siden forfulde. Samme Hans Mickellsen gjorde den östre siö, som ligger wdenn for Mallmö.

1533. *Kong Frederick den förste* döde paa Gottorp paa Skier Torsdag, som var den 10 Aprilis, och end dog hand död och balsommerit var och lagtt vdj itt vexitt læritt och en tett begett kieste, so rand der alligeuell blod aff hannom, att mannd satte kaer der vnder at dett skulle löbe vdj. (HERM. BON.).

Herredag mod Guds ord.

Der konng Frederick var död, hiölte bisperne och deris tilhengere en herredag i Kiöbenhaffn, at de ville nedlegge Guds ord och foriage dem aff riget, som ville dett predicke, som den Reces uduiser, huilckett de gjorde och beseglede die Visit. Mariæ. De lode och hugge freden aff nogle kiöb-steder och gjorde dem fredlöse for euangelium, och denne var den rette ordsage och begyndelse der till, att greffue Christoffer aff Oldenborg bleff indkallet udi Danmarck. M. Hans Tagesen bleff foruist aff Sieland och Skaane i samme herredag.

Her Mogens Gyllenstiern mod de engelske.

1534. Nogle forledne aar toge de engellske mod all skiell, loff oc rett fraa her Mogens Gyllenstiern itt skib med all sitt laad, for hues sagh oc handell handtt tit oc offte lod söge kongen aff Engeland med wenligt breff oc forskrifter oc

besynderligen medtt kong Fredricks forskriff, sed frustra. Der fore bleff handtt först aarsagit att bruge rett mod dem, som hannem haffde vforrettet. Och hand wdredte till söes en hans tiener oc hoffuidsmand wid naffn Hanss Bijterfeldtt medtt hans tillhengere oc medhielpere, toge tuende skib fraa de engelske, som war ladde medtt kaastelige ware, kramgods oc allehonde wrter, saa at her Mogus Gyllenstierne kom rigelig till sin betalningh.

Malmöes slot indtages.

I samme aar effter kong Fredericks död begyntis stor oprör ij Danmarck for denn skyld, att bispene oc deris tilhengere haffde ladit huggit freden aff nogle kiöbsteder, som haffde anammit Gudz ord: thy indtoge de aff Malmö den 4 dag wdij pintz wge Malmöes slot fraa her Mogens Gyldenstiern, som daa slottit inde haffde, och samme dage begynte de att bryde dett ned.

Herremend fangis.

I samme aar söndagen nest effter pindz dag kom her Truit Wlstandtt, her Claus Podebusk, riddere, fraa Kiöbenhaffn till Malmö och bleffue der fangne och indlagde hoss borgerne oc war der saledis ij IX wger.

Greffue Christopher.

I samme aar söndagenn for Johannis Bap., som waar den 21 Junij, kom greffue Christopher fraa Oldenborg for Kiöbenhaffn wid Öresund med de wendiske sösteters skibs hielp till att wndsette hanss herre oc frende kong Christiern (som hand foregaff) aff sit wförstelige fengsell, och om tisdagen att morgen drog hand oc hanss stridmendtt ij landtt hoess Skouffs hoffuit wden all modstand oc giellsigellse och drog till Roskilld oc laa der om natthen; om morgenen drog handtt till Kiöge oc lod breff wdga till almuen, att de skulle möde hannom om freddagenn der nest paa Wlffue mosen, och der suore de hannem huldskab oc mandskab paa kong Christierns wegne. Sidenn drog greffuen for Siöholm och skiöd dett till storme, saa gaff her Anders Bijlle dett op oc greffuen bad hannem till gest samme aften.

Kiöbenhaffn opgiffuis.

I samme aar tissdagenn for S: Marcelli dag, som war den 16 Julii, kom greffue Christopher ind ij Kiöbenhaffn, thy borgerne opgaffue stadenn ij kong Christierns naffn, och greffuen laa paa degens gaardtt wdij x dage, forendt slottit opgaffs.

Kiöbenhaffns slot opgiffuis.

Fredagen for S: Jacobs dag, som war den 23 Julij, opgaff her Jehan Uerne, riddere, Kiöbenhaffns slott for greffue Christopher paa kong Christierns wegne wden suerd slaug oc hand lod strax före aff slottit alt hues ham tilhörde.

De skaanske herrer suerge.

Tijsdagen nest for S: Oluffs dag ij för neffnde aar kom her Tyge Krabbe och de andre aff dett ganske raad till Kiöbenhaffn till greffue Christopher och suore hannem huldskab oc mandskab paa kongh Christierns wegne.

Greffue Christoffer hyldis wdi Skaane S: Laurentii dag paa kong Christierns wegne paa Löbers höy wdenn for Lundtt, och suore ridderskabet, borgemester och raadmendtt aff alle kiöbsteder wdij Skaane, samledis bönderne och meninge almue huld paa kong Christierns wegne.

Wermöllerne for Malmö.

1535. Item brendis weer möllerne aff ridderskabet wdi Skaane den 18 Augusti, for hues skyld de wdij Malmö nedbröde deris gaarde, som de wdij stadenn haffde.

Skeermössel for Helsindborg.

I samme aar Tijsdagen for S: Marcelli dag stod der skeermössel etc. Der bleffue nedlagde xiiijc knecte, som war wdij greffue Christophers och de Lybskis tieniste, huilcke der waare wdsende, att de skulle stride mod de suenske. De danske fiöllde fraa greffue Christopher till de suenske och saa nedlagde de samme stridz knecte.

Lybeke bestollis.

I samme aar bestollede hertug Christiern aff Holstenn Lybeks stad och giorde der fore stor skaede oc tuang dem wdi stadenn dertill, att de motte giöre fred med hannem och Holster landtt. (HERM. BOX.).

Hertug Christian aff Holstenn indkallis i samme aar aff Danmarekis rigis raadtt och adell att were konge. Handforde krig mod greffue Christopher och mod de Lybske.

Den 24 Julij S: Jacobs aftenn, och waar en Löffuerdag, komme hertug Christians orloffs skib i Öresundtt och daa bestolledes Kiöbenhaffn.

Kong Christian d. 3 hyldis till konge onsdagen nest effter wor frue dagh assumption., som war then 18 dag Augusti, paa Lijbers höy for Lundtt.

Herremend fangis i Malmö.

I samme aar den 13 Martij sende greffue Christopher till Malmö her Anders Bille och den 18 Martii her Johan Uerne och den 23 Aprilis Christopher Gyllenstjerne, den 20 dag Maj Knud Henricksenn, Erick Christopherssenn, Knud P:ssen Thonnis Sture; disse bleffue nogle dage foruarede med vectere oc siden indsatte ij fengsell.

Amage indtagis aff kong Christians stridzmenndtt tisdagenn effter hellig legoms dagh.

I samme aar torsdagen for trium regum opgaff Laange Hermend Kolendborgs slott for her Mogens Göije paa kongh Christians wegne.

Malmö opgiffuis.

1536. Dominica Judica, som war den 2 Aprilis, fore Jep Nellssen, Jens Fönboe, borgemester, och nogle aff raaditt, sameledis och nogle aff meninghedenn aff Malmö till Helsingjör och sagde höyborne förste kongh Christian Malmös by till och daa bleffuet illgiffne alle sager. Oc den 7 dagh der effther, som ware Fredagen for Palme söndag, komme de till Malmö igen och hues de handlitt haffde kundgiordis anden dagenn for menigheden.

Krogen opgiffuis i samme aar tissdagen for trium regum ij kong Christians hender aff Henrick Brantum.

Kong Christian kom til Malmö tisdagen nest epter palme söndag, som war den 11 Aprilis, och haffde mett sig enn fennicke stridzknecte och ijc heste aff dett danske reyse tygh, och samme dagh bröde de svenske deris leyer op, som haffde bestollit Mallmö, oc droge till Suerige. Och Skier-

torsdagen der efter, som war den 13 Aprilis, suore Malmöes borgere hanss naade siellff oc daa bleff atter igen alle sager tillgiffne, oc dett skaanske raad och Mallmöes borgere bleffue forligte, saa att alle sager skulle were döde oc tillgiffne; oc lange freddag, drog hanss naade aff byen igen till Lund, strax efter middagh.

Fetalie ij Malmö der byen opgaffs wforterit, foruden den som den meninge mand haffde, tystöll och mell LV lester, Rostocks öll xxxvij lester, malt xxix secker etc.

Kiöbenhaffn opgiffuis i samme aar wdij kongh Christians hender fredagen for S: Jacobs dag, som war den 18 Julii. Registerit paa huad alle ting haffuer gullit ij Kiöbenhaffns bestolning giffuer tillkiende huad nödt de haffue leditt.

Paa dett mandtt maa sse och forfare, huorledis Kiöbenhaffns indbyggere hulde deris æd, huilcken de haffde suoritt paa kongh Christians wegne, sammeledis och att mand kandtt se oc forfare, huor christelig, mildelig och naadelig kong Christian handlede med dem, end dog hanss naade wiste, huad nödt de haffde att lide, will ieg her sette itt register, optegnitt wdij samme bestolning, huad alle ting haffue kostitt ij Kiöbenhaffn:

- en potte rensker vin viij *m℥*,
- en ommen iiijCLXXX *m℥*,
- en potte miød iiij *m℥*,
- er tönen iiijCL xij *m℥*,
- en potte dantstt öl j *m℥*,
- en potte tyst öll ij *m℥*,
- er tönen iijc oc vj *m℥*,
- en potte kaaffueente viij *℔*,
- en potte wand, södenn mett humle, iiij *℔*,
- 1 potte melck viij *℔* och gaalltt och j *m℥*,
- 1 skeppe mel L *m℥* oc paa dett siste x gamle gyllen, Hertuginden aff Meckellborg gaff xj franske kruner for en skeppe mel;
- gaff och samme hertuginde for itt ager hönss en liden side flesk oc en gaalltt gyldenn.
- En skeppe mallt xxiiij oc xx *m℥*,
- en skeppe byg to gaallt gyllen,

en skeppe humble cij gaalt gyllen,
 en skeppe erter j gaaltt gyllen,
 en ko CLXXX m \mathcal{L} ,
 en kalff ij maanede gammel xxx m \mathcal{L} ,
 et paar gamle höns viij m \mathcal{L} ,
 en wild andtt ij m \mathcal{L} ,
 en gamell gaaes iiij m \mathcal{L} ,
 en and ij m \mathcal{L} ,
 en wildgaaes iiij m \mathcal{L} ,
 ett par duer iiij „
 en aale krage viij och x ρ ,
 en wibe oc andre smaa fule viij ρ ,
 et hönsse eg iiij ρ ,
 ett gaasse eg viij ρ ,
 itt wibe eg j ρ ,
 en liden Torsk som war want at gielle j ρ galt — ij eller iiij m \mathcal{L} .
 en liden flönder som war want att gielle ij alb galt — j m \mathcal{L}
 oc mere,
 en aal som war want att gylle ij ρ galt — iiij m \mathcal{L} och mere,
 ett hundritt reger xij ρ j m \mathcal{L} oc mere oc xx ρ ,
 en weder xxx m \mathcal{L} ,
 en liden side flesk som war want att gielle xij ρ gall — xxx
 m \mathcal{L} eller iiij rosenobell,
 en fierde part aff j hest x gall gyllen.
 ett heste hoffuitt ij m \mathcal{L} ,
 ett heste kallun iiij „
 fierde parten aff ett hors v gaalt gyllenn,
 kallunit ij m \mathcal{L} ,
 en fiering aff j föl — ij gaaltt gyllenn
 en fed hund xiiij m \mathcal{L} ,
 en liden hund v „
 en fed katt iiij „
 itt skaale pund smör iiij m \mathcal{L} : er tönen — cv iiij m \mathcal{L} ,
 ett pund kiöken fitt saaditt aff hunde oc katte, heste och andit
 saadant — ij m \mathcal{L} ,
 itt læs hö xxx m \mathcal{L} eller viij gaaltt gyllenn,
 en tr haffre xi m \mathcal{L} ,
 itt læs wid xxx m \mathcal{L} ,
 en salltedtt silld iiij ρ .

en tr kull vj m^l;
 en alne Engelsk xiiij m^l;
 Stridzknectene tage mett vold klæde fraa borgerne oc lagde
 vj m^l for alnenn,
 en alne giörlöst klæde iij m^l och iiij m^l,
 en alne lærit som war vant att gielle iiij alb. — j m^l,
 en alne valmel xij β ,
 en alne sardug iij m^l,
 itt paar sko iiij m^l,
 itt pund lisus ij m^l,
 1 paatte honning iiij m^l,
 en handt fulld aff saallt j m^l,
 en handtt fulld aff kabusse kaaell söltit ij m^l,
 en frö viij β .

Mand gaff de fattige borgere wdij nogen stund mask till
 att giffue deris börn att æde. Och omsjer oplete de gamle
 sellff mask och baegde bröd der aff.

Oluff skrifuere oc mester Simen Barsker haffde de beste
 brönde; der hente de wd alle dett wandtt de drucke oc paa
 dett siste waar der saa stor hunger ij Kiöbenhaffn, att mange
 nedfulde som de ginge paa gaaderne oc döde, der fantz oc
 mange döde wdij deris senge liggendis oc hoss wollen oc
 wdi andre steder; mange oc saa forsmectede, att de huercken
 kunde staa eller gaa eller reise dem op sellff; der fantz
 börn liggendis paa moders bryst didendis saa lenge att baade
 moder oc barnitt döde, war der oc saaden hunger ij Kiöben-
 haffn att mandtt aldrig saadan hörde undentagit Jerusalem.

Söndagen for S: Laurentii dag drog kong Christian oc Daa-
 rethea, hanss naadis förstinde, ind wdij Kiöbenhaffn.

Her Marcus Meijer, riddere oc hermend aff Lybeck bleffue
 S: Bothulphe dag först hals hugne oc siden lagde paa steiler
 och her Rasmus Kielsen, her Truitt Wstandz capellan, bleff
 leffuendis opskaaren oc sidenn dellter wdi 4 parter och
 sett paa fire steyles wdenn for Helsingör.

Gert Meijer, her Marcus Meiers broder, var oc samme
 tidt fört ij rette; der war ingenn som wille dömmehannem
 till döde paa samme tidtt, thy fordij handtt till Helsingborg,

bleff der dömd och halshuggen: hoffuedit fordis till Hell-sindgiör och sattis paa en steile.

I samme aar bleff *Hans wan Neyestad*, som war höuitz mand for att indtage Warbiergs slott, sellff xvij lagde hend paa steiler for Warbiergh.

Galle wan Linden.

Om Michill mösse tidtt lage Galle wan Linden (it dieffuells barn och itt forbistritt menniske och skalek, thy hand fryctede huerkinn gudtt eller mennisker) höffuitzmand wdij Malmö mett vije stridzknecte; hand oc de forderffuede oc wdarmed mange erlige dannemend at mangan aff dennem aldri foruunditt ij denne werdenn. Mandtt kunde well skreffue hele böger om Galle wan Lindens slemme handell och wgu-delige leffnit. Hand döde wdij Regensborg oc lagde rente till horehusit, saa att huilcken stridzknect der indkommer skall haffue der it natte leye och en hore hos quit oc frij.

Bisperne faangis.

Söndagen nest for wor frue dag dyre lod kong Christian tage erkebisp M. Torben Billde aff Lund faangen, bisp Jacob Ronnou aff Roskille, bispenn aff Ribe, bisp Aage aff Aarhus, bisp Jörenn aff Wiborg. Nogen tid der effter komme de aff deris fengsell med saadanne wilkor, att de skulle beholde deris arff oc eyedom oc skulle antuorde kong. maj. biskopstickten tillhande. Men Jacob Ronnou kom icke löss, men fördis till attskillige fengsell.

Bur sprock holdis.

I samme aar mandagenn for alle hellgens dagh hiölle kong Christian bursprock wdij Kiöbenhaffn paa gamle torg med riddere, riddermendezmend och meninge almue oc der gaff hanss naade tillkiende huad aarsage handtt haffde till atth fange bisperne.

Coronatio Christiani 3.

1537. S: Clare dagh kruntis kong Christian oc hanss dronning Dorethea Haffniæ wdij wor frue kircke aff doctore Johanne Pommerano oc aff de andre ny superintendentibus. J samme aar bleff denn förste steen agit till grunduoll paa Malmö slott ny aars dagh.
-

2. Jörgen Möntirs krönicke.

(Efter handskriften i svenska riksarkivet meddelad af Elof Tegnér).

I svenska riksarkivet förvaras en handskrift in folio, som under ofvanstående titel innehåller en hittills otryckt politisk stridsskrift från Malmö under Grefvefejdens upprörda tider. C. F. Allen hade önskat en afskrift af den för sin teckning af Grefvefejden, och Föreningen för Skånes historia hade skyndat att till honom öfverlemna ett exemplar i tryck; han var just sysselsatt att förse det med en och annan anmärkning, då han plötsligt borttrycktes af döden.

Skriften är en stridsskrift för dagen, helt och hållet i konung Christian III:s intresse; af den dialogiska formen — det är ett samtal mellan tvenne diktade personligheter, Niels Allmuge och Peder Omnes — skulle man kanske väntat att för samtalets utveckling någon af de talande någongång haft ett inkast att göra till förmån för andra partiet; men förkastelsesdomen är allmän och utan minsta undantag. Författaren hatar såsom på engång god dansk, god konungsk och god katolik. — Det exemplar af denna flygskrift som nått till våra dagar, det enda hittills kända; är en i hög grad bristfällig samtida handskrift — som det tyckes från Skåne — af en okunnig och vårdslös afskrifvare. Hvad som kunnat göras för textens förtydligande har blifvit försökt, och dervid har icke brustit välvillig hjälp från dansk sida; men på icke så få ställen kvarstå ändock sådana oförståeliga ord och uttryck som t. ex. mostrostning, friant, affr, bistud med fl., till hvilkas förklaring ej ens försök kunnat göras.

Her begöndis Jörgen Möntirs kronicke:

Kiere wenir, wiill J mig hörrer:
Nogir ny tiidinder haffuer jeg ad förre,
Och giiffuir edirs kierlighied tillkiende,
Som skall edirs sorig till bedröffuulse omwende.
J gode, erlösse Malmös mend,
Her er nu god fortröstning for hand.
Fru Ensze modir albiill graa, Jörgen Möntirs förstinde,
Hun gaff mig i gaar tillkiende,
Ad Jörgen möntmakir, den erlos mand,
Tend argiste forreder dher fiendis kandt,
J Malmö offuer siit egit bordt,
Berömt szig i mange mandelig ordt,
Och gaff dher obennbarlig tillkiende,
At slig wndsætning er forhande:
Udaff hanns bestiling oc wisse anslag,
Skulle palsgreffuen aff Rin med all sin magt
Strax giffue sig ij lande Holsteen indt.
Sla dout slig dout wiff wnde kint,
Tha de edilste oc frome Holste raadt,
Sigh desse tiidinde i szandhed at forstaa,
Ad slig en bestilling var for hande,
Ad diirris gode land skulle roffue oc brende
Tiiris herre och dhennem til ewig skade,
Da fiingde de strax paa till raadt,
At de lade riide bode nat och dag
Och forsamele en merkelig brandskat,

Som var halffsiuvende tönde kockirbille,
 Om de kunde dher med feiden stille
 Och deris fiender der med formilde.
 Med thennd halffue skule de the sex opfylde
 Ad sumenn skule worde en hell lest fulld.
 De ware eckij well werd pennding eller guld.
 Som de saa snart kunde fange tiil rede,
 For di dires herre war eckij tilstede.
 Öllidt thet war aff det beste,
 The lod det framföre med III sköne heste:
 The II war blinde oc saa eckij well,
 Then annen den frös i haffuen ihiell,
 Sant Hans dag midsomir, skall jeg ickij liuge,
 Ther mand shreff II halfftredie szins tiuffe.
 Ölid thet war saa homill sterck
 Och gaff saa drabelig hoffuidverk,
 Ad mand war aldrig saa wis eller klog,
 Det fanndz jo halffdelind i hans brog;
 Om hannd drach miner end en paat,
 Saa war det brugit aff liidit gaat.
 Huad jeg nu miere szigr der aff,
 Ölidt thet hade slet inngen straff,
 Det szmagide were ennd salpatir ludt,
 Med tappen kunde mannd stinng en karll it öye wdt.
 Tulle Persen oc Hanns Louirsön, som döde i fior,
 De finnge bestilling och bleffue udgiort,
 At de skule före dene branskat fram
 Och fly dennem foruaring for mordt oc brandt;
 Der med finnge de Holstenn breff och leide
 Ath bliffue i fred for Jörgen Mönters feide.
 Tiisse tiennde, som J nu haffuer hört,
 Om denn wndszetning, som paltzgreffuen ville giort,
 Dennem maa J tro saa sannt paa loffue
 Som de breffue, the lessis i Jörgen Möntirs stoffue.
 Och er disse tiennde saa szande och wiisse
 Som den fortrösting, vi finnge hinn siist
 Med Hermand Lijuffwere, wor tro raadmandt:
 Nor hannd vill, da sziger hannd sannt.

Pedir Omnes, som er en guod danske mand,
 Bode klog, wis, af guod forstanndt,
 Ther hannd hörde disse tiidende oc röcte,
 Tha tog hannd till at tuille oc frögte,
 Och szagde till Niells Allmuge i Mallmöös by:
 Huad skall os disse tiidennde bry?
 Mig tökes atet er vnnderlig snak,
 Huo der wiill giiffue ret paa act.

Niels Allmuge suarir.

Niels Allmuge hannd suarit aff kort beraadt:
 Disse tiidinnde haffuer jeg ret forstaat.
 Hermand Liugir kannd merkelig dicte och skriffue
 Slig falske breffue i Jörgenn Möntirs stuffue,
 Och lesse thennem siden for viss oc sant,
 Paa vor raadhus for den menige mandt.
 Slig lögenn och skalckhed at skriffue oc digte,
 Thet lerde hannd aff mesthir Diderick
 Thennd tiidt hannd redt med hannem om landt,
 Med thre aflads breffue vdi huer handt,
 Och bedrog saa arme sijmpill folck
 Som en amagtig fortuifflet skalck.

Niels Allmuge suared.

Niels Allmoug suor om helig trekongir:
 Wij dör huer mannd aff sult oc hongir
 Om wi tro lenngir paa Hermand Liugirs tant;;
 Dit er fluwemenns lögenn och sist mere gant.
 All den fortröstning hannd haffuer hiemfört
 Er obennbar lögen huer eniste ordt.
 Och hieme giort dict i Jörgen Möntirs kamir.
 Saa hollir the os paa med lögenn och klamir
 Och med deris forredelig falske fundnt
 Saa lennge, at wi ere alle forderffuet i grundt.

Pedir Omnes suarit.

Pedir Omnes hannd suarit oc szagde szaa:
 Niels Allmuge, den talle staar well till tro.
 Jeg haffuer dennem hört oc merckt fulduell,

Mig tökis dennem fölgie all goot skiell.
 Huo kannd nu lengir fordrage ellir lide
 Slig lögen och bedragerj klarre?
 Wi biide saa lenge eptir paldsgreffuin aff Rin,
 At wij beholle huerkenn kiör eller suin.
 Ther er och huer mannd bröst och klage,
 At wij haffuir huerken ad bröge eller bage;
 För end wij for hielp fraa Rin eller Ungir,
 Tha er wi döde huer mand aff hungir.
 Thet maate och were en gallin mandt,
 Som nogen tid vile tenke oc szige forsandt,
 Ad paltzgreffuenn Frederik, den höygelöbit förste,
 Will nogenn tid giffue raad, hielp eller tröste
 Och störke denne feide och bunde krig
 Ther till med obenbare forrederj,
 Som her nu brugis aff bönder oc borgir,
 Thennem sell tiill skade oc daglig sörgir,
 Och samtöke deris forredelig forbundt,
 At forderffue all adelenn i grundt,
 Och ther med bezzmitte sit höyborne röcte;
 Hand wid well thet kunde eckij bliffue hannem till löke.
 Niels Allmuge, du wiste saa well som jeg,
 Nor thu wile ret besinde dig,
 At u haffuir hört aff quinde eller mandt,
 Och aldrig anndit kunde spörge forszant
 Andet ale bonde krig fich en flufendens ende.
 Wdenn all tuiffell saa giör oc dene.

Niels Almuge hand suarit: Du sigir alt seth,
 Pedir Omnes, du raader alle rett.
 Her er alt flere aff same partj,
 Som driffue dene forrederij
 Och hollir os op med skalckhed oc lögen,
 Som daglig beuisses for huer mands ögen.
 Thu kiend vell Hagemester, thennd friborne mand,
 Som for skalckhied er römpt aff Tiiskelandt.
 Hand er nu Jörgen Mönntirs ambus aar
 Och ippist i hans nadis raad.
 Per Omnes sagde: qualis dominus,

Niels Almug suarit: talis servus.
 Kom hannd eije fra Tiskeland i disse dage
 Och er lögen oc skalckhed huert ord hand sagde;
 Ennd Michell Hög, som stellir de öög,
 Kom hannd eij fra Libeck med lögen oc fög;
 End vor kierke prer, Morten Hunde lort,
 Hand kannd oc well liuge oc tale stort,
 Hand er oc ret szenndinge bodt,
 Som mistir Jörgen Möntir haffuer oc well betrod
 At före os lögenn hiem fra Tysklandt
 Och aldrig it sannt ord der iblant.
 Theund arme suelir oc Guds forredir
 Hand er eckij verd den mad hand eedir.
 Dit er os alle stor spot oc skandt
 At szennde sendt slig stemper i fremmid
 Tiill en bödil oc rakir bider vor handt
 Ennd till at forskicke i fremmid landt.
 Liuge slig bod, som vi vdsende,
 Saa fange vi besked oc szuar igiene.
 Hand er stopid fuld med skalkhed oc lögen,
 En forredir ser vd ad hans ögen,
 Och ale hans gierning beuisse det klart,
 Ad hand er föd wdaff en wdidelig art.
 Nor alle forredir bliffuer ret betald
 Som er Jörgen Möntirs sorne bönn!
 Ennd her Claus Tiuffue-bind, vor predicantir,
 Hand bruger oc nu nogen ny friant:
 Hand haffuer nu tagid sig for en sedt
 At tage befaling aff Jörgen Penge smidt,
 At predicke lögen oc bedragerij,
 At vi skule ingelunde opgiffue vor by
 Enten hertug Cristian ellir Dandmarks raadt,
 For de vor aldrig nogh köbssmandt goedt,
 Och huilchenn borger som der till raade
 Skule strafes vid halsen vden all naade,
 Saa lenge vi kunde faa rötir oc mus at ede,
 For vi skulle ecki bliffue for fede.
 Hand siger vi skule bliffue vndsetit med magt

Aff paltzgraffuin aff Rijn, som Jörgen Möntir haffuer sagt:
 Saa faa hand skam den gamle skalck,
 For lögin oc skalckhied hand prediked for folck!
 Thet var stor almisse at klaa hans bog
 Med III skarpe skole limer op till vort kog
 Och foriage hannem aff by for tusind diöffuell,
 Den fortuiffled skalch och homodig skieffuill.
 Wor borgemestir Niels Föndbo,
 Den skalck tör ingen danemand troff,
 Hannd er oc Jörgen Möntirs lackir.
 Saa faa hand skam den lede prackir!
 For en borgemestir har hand saa god forstandt
 Som den beste kow i Suissir lanndt.
 Eblannt tussinde forredire, tro mig forsandt,
 Fands aldrig en trofaste dannemandt.
 Huad kand ieg sziige mere wdaff?
 Ther finnes fast flere aff same slaff,
 Som dagligen brugir denne forneffnde kunst,
 Holir thennem ther med i Jörgen Möntirs gunst.
 Jören Möntir har loffuet dennem slot oc feste;
 Thet bliffuer eckij for Per Omnes beste.
 Hans naade haffuir loffuet dennem paa sin ere
 Dii skule ale riidir oc fri mend vere,
 Lige saa friborne, som hans node er sellff.
 Wdenn all tuiffuell hand holler thennem thet well,
 Ret lige saa well som hand holit dete,
 Hand loffuet de bönnidir paa Roskiell hiede
 Tisligt oc saa paa Wulffue mosse:
 Jeg troffir, de skule ther eckij aff rosse.
 Hand loffuer dennem frijhied oc euig fredt,
 Paa sin ere och riidir eedt,
 Som hand sor paa den hellige graff
 For Helskinndborg, dit Suennske slaff,
 Da den jlling kom i hans vdskorne brog.
 Slig en riidir er verd at rosse:
 Thennd förste pil der bliff vdskött
 Thennd bliff i Jörgenns Möntirs hossir brött
 Och bliff well bestoken i hans brog,
 Saa brogit som en ringbugit snog;

Hand kunde eekij lide det bulder aff de heste,
 Thi holt hannnd sig till de beste med thet förste;
 Saa tilige som hannnd finder paa
 Laffuit hand sine födir it uit par skuw,
 De gick driffuende ret lige for en vindt
 Till strannnden den gieniste vej hand kunde finde
 Och löb wdj strannnden for sine segell,
 Then amagtige forsagde skieffuell.
 Et ronnt stiennkast well fra landt
 Der gaff hanns strengthed forst til standt
 Oc stod mandelig i vand til szin brog
 Och beuiste at hand var viss och klog,
 Thi hannnd haffde stiland i godt forraadt
 Fire före karle med en aaris bodt,
 De skulle bliffue legind ther tilstede
 Saa frampt de wille ickij haffue hans nades vrede.
 Enn gaffue haffde hand loffuet dennem ad giffue
 For de skule staa hannem for sit liffue;
 For de holde hannem saa vell med loffue
 Gaff hannnd dennem en mark till affr,
 Fem mark söslinge hand dennem gaff,
 De förde hannem det fra wden al suerdslag.
 Saa tilig som slagit thet gick paa,
 Da var hand en halff vgesös derfra,
 Da hand var komin saa langt fra landt,
 Beuiste hand sig som en tapir kriegsmandt
 Och tog da tösir till sin kniff,
 Och som det skulle gielle koning Godstaffs liiff.
 Hand kaste sine ankir paa huden sanndt;
 For Landzkrone tren hands strengthed först ij land,
 Hannnd bod staa i Rönne och gick fram
 For greffue Cristofir offuerste felt höffitsmandt.
 Nu hannnd well stadze miere paa Mallmö's gade
 Och lade sziig beszee i sin pantsirplade.
 For mand skall tenke at hand saa mandelig er,
 Ladir hannnd it dragit slagszuerd eptir szig bere
 O II partisaner och een hagebösse;
 Saa ferds hand till kierckij som en mandelig förste.
 Hand haffuer oc giort szin eed ther paa:

Hannd wille aldrig vere hertug Cristiann hulld eller tro.
 Hannd haffuer oc berömpt szig obennbare
 Ad hannd huerrkenn fröct eller farre
 Hertug Cristian i nogre maade
 Oc agtir huerken hans gunst ellir naade;
 Wiille hannd biude hertug Cristian sin mindste fingir
 Hand skulle gierne recke therimod med bode szine hende.
 Ther paa maa huer höre och merke
 Hannds fornofft och skallcke hierte,
 At hannd torde szig der tiill driste
 Saa rinngte at foragte den höiborne förste,
 Som hannem haffuir beuist bode gunst oc naade.
 Thet er stor wundir om thet gaar hannem tillgode.
 Mestir P. Sauskiier er så dulig en mand
 Som reff och suerd maa tage i handt:
 Jeg troffuir foruist, haffuer ieg dömppt ret,
 Da komir hannd med Jörgen Mönntir i trete,
 De legiir it slagsuerd omkring hans halls
 Af Kallmar silcke paa III pund bast,
 Och lerrijr hans strenghed at staa ret i koer,
 Springge ben offuer been III fouffne lange fra jordt.
 Ambrosius oc Jörgenn Mönntir med dieris suoren desippel
 De haffuir lenngte studerit i falske artiikell,
 At dieris connszientz er bleffuen saa vidt,
 Saa all skalkhed oc forrederj haffuer ther rom vdj,
 At inngen Guds milhiedt frogte eller retferdig dom
 Kannd haffue der enntenn plads ellir rom.
 De haffuir nu gloserit oc forbedrit Guds ordt
 Med skalckhied, forrederj och blodgierig mordt;
 De ere oc opfillte med euangeliske naade,
 Som Judas var, der hannd raade
 Sin egen Gud och rete herre.
 Dit wiill dennem bekome jo lengir jo werre,
 Och enndnu lige fast tiillszamin staa
 At disse II koninge rige skall aldrig bliffue szamen
 Wwndir en konge och wdenn all mangill.
 Jörgen Mönntir, med flere aff Malmös mendt,
 De bliffue oc szame tid wdszendt

Fra Mallmöö och till Kiöbinnhaffn,
 Huilcke jeg eckij kiennder alle ved naffn,
 Och gich alle hend for Danmarkijs raadt,
 Som de alle forsamlid war
 Ii dires frii wiilkor wdenn all wundskilling,
 Oc giorde Danmarks raad en tilbörliig hillding,
 Och giorde dires högiste eed ther paa,
 At de wille were dennem hulld oc trou
 Och hole dennem tiill gode Mallmöös fodt,
 Saa szannt, som de wille haffue hielp aff Gudt,
 Med all bisked som forskrefuet staar,
 Som de aff Kiöbinndhaffn hade soret tilforn
 Och wdenn all suig oc argelist.
 Jörgen Mönntir haand soer bade först oc szist
 Och holt dit som en Mallmöös manndt,
 Som noch er beuisligt oc finnes for sant,
 Huor haand haffuir holdid szin eed oc ere:
 Dit maa alle Dansske mend sörgelig kiere,
 Som denne forreder haffuir faet i angist oc nödt
 Och manngenn mannd woldit den biitir dödt.
 Jörgen Uollffueffuir, som var i Lybeck borgemestir,
 Ret lige så nötig som en blind stoohest,
 Hand kom oc saa well till Kiöbindhaffn.
 Dit war ickij for Danmarkes beste eller gaffn;
 Thi wiill han eckij kome i bien tiilstede
 For haand fich riigenns raads fellige leide.
 Och lau haand der vid en monid tidt
 Och practiserit med all szin flidt
 Baade dag oc nat, tid oc stundt,
 Huor mand kunde fordriffue all adelen i grund,
 Och huor mannd kunde dennem best bekende
 Ad fordriffue riigens raad och kome dennem om,
 Saa di skulle alldrig miere komme til mact.
 Dit war hanns wijs och ahlh hanns agt,
 Och betuinge saa riget med all sin lanndt
 Wnder den Liubske regemente oc veldig handt,
 Och giöre med Mallmöö oc Kiöbinndhaffn
 En fast forbonnd oc trög bistanndt;

Saa huad hellir dit war feiide eller fredt,
 Da skule dhet giele dennem alle szamen et,
 Och skulle giffue huer andre trolige bistant
 Aff all dieris magt tiill lannd oc vandt.
 Tiill dit forrederi at bedriffue
 Haffuir han wdsögt sit rete partij,
 Jörgen Mönntir aff Mallmöö var den eene,
 Som hannd gaff dit forrederj tillkiende,
 Ambroszius Bogbiinnder war den anden,
 Som tow gange tiillforne haffuer verit befunden
 Udj saadan obennbare forrederj,
 Och koning Frederick benaadet dennem siit lijf
 Och Danmarcks raad gjorde for dennem bönn.
 Nu betaller hannd dennem rete lönn
 Som en forredir aff szin rete naturlig art
 Pleier at betale dennem som hannem got haffue giort.
 The loffuit hannem Wulveffuerenn med hand oc mundt,
 Ad inndgaa med hannem alle disse forbonndt,
 Och hannd skule szig fast der till forlade,
 Ad Mallmö och Kiöbinndhaffen stadt
 Skuule gaa hannem oc de Liubske till handt,
 Enar de wiille kome hannem till landt eller wandt,
 Som iit aar dereptir och fanns forszannt
 At de Lybske komme med greffue Cristofir i lanndt.
 De gaffue och it anndit anslag tiil kennde
 Huor de wiille forderffue ale dansske mende
 Aff Malmöö och aff Kiöbinndhaffns by
 Och sete dennem med de Tydske paa ny,
 Och Kiöbinndhaffns slot skule brides slet nedt,
 Saa byenn kunde da for bliffue i fredt.
 Och huo som szidenn koning i Danmarch skule bliffue
 Hannd skule strax dannse nor de Liubske wiille piibe,
 Och altid szegle efftir dieris compas,
 Huad hellir dit war riiget till last ellir brast;
 Elliir de motte sette denn vdaff oc en anden tiill
 Saa offte som de det bruge wiill.
 Summa summarum besluttete de tree:
 At diit forbunt skule wist saa ske,
 Och forplegtiid dennem paa eed och ere.

Miig töckis dit er dennem forgæffuis att sverge
 Paa dieris ere, siidenn the haffue giort
 Dit forredelig forbunt, som J haffue hört,
 Sidenn de haffuer det forederij samtöckte,
 Siidenn war dhe fri for alle erlig röcte,
 Alle ere er ij dennem forsvunden,
 Och alle skalkhied och vdigdt igienn oprunden.
 Diere ere forsuanndt som dug for sollen
 Forederij woxir i dennem som tisle och torn.
 Strax Wulfueffuerenn kom i Libek ijgien,
 Da gaff hannd obennbarlig tiilkiende
 Och berömppte sig for den menige mandt,
 Ad Kiöbinndhaffn oc Malmö stod till hans handt.
 De falske oc forredelig forbunt
 Tedt er den rete oc argiske grundt
 Tiill det forredelig opröör
 Som först i Malmö war gjort,
 Och eckij koning Cristian eller Guds ordt,
 Som de haffue en falsk vundskilling paa giort
 Och der med opwagt den menige mandt
 Offuer alle rigir och i alle lanndt,
 Som eckij kunde mercke ellir ret forstaa
 Dieris forredelig fund oc falske raa.
 Menn hade koning Cristian aldrig verit födt,
 Och Guds ord eckij i werden wort hört
 Liigeuell haffde de eckij haffd fordraffuet
 Tisse forredelig oc falske annslag.
 De Lybske böd oc dieris tieniste frem,
 Dit wille eckij ret löckis for dem,
 Koning Giödstaff wille de plat fordriffue
 Och twinngge under dennem all Sueriigs rige.
 Der koning Giödstaff formerkte deris falske finans,
 Da lönde hannd de Löbske enn anden danntz:
 Hannd tog fra dennem dhet förste spring
 Saa de maa nu danntze der wden omkring;
 Ther som de haffde i Suerig stor flid oc gaffnn,
 Der star de nu vde med spot oc skam,
 Der som de i Suerig haffde stor gonnst oc naade,
 Der lide de nu daglige forderffue och skade.

Mig töckis ret szaa i min forstanndt,
 At thennem skier ret for Gud oc manndt,
 At denn affbreck oc skade, mand kand dennem giöre,
 Thet haffuir de forskulldet oc firre dobbelt mierre
 Och er diiris tilbörliig fortienet lönn,
 Och diirriis houffmod skall snart faa ennde,
 Saa de maa dennem selff ret kiennde.
 Ret slig en forredelig perlement
 Haffde de Lybske i lännte Holsten begunnt
 Och förde der en weldig hob krigsfolck i landt,
 Slet wforwarit med mord oc brandt,
 Och wiill alle adellen haffue foriagit,
 Huilcke de kunde eckij ibiell haffue slagit,
 Och fordreffuet hertug Crestiann fra by oc landt.
 Men Gud almege med szin weldig hann
 Haffuer frelst denn frome förste
 Fra dieris forredelig argelist,
 Och strafed dieris forredeligheds hoffmodt.
 Saa gick dennem ret lige tiill godh,
 Saa som denn hund der eddir gress.
 Hertug Crestiann lerde dennem den rete proces
 Och lerde dennem at staa ret i koor,
 Saa de fich da ret kam tiill dieris hoor
 Och haffuir giort Gud pligt oc boodt
 For diris wolld oc offuirmoedt
 Och fastiid oc bön for nogre szmaa szagir.
 Menn denn rete afflösning staa tilbage;
 De haffuir giort pligt quitense,
 Dog finnge de eckij nu denn rete pinitense.
 Aff dieris rete hoffmod wille de opstige
 Och betuinge vundir Sielannd och riige,
 Herrer oc förster wiille de fordriiffue
 Saa inngenn i werdenn kunde vere dieris lige,
 Alle mannd wiille de trebullere
 Och all werdenn wiill de regiere,
 Liige som wiiben wiill oc marken forsuare,
 Sin egen neste kannnd hun eckij beuare.
 Ther war oc med all Danmarkijs bönn,
 Ate kunde foruarre denn plads och plaen,

Der som de selff skulle böge och boe.
 The arme fortuifflede forstockiide kiethir
 Erre forbiüstrid; de wede eckij rettir,
 Ennd de wille alle meniske forblinde
 Med skalkhiedt, som de haffue grebet i szinnde
 Ad wundskulde all forrederij, som de haffue giort
 Mod Evangelj och Gudz ordt,
 Och for deris predicanntir war dennem forboden
 Och for erkebiskopenn dieler med thennem i laugen.
 Liigerwiss som inngen i werdenn dit wiste
 Dieris forredelig forbonnd och hunnde liste,
 Som de haffue med de Lijubske giort,
 Der Jorgenn Wulfueffuir var med dennem i raadt;
 Eet aar förrinnd feidenn bliff begönte
 Ther haffde de besluttid dhieris forbunndt.
 Ret liige som Judas forraade sin Gudt
 Saa haffue de forraad all Danmarkis raadt,
 Som de haffde sorrit paa erre och eedt
 Tro tienniste oc vundirdannighiedt.
 Judas hannd var saa listig enn mandt,
 Han edir ennu daglige bröd af dieris handt;
 Om Gud wiill höre eenn aminndelige bön,
 Da bliffuir de betalid med Jude lönn
 Och finge saa ret tiilbörlig enndelig,
 Som Judas, deris rete brodir, hannd fich.

Pedir Omnes hand stod och vundirt der paa:
 Huor skall ieg dene talle forstaa?
 Jeg wille at ieg viste den rete grundt
 Om denne foraadelig forbundt.

Niels Almuge suarit och sagde saa:
 Ther du huerkenn vndre eller tuiffle paa.
 Jeg skall well sziige dig det saa sant
 Som du skall spörge aff nogre mandt.
 Huj er thed diig saa vundirligt?
 Thet er jo skit alle mend vitirligt,
 Ad II monndir efftir koning Frederich döde,
 Ale Dannemarchs rige tiill sorig oc möde,

Tha bliff forskreffuit tiill Kiöbinndhaffn.
 All Danmarks raad kom da der tillsammen,
 Och lod kalde for dennem borgemestir och raadt,
 Som da regnerit offuer Kiöbindhaffns stad.
 Udi diieris fri wiillgi oc wilkors modt
 Da loffuid och suor de alle Danmarkis raadt
 Wunnderdanige huldelsze och tro tienniste,
 Och at beholle dennem Kiöbindhaffns stad till det beste
 Wdenn all arge list, falsk och suig,
 Som de for Gud oc all werden war pligtig,
 Och wdenn all bistud de same tiidt,
 Tiill Danmarkis raadt kunde med lempe och flidt
 Forskriffue och forszamles med Norgis raadt,
 At Gud wille da giffue dennem sin naadt,
 Enn konning och förste szamdrectellig,
 Som de tuennde riger kunde werre nöthellig
 Eptir slig förbunnt och forszegellsde wiillkor,
 Som de tuennde rigir emellem er giort
 Och haffuir werit hulldit i mange hundridt aar.
 Den tid hertug Crestian for Libek laa,
 Och forloffuidt dieris skiiff oc foruarit dieris skötte
 Och huad de haffuir for i szinde tiill biite,
 Da lod hannd aname de Libske tiill beste
 Och lod förret tiill Gotorpp med szin egne heste,
 De Lybske wdenn all kost och terring
 Och wden all wmag oc besuering.
 Hannd gjorde de Lybske och miere tillgaffn,
 Enn goed faste broff offuir tiill Traffuen,
 Saa mannd kunde ther offuer riide och gaa;
 Hun kom de Lybske eckij enn blafirt at staa,
 Miere ennd enn pram var well betagt
 Som de lod böge for Libeck med mact,
 Och beszetenn med kartaffuir oc slanngir,
 Som flest mellum staffn oc styre kunde stande
 Och sete der XL böse sköttir paa,
 Somme at skiude och some at roo.
 Jörgen Wulffweffuir loffuit dennem en erlig skienck,
 Om de kunde skiude hannem den broo i szenck.
 Jeg troir de komme der ret tiillmaade,

Och fortiennte denn skenk, der dennem var loffuit:
 Dij bliiff der alle skodenn och slagenn ihiell,
 Wdenn de som sprank wd och drognit szig szell.
 Hertug Crestian lod foruarre pram och skötte
 At de Lybske hade eckij behouff at lade före och flötte
 Enntenn i Lybek ellir anndennsteds,
 Giörinndes dennem miere wmage der med.
 De Lybske mote eckij hellir well lide
 Nor de saa ritir for portenn riide,
 Da szete de dennem tiill ad smöre dieris pantofell;
 Der tromirné gick allir dom ginge till offuer,
 Nar skallmeierne ginge rapamp rapampp
 Da löffue de som en reffuir fast i en stamp.
 Rede thou wdt da bod xxx bliffue innde,
 Imidens wiille de haffue at skaffe med the fiende.
 Wdenn dieris höffmand Marrcus Meijer
 Hand formanide szeg en dag i et wgiort weyrr,
 Och wiile lade besze szin ridderstatt,
 Som hannd hade forhuerrfued i smidie lag.
 Ther hannd fornam at Naske wille biide,
 Da szate hanns strengthed sig op at ride
 Och bliff saa mordgierig paa sin fiende,
 At hannd lod aldrig aff at rennde
 For hannd kom mit paa Lübske gade,
 Da saa hanns strengthed sig forst tilbage
 Och drog sitt forgiillte suer
 Och spurde om fienddirne vor ner.
 En goud hanndhamir oc en söm tieng,
 Et stort barkid skind for hans skenneben
 Der wiid hannd beder at figte med
 Ennd udj marrkenn med it forgillte suerd.
 Ther the fornam ad dieris krig haffde inngen bijstanndt,
 Giorde dhe fred med her Crestian tiill landt.
 Haffde her Crestiann eckij da haffuit i Danmarch at skaffe,
 Da haffde hannd skörit dennem en anden kappe.
 Haffde de szaa kunndt beschreffuet med krig,
 Med skalkhied och forrederij,
 Et hertugdom oc III konnge rige,
 Som de haffde tenkt i et aar tillige,

Da motte de well szide keisser frij
 Och kallid saa Libeck det Ny Fenedij;
 Mig töckes det er fast sagtire worden,
 Troede forderffue verden var det eckij jorden;
 For slig dieris skallkhed oc andre felere
 Will Gud dennem haffue straffid jo lengir jo werre,
 Som well maa merke bode quinde och mandt
 Ad dieris krich löckis dennem huerken till land eller vandt.

Pedir Omnes suaride med stor missmodt:
 Disse tiennde haffuir ieg aldrig troedt.
 Hielp Gud i hemmerig, huad maa mand hörde
 Om forreidere och skallke, huad de kunde giöre
 Huem hade troidt Jörgen Möntir der till
 At bestile sligt och forredeligt spill,
 Moud riigenes raad och radmends mendt,
 Som hannd werit med dennem bekiendt,
 Och szom de haffuir beuist hannem stor dyd och erre
 Miere ennd hannd och all hans slegt vid erre.
 Jeg forraadir och forskiudir huer erlig mandt,
 At szete enndenn tro ellir loffue till ham.
 The huer mand maa szee och tage paa,
 At hannd bliffuir aldrig nogh mand troo,
 Eftir at hannd beuist dennem slig suig
 Och hannd lod mod dennem szaa forredellig,
 Teslige ocszaa emott Malmöös stadt:
 Som hannd haffuer oc ford . . . os ret i badt.
 Hand haffuir och forfort thenne gode bye
 Wdj it skiennelig skreg och skammelig rögt och rye,
 Saa denne kallis nu vdj alle landt
 Enn reffue kulle, som och findes forszant.
 Gud naade os arme fattige folck,
 Huor er wij belodnne med den skalck!
 Hand nödir os till ad stielle och liuffue,
 Och giör os alle tiill forredere och tiuffue,
 Tid maa forstaa bode quinde och mandt,
 For inngen skall szigis at vere lerder end handt.
 Miig tökis were stor gallensskab oc gieckerij,
 At tage slig lanndlöber och elendigske partij

Som denne forredir och alle hanns lige,
 Ad drage dennem saa frem her i Danmarkis rige,
 Ad were borgemestir, bijfogde ellir raadt,
 Ellir tiill nogre befaling at werre betroedt,
 Och raad at regiere i Danmarckijs riige
 Offuer danske mennd, bode fattig och rige,
 Och foragte rigens inndförre menndt
 Och giffue dennem vundir tydske mends befaling och regement,
 Liige som innge danske mendt her i riget
 Wdi wissdom och forstand kunde werre deris lige.
 Menn nor dieris wissdom bliffuir ret vdgrandskedt,
 Da gielidir dit alltsammen at fordreffue de Danske,
 Och allt paa tydske mends nyte och gaffin.
 Huo thet eckij forstaar er groff offforstandt.
 Skall de Tydske szaa lenngi regierre,
 Med dieris prevelege och frj regiere,
 Och szaa beholle offuir hannd och magt,
 Offuir os fatiige Danske, som de haffuir agt,
 Tha fordriffue de os alle Danske aff bye,
 Saa wij maa vist szete paa at flye,
 Wden nogenn dieris egen szuoren partij
 Maa nyde den naade och bliffue ij bye,
 Och huer tollfte maa gaa for en Tyskmands ploffue
 Och fire for hanns mög wogen och raabe huist hauffue.
 Lad szaa see huor mange danske mendt
 Ther szetes tiill borgemestir och raadmendt
 Wdj Lybek ellir annden tydske sztedir,
 Ther bliffuir betroid at raade och regierre
 Och fenngir der befaling och magt,
 Som Tydske haffuir i Danmark haftt.
 Mig hobiis at tieris magt oc regement,
 Skall snarligen i Danmark bliffue ennt.

Niels Allmue hand suarir Pedir Omnes saa:
 Willtu mig höre och ret forstaa,
 Da gaar nu gamill mand tiill forszandt,
 Thet kannnd well merke bode quinde oc mandt,
 Nor enn maa szig regiere som hand vill,
 Da beuiszir hannd sig som hans art er tiill.

Dit er saa mögit nor en stakarl fangir magt,
 Huo da will giffue rit paa agt:
 Er hannd en skalck ij sin hudt,
 Wdenn all tuiffuell dit brydir szig wdt.
 Haffuir eckij Jörgen Möntir med szig prackir flerre
 Giort rummet fullt, da troo mig ickij miere.

(Peder Omnes): Hör tiill, Niels Allmuge, min kiere venn,
 Jeg skall well betalle dig det inn igiend:
 Nor Tyskmandn bliffuir Danske mand goedt,
 Saa voxir der safran paa pibir rodt.
 Men de dansske mend, som fallir denne bye
 At hielpe och störccke dieris forrederj,
 Och dieris egit federligt rige at forraade
 Med mord och brandd och wbödelig skade,
 At röffue och stielle tiill lannd och wand,
 Och frögte huerkenn for Gud ellir mandt,
 Tha bör hannem at haffue dobilt soldt.
 Tennd Henndrich Brandtiuff huor tro mand ham?
 Ser tiill huor hannd kannnd drage szig fram
 Med lögenn och szurfettighiedt
 For hannd wiill were en ij spiillidt med
 Iblannt Jörgenn Mönntirs troppendreier.
 Saa faa hannd skam den arge forredir,
 Saa skammelig hannd haffuir sig selffr foragitidt
 For hannd mote fannge befaling oc magt.
 Hannd löbir Jörgenn Mönntirs erinde aff bye
 Och lackir och liuer efftir tidinnde nye
 Och berrir hannem hiem Per Nackis breffue,
 Saa faa hannd skam ihuo dennem skreffue!
 Alt dit som hannd kannnd hörré och spörge,
 Dit huiskir hannd i Jörgen Mönntirs örre.
 For slig skalkhied er hannd betroedt:
 Ad wor Jörginn Mönntir nodir foidt,
 Paa krogenn och fannge dher monids soldt,
 Fiire wgir huer monidt och inngen sokfellede
 Aff huis renndt fanngir de lige mögit bode.
 Menn Brannndtiuff bliffuir vell uden skade,
 Med thet hannd kannnd stielle och röffue.

Ther med maa hannd nu lade szig nöye,
 Szaa lennge hand for hanns rete quitantz,
 Wdj Rönnebjerg galle i en fri fordantz.
 Pedir Pede den kindir och huer mand vell:
 For en gild skalck och forredir giör hand goot skiell,
 Och enn forgifftig skalck,
 Som nogennstedz kannd finds iblant crestne folcke.
 Jeg haffuer ingen tuiffuell der paa
 At hannd en skalke lön io wisselige for.
 Tomis Ragirre, Truls Bads kier oc Wildkock
 Jeg men at de giörer well fyleste nock
 For tre saa arge forredir och tiuffue
 Som i hundrid aar haffue bod i Mallmö's bye;
 Alle danske mennd velle de forderffue,
 Thj err eckij alle tre werd en skerffue.
 Nor alle forredir bliffuir tiilbörlig lont,
 Tha bör thennem ickij at bliffue forglempt.
 Her Bonitas, Tue Skraberre och Suend Skiidir
 Thj er oc Jörgenn Möntirs raadgiffuere.
 Hanns strenghed setir till dennem stor loffue,
 Di giffuir hannem raad der duffuir at skouffue;
 Hanns naade hollir thennem saa forögen,
 For de kunde fore dennem lögen
 Alt det de kunde höрге och spörge
 Som forredir och ögenskalke pleier at giöre.
 Theris lögenn bör eckij at bliffue forglempt:
 En galle och reb tiill siste rett.
 Diirick Mortenssen er en raadmand fijn,
 Hannd er saa god fuld aff vand som af wijn,
 Thj hannd er huerken sur eller szödt,
 Och er saa goud i stofisk som grödt;
 Wdj Malmö's raad er hannd saa nöttig
 Lige som en gamill flöde botte,
 Hannds raad er alle tre ickij en penndinge verdt.
 Jeg weed eckij huor tiill hannd er goudt
 Wdenn tiill ad szamtöcke falske raadt,
 Som ingenn flere af vor raadmend lige saa giör,
 Forhobinnes der till bode dag och nat
 At Tiiske skulle faa offuer danske mennd magt,

Som de beuse med gierning och raadt,
 Med all dieris flid oc all deres magt.
 Wdj denne feide, som nu er forhendir,
 Giffue de diieris forredelig hierte tiilkiende,
 Saa inngen tor spørge de erre,
 Tieris gierning thet beuse obennbare
 The forlodir thet huerkenn for skam eller szyndt,
 Thet kannd formerke bode mannd och kuinde.
 Mote ieg bede wdenn synnd en bönn,
 Da giffue dennem Gud thieris rete lön,
 At fatig oc fri mote bliffue sa lent
 Som de haffue huer tilbörliche fortiennt,
 Och huer danske mannd giiffue der till raadt,
 For min skull skall det eckij bliffue forlat.
 Alle erlige oprigtige ridirmendz mendt
 Wiill jeg haffue vundskullit och wfortenckt
 Wdj blannt denn talle som I haffuer hört
 Om Tyskmennd, som nu er rört:
 Enn from, erlig och retszinndig adelsmandt,
 Skickir sig welltiilbörlich ij alle lanndt,
 Huad heller hannd er dansk ellir tydsk,
 Som hannd well weelidt uden straff och brist.
 Nu er det well allemannnd witirilig nock,
 Huo Ambroszius och mestir Jörgenn Kock
 Med flere aff dieris skallke partj
 Haffue forfört os paa disse forrederj,
 Som de haffuir hiemelig dragid ther till
 Med deris falske forredellig spiill.
 Bode danske och tyske som fines forszandt,
 Dit klaghir allmindelig bode quinde och mandt,
 Ad inngenn mannd skier ennten loff ellir rett
 Siidenn de begunte denne feide och trette
 Och sete dennem mod Danmarkis raadt,
 Forrederlig som för er szagt,
 Och giorde med de Lybske forredeligt forbunt,
 Som alltid will haffue danske mend forderffued i grundt,
 Och bestiille dennem hiemmelig med krigfolch i landt,
 Slet wforuarinndes med mord och brandt
 Oc med dieris forredelig annslag oc raadt

Före riget i euig forderffuelig skade,
Huilked aldrig hade bliffuit i Danmark begynt,
Haffde de tho forredir thet eckij först beginnt oc samtökt.
Erlig widuer aff adell slegt,
Som huer erlig mand er pligtig at forsuare till rett,
Slig haffde de forraad och wcrestelig formördt,
Som aldrig for i crestennheden haffuer for werit hört,
Saa skammelig och wduelig,
Och huer erlig mannd maa skame szig
For blussell oc skienndzill at talle edir om
Och for ret medinck, sorgo oc skam,
Huor dit wkristelig mord bliff giort,
Som wide om verdenn er hört oc spurdt,
Saa Gud maa szig der offuer forbarmme
Och huer crestenn mand bode rig oc arm
Offuer frue Anne Holgiers wskilldig dödt,
Huor forredelig och önnklig hun bliff mördt
Wdj greffue Cristofers skiermelse och leide,
Paa lanndzting, som hannd var szellff tilstede
Och stoud szelff perzonnligen oc saa der paa;
Huor dit war bestillit er goot at forstaa.
Sidenn Gud haffuir skabt himmell och jordt,
Hörde manndt aldrig it innkeligere mordt.
Jeg hobis och troer fullkommeliig,
At denn retferdige Gud i hemerig
Wiill for szin gudomelig vold och magt
Lade retferdig heffnet med tilbörlig straff;
Och huer erlig mand som Gud haffuer skafft
Er pligtig at straffit aff all sin magt,
Fruer, jomfruer och alle frimends börn
Thennem klede de wullweffuir oc vnge börn,
Och allz aff adellen var födt
Dennem wiille de plat haffue forrödt,
Och hagde beslutit ther paa ith almindelig forbont,
Ate skulle alle döo oc forderffuis i grundt
Och giorde der tiill dieris idirte flidt.
Dog haffuir Gud fortornedt therjs falske nidt
Och wunderlig frelst adellenn aff dieris woldt
Saa hiemmelig oc forborgenn mere end it aar,

Förennd nogre aff dennem kunde bliffue thet war.
 The haffde oc bestelid som de kunde beste
 Ad alle kronnenns hus, slot och feste,
 Skulle alle nedbridis slet i grundt,
 Och all adelenns befestning samelundt
 Wdenn nogre aff kronins faste huse,
 Som de Lybske tog innd och hulle for pris.
 Alle kiöbstedir i riget skulle man befeste,
 Dit skulle allszamen were giort de Lybske till beste.
 Diiris forredelig hanndill och tyrannj,
 Som de haffuir brogit i denne krig,
 Denn er szarre formögitt homlle sterck
 Och tussinnde fald slemirre end alle Sibritas werck;
 Denn gamle amegtighe fortuifflet horre,
 Var thijdt mouligt, da trode jeg at hun var alle diiris modr.
 Jeg tror dog wist oc wed forsannt,
 At her er manngenn guod danske mandt,
 Som bögir och boer i Mallmös bye,
 Och aff all siit hjerte dit saare fortredt,
 At de skamelig haffuir werit forfört
 Wdj denne wlidelsze opröör
 Med lögenn och klar bedragerij
 Aff Jörgenn Mönntir, Ambruszius och diiris partj,
 Som de forredelig haffuir dragid tiilsamen,
 Baade i Mallmöö och i Kiöbinndhaffn,
 Med diiris hemmelig och falske pracktiikell,
 Som de wdj lanng tid haffuir samen dictid,
 At pucke och bedrage denn menige mandt
 Fraa Danmarkis raad och vnndir diiris handt
 Och der med holle desse thou byer frij,
 Fra Kon. Maj:t oc sza fra rigett,
 Som Lübeck och andre hensze stedir er,
 Som de haffde beslutit med Jörgen Wullffueffir.
 Saa denn menuge mand kand nu klarlig forstaa
 Huor skamelig de haffuir werit forraadt,
 Och nu daglig begier med all deris fildt
 At di mote bliffue dite forrederj quit,
 Och mote sziidenn bo med fred och roo
 Och hiilde och szuerge och thienne med tro

Denn herre och koning, som for Danmark raadr,
 Haffuir keist och koriit formedelst Guds naade.
 Saa tuingir Jörgenn Möntir och Ambruszius med magt
 Oc med krigfolck som haffuer paa lagt
 Och med fierre dieris falske partj,
 Som biigir och boer med os i bye,
 Och truer os med denn biitir dödt
 Saa inngen tör klage szin nödt
 Bode i Mallmö oc some i Kiöbindhaffn.
 Mig hobis thet bliffuir thennem liit tiill gaffn.
 Here Gud giiffue snart der til sin naade,
 At de wnde mote wdlegds fra de gode;
 Der bliffuir aldrig tröghet wdenn vor port,
 For denne moströstning bliffuir ret ferdig giort.

Per Omnes hannd slog kors för sig:
 Hielp, milde Crist i hemmerig!
 Huor er wij arme folch forfordt
 Med falsk talle och liistige ordt
 Wdj denne feide oc forrederj
 Aff Jörge Kock och hannds falske partj.
 Huad hellir hannd er kock ellir kieller szuendt,
 Da haffuer hannd icke kogit for danske mendt,
 Som en amagtig Guds forredir,
 For all den welfert, löcke oc erre,
 Som hannem haffuer i Dannemarc verit beuist
 Aff kong Fredrich oc Danmarchs adell disligest,
 Sidenn hand kom först i Dannemarches rige.
 Enn arm beissekremer var vell hans lige;
 Nu haffuir hannd stollit aff minten saa lenge,
 Ad hannem staar aldrig tiill at trenge,
 Hannd förrir nu her forste stadt,
 Thet fanngir en flu fandens ende snart.
 Det skulle Gud eckij anndit wille,
 Der tiill huer danske mand er plegtig at hielpe.
 Hannd betallir dennem welgierning med falsk oc suig,
 Som hannd haffuir tiilforn dullt hos szig
 Wdj sit forredelig falske hierte,
 Som huer mand maa nu sze oc merke,

Och hanns rete wtro, forrederlig art,
 Huor hannd haffuir forglempt oc plat foragt
 De manngfold welgierninger, gunst oc node,
 Som kong Frederich hannem altid gjorde,
 Och gaff hannem frihed, skiold och hielm,
 Den amagtig fortuifflet skiellm,
 Och enn hvid lilie tiill skioldmerke.
 Men en gallie och baste reb sterke,
 Och et hiuffuell tiill hielmtegen der offuen paa
 Och it par szorte pappegoier der paa,
 Som kunde tagen granden aff hans ögen,
 Och wecke hanns strenghed op aff söffne:
 Sligt it wobenn haffuir hand well fortient,
 Om hannd mote bliffue tiilbörilig lönt
 Fordi hannd beuissir sig dag oc nat,
 Med all szinn flid och all szin magt,
 Med lögenn och forredelig smöcke,
 Och alltid skalkhed hannd kand optencke,
 Och brogir szig med ale sin störste flidt
 Ad förstöre denn löcke, som Gud haffuer giffuet
 Högbornne oc stormegtige förste,
 Her Crestiann, kong Frederik sön den förste
 Wdaff Guds sönnelig gunst oc naade,
 Enn wdualld koning at styre oc raade
 Och cristelig regiere all Danmarcks rige,
 Tiill löcke och glede bode fatige oc rige,
 En ret arffuekoninge tiill Norgis rige,
 En weldug hertog tiill Slesuigh,
 Holsteen, Stormarenn och Ditmarsken,
 En greffue vdj Oldennborg och Dolmenholstt.
 Her Gud, som himell oc jord haffuir skafft,
 For alle tings dom, well oc magt,
 Giiff denn högbornne here oc förste,
 Din gudommellig naade, hielp och tröst
 Oc retferdig seier oc offuirhandt
 Offuir alle sinne fienddir tiill land oc vandt!
 Gud lade hannem och aldrig anndit befinde,
 Aff naagir szin vundirszaate, mand ellir quinde,
 Ennd wellighied oc troskaff dag och natt,

Som wij alle er plegtig hanns kong. Majestat!
 Guud giffue hannem wisdom oc naade
 Sinne land och riigir at styre och raade
 Wdj crestellig och retferdelig regement,
 Med lannksom löke och rolig bistanedt,
 Med frygd oc löke i jorderig
 Och glede med Gud i himeriig.

Amen finis.

Amtshövdingar och förklarings...

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50

Anmärkningar och förklaringar.

- Sid. 29. rad. 5. *erlösse*. Möjligen misskrifning för erlige.
- „ 29. „ 7. *allbiüll graa*: *abildgraa*, *æblegraa*. Möjligen använt såsom ett slags öknamn på fru Ensze.
- „ 29. „ 14. *wundsætning*. I handskriften står genom misskrifning: *wund-sæt mig*.
- „ 29. „ 20. *Sigh*. Förmodligen misskrifning för *fich*, *fick*, hvilket meningen synes fordra.
- „ 29. „ 25. *nat och dag*. Rimmet fordrar: dag och nat.
- „ 30. „ 1. *kockirbille*: kakkerbille, ett slags tyskt öl.
- „ 30. „ 8. *fordi*. I handskriften står: *for de*.
- „ 30. „ 12. *Then annden den*. Meningen synes fordra denna läsart i stället för handskriftens: *the annde de*.
- „ 30. „ 29. *de Holstenn breff och leide*. Möjligen rättare: *de i Holstenn* eller *de Holster*, hvarigenom meningen blir klar.
- „ 31. „ 24. *fluwemenns*. Kanske: *flu fandens* (jfr sid. 32, rad. 26 och sid. 51, rad. 31)
- „ 31. „ 33. *haffuer*. Handskriften har: *bannem*, tydligen oriktigt.
- „ 32. „ 3. *bedrageri klarre*. Troligen misskrifning för *klarre bedragerij*, hvilket rimmet (*lide* eller *li'*) synes fordra.
- „ 32. „ 23. *besinde*. I handskriften står, genom misskrifning: *bekiende*.
- „ 33. „ 1. *talis servus*. Handskriften har: *taluus*, tydligen felskrifvet.
- „ 33. „ 6. *prer*. Möjligen förkortad form för *prædiker* eller *prior*.
- „ 33. „ 11. *mister*: mester.
- „ 33. „ 18. *bider vor handt*: bättre vore han.
- „ 33. „ 19. *forskicke*. I handskriften står det här meningslösa: *forskilje*.
- „ 33. „ 27. Afskriften är här tydligen felaktig: en eftersats fattas och rimmet fordrar ett annat ord än *”bönn.”*
- „ 33. „ 34. *Enten*. I handskriften står genom misskrifning: *eftir*.
- „ 33. „ 38. *rötir oc mus*: råttor och möss. Handskriften har: *nus*.
- „ 34. „ 5. *skole-limer*: skole-ris.
- „ 34. „ 5. *kog*: kåk, skampåle.
- „ 34. „ 34. *brog*: Rimmet synes snarare fordra *hose*.
- „ 35. „ 2. *beste*. Möjligen rättare: *bageste*.

- Sid. 35. rad. 21. *Söslinge*. En sösling = $\frac{1}{2}$ skilling eller 6 pendinge.
- „ 35. „ 24. *vesös*: en sjömil.
- „ 35. „ 27. *tösir*: två gånger.
- „ 36. „ 5. *naade*. Ordet saknas i handskriften, men fordras af rimmet.
- „ 36. „ 20. *hans strenghed*. Handskriften har förkortningen: "hans S."
- „ 36. „ 20. *i koer*: i chor (?) Uttrycket förekommer äfven sid. 40, rad. 22.
- „ 37. „ 26. *raads*. Handskriften har genom misskrifning: raad.
- „ 37. „ 31. *bekende*. Tydligan felaktigt; här meningslöst och ej i öfverensstämmelse med föreg. rim.
- „ 37. „ 33. *Saa*: I handskriften står *som*, tydligan genom misskrifning.
- „ 37. „ 36. *Wnder*: Handskriftens wdenn är felaktigt.
- „ 38. „ 5. *Tiill dit forrederi at bedriffue*: Rimmet fordrar följande ordställning: til at bedriffue dit forrederi.
- „ 38. „ 6. *haffuir han wdsögt*. I handskriften är ordet *han* uteglömdt.
- „ 38. „ 30. *da*. Handskriften har *de*.
- „ 39. „ 3. *hört*. I handskriften står, tydligan oriktigt: giortt.
- „ 39. „ 6. *All ere er ij*. Handskriften har erereij.
- „ 39. „ 8. *dug*. I handskriften står: dag.
- „ 39. „ 15. *Tidt er den*. Ordet *er* är uteglömdt i handskriften.
- „ 39. „ 36. *i Suerrig*. I handskriften saknas *i*.
- „ 40. „ 3. *At*. Handskriften har oriktigt: aff.
- „ 40. „ 14. *fordreffuet*. I handskriften står forderffit.
- „ 40. „ 23. *da ret kam tiill dieris hoor*. I handskriften: dee ret kom tiill dieris hoor. Hoor: hår.
- „ 40. „ 27. *staar*: I handskriften: staa.
- „ 40. „ 38 eller 39. En rad uteglömd, att döma efter rimmets och meningens fordringar.
- „ 42. „ 30. *blafirt*: bluffert, ett litet tyskt mynt.
- „ 43. „ 11. *ginge tiill offuer*. Tydligan felaktigt och meningslöst.
- „ 43. „ 28. *söm tieng*: söm-ten, "en tynd, udbamret jernstang, hvoraf söm smedes" (Molbech, Dialektlexikon).
- „ 43. „ 39. *tenkt*. Handskriften har tenk, tydligan misskrifvet.
- „ 44. „ 4. Oriktigt och meningslöst afskrifven.
- „ 44. „ 5. *felere*: feil, fel. Enligt uppgift ännu förekommande i vissa danska dialekter.
- „ 44. „ 6. *lengir*. I handskriften står genom misskrifning: legir.
- „ 44. „ 26. Till en del oläslig i handskriften.
- „ 45. „ 24. *huist hauffue*. Möjligen maningsrop till hästarne: Hvist! Hov! (?)
- „ 46. „ 10. *fallir denne bye*: Meningslöst och oriktigt i handskriften, hvilket äfven synes af den felande eftersatsen.
- „ 46. „ 19. *szurfettigheidt*: list, illslughet.
- „ 46. „ 32—34. Felaktigt afskrifna. Orden *nodis* och *sok fellde* okända.

- Sid. 47. rad. 22. *naade*. Handskriften har förkortadt: Hanns N. — *forogen*:
 möjligen *for öine*. Någoting synes vara uteglömdt;
 meningen oklar.
- „ 47. „ 25. *forglempt*. Rimmet fordrar: *forgiætt*.
- „ 48. „ 4. *de erre*. Oriktigt och meningslöst.
- „ 49. „ 30. *Thennem klede de etc.* Likaledes.
- „ 50. „ 20. *widelsze*. Möjligen *widelige*.
- „ 50. „ 22. *Aff*. I handskriften oriktigt: ad.
- „ 50. „ 29. *der med*. Handskriften har: de med.
- „ 50. „ 38. *och*. I handskriften står: o.
- „ 50. „ 39. Sammanhänger icke med följande vers; förmodligen är något
 uteglömdt.
- „ 52. „ 11. *aff söffne*. I handskriften står: ad soffue.
- „ 52. „ 17. *smöcke*. Oriktigt; rimmet fordrar ett annat ord, äfvensom sam-
 manhanget.

3. Förlikningen i Lund 1539.

(Ur Landskrona rådhusarkiv, meddeladt af Elof Tegnér).

Pergaments-urkund med ännu vidhängande 13 sigiller, några skadade. A tergo tillskrifvet med sednare hand: **Adelens och Ridderskapets, på kongh Christians vägnar gjorde Forening medh Borgmestare och Rådth, så väll som ge Borgerskapet uthi Landskrona. Daterat Lund A:o 1539. N:o 26.**

Wi effth:ne Tyge Krabbe till Wegholm. Axell Brade till Krogholm. Holger Wllffstandtt till Heickebierg. Trwtt Wllffstandtt till Torop. Knudt Bilde till Gladsaxe. Eske Bilde till Moghenstorp. Klaus Bilde till Liwngs gord. Claus Podebusk till Krapprop. Axell Vgerop till Vgerop. Moghenns Gyllenstiern höffuitzmandtt till Lindholm, ridder och Danmarcks riigs raaedtt. Aage Sparrhe degn i Lundt. Torbern Bilde forstander till Bosyöö. Holger Schaldre erchedegn i Lundt. Abbet Anders till Herritzvadtt. Abbet Christiern till Helnekirke i Lundt. Jochim Trolle till Lilleöö. Per Skram till Wrop. Hans Skowffgord till Gunderstorp. Maurtz Ollszn till Bollerop. Laffue Brade till Vedsköelle, riddere. Jacob Geedt till Ryzholm. Byrge Wllffstandtt till Gleminge. Jörgen Vrne till Bostrop. Knudt Sparrhe till Klogerop. Geert Wllffstandtt till Lyngby. Keell Byng till Smidstorp. Per Störle till Gaaseuadt. Claus Claussen till Hyulebierg. Laurtz Knobff till Gylleboo. Oluff Jensen till Demedstorp. Joseph Ffalster till Snedstorp. Knudt Knob till Vadstaedt. Axill Griiff till Hellirop. Axell Anderszen till Wram. Mogens Krabbe till Jordbierg. Jep Falck till Heruitzstaedt Tage Tott till Ness. Jacob Sparrhe till Lyngby. Jens Brade till Hamer. Jacob Sparrhe till Suansholm. Jyrgen Brade och Otthe Brade till Tostrop. Gregers Wllffstandtt till Örop. Verner Parsberg oc Niels Parsberg till Gunderstorp. Biörn Stenssen oc Matts Stenssen till Howffdaell. Axell Claussen till Togerop. Per Bille

till Hagelösse. Mattz Torbernssen till Sandby. Claus Pappse till Ryzgaardt. Erick Ipsen till Atzertorp. Jacob Myre till Haenedstedt. Moghens U... till Odersbiereg. Giort Körning till Möllerop. Jacob Bing till Tulissbo. Peder Knutssen till Boussgard, vefbnere, göre alle witthrliggt mett thz:e wort opne breff, att aar effther guds byrdt tusind femhundert tredive och ni then lögerdag nest effther Sancti Martini dag woore vi effther kong: Mttz konning Christianns etc. vor käriste naadh:e Herrs befalling forsamlide ii Lundtt om nogle merkelige riighens anligindes werff, serdeles om then wsamdrecklighz som vthi neste forledin aar oc fæide mellom Danmarcks raadt, menige adell oc ingbyggere her vti Skone, borgermester, raadt oc menige indbyggere vti Lantskrone sig begiffuit haffuer, att forhandle till een endelig endrecktigh kerlig forligning vti alle maade. Tha effthr kong. Mtts syndrlige befalling oc fulle magt ære wii uthi the hellig trefoldigheds naffn saa offuer eens vordhen, att paa thz szame gamble twist, haed, awindt oc wsamdrectighz, hertill wæritt haffuer, aldellis kunde nederlegges oc fast kerlighz formeres inbyrdz mellom menige riigens ingbyger saa vell adell som wædell oc att betage all mistangk i nogher maade thr... falde kunde om noghen her-effthr uthi riighens anfeckting till hindandhen trengdi att wede huorleds huer seg till andhen forlade skall, haffue wij for oss oc alle waare efftherkommere forskreffne borgemestere raad oc menige ingbyggere i Lantskrone paa gode tro oc loffue tillsagtt oc mett thz:e vort obne breff loffue oc tillsee, att all thn twist oc wænighz som imellom thennom oc oss her till for huad som hellst orsag sig begiffuit haffuer, i noghen maade wærit haffuer, schall wære en klaer aftallin forligtt oc dödtsagh vthi allemaade for födt oc wfödt, oc æi noghr af thenom oc thers efftherkommere schall sig andhz formoede inghn byes oc wdenbyes aff noghn aff oss ellr vaare effthrkommer end goett venskaff oc tryg kerlighz ij alle maade. Oc thr som (thz Gud forbiude) noghen kriigs anfickting skeer paa riigett, tha loffue vii oc tillsee thennem oc theris efftherkommere menige Lantskronesz ingbyggere, att ville theris skade lijgeruisz som riighens oc wore eghn aff yderste magtt mett raadt oc daadt affuerge vdhenbyes, yndhenbyes, till landh och vandt, huor-som behoff görs, som vij vor k:e. naad:e Herre oc wortt fæderneriiige pligtige ære. Thersom noghen aff oss ellr waare efftherkommere sig dierffues till effthr thene dag mett ordt ellr gerninger same forliggillsze paa thz ny oprippe eller emoed these forskreffne article

att göre i noghen maade, tha wille wii oc skulle straffe thr offuer som offuer thennem icke breff, segell, ære ellr redelighz holdde wille. Till ydermere wittnisbyrdtt att alle these forskreffne article wbrödeligt holdds skulle till euig tijdtt, lade wij forskreffne henge waare indsegle oc signethe nedhn for thze vort opne breff, som giffuit oc schreffuit er aær, dagh, steedt etc. som forskreffuit staaer.

(59 sigiller).

II. Till Skånes historis under öfvergångstiden 1658-1710

I. Skånska kriget och slapphandelen 1676-78

Skånska kriget och slapphandelen 1676-78. Skånska kriget och slapphandelen 1676-78. Skånska kriget och slapphandelen 1676-78.

Den 17de Mars 1676 utgick ett kungligt brev till alla Skånska borgarna, i hvilket kung Carl XI förklarade att han hade beslutat att försvär sig till den holländske kungemågen, som han utvalde till sin allierade, och att han skulle försvara honom mot alla fiender, som skulle komma honom till skada. Detta beslut var ett tydligt uttryck för Skånska borgarnas önskan att förbliva trofna mot den holländske kungemågen, och det var ett av de viktigaste skälen till att kung Carl XI beslutade att försvär sig till honom. Detta beslut var också ett uttryck för Skånska borgarnas önskan att förbliva trofna mot den holländske kungemågen, och det var ett av de viktigaste skälen till att kung Carl XI beslutade att försvär sig till honom.

I. För bref från Poppo de Laxebie till svenska riksrådet.

1676 den 3 Mars.

Höglofden i Stockholm den 3 Mars 1676.

Skånska kriget och slapphandelen 1676-78. Skånska kriget och slapphandelen 1676-78. Skånska kriget och slapphandelen 1676-78.

II. Till Skånes historia under öfvergångstiden 1658—1710.

I. Skånska kriget och snapphanefejden 1676—79.

Samtida berättelser och aktstycken ur kgl. svenska och danska riksarkiven
samt Malmö länsarkiv.

När Carl XI vid den danska härens landstigning i slutet af juni 1676 tvungits till det återtag inom den gamla svenska gränsen, som gaf signalen till de skånska landskapens affall från Sverige, träffades i Småland under hösten samma år de militära mått och steg, hvilka utgjorde utgångspunkten för deras återeröfning under de följande åren. Medan konungen sjelf, återkommen som segrare från slaget vid Halmstad, förenade sig med de trupper, hvilka Joh. Gyldenstierna och Erik Dahlberg samlat till hufvudarmeens förstärkning, och på Markarydsvägen åter inträngde i Skåne, beordrades Pontus de Lagardie och Ebbe Ulfeld att med särskilda truppstyrkor, förstärkta med Jönköpings, Kronebergs, och Kalmarläns uppbådade allmoge, inrycka, den förre i Göingehäraderna, den sednare i det östliga Bleking, för att återföra dessa trakter under Sveriges lydnad. I mellersta Bleking skulle de från olika håll inryckande räcka hvarandra handen. P. de Lagardies bref till svenska riksrådet meddela upplysningar angående denna expeditions förlopp på samma gång som de måla stämningen å ömse sidor om den gamla gränsen. De meddelas efter urkunderna i svenska riksarkivet.

1. Två bref från Pontus de Lagardie till svenska riksrådet.

Hambna den 3 Octob. 1676.

Högwalborne Herrar, Swäriges Rikes Rådih,

Huru starkt manskap, såsom iag å denne orten kunnat till hopa bringat, oansedt allt intet ännu så bewärt och mångastedes kring-

ströt ähr, så blifwer Cavalleriet till en sex hundra hästar med Adelens till hopa uthur Småland, Kronobergz och Jöneköpings Län, Dragouner af Cronobergz lehn 1200, Präst- och Bewillingz Dragounerne mot 100 ungefärl. Jönekiöpingz Lehns siettingar ähro så många, som man kunnat tillsammans bracht, och ähro gångne till Giöteborg samt Warberg, och som man der i Länet ähnnu ej har kunnat lychta skrifwa ähr förmedelst dhen motwillighet, som Össbo och Wässbo härader begynte, kan iag ej dess tahl så just weta, utan hoppas och att dhe lerer blifwa in emodt en Tolf hundra man och mycket starkare. Saltpetter siudarne hafwer iag och opbodot med en månatz kåst, effter dhe intet siuda, som lerer stiga emot (ett) par goda Compagnier, och wenter dageligen dher på rullor, då iag intet underlåta skall tienstl. Eders Excellier en pertinent lista insända på allt i hop. Jag recommenderar Ers Excellier min ringa Person försäkrandes Eders Excellier att, wetandes och wiliandes, skall iag intet något försumma, som giörlt ähr, till Hans May:tt och fäderneslandetz tienst, effter mine ytterste krafter, så wit iag förstår. Beklagat allenast, att orten her ähr mycket widlöftig, folket hårdt och wederwärdigt och en tijd af stoor räddhåga, har warit betagne genom dhet dhe Danskes lögner uthspridt wid gräntzen, som stundom att Konungens armee totaliter war slagen af dhet stoora partie, ingen succurs skulle komma till Swärie, Stockholm war belagt till landz och wattu, och Gyllenlöf skulle hafwa skrifwet dhem till, att (han) skulle ha bort Stockholm innan Martini, Musqueterne wore infaldne i Ryssland, Lüneburgarns armé skulle gå till siöös åt Sieland, dhe danske till succurs, Hwad mera dhe kunna updichta, af lijka saningh, så giör dhet dhäck dhet enfalldige folket ijrrigt och twifwelachtigt, som och håller Hallandz boerne wed deras olyckelige tractamente, dhe hafwa af de danske, i dett the alldeles utplundras, i den redhoga, att dhe ännu intet törss fram utan continuera uthj lijka lydna och trooheet mot dhem som otroheet mot oss, att (man) heela tijden icke har kunnat haft den ringeste kunskap, så af präst som gemeen, att förlåta sig uppå. Hwad vidare lerer inkomma skall iag intet underlåta Eders Excellier at notificera, befallandes dem hermed under Gudz den milldas beskyd och migh uthj dess stadige warande gunst.

Ers Excelliers
hörsame Tjänare

P. DE LA GARDIE.

Runneby d. 13 Nov. 1676.

Höghwålborne Herrar, Sweriges Rijkets Rådth och höga Embeten,

Efter som iagh i gåår änteligen är kommen hijt till orthen, hwariifrån iagh säkert Eders Excell^{tier} berätta kan, huru wijda iagh avancerat, haar iagh dhen lägenheten eij heller welat låta gåå förbij, uthan wille härmedh communicera, hwadh som widh min march kan vara passerat. Sedan iagh d. 23 Octob. igiänom bråttorne in på gräntzen war kommen, hölt iagh migh dher på orthen i någre dagar stilla, afwäntandes at allmogen, som upbuden war, skulle ankomma, hwilcket först på fierde dagen skiedde at iagh marchera kunde, då iagh strax min march på Broby ansatt och lågh dher i någre dagar stilla, till at afwänta om och ifrån Hans Kongl. Majjt någon efterrättelse komma skulle, men såsom iagh i 4 dagar fåfångt wäntat hafwer, och tijdningar uthspriddes, at dhen danske armeen skulle stå emellan Hans Kongl. Majjt och migh, resolverade iagh at bryta upp och conjungera migh medh H:r Ebbe Ulfeldt i föllie af Hans Majjts migh gifne ordres; marcherade altså förbij Christianstadt och in åth Blekingen, hwarest iagh åthskillige rencontrer med Snaphanerne haft, så at iagh nu een fendrich och någre gemene mistat, och någre 40 blesserade hafwer; doch ähre dhe likwist altidh repousserade, och altså lämbnat migh wägen öppen. Dhet är till at beklaga at uthi dhetta heela landet icke een trogen menniskia, hwarken ibland prästerskapet eller allmogen är till finnandes, så at iagh, dhen ringaste kundskap hafwer kunnat bekomma. Mästedelen hafwer iagh likwist bracht till lydno, och hoppas ännu bättre at ränsa denna provintz, förn iagh skillies ifrån dhem. Dhe komma nu likwist fram medh giärd och præsentera dheras gevähr; men detta oachtat, skulle iagh gåå härifrån sedan conjunction medh Herr Ulfelt är skiedt och fästningarne ännu ähr i fiendens händer, så fruchtar iagh at rebellion skulle blij fahrli-gare, hwilket iagh närmare medh Herr Ulfeldt öfwerläggia skall, om dhet skulle wara rådligit at grippa eendera af fästningarne an, eller ochså sökia Hans Majjt, hwartill iagh likwähl intet gierna råda will, förr än som detta landet aldeles blijr till lydno bracht och uthaf Snaphanarne reen giordt. Elliest är ochså rätt olykligt medh dhen allmogen, iagh hoos migh haft, at iagh migh mehra för dem än förr dhe andra hafwer måst fruchta. Hwar tijma och stund

roopa dhe, at dhe willia gåå heem, och måste iagh i gåår medh största möda både medh goda och onda ordh öfwertala dhem at gåå igiänom denne stadh, hwilcket dhe ingalunda giöra wille, förn iagh dhem försäkra måste, at dhe intet wijdare föllia skulle. Märker iagh altså wähl, at iagh altzingen assistence af dhem lærer hafwa at förwänta, doch är iagh gladh, at iagh till dhet ringaste heela Blekingen och Giönge häradh ifrån Kongen afhållit hafwer, förn iagh Allmogen ifrån migh släpper. Allmogen af Västra häradh ähr mäst rebelliske, och (säga de) altidh, at dhe intet längre hoos migh blifwa (vilja), och giöra dhe een begynnelse, så läre dhe (andre) alle ofehlbahrligen föllia; måste iagh wähl (alltså) see huru iagh kan persuadera dem at blifwa (så) längie qwar, till dess herr Ebbe Ulfelt kommer; då iagh wähl sedan medh den militien, som wij begge tillsammans bringa kunne, måste persecuera hwadh iagh begynt hafwer. Hwadh wijdare passerar skall iagh tijdh efter annan communicera och förblifwer i dhet öfrige sluteligen

Eders Excell^{tiers} hörsamste tjenare

P. DE LA GARDIE.

Slutet på denna första svenska expedition till Bleking och Göinge häraderna, af hvilka dock blott den östligaste kanten berördes, blef att de båda anförarne förenade sig och med på det hela taget oförrättadt ärende aftågade nedåt till det sydliga Skåne, för att der tjena den kungliga armeen till förstärkning. Vid tidpunkten af slaget vid Lund d. 4 december 1676 egde deras förening med den kungliga armeen rum. Bleking och Göinge hade af den första svenska påhelsningen endast blifvit så mycket trotsigare i sitt motstånd, hvilket först följande år genom Johan Gyldenstiernas tåg blef någorlunda brutet. (Se dessa Samlingar I, 29—35.)

Att gränsboarne vetat sätta sig i respekt hos hvarandra och att de ogera togo del i kronornas strider, visar sig äfven denna gång tydligt nog. Blekingsboarne hade i förväg genom utfärdade skrivelser till sina svenske grannar sökt förebygga grannfredens störande. En sådan skrifvelse från denna tid, i hvilken bemödandet att intaga en neutral ställning är synbart, har af Edvard Fagerlund, en Föreningens ledamot i Bleking, blifvit godhetsfullt meddelad. Det är en handling ur svenska riksarkivet, förvarad bland landsh. Lejonskölds bref.

2. Kristianopels och Östra härads skrifvelse till grefskapet Södra Möre (1676).

Edle och Wälb^{ne}, HöghäreWyrdige och Wällärde, Ehreborne och wälbetrodde, Ehrlige och beskedelige samptlige Inbyggare uthj Grefweskapet Södra Möre, wår vndertienstlige och wänlige helsan nu och stedze insinueras medh gudh alzmechtigh.

Såsom det icke mindre Eeder, förnembl. gode Herrar och Män, än oss kunogt och witterligt är, huruledes denne provincien Bleking och wij medh Iempte Alle dess Inbyggare hafwe uhngfehr 19 åhr under den berömlige Cronan Sweriges devotion och lydigheet hör-sambligen lefwatt, och i medler tijdh waritt underkastade allehanda slagz Contributioners afläggande ordinarie som extraordinarie, iembwähl hafft ett stort betryck af Lantregementetz Inquartering och tillförene (af) fästningens guarnizon, der till medh uthståt åth-skillige uthskrifningar till gemene Knechter och båtshåld medh flere Swårigheeter, som wij uthj den framfarne tijdh hafwa måst kenna och dageligen förnummet, lika wist stillt oss under samma Regie-mente så hörige (och animerat andra till den samma plicht och vnderdånige troskap) som alle redhskaftne vndersåtare emot Konung och Öfwerheet äre förbundne at thee och erwijsa låta; Skulle och på wår sijda wij ganska gierna warit willege det samma framgent continuera och wedh macht hållitt, der som denne orolige tillståndh och förändring genom krigetz bemechtande icke hade förment och stengdt oss der ifrån, som alle rättsinnige menniskior uthan miss-gunst, haat eller afvndh förnuffteligen dömma och efftertenkia kunna. Nu är det hwar man witterligt, att enär hanss Kongl. Majjtt af Swerige medh dess höganseenlige Armede, som stodh här i landet wedh Carlshambn, vndersåterne till defension och försvar, uppbrööt och blåttade mången ährligh och trogen Man, sate wij nu medh dem igen lijka som fähr uthan herde och barn uthan fader; då straxt der effter marcherade hans Kongl. Majj:t af Dannemark och Norie medh sin Armede för Christianstadh och giorde store partier, ju mer och närmare up i landet, och tillförende satt heela hertigdömmet Skåne uthj Contribution och uthskyllder, och des deputerade herrar af General Commissorialet stelte till oss twenne breff som lyda medh Streng befallning till danskee Armeen att Contribuera, wij det samma skulle ingå och bewillia, så framt wij wille

draga försyn att conservera oss, våre hustrur och barn samt för-rådth och timmeliga wälferdh. Nu considererer, gode Herrar och Män, huadh här till at war göra. Wilkoren, som steltes oss för ögonen, måtte wij nu åthminstone öfwerläggia och uthrättia det bästa, ty att trampa emot brådden och ställa oss till wärn emot een så stoor Krijgsmacht kunde wij så litett förmå, som dhe der äro ganskee Swage och Krafftlöse, emedhan våre egne bewäpnade Krijgmän, som uttij sådane tijder borde stå lansens Innbyggare till protection och försvar, wore bårte och alldeles ifrån oss dragne. Derföre hafwe wij Iempte medh alle andre af landetz Inwånare måst effterföllia Skåningernes exempell och i krafft af förberörde twenne Kongl. Commissariatetz breff och skrifwelser affärdet här ifrån wisse män ned till danske lägren, som då stodh för Christianstadh, att begiera fredh och afhandla om Contributionerne, som Stadhen at præstera Månantligen ähr pålagdt och anbefallat. Nu hafwe wij förnummit af twenne Stadzsens bårgare benembde Mårten Persson och Jacob Spegelbergh, som förleden den 25 huius komme ifrån Callmar deras berettning, att många af Rijekssens Herrar och Män, serdeles Hr Landzhöfdingen högwälborne Conradt Gyldenstierna, hafwer för detta wårt nödtwungne giöhremåhl och nedhresa skull fattat till oss och heela landet een så stoor wrede och förtörnelse, att wij ickee allenast blifwe achtade för dee der ähre Sweriges fiender, uthan och per Consequens hotade medh Eldh och brandh, mord och dödslag samt roof och uthplundrande alldeles oförskyllt, der till medh påfördt oss och dem tillwitelssse, som skulle wij redan hafwa sworet hans Kongl. Maj:tt af Dannemarck och Norrie wår vnderdånige plicht och troofastheet, huilkett aldrig denne gångh är skiedt myckett mindre proponerat eller af oss begiert wordet, uthan allenast at aflegga Månantdlⁿ Contributionerne, som tillförene sagt och förklarar ähr. I det samma som wij mäst wore altererade och af fruchtan merendels bekymbradhe för beme^{te} skreckelige hooth och undseijelse, kom det äfven till måtta samma dagh sist förledhen den 25 huius, at den danske Öhrlogz flåtten gick här uth wedh Staden ner vnder walden; då resolverades at föredraga och gifwa samma trångemåhl H:r Ammiralens högwälborne Tromps Exell:tz klageligen tillkenna medh solliciterande att komma oss och här uthinnan till hielp, tröst och biståndh, huar uthj wij och äro bhönhörde blefne och till öfwerflödh haffuer högbemelte Ammiralen till-

skrifuitt landzhöfdingen uthj Callmar medh erhindringh att låta oss i så måtto blifwa i Roo och omolesterade, som des breff medh sina skarpa formalier egendteligen uthwiser, och her hooss, på Swenska tungemåhlet uthsatt, Copialiter hooss föllier, bediandes respective dienst- och wänligen att hwar och een standz persohn uthj bemelte grefweskap wille innehållandet af samma breff medh mera taga uthj så godh observance som sielfwa effecten påföllia lærer. Der som något fiendtligit öfwerwäldh emoth oss tenteras skulle, så will man stadigt förmoda, at hwar och een erligh menniskia mera skall wara jnclinerat att hålla medh oss een godh förtrogen wänskap än tillfoga oss någon skada och derigiönom störta sikh sielfwa diupare i ruin och förderff medh sampt sine grannar och kringliggande Naboer. Detta har man af een god mening kortligen upsatt och Eeder welat föredraga, icke så myckett af frucktt och redzell för eett ondt hotande som det är meent till een god inbördes enigheet at confirmera och bekräfta; dy skall det gella på fålckz förderff och ödeleggande, så kan Man fuller wara bered och ferdig så snart som någon annan, så medh egen som coniuengerat Krigzmacht, men intentionen på alles wår sijda är annorlunda, der så ljetet oförskyllt will see uppå Eders som wår egen förderfwelse. Derföre synes best att hålla fredh medhan man den kan niuta och fåå behålla, och huruledes meningen på Eeders sijda der om wara kan, bedie wij dienst- och wänligen oss det samma till genswar communiceras måtte, hwar medh wij förblifwe på Staden Christianopells och samptlige Östra häradh Inbyggia(res) wägnar,

dhe gode herrar och Mäns

Tienstbegifne tienare och wänner

Borgmästare och Rådth i Christianopell

ABRAHAM SÖFRESSON. CIVIT: NOT: CHRIST:

Vppå samptl. allmogen i Östra häradz fullmechtige deras wegnar

JOEN MÄNSSON, BERTILL JOENSSON, NILSS JOENSSON,
i Binga

ANDERS JOENSSON.

i Källinghof.

ÅGE OGESSON i Akenäs, NILSS PERSSON i Hammerby.

Det var först efter slaget vid Lund d. 4 december 1676, som den svenske konungen kunde med verkligt hopp om framgång begynna arbeta på återställandet af sitt herravälde i de skånska landskapen. Försöken att med vapen i hand framtvunga den gamla lydningen hade varit fåfänga, sålänge den danska hären ännu stått obesegrad inom landamäret; ännu mindre framgång hade de kungliga plakaterna haft, huru uppfyllda af hotelser de ock varit. Fjorton dagar efter Lundaslaget utfärdades ett nytt plakat af följande lydelse.

3. Kgl. svenskt plakat (1676).

Wij Carl, med Gudz nåde Sweriges Giötez och Wändes Konung, Storfurste till Finland, Hertig uthi Skåne, Estland, Lifland, etc.

Giörom witterligit at, ehuruwål Wij hade fogh och orsak alla dem, som efter Wårt förra Placats innehåldh icke hafwa hörsam-
meligen instält sig och gåt Oss som deres rätta Arfkonung och af
Gudh förordnade öfwerheet tillhanda medh troheet, tjänst och bij-
ståndh, för olydige, otrogne och illwiliande undersåtare at ansee
och nu straxt dhem medh straff till lijf och godz at beläggia, så
hafwom Wij lijkwål ännu dhermedh innehålla welat i hopp at dhe,
som icke af lätferdigheet, argheet och onska uthan af oförståndh
eller twång hafwa trädt uthur deras plicht, läre nu mehra, sedan
Gudh den Aldra högste hafwer behagat Oss en så önskelig seger
öfver Wåra och Rijkzens fiender förläna, ångra sig och som rätta
undersåtare wända om och gå oss medh lydno, troheet och all
möyelig hielp tillhanda, på det dhe än här warande fiendtlige
trouppar igenom Gudz mechtige bijstånd måtte aldeles uthrotade
och ruinerade och detta tryckta landet i sin förriga roo och i et
fredeligit tillståndh försat blifwa, hwilket fienden medt sijne orät-
mäßige wapn uthan någon gifwen orsak och uthan något skiäl haf-
wer Oss och Wåre undersåtare borttagit. Wij förmahna derföre her-
med nådeligen och tillijka alfwarligen befalla alle detta landetz
inwånare, uthaf hwad ståndh och wårde dhe äro, at dhe i ingen
måtto sig herefter i någon kunskap och correspondence medt Wåre
och Rijkzens fiender inlåta, fast mindre gå dhem tillhanda medt
hielp och tillförsell af victualiepertzeler och fohring wedt högste
straff och onåde tillgiörandes. Skulle någon emoth detta Wårt
stränga förbudh och emoth sin trohets plicht understå sig at handla

och till Christianstadh och Landscrona det ringaste at föra eller och Wåre fiender, som härtill oförswarligen skiedt ähr, den ringaste kunskap bringa om Wårt förhållande, om Wåre trouppers marche och alt annat företagande, så williom Wij straxt den sammes huus och egendomb till skiöffing gifwa, gården i brandh sättia låta och den som brotzig finnes uthan all nåde såsom en meenedare och förrädare till lifwet straffa låta androm till sky och warnagell. Men dem, som hoos oss sig infinna medh kunskap och efterrettelse om fiendens förehafwande och dess partier när dhe gå eller komma, och göra dem på et eller annat sät hinder och skada, iämwall bringa till Oss och Wår armée godwilligt och sielfmant allehanda underhåldzpertzeler, dhem williom Wij medt all konungzig Nåde möta, dem hägna och beskydda och hwar och en efter wårde och förtjänst belöna. Och på det Wij mågom wara så mycket mehra förwissade derom, at detta Wårt öppne bref kommer wederbörande tillhanda och blifwer i alla kyrkior upläsit på förste predijkedagar, ty befallom Wij hermedh alfwarligen först alla Probster at dhe sättia sijne namn och signeten thärunder, så at när detta samma vårt original kommer Oss till egen handa igen, Wij deraf mågom see och spöria, om någon hafwer denne Wår förordning eftersat och försummat och sig motwilleligen straff och onåde tillskyndat. Här alle som wederbör hafwer sigh hörsammeligen at efterrätta. Till yttermehra wisso hafwom Wij detta medt egen handt underskrifwit och med Wårt Kongl. Secret bekrefwa låtit. Datum Hufwudqwarteret Belteberge d. 19 Decembris A:o 1676.

CAROLUS.

E LINDSCHÖLD.

Detta blef emellertid icke det sista i raden af de kungliga plakat, hvarigenom hotelser mot olydnad eller löften om pardon för det förflutna kungjordes. Flera sådane måste under krigets lopp utfärdas, och för snapphanarne utställdes till och med särskilda personliga s. k. frihetsbref, om de ville återgå till lydnad. Ett dylikt frihetsbref har händelsewis blifwit bevaradt i Malmö länsarkiv, derföre att innehafvaren blifwit gripen och ställd under ransakning för nya snapphanebedrifter. Det har följande lydelse:

Frihetsbref.

Alldenstundh iag för menige allmoge förkunnat hafwer H. Kgl. M:ts, min allernådigeste konung och herres, Pardons placat, at de

förseende personer som sig framställa, ock till nåder tagne blifwa samt och förlåtas dem deras brott, som de emot deras allernådigste öfverhet förbrutit hafwa, hwaribland och finnes efterskrifne person, Jöns Ottesön i Swedala och Oxie härad, som hafwer warit snaphane och det nu på 2:ne års tid föröfvat; alltså uppå min allernådigste konungs och herres wägnar samt efter dess allernådigste gifne Pardonsplacat pardoneras och frikallas samma föreskrifne snaphane att blifwa och bo wid sitt hus och hem omolesterad som andra Cronones trogna undersåtare, dock medh den condition, att han aldrig effter denna dag låter förspörja någon otrohet hwarken med snaphaneri wäsendet eller andra olagliga stycker. Till wisso under min egen hand datum Frenninge d. 28 Decemb. A:o 1677.

ANDERS PERSSON.

(Sig.)

På kgl. plakater var det i allmänhet ingen brist för de skånska landskapen under dessa förfärliga år, då kriget i sin gräsligaste gestalt som en giftig vampyr sög deras hjertblod. De hade två konungar och två administrationer, en dansk med hufvudsäte i Christianstad, Helsingborg eller Landskrona, och en svensk, ledd af den svenske generalguvernören i Malmö; förutom dessa administrerade härar, ströfkårer och snapphanepartier såsom dem syntes bäst. Befallningar korsade hvarandra, från alla håll hotande med mord, eld och brand. Se här en del aktstycken från detta fasansfulla tidskifte i vår fädernebygds historia.

4. Åtskilliga danska påbud.

Kongl. Mayt:s Ridefoget Anders Dollmer haffuer dete Placat med Prousten och Presterne i Schutz Herrit at forkynde. Cito.

Cito.

Cito.

Wi tuifle icke paa, at Vores udgangne Placat af Dato 18 May, nest affuigt, jo allerede sambtlig Indbyggerne her udi Provincien Skaane er vorden kundgiort, huis Indhold var, at de sig till Sælland med Folck, Börn, Queg och Godz for Sicherhedz Schyld skulle begifue, saafremt de ey wille udstaa fare for aff Krigz folckene at vorde ruinerede. Men som Hans Kongl. Mayt^{tz} allernaadigste Willie derforuden er, at alt huad Korn eller Høe, Adelen Geistligheden eller Bønderne høster, straxen udi Straaet till een aff Festningerne

Landscrone eller Helsingborg schall ind föres, der uti Stacken oppettes och Eyeremenderne till egen Nytte forbliffue: Saa haffwer Wij alle och en huer wedkommende hermed wildet aduahre, at de sig der effter forholder, saafremt de ey, om der imod handles, med Ild och Suerd wille straffis i Anseende (at) de udgaaende partier her effter schall worde beordrede alle de huuse paa Landet, som Korn eller Høe udi befindes, udi Brand at ansticke och opbrende.

Helsingborg denn 5 Julij Anno 1678.

Hans Kongl. May:tz till Dannemarck och Norge
Deputerede ved General Commissariatet
VON STÖCKEN.

Denne Order ville Præsterskabet i Oxie herreth paa alle Prædichestole forkynde och derpaa skriffue, at det for Almuen forkyndet er, sampt ordrene igien tillstille.

Paa Hans Kongl. May^{tt} till Dannemarck och Norge, min aller-naadigste konung och Herres Vegner advaris hermed samptelige Almuen i Oxeherreth ingen undentagendes, Mand eller Quinde person, at de under høyeste Liffsstraff sampt Suerd och Ildebrand sig ey understaar at reise till Malmö enten med noget at selge eller sig tillforhandle, saa vel som ingen sig understaar, aff huad standz person det och vere kand, i Malmö at indkomme med nogen Kundschab, formanendes der hoss Allmuen samptlige och huer i serdelighed, at der nogen fra Malmö schulle med nogen ordre udkomme, at de da strax saadane personer angriber och till festningen Landschrone indforer, sa fremt de ey, som forbemelt, med Suerd och Ildebrand ville straffes Actum. etc.

Maanstrop d. 10 Julij Anno 1678.

ANDERS DOLMER.

Med skrifvelsen följde ett handbref från ridefogden till Herr Söfren i Tyelse (Tygelsjö) så lydande.

Hederlig och Höylerde H:r Præposito,
Höytærede gode Wen,

Indlagde dett høye Kongl. Commissariatets Ordre behagede H:r Proubsten straxen samptlig Herredz Præsterne att communicere att dend af alle Predickestohler kand worde oplæst, paaskrefuen och mig igien tillstilled, saa fremt de wedkommende ey derforre

will undergaa dend straf, som Orderne i sig sielf dicterer. Slutel. nest dend Höyestes Anbefallning

Giörslöff d. 7 Julii 1678.

forbliffuer

H:r Proubstens
tienstwillige

ANDERS DOLMER.

Prosten i Skytts härad, den gamle herr Bastian Odder, emottog 3 dagar derefter ordern för Skytts härad och har å densamma med darrande hand antecknat:

Hora 2 pomeridiana 8 Julii bleff mig undherskreffne indhenediget det höiansenlige Kongelige Danemarckiske Commissariats förseglede och med egen hand ratificerede ordre sampt velbetrode Hr Befalningsmandens actbars och velforstandiges Monsieur Anders Dolmers schriftelig befallning, bemelte ordre att schulle for Menighederne forkiöndis, huoreffter ieg mig retter oc strax paa timen det forsender i huad pericul ieg dog kand gerade.

Haarsloff 8 Julii Anno 1678.

BASTIAN ODDER.

E. hand.

Under de följande dagarne circulerade dessa order inom kontraktet och alla kyrkoherdar måste skriftligen lofva att efterkomma befallningen om deras uppläsande. Den 10 upplästes de för Sktyts härad i Skanör.

Men knapt har den danska administrationen öfver Skåne tilltvingat sig publicerandet af sina ordres, förrän den svenska kommer med stämningarne till det politiska blodstribunalet, kommissorialrätten i Malmö, för pligtförgätenhet och otrohet emot den rätte herren, Sveriges konung, derföre att man ej i stället, enligt den stränga svenska befallningen, insändt dem till närmaste garnison. Herr Bastian blef anklagad af militie fiskalen som "perduell och menedare" samt till fästningen införd. Äfven de öfriga presterna i kontraktet, som antecknat ordrens emottagande med löfte om uppläsning från predikstolarne, anklagades. Presten i Tyelse, herr Sören, anklagades till och med inför rätten derför att han af den danske fogden emottagit titel af "præpositus och gode vän": fiskalen sluter deraf, att han icke notificerat generalguvernören om den skrifvelse han emottagit, att han med "præpositi tilltal och äran af een fiendtelig fogdes vän varit väl förnöjder," och fordrar hans fällande derför såsom "reus Majestatis."

Gamle herr Bastian i Häslöf satt länge fängslad på Malmö slott och dömdes af samma kgl. svenska commission, som under

kriget utfärdat så många andra hårda domar, till sitt embetes förlust. Efter freden i Lund 1679 inlade samtliga skånska presteskapet jemte biskop Can. Hahn en förbön för honom hos Carl XI ¹⁾; understödd äfven af gen.-guv. R. v. Ascheberg blef den omsider beviljad.

Se här några ytterligare intyg om den civila och militära administrationens våldsamma framfart under krigets sista år.

Cronones Lenssmand Mogen Persen i Naffentorp.

Det befallas eder hermed, at J strax och uden försømmelse wedt natt och dag, thime och stund tillsigir Allmuen i eders Fierring, at de under sverd och ilde brandz straff, till at conservere deres huus och hiem, inden i morgen afften, af hver gaard och saa maange, som heste och vogen haffue, fremkommer till Landzcrone med dend paabiudne fourage och halmklipper, saasom och af huer sougen een god och duchtig hackelsse kiste medt behorrig skierknijf sampt paa huer gaard fjire goede och tätte öhltynder och i serdeleshed formahne allmuen, at de saa kiert dend seeneste Ruin dennem ey schall ofvergaa saa mangen nödthöfftig barn och mennische der offuer till jammer, strax medh dend som paabuden er fremkommer och kommer paa weye och at huer sochen clarerer medt contribution för sougnen effter gaardetahlet med pengenes lefverantze: lader dette, saa kerdt som eders welferd er, cito för allmuen forkynde i huer sougen och wer Gud befallat!

Af Opagra dend 11 februarij A:o 1679.

ANDERS DOLLMER.

P. S. Formaner och prästerschabet, saa mange som deress Artiglerieheste ey haffuer lefverered, at de strax med thie Richs D:r derfore clarerer under execution, efftersom woriss parthie beordres for alle paabudne contributioner at exequere.

General order till snapphanarne (1678).

Anbefahles hermedh Capit. Jens Jenson, Capit. Severin, Capit. S. Andersson och Lieutn. Thue Krop, at de medh allerforderligst forföye sigh till Mallmöehuus Lehn och derofuer, alt saauit det hele lehn sig strecker, uden anseelse opbrender alt det höe, korn, och fourage, som der i Lehnet findes, hvad heller det samme er

¹⁾ Se dessa Samlingar 1870, sid. 25.

inhöstat i eller ved husene, eller det endnu paa marcken er bestaaende, ty som Hs Kgl Mayst, min allernaadigste herre och konge, for nogen tidh siden allernaad. befahlede, at een huer prest sin meenighedt offentlig skulle publicere, at det war H. Maytz allernaadigste befahling, at ingen nogen sedh maatte i husene indføre, da dersom nogen derimod skulle hafve handlet och kornet och fourage udi husene indlugt, daa skal de gaardene, huor slikt findes, opbrende och dennem foruden til straff for deris u lydighed reen udplyndre och alt qvæg och fænad skal de til Landscrona ind drifue, hvor dennem da deraf den tredie part skal worde gifvet. Sammeledes befahles bem:te friskötter, at de alt brögger redskab ruinere skal og alle brögge kedeler borttage; hvorefter bem:te capitainerne och deris underhafvande sigh haffuer att rette.

Gifvit udi leyeren wedh Riseberg den 9 aug. 1678.

ARENSDORFF.

Det är den danske general befälhafvaren, som till snapphanarnes chefer, numera jemte hela deras tygellösa följe upptagna i danska armeen, utfärdar denna order. Huru snapphanen, "capitaine" S. Andersson, försedd med dylika instruktioner af sin general en chef, uppförde sig ända in emot freden i Lund, visar följande målande skrifvelse från honom till inspektoren på Andrarums alunbruk. Danmarks sak var förlorad hos den bättre delen af de skånska landskapens befolkning, när det erkänt snapphanefejden som lagligt krig: Sverige måste då i allas ögon synas såsom samhällsordningens upprätthållare.

Hilsen med Gudh, Monsieur Teingelein mest flittig salutem!

Saasom jeg paa adskillige tider haffver Eder, saavel som och menige Sognemændh i Anderom sogn, tilskrefvet om mine vinter Korteers Penge, som (af) Kongen och hans höye ministri är doneret och mit parthi tilsagt gafve, at J skolle godvillig dennem erleggie, i hvilcket mand ugjerne dog alligevell fornemmer Eders störste forsommelse och arrige modsstridighed; saa derfor endnu till ydermere ofverflöd vill jeg haffve Eder medh Prästen tillige och Sogneskræderen endnu engang advaret, at J, saa och Prästen, gör forstrækning for sognen och nu inden 8 dags forlöb framsender de 300 Rdr danske mynt hid til Byen, saasom J haffve ey nogen excyss, som lenger kandh vare. Her ehr nu en god och rolig tilstand, saa at mand maa och kand reyse fram och tilbage hvor

hen och (til) hvad festning mand lyster; saa kand J ey undskylde Jer længer, det J eller nogen anden kand komme jo herind. Och hvis J icke nu godvillig dette efterkommer, skall J och Præsten vare forsichrede, det jeg skal saa Jer tractere der efter H. May:ts ordre, at J skal aldrig glemme mig, om endskiönt J kand forgiætt Gudh, och skal bliffve saadan en sag, saa at hver skal gaa aff uden at det tro. J Erindrer Eder vel ogsaa, gode Inspektor, sidst jeg var hos Eder och vilde haftve alun, som da paastod, och (J) sagde, at der ey var meere paa stallen end som fornöden kunde vara til huusfornödenhed, och J da nogle faa dage derefter lod Swensken bekomme det, hwilket ilde skal bekomme Eder, med mindre at J indsender fornefnde penge. Eder hermedh Gudh befalet.

Datum Landzcrone d. 4 Sept. A:o 1679.

SIMON ANDERSSEN,
Capitein öfver Friskyterne.

Ännu en annan skrifvelse ur danska geheime arkivet visar den vanliga formen för utkräfning af kontributionen:

Hilsen med Gudt alsmechtig, den vellerde man H:r Niels i Wanstadh, och lensman Lars i Wanstadstorp,

Lader jeg eder vide, att deris resterinde contribution er 18 Rdr, som forskrifvet er, och fogdens lönn som resterer er 14 Rdr, Dsk och denne rest (skal J) i morgen möde med kl tolf, så fremt J icke vilde skade af ild och brandt och for skade tage vare.

NIELS MÅNSSON
egen hand.

Och lader jeg eder vide, at jeg foruden skal hafve till mig och mine underhafvende 4 Rdr, och dette skall J lefvere mig i morgen i Julleröd.

Huru förfärligt har också icke detta krigs olyckor tryckt alla klasser af samhället! Blickar man djupare in i tidens handlingar, studsar man nästan tillbaka för de fasor, som öppna sig för ens ögon. Här hafva blifvit sammanställda endast några få, mera sammanhängande berättelser af enskilda personer ur olika stånd om händelser, som träffat dem eller deras omgifning, samtida skildringar, på hvilka dock torde kunna lämpas den danske historikern N. M. Petersens minnesvärda ord: "Historie skrives kun for dem, der ikke have Lyst eller Leilighed til at ransage Kilderne; af disse kan man lære langt mere end af nogen historisk Behandling."

Vi låta en adelsman, herr Arild Svawe (Svab) till Näsbyholm och Lärkesholm, först få ordet på sitt brutna svenskt-danska tungomål.

5. Några bref från skånska adelsmän (1677).

(M. L. A.)

1. *Arild Swawe till general guvernören baron Fab. v. Fersen.*

Höyædle och Velborne Hr Baron, Felt Marskalck och General
Gouverneur, Gunstige gynnare,

Hans Excell:ces gunstige breff aff den 27 Martii ähr migh wehl indhendidiget nu sidst afuigte d. 7 Aprill angaaende vor allernaadigste Herre och Konningz Nådige villia om nye och dubelt Ross tienste. Saa ähr dett min wnderdaanig schyldigheet, i saa mådher som i alt andet att tienna Hans Kongl. May:tt, min allernådigste Herre och konnungh, aff ydherste mackt och formue, mens såsom forledne ähr först till aller höyst bemelte Hans Kongl. May:ts tienste thijo stöchen aff mine beste hester bleff annamet och bortfört aff welborne Herr Richtmester Carl Gylenpistol, for det andet bleff migh aff fienden wdj Christianstadhs ulöckelig erobring fratagen alle mine beste Mobilier, som war aff nogle thusinde d:rs werdhe, dem iegh formedelst findens skyldh der haffde indfört, for det tredie haffuer mehr allerhöyst bemelte Hans Kongl May:tz krigzfolck aff det finska d. 26 November sidst affuigte gandske udplyudret min gaard Lärkisholm saa well spannemåhlet som 24 stöcken kiör medh en stor dehl ungfännit och alt boskapet samt jernen af dörene och finsterne med mehre. Der det war schedt och paa samme timme de reyste derifrån om natten, stod gården i lius Lue och bleff i fall asche (huilcket alt er Hans Kongl. May:tt aldehlis uwitterliget). Samme gårdh haffde ieg aff nye gandske ladit opbijcke och derpaa anvendt en stor dehl aff mine midler dem mig nu medh mehre, som för ähr melt ähr, fra haanden kommen, huorudoffuer ieg er kommen i stor betryck och haffuer paa penninger och mobilier stor mangell, huorfore ydmygeligen formodes Hans Excel:s saadant gunsteligen tager wdj consideration och hos Hans Kongl. May:tt, min allern. Herre och Konungh, mig till det beste recommenderer, at Hans Kongl. May:tt i Nådher wille ansee dendh store skaade, som ieg i saa mådher, som för er rört, lijdt haffuer, och mig for dend skyldh for bemelte Ross-tieniste aff nådher wilde denne gangen haffue forskaanit, dog der

det formedelst tidernes besuerligheder ey alldelis kand forbi gaaes, ieg da motte paa enkelt Rosstieniste aff mit godz, som er en ryttere, niude at pretera, for huilcken ieg will giffue penninger.

Nessbyholm den 4 april 1677.

Hans Excell:ses

tiensstydmuika tiennere til døden

ARILL SWAWE.

Detta bref, som i all sin korthet nogsamt röjer olidligheten af svenskarnes handlingssätt mot den infödda adeln, väckte endast generalguvernörens förtörnelse, och han antecknar på baksidan: "Dieser Brief soll mir verwahret werden und alle von derselben Natur, so noch einkommen werden." Det svar han gifvit Arild Svab på hans anhållan är till ordalydelsen obekant, men innehället framgår tillräckligt tydligt af följande hans bref af ²⁹/₄, som utgör svaret på gen. guvernörens skrifvelse af ²³/₄.

Jegh bekom H. Excell:ce feltmarskalkens breff d. 28 huius aff d. 23 april och der aff erfabrer, at min allernådigste herre och konung schulle werre offuer migh fortörned aff aarsag, at iagh icke haffuer effterleffuedt den fordublet rosstienniste, som mig aff Hans Höy Excell:ce war til skriffuit om. Da skall Gudh kiendhe, at det aldrig andet war i minne tankar, endt at effterkomme dhen, saawelsom alt andet, som Hans Kongl. May:tt mig paabiuder, ombediendes tienstl. Hans Höy Excell. migh hos högstbem:te Hans Kongl. May:tt for det will haffwa excuserat, och ieg önsker altijdh at maatte niudhe en naadig Herre och Konning, begierendes underdånigst mig aff Hans Höy Excell. maatte worde meddehlt, huor samme penninger for rosstiensten skall lefwereris.

Nessbyholm d. 29 april 1677.

Hans Höy Excell:ces

tiäänstödmiucka beredeschyllige tiennar

ARILL SWAWE.

Några månader derefter kom Carl XI:s befallning, att alla skånska adelsmän skulle med hustrur och barn lemna hem och fädernebygd: under betäckning af svenska trupper skulle de föras upp öfver den småländska gränsen. Somliga vände aldrig åter ur hvad de helt säkert betraktade som sin babyloniska fångenskap; till dem hörde Arild Swawes hustru fru Margrete Beck Swawe, som

dog i Wimmerby, en af de landsflyktiges vistelseorter. Andra kommo efter freden tillbaka, men funno då sina gårdar mestadels sköflade och brända. En enda, den gamle Chr. Walkendorf till Ellinge, Lunds universitets förste skånske kurator, har på sin ödmjuka bön om förskoning från landsflykten för sin ålders och visade trohets skull fått stanna kvar ¹⁾. För de öfriga gafs ingen pardon. Hvilken sammanpressad ängslan och smärta talar ej ur följande bref från Holger Tott till Jörgen Krabbe, hans svåger, i hvilket han söker utverka förskoning för sig. Då han ej lyckades deri, följde hans flykt till danskarne.

2. Holger Tott till Jörgen Krabbe.

Monsieur mon très honoré Frère,

Jeg sender dig et breff til Sperling, hworudi jeg suplicerer, att jeg maatte tilladis med min elendige hustru att komme till Malmöe och icke til Swerrig med dette parti, om icke lengere, da indtil hund bliffwer frisch aff sin barselseng. Mag det self eller ogsaa ved andre for Jesu naffin skyld, at dett maatte os bliffwe tilstedet, att jeg icke schall ware saa ulychelig och see min stachels hustru döed for mine födder; jeg vill spendere derpaa hwad i verden kand begieris. Hielp, hielp for Jesu döeds schyld. Vale

Marsvinsholm d. 30 sept. 1677.

H. THOTT, mp.

En professor vid det under krigets fador upplösta universitetet i Lund, den svenskt sinnade skåningen Andreas Stobæus, har följande att förtälja på sitt lärdt barbariska tungomål:

6. Relation om de calumnier, som man Professor Nordeman i krigztijden påbördat, in consistorio aflagd.

(S. R. A.)

H:r Professoren Martinus Nordeman, een man, genom thes redliga wandel och ostraffeliga comportamenter, såwäll i fredz- som feigdetijder, hwarjom och enom nogsampt bekant, hafwer hwarken genom sin innocentie och rätträdigheet icke eller genom dhess stora meriter, dhem han publice och privatim som een ehrlig patriot på många ställen deponerat hafwer, kunnat befrijas, att ju Sathans lemmar i dhessa förflutna tijder honom sigh förestält hafwa lijka

¹⁾ Härmed rättas det genom hela literaturen löpande misstaget, att Christoffer Walkendorf skulle hafva blifvit domfäld för öfvergång till Danmark; det hvilat på en förväxling med hans äldste son Hans Walkendorf.

som ett måhl, hwartåth de sijna calumniers giftiga pijlar dirigera wille. Och såsom jagh uthaf thee discourser, som fördes så wijdh kongl. hoffwet, som elljest wijdh armeen, om Professor Nordeman, noghsampt kunne intaga hwad tillfälle calumnianter hade arriperat till at lempna om hans comportementer hooss een och annan dhe impressioner, som Professorus lijff och lefwerne ingalunda meriterat hade; altså underlätt jagh och intet till oskyldigheetz försvar then bekanta sanningen effter all christeligh plicht at framdraga, och sålunda uthan difficultet uthaf mångt ett ehrligt gemüthe skadeliga och lögnachtiga opinioner exstirperade, som af illvilljande woro dher semerade. Men emedan dhet är omöijeligit, at jagh och några få, som om sachsens beskaffenhet rätta kundskapen hafwa, kunna på alla dhe rum och ställen finnas, hwar slijka calumnier såsom ett sigh sjelf multiplicerande fermentum kunne uthsprijdt wara; altså hafwer jagh dhe ehrlige, dock om saaken okunnige sinnen till effterrättelse, men the arga och illvilliga till skam och neesa, följande sanferdige relation skriftteligen upsätja och dhet jagh wijd min närwaro medh edh verificera kan och vill, uthi min frånwaro medh egen hand bekräfta welat.

Calumnierna bestå besynnerligen uthi tvenne poster, nembligen att Professor Nordeman sitt fädernesland skulle hafva förnekat, och att han uthi krigztijden sigh skulle hafva retirerat till Danmark. Sanningen skall uthaf följande elucescera.

Effter Professor Nordeman sin spanmähl och andra victualier in Junio 1676 lätt inbringa till Kongl. May:tz tjenst in i Malmö, förfogade han sigh medh hustru och barn under convoy af kongl. armaden up emott gamla grentzen, men emädan hanss hustru in Julio föll uthi barnsbörd och ett hans barn inom samma månad blef dödt, obligerade honom hans marital och faderliga plicht, at han hoos them på Håfdalla qvarblifwa måste och tillijka medh them ängzligit förwänta, hwad Gudh öfwer honom och the hans under fiendens antingen omildheett eller discretion beslutit hade. Dock förnam han genast, huru osäkert thet skulle wara för honom som een infödd Svensk ther uppe uthi tiocka skogzbygden länger förblifwa, och fördenskull genom een och annan af the ehrlige och redelige af landsåtherna, theas rådth och handräckningh sigh hijtt till membra Collegii Professorii, som in loco qvarblefna woro, dock icke uthan största hazard förfogade och een lijten tijdh, genom krafft af thet general salva guardie bref Collegio tillskickatt

vart, hemma på sin gård delitescerade, försmeltandes dher jempte uthi största tålmodh hwad torter, afpressningar och pressurer af fienden, hwad piquante ord och gebärder uthaf the förräderska och menediga af inbyggjarne, hwad hoott och trugzel af alla Rijkens och hanss fiender, imedlertijdh, dhetta oachtat, honom tillfogades, in till thes thet blef så grofft, at han sökia måste sitt lijf och wällferd genom ett special fiendens Salva guardie bref at conservera. Imedlertijdh hade H:r Professoren uthaf migh nogsampt förnummit, hwad hiertans missnöije jagh hade uthi dhetta galna och owettiga folketz comportamenter, som frögdade sigh öfwer then allmenna olyckan och fiendens progresser och, twertemott sin edh och allerunderdånigste skyldigheet, declarerade all hostilitet emott Hans Kongl. Mayttz trogna undersåtare, samt hade och observerat, huru jagh tillijka medh honom sörjade öfwer Josephs skada; mina innerliga böner till Gudh för Hans Kongl. May:tt, vår allernädigste Konung, samt thes wapens önskelige succes war H:r Professoren intet obekant, hwarföre han så mycket säkrare communicerade med migh sin öfwerhängiande nödh och fahra, wäll wettandess, at jagh så hanss som een hwar Svensk mans jura, ändoch medh min lijfzfhara, söchte af yttersta kraffter at afwärja.

Nu hände thet sigh een 3 weckor för Lunde slag, at een ertzrebell och snappaneförare, benämnd Niclas Hermansson, ankom till Lund, instruerat medh konungens af Danmarcks fullmacht, hwar uthinnan var uphäfwin alla salva guardie bref (för dem,) som infödda Svenska woro, med ordres the samma på hwarjehanda fiendteligit sätt angripa och hantera. Professoren, härom hemligen åthwarnader, seendes för ögonen hwad yttersta fahra han stodh uthi, ther han een sådan skielms sielfzwåld skulle wara underkastat, skickade oförtöfwat effter mig. Jagh kommer. Wij deliberera: godh råd h voro helt dyra. Änteligen, som jagh förnam, att bete hufwudsnaphana så fljteligen hade efterfrågat, hwad för en Norlänningh Professor Nordeman wara monde, togh jagh therutaf tillfälle at falla på the tankar, at man thenna skielmen genom then ambiguitet, som uthi thet ordet Norlänningh war, skulle sökia at eludera. Men Professor Nordeman in totum respuerade thetta consilium, wille föredraga sin innocentie, sitt vitæ genus, sitt salva guardie bref, så jagh, remonstrerandes huru fåfånga motiver thessa skola wara emott een sådan skielm och een sådan ohörligh instruction, med största difficultet Wällb:te Professor tijtt hen dis-

ponerade, att han änteligen tillätt, thet jagh tillijka medh Monsieur Laurentio Trustorphio, nuwarande öfverst collega i Malmö schola, dhenne hufwudskielmen seducera och hans blodiga anslagh på ofwantalde sätt hindra måtte. Och gick thetta anslaget så lyckligen fortt, at snaphanen utaf fruchtan, (att) han sigh på een annan Norlänningh (ty dhe i Danmarck kalla them, som boo i Norje och bortt emott Trunhem, och Norlänningar) än han sigh inbillade, snart förgrija kunne, drogh dhen gänggh medh oförrättat saak sin kooss. Någon tijdh therefter, nembligen fredagen för Lunde slagh, ankom een citation från danska lägret, thet Professor Nordeman, som een suspect och angifwen man, tijtt genast skulle sigh förfoga. Jag, som altijd har achtat thet för så stoor dygd at conservera een civem som dräpa een fiende, hölt thet tianligt, at Professoren skulle taga medh sigh ett attestatum om sin person och förehållande ifrån Collegio; och som Collegium påbördade migh at giöra härtill ett project, satte jagh iblant annat thessa formalier: "och skall han, som wij icke annat wetta, thes uthan wara een Norlänningh af Jämtteland," ärnandes jagh then dextre tilförne af migh practiserade dolum bonum än och i thetta måhl adhibera; men Professor Nordeman, som ingalunda af bemälte mendacio officioso sigh betiäna wille, togh pennan, när jagh bemälte project för honom laass och ströök sielf ofwan bemelte formalier aldeles uth. Här seer dhen opassionerade läsaren, hwad fogh calumnianten hafwer till at adstruera, thet H:r Professoren Nordeman sitt fädernesland förnekat hafwer. Ähr här nogot feel, så stadnar thet på mitt answer, thet jagh så mycket hellir antager, som min redeliga intention och många heligas exemplar mitt factum noghsampt lära justificera, och hafwa dhe ganska lijtet attenderat bibliska bedriffterna, som all simulation och mendacia innoxia ifrån fiendteligh conversation excludera.

Then andra posten belangande, at H:r Professor Nordeman skulle under de Danskas beskydd sigh hafwa retirerat till Danmarck, så ähr jagh försäkrat på, at thet och ähr ett stycke af een impudent calumnie. Ty jagh kan med högsta edh bedyra och betyga, at ther jagh migh up till Kongl. hufvudqvarteret Wä A:o 1677 om vintern förfogade, skildes jagh här i Lund, som tå bewarades af guarnizon under H:r General Major Schiönleben, ifrån Professoren Nordeman (som) een redeligh Svensk sinnader man, och taltes wdij sådan wijdh uthi Malmö, hwaräst han then öfriga krigztijden

förblef; tå han af hiertat sigh gratulerade, att han een gångh the danskas tyrannie war qvitt worden; men thet hörde jagh af hvars mans mund i Lundh, att Professor Nordeman efter min afresa ifrån Lundh hade af fienden uthstådt obeskrifweliga torter och änteligen förtz till Landzcrona, hwarifrån han sigh med stoorä penningar hafwer ranconerat, att han icke medh andra fångar skulle förass till Köpenhafn, korteligen att säija, the danskas ohörliga procedurer emott honom hafwa varit så bizarre och barbariska, att H:r Gene al Lieutenant Sperlingh och sådan H:r Johan Gyllenstierna intet grofware exempel kunnat finna theras omänskligheet them att förewijta. Dock, thet ähr helt onödigt i thenna materien immorera, såsom thet nästan ähr hwar menniska i landet kunnigt, thet Professor Nordeman aldrijgh i fegdetijden sågh någon dansk man uthan ångest och förtrett och aldrigh kom till them med mindre han per force vart ther till twingader. Hwilket alt medh min saligheetz edh, egen hand och segel här medh bekräftas.

Lund d. 5 julij Anno 1680.

ANDREAS STOBÆUS,
Eloqv. et Poës. Prof. O.

Om en borgersman, rådman Herman Schlyter i Helsingborg och hans förhållande under kriget har den kommission, inför hvilken han efter freden inställdes, aflagt följande berättelse.

7. Relation om Rådmannen Herman Schlyters förhållande uthj krigztijden.

(S. R. A).

Efter Schlyters till Commissionen ingifne Relation förefigwer han, det A:o 1676, då fienden landsteg widh Råe liungh, föllo dhe strax in uthi staden (Helsingborg), belägrandes slottet, och så snart slottet war öfvergångit, låth Rikscantzleren i Danmark, Grefwe Ahlefeldt, tillsamman kalla Magistraten och hehla borgerskapet här i staden, att dhe skulle mötha på Rådstugan, huilket och skiedde, då bem:te Grefwe Ahlefeldt framstälte een oration uthj den innersta cammaren, der Magistraten war, af innehåldh, det Kongen af Danmark wille wara försäkrat om dhem, som sigh uthj fästningen uppehålla wille och wara stilla och rohliga, sittandens widh deras huus och hem, huilket dhe stante pede cathagorice beswaha skulle,

föreläggandes då warande Magistraten een skriff på bordet, som opläsen blef, att dhe inthet skulle göra dhe Swenske någon kundskap eller emoth dem och slottet något förräderij hembligen eller uppenbarligen föröfwa, huilken skriff Schlyter medh den dåwarande Magistrat underskref, men sedan dhe underskrefuit, blef Schlyter af Corfitz Trolle hårdeligen tilltaht och anbefalt, det han med Rådmanstiensten sikh skulle inthet befatta, innan han till Kongl. Maj:tt af Danmark hade bewijst proof, sedan skulle han sökia confirmation på sin fullmacht uthj Cantzeliet i Kiöpenhamn, huilket han doch eij gjorde, uthan säger sikh tohlmodeligen hafwa uthstått huadh dhe danske honom den tiden påbörda månde, både medh stoore inquarteringer och annat, alt till den ända han medh sin fattige hustru och små baarn widh sitt huus och hem förblifwa kunde, ty han medh hehla sin Familia all krigztijden woro uthj stoor suspicion och misstanka. När slaget stodh widh Halmstadh, säger han sikh åther blifwa anfächtat, icke allenast upförder till slottet uthan och till bem:te Trolles Logemente, huilken hoos een hans hemblige owän, widh namn Adolph Crämmare, logerade, warandes han då angifwen för det han skullat sagt, att Kongen i Danmark aldrih får Skåne, till medh hafwer han skullat medh skåålars drickande frögdat sig öfwer den victoria, våra widh Halmstadh erhö. Befalte så honom på Hans Maj:ttz wägnar i Danmark, att han medh hustru och barn sikh till Helsingöhr förfoga skulle, och när han nu så bedröfwat hemkom, tillsporde Rijkz-Cantzlerens Grefwe Ahlefeldt Öfwer Inspector, som då tillijka medh Rijkz-Cantzleren hoos honom logerade, huadh honom fattades, då han för honom berättade, huru hoos Trollen passerat war, huilket Öfwer Inspectoren sedan för bem:te Ahlefeldt referera månde. Sedan berättar Schlyter sikh blifua inkallat, medh tillfrågan, hwarföre sådant skier; han swarade för haat- och afwundzfulla menniskior skull, som honom falskeligen beliugit hafwa, då Rijkz-Cantzleren skulat sagt sikh willia för honom hoos Konungen af Danmark intercedera, att han widh sitt huus och hem förblifwa kunde. Tijden passerade sålunda hen, in till dess vår Armée hijt neder kom, då han imedlertijdh säger sikh hafwa försedt sitt huus medh allahanda wahrer, nembl. wijn, salt, malt, roug, hafre, specerie, toback och annat slijkt, som belopp till ett stoort capital. När vår Armée till staden ankom, gick plundringen öfuer hehla staden, och så snart dhe woro borta, föllo dhe Danske neder af slottet,

och i lika måtto plundrade. När nu dhe danske förnummo, att Schlyters swärfader Pihlcrona wardt till wår Armée förder, tänkte dhe honom godwilligen skolat här ifrån staden sigh begifwa, låth altså Commendanten medh 6 musqueterer hämpta Schlyter om een affton, som han satt till måltijdtz, till sigh på Slottet, examine-randes honom i 2 tijmar om Pihlcronas bortförande och om han någon kundskap från honom haft, huarest wår Armée då stå skulle; wiste sigh således ingen tijma der effter wara säker, när dhe ho-nom öfwerföhra wille, accorderade fördenskull medh Commendanten, som då war öfwerste Möller, om 100 Rdr i danska croner, för det han honom skulle i förwahr taga, att han widh sitt huus kunde förblifwa, huar på han säger sigh strax måste gifua obligation. Men så snart slaget war ståndet widh Lunden och wår Armée kom tillbaka, då bekom bem:te commendant von Stöckens skrifftelige ordre, som han honom wijste, sägandes sigh ej längre kunna låtha honom gåå, uthan måste hufwudstupa öfuer medh hustru och barn. Och så snart han öfuer kom, wardt honom tillsagdt, att han skulle till Nascou, då han, som tillförne, måste på alt sätt sökia derifrån kunna blifua befrijat. När nu Helsingborgz Slott till wår Konungh åther kom och Gen: Lieutnanpt Schultz kom in uthi staden, skiedde inquisition uthj deras huus, som borta woro, och fantz då, som Schlyter förmåhlar, ett temmeligit partie godz hoos honom af dhe förre specificerade Sorter, huilket alt kom till Hans Kongl. May:tz tjenst, som han och berättar till den ända inkiöpt wara. Och så snart dhe danska om föråhret effter begynte at armera sigh och wille gåå på Skåne igen, blef uthj Helsingöhr på gathorne om-slagit medh trumbor, att så många som ifrån Helsingborgh der woro, skulle dhe sigh 5 à 6 mihl in i Säländ begifua, men Schlyter åther af Commendanten säger sigh blifua förordnat och befalt att reesa till Nascou. När han det förnam, reste han med sin hustru till Köpenhamn, tänkiandes sigh kunna hoos den danska Rijkz-Cantzleren något förmå, men war alt fåfångt, ty när han dijt kom, föregifuer Schlyter det ben:de Rijkz-Cantzler skohlat sagt: "iagh kan nu inthet hielpa eder mehr, ty det är Hans Maj:tz willie, att J medh eder swärfader och hehla dess Familia skulle till Nascou," då han medh gråtande tåhrrar sigh skohlat beklaga, i det han till-förne all sin egendom bortmist och då snart skulle taga betlar-stafwen i handen. Resser så medh sin hustru till Fredrichzborgh att hålla sigh på landet uthur wägen, in till dess han fick höra

slottet åter war, förmedelst det falska bref, öfvergångit till dhe danska och alla Helsingborghz folk woro tillbaka reeste till Helsingborgh igen. Då tänkte han willia reesa medh sin hustru till Helsingöhr och see, huru det aflöpa wille, och så snart han dijt kom, säger han sigh blifua opfördrat till Commendanten, frågandes honom, huarföre han effter förriga order war reest till Nascou, ty General Arensdorph, som då lågh i Helsingborgh, (hade tillstadt), att han måtte fåå i Helsingöör medh sin hustru förblifua, effter hon gick på fallande foth, huilket och skiedde, doch medh dhe ordh, att han inthet till stranden gåå skulle, långt mindre reessa hijt öfuer. Långt omsider fich han då förlof förmedelst en General Major wid namn Litzou, som hade fått hans Gårdh af Kongen i Danmark, att reessa hijt öfuer, och då han hijt kom, war dörar, fönster och stollar sönderslagne, huilket alt han medh stoor omkostningh bekosta läth, att altsammans bleef förfärdigat, in till dess dhe danska gingo till winterqvarter. Samma winter blef godt åkeföre, att bönderne ifrån Giöinge häradh och allestädes omkring landet begynte handla, då Schlyter skaffade sigh credit på någon spannemåhl, att han der medh kunde något komma sigh före. Så snart hans onde grannar sådant förnam, brachte dhe an för Kummel och andra Generals persohner, att han skulle låthit föra spannemåhl till vår armée, som låg widh Christianstadh. Huarföre han säger sigh illa blifua handterat, lijka som skulle han warit een förrädare. Dessuthan föregifuer han sigh annat ondt både uthi ett och annat hafua uthståndit, att han (sig) ej nogsampt beklaga kan. Desslikest bewijsar han medh 4 attester, det han altijdh sigh uthj krigztijden hållit som een eerlig och reedeligh Swensk man ägnar och böhr giöra, så och att han wåldsambiligen af dhe danske uthi krigztijden är blefuen öfwerförd. Faller för denskull medh een underdånig böhn till Hans Kongl. Maj:t och Hans Excell:tz Rijkz Rådet Feldtmarschall och General Gouverneuren, att sådant måtte behiartas och han i så mätto kunde niutha Hans Kongl. Maj:tz Allernådigste bref till godho. Belofwar sigh deremoth alt framgeent lefua och döo een trogen och rättrådigh undersåthe.

Att denne Relation af dhe inkombne acter är extraherat och fattat, attesterar på samptl. Commissionens begiäran undertecknad. Actum Helsingborgh den 21 Feb. A:o 1682.

B. C. SERELIUS.

En man af allmogen har följande att om sig berätta. Han hade varit anklagad för medbrottslighet med snapphanarne och sökte fria sig genom sin berättelse.

8. Ladufogden på Skabersjö Jens Pedersön Möllere inför kgl. kommissorialrättens deputerade i Malmö.

Utdrag ur kommissorialrättens protokoller den 2 och 5 januari 1678.

(M. L. A.)

Jens Pedersön suckade och sagde, att Gudh wille förlåta sal. Rasmus Klipping¹⁾, som kom honom till att föllia medh dhenne Schwanewedelsskytten, Jöran benämnd, som varit biskopens skytte och rymbt sedan bort ifrån Corps de Gardiet här Lijtet förr än att Malmö bleef belägrat, var det att jag talte medh honom, och det var uthanför Skabersiös gårdz portar, hwarest dhen skytten war kommen, hafwandes med sig en fången ryttare, som han hade tagit til fånga uti prestens gårdh. Dhen samma wille skytten hafwa att Rasmus Klipping skulle taga till sig på gårdhen och hålla i förwahr till wijdare, men Rasmus excuserade sig seijandes, "så kom han om all sin wälfahrt dher han dhet gjorde," hwarpå skytten den fångne ryttaren wille i hiäll skiuta. Bad så Rasmus, att skytten wille hålla något in och talte lijtet med honom herom, befallandes mig så att gåå op och hämpta een kanna öl att dricka skytten till en gång, som också skiedde. I medlertijdh nu, så badh Rasmus för karlens lijf och sagde sig gierna willia gifwa een 3, 4 rixd:r för honom, men skytten wille intet wara förnögder dermedh, hwarpå Rasmus sagde, att skytten med ryttaren skulle draga til befalningzmannen Hans Casperson uti Ingelstadh, om han wille gifwa mehra derföre. Dher nu skytten excuserade sig intet weta wägen dijt, då befalte mig Rasmus att föllia skytten dijt, hwilket jag gjorde, men för än wij kommo på halfwa wägen, så sagde skytten: "jag drager intet så långt neder, jag blifwer i hiäll skiuten; jag wille, att jag hade dee penningar Rasmus mig

¹⁾ Ridefogden på Skabersjö eller såsom det då för en tid kallades Kronendal. Det hade blifvit indraget till svenska kronan från den unge Fredrik Thott, som befann sig hos sin moder, fru Margrete Rantzow Thott Parsberg, på andra sidan Sundet, och förlänadt till gen. guvernören fältmarskalken Fabian von Fersen.

bödh för karlen!" Sagde jag: "dhem will jag edher skaffa." Replicerade skytten: "så rid du föruth och hämpta mig penningarne," hwarpå wij reede til baka åth Skabersjö, och jag föruth, hämptandes penningar af Rasmus och kommandes med dhem tillbaka til skytten, hwilken dher han penningarne hade bekommit och den fångne ryttaren låtit gåå, sagde til mig, dher jag också wille rijda bort hem til gårdhen: "nej, du Hundt, du must mir den Weg weisen nach unsern Leuten," twingande mig altså, oaktadt alt excuserande och bediande för mig, att jag inga kläder hade på, att rijda med denne skytten. Skytten sagde: "din Hundt, du warst wårdh, at man digh skiött ihiäll, ty du hafwer waret uti Kiöpnhambn och hämptadt kundskap till Malmö och nu skal tu rijda medh mig til Monstrup; der boor een gammal bonde, som acktar tiurhagen och der gåår några hästar, dhem wille wij taga." Måste jag altså rijda medh och der wij komme til förb:te bonde, så fick skytten weeta der i byen, att der warit een svensk ryttare der i huuset; den wille han hafwa fram och så war jag fuller af hästen och in i gården, men intet visiterade jag gården omkring eller tournerade medh bondhen. Sådän måste wij, jag och bonden, medh skytten draga uti tiurhagen och tog han der tre hästar och hialp bonden sielf till att fånga dhem, och jag, Jöns, war en fången man, jag måste wäll hielpa medh och giöra hwad skytten wille hafwa. Derifrån droge wij åth Wäfwere och der stahl jag mig från skytten bort om nattetijdhen. Een gammal skjintröije och een gammal grå kappe, hwilka skytten hade fååt mig til at föra effter, emedan skytten warit så öfwerlæstat medh byte, detta fick jag nu medh mig om natten, der jag hemligen drogh bort. Dock williandes det ey föra med mig hemma, på det icke någon som mig på wägen kunde möta, skulle tänkia, att jag, Jöns, skiutit någon ihiäll, gaf jag altså desse saaker till een bonde uti Wäfwere, Jeppe Persohn be:d, hwilken omsijder för mig berättat, att han det hade giömt uti skogen och der war det för honom borttaget.

Negat in totum medh stora förbannelser, att han tilförne eller elliest warit med sådane skytter eller medh Printz Jörgens folk och att wilja medh sockne-, och probstens wittne bewijsa sådant wara sant. Tillstår, att han måst säga til Printz Jörgens fiskare, at han war karl til att kunna leggja een svensk nedh och draga så kring landet, efftersom han war i klämma hoos dhem, och så måste han det tahla dhem til willia och måste hans mund frälsa

hans lijf: emot desse ordh hade han giordt sal. feltmarskalken stor tjenst igen.

Denna berättelse jemte ett socknevittne d. v. s. församlingens med namn och "karemerken" undertecknade vittnesbörd, på sockenstugan gifvet och till yttermera visso af kyrkoherden underskrifvet och besegladt, räddade den anklagade från den marterfulla död, som väntade alla af svenskarne gripne snapphanar.

Att förhållandena i Halland ej voro annorledes än i Skåne visar följande skildring från södra Halland af kyrkoherden i Hislult Jöns Börgeson.

9. J. Börgeson till landshöfding Sven Ranck.

Wälbårne H:r General Major och Landtshöfding, Nådige Herre och Patron,

Eders Nådhes gunstige skriffwelse, daterat Halmstad d. ... Decembris, hafwer iagh ödmiukelikst undfånget, och effter dhess Nådgunstige befallning ödmiukl. communicerar mig och mine soknemän, i synnerheet her i Kyrckie byen boendes, haffwa haft en tung och bedröfwelig natt. Thy i aftons i mörckningen, för iagh widste det allerringaste der uthaf, stood it stoort danskt parthie, hwars förman berettes wara General Major Libssow kommandes från Helsingborg, in uppå oss; wedh sin ankomst berende (han) strax och medh strängia wachter rundt om besatte byen, uptagendes en stoor deel af sochnemän, som komme från Laholm och hadde ijsat, dref dem som en fårhoop alla i Prestegårdhen och lät uthropa, (att) dher någon af dhem gick af gårdhen eller från byen, skohle han låta dhen nedherskiuta som en hundh. Som Generalen kom ind i en stuffwa, lät han hämta mig in för sigh och så många sochnemän i gårdhen war, sade till mig: "hwarföre äre J min allernådigste Konung och Herre så olydige och geenstridige, at J ej wele contribuera til Helsingborg eller på något sät swara entingen til det andra påbudne eller til artollerie hestarne? Jagh ehr dertil udsendt med tre tusendhe hestar nu Eder och de andre Ulydige at straffa medh eld och swerd och skal sticka i brand alt det J haffwe, at twinga Eder til lydighet." Jagh kunne för bangheet ej stoort strax swara. Sade doch: "jag bedher Wälborne Herren wele ej förhasta sig, utan betenckia, det war mig fattig man intet möijeligt at skatta bådhe till Swenska Öftwerheten och dhem," och sade ham hwad öfwerwold

och skada Snaphanarne hadde giort mig. Swarade: "så skohle han lära mig det. Han wele först låta bära uth alt dhet iagh hadde och sedan brinna up gårdhen." "Det står alt uthj H:r Generalens och dhe andre gode herrers händer," swarade iagh, "nest Gudh, och hwad de ej wele spara, får iagh befalla Gudh och låta mig nöija." Sade så till bönderna: "iagh har och samma befallning till Eder, at der J ej skatta så myche til min kong, som til de Swenske, skal iagh dela mit folck i 4 hoopar, och hwar hoop sin fierdeel af sochnen strax upbrinna låta." Både wi så tilsammans, de wele spara våra fattige huus och hemman: hwad wij kunne och förmätte wele wi giöra. Befael så mig och sochnemännen, wi skohle gij ham en obligation der uppå, eller skohle han strax låta setta eld på os. Swarade medwarande Cronofogeden öfwer Helsingborgz lähn, som hand gaf sig uth före, Iffwer Rauffn benemt: "wort huuss och hwad wi hadde skohle cavera för os, och der wij ej wore lydige, skohle han straffa os med eld och swerdh." Hwar medh Generalen war til fredss, och wi afbad at gifwa ham någon obligation. Så gaffwe de sig tilfredz och loffwade at spara os. Doch ruinerade krigzfolcket her i byen alt det de öfwerkom, slog up dörrar, kijstor, togo kläder, maatwahrer. Alt, får, gietter (ingen boskap (fans) det iagh wet) höö och foragie, såå i Prästegårdhen som hoss bönderne, gick reent åth, togo min dreng med sig och 2 st. hestar (war så många iagh hadde) at iagh har ej nogen at komma mellan sochnerne uppå, droge så i dag bittijda bort, och sade, de wele åth Bierre herradt. Det är sandt, Snaphanerna finge et förtient Juula giestebodh Juula nat. Mig er föredist beret, at 5 st. blef ihielskutne och 7 st. fångne. Disse danske berettade, at 20 st. blefwe skutne och fångne. Eljest hade detta stora parthiet icke änd en enda Snaphane medh sig. Twå tijmar effter parthiet war affdraget, kom 6 st. af de skelmarna i gårdhen, droge effter dhet. Dhe woro, siuntes migh, ungefehr 1000 man och kanhenda några flerre. Detta på dhenna tijdhen warder i största hast communicerat. Min Nådige Herre förlåte mig, iagh skrifwer, hietelig sorgse och bedröfwat, illa; E:s Nåd, haffwe mig, bedher Jagh, allerödmiukelikst i it nådigt minne til dhet besta! Jagh önskar af hiertat, at wara her wäl ifrån, om Gudh så behagde, thy iagh fruchtar för total ruin, som nu ej mycke feelar uthj. Herren Gudh see her til i Jesu nampn och hielpe os! Gudh be-

ware E:s Nådth medh E:s högehrde k. wårdnat, och fare altidh och ewinnerlig wel! Aller ödmiuklikst önskat af

Hijshult d. 4 Januar 1679.

Eder Nådhes allerödmiukeste och underdånige tiähnare

JÖNS BÖRGESON, Halmst.

Af alla samhällsklasser var dock presterskapet utsatt för de största lidandena. Presten betraktades af båda de kämpande såsom sin församlings ansvarig; båda ville begagna honom såsom sitt redskap och båda hotade med lika straff. Snapphanarne, som mestadels förde guerilla för egen räkning, vände sig öfverallt vid plundringen af en by främst mot prestgården.

Följande handling visar ungefär hvad en *svensk* prestman i Skåne hade att utstå under denna fejd.

10. Öya och Herrestads socknemäns vittnesbörd 1693.

Wij undertecknade, Öye och Herresta socknemän, tillstå och giöra härmed witterligit, emedan såsom wår för detta kyrckioherdes, nu sal. H:r Johannis Frizelii, i stor sorgh efterlätne och bedröfwade änckia, den ehrebara och dygdesamma hustru, F. Wivica Pælsdotter begärer af oss ett sannfärdigt witnessbörd huru illa och ymeligen så Rijkzens fiender, som dhe otrogne och skadelige snapphanepartien handterade medh både Wälb:te sahl. Kyrckioherden, hans hustru och ägodehlar, hafwa Wij, sanningen till upplysning, henne det icke wägra kunnat, nembl.

1. Dhen tijden Trumph¹⁾ inföll wid Ystad, blefwo dhe illa plundrade och dheras goda afhendt, sköna bööcker och andra goda saker, alt hwad fienden kunde öfwerkomma, och kyrckioherden sielf war uthi stoor lijfsfahra, derföre att våra svenska officerare hade älskat honom och hafft god wänskap med honom, så att han, till att frelsa sitt lijf, måste offta göma sigh undan, stunnom uthi bonda husen och stunnom uthi tiärr och mosar.

2. Een liten tijd dereffter kommo snapphanarne dit, ena partiet effter det andra, söckte husen igenom och togo åter hwad dhe kunde finna, hotade kyrckioherden, att dhe wille föra honom äth Christianstadh, hwarföre han offta måste gifwa dem många penningar, som hans hustru länte hoos sina goda wänner.

¹⁾ Holländske amiralen Corn. Tromp

3. Dhen tijd, dhe danske plundrade Ystadh, togh rytteriet ifrån dem 10 stycken hästcreatur och 2 paar goda oxar, föruthan elliest ofta andra creatur, een gång 30 och engång 16 st. fähr och lamb.

4. Sammatijden måste välbe:te sahl. kyrchioherde till att frälsa sitt lijf resa ifrån huus och hem, hustru och barn och salvera sigh under kongl. arméén för Christianstadh och sedan en långh tijd med stort beswär uppehålla sig uthi Malmö för snaphanarnas rädzlo skull, som alt stedze söckte effter honom, skuta eld i prästgårdztaken, (men Herren bevarade, att han gjorde ingen skada), öfverfölle hans hustru, hotade, dhe skulle skiuta henne ihjel. Een lade hane på och söfftade till, men bleff aff andra hustrur förhindrat. Snaphanarne refvo tröjan, hufvan och andra kläder af kroppen på prästens hustru.

Dhetta wij medh våra egna händer och sielfrijtade kenemärken tillstå och förswara ehwar det af oss fordras.

Ystad d. 23 nov. anno 1693.

(Namn och bomärken).

Följande efter tryckta och otryckta källor upprättade förteckning visar bäst förhållandena inom presterskapet i de skånska landskapen under krigsåren. De talrika dödsfallen äro icke en tillfällighet utan ofta en följd af krigets allmänna elände.

Bleking.

Östra härad.

Ramdala och Jemjö: Peder Hansen Bircopius död 1679.

Christianopel: Hans Lepin död eller flyktad till Danmark; rektor Michael Ravn fördes fången till Köbenhavn.

Medelstads härad.

Hjortsberga och Edestad: Hans Hansen de Fine död eller flyktad till Danmark 1676.

Listers och Bräkne härad.

Hoby och Öljuhult: Bertel Bertelsen Aqvilonius öfvergick 1676 till Danmark och blef lyst fogelfri från häradets predikstolar; efterträdaren Lars Schlyter utnämndes af P. de Lagardie och Ebbe Ulfeld, men blef efter deras afmarsch af danskarne införd som fånge till Carlshamn och satt der fången till julaftonen 1677.

Hellaryd och Åryd: Mats Jensen Kock misshandlades af snapphanarne och fördes af danskarne fången till Christianstad, der han dog 1677 $\frac{3}{8}$.

Gammalstorp: Pofvel Larsen Jemshöy öfvergick till Danmark 1676.

Skåne.

Willands härad.

Christianstad: Casten Söffrensen Fundanus död 1677 $\frac{22}{1}$.
Ifö och Kiaby: Paulus Christianstadensis död 1679.

Gers härad.

Östra och Westra Wram: Thomas And. Vierius död 1676.
Herr Jöran öfvergick 1679 till Danmark.

Albo och Jerrestads härad.

Andrarum och Eljaröd: Ebbe Nielsen död 1676.
Gladsax och Tommarp: Andreas Clausen död 1677.
Stiby: Johan Lauridsen Hiort död 1676; efterträdaren Peder Jensen Kock ihjelslagen af snapphanar därför att han räddat en svensk kvartermästare.
Borreby: Jens Eriksen Nyborg död 1677.

Ingelstads härad.

Glemminge och Tosterup: Michael Jensen Sode död 1676.
Stora Köpinge: Hans Andersen Delphin död 1677.
Ullstorp och Bollerup: Thomas Hansen Kej död 1679 $\frac{7}{8}$.

Södra Åsbo härad.

Höja och Starby: Rasmus Jensen Meisner död 1679.
Björnekulla och Broby: Jens Knudsen Hiort död 1676.
Ausås och Ströfvelstorp: Christian Fredriksen Hiort död 1679.

Norra Åsbo härad.

Oderljunga och Perstorp: Morten Jensen Odder, införd på misstankar till Halmstad af svenskarne och afsatt från embetet. Då dessa misstankar häfts, befordrades han till Espö 1678.

Bjäre härad.

Vestra Karup och Houf: Jens Ibsen död 1676 $\frac{5}{10}$.
Förslöf och Grefvie: Mogens Salmonsens död 1676. Dottren rymde till Danmark med en snapphane. Efterträdaren Börje Kock vågade ej uppehålla sig der under kriget.

Hjernarp och Tostarp: Lauritz Andersen Taagelycke förblef Sverige trogen, men led grufligt af snapphanarne: tänderna slogos honom engång ur munnen med bösspipor.

Båstad och Torekow: Söffren Fincke öfvergick jemte byfogden till Danmark.

W. Göinge härad.

Finja och Hörja: Christen Carstensen Fundanus fördes vintern 1677—78 fängslad till Landskrona och dog af det elände han måst utstå i fängelset 1681 ^{13/1}.

Ö. Göinge härad.

Hästveda och Farstorp: Jens Thuresen död 1677; Sivert Jensen fördes jemte klockaren i församlingen fängslad till Landskrona vintern 1677—78.

Broby och Emitslöf: Christian Jacobsen Noviomagus fördes af danskarne fängslad till Kjöbenhavn 1676.

Glimåkra och Örkened: Paul Ennertsen fördes af danskarne fängslad till Christianstad 1676 och derifrån till Kjöbenhavn.

Frosta härad.

Hörby och Lyby: Hans Hansen Bruun, engång af Carl X Gustaf under kriget 1658—60 utnämnd till kyrkoherde på Sjælland, öfvergick till Danmark 1676 och omtalas 1680 som död; prestgården brändes.

Norra Rörum och Hallaröd: Erik Pedersen död 1679.

Strö och Skarhult: Henrik Spärre öfvergick till Danmark 1676.

Gårdstånga och Holmby: Bartholomæus Cornelii Ledebur förföljdes af svenskarne såsom misstänkt för benägenhet för Danmark; fyra gånger antändes hans prestgård.

Färs härad.

Söfde och Blentarp: Anders Söffrensen Delphin död 1676.

Westerstad och Östraby: Hans Nielsen Holmby undergick en förfärlig behandling af snapphanarne, men räddade lifvet.

Onsjö härad.

Torrlösa och Skreflinge: Abraham Larsen Rosenlund flyktade till danskarne i Landskrona (Se sidd. 96 och 104—12.)

Gullarp och Näs: Kyrkoherden aflyttad, prestgården bränd; pastoratet låg ännu 1681 öde.

Billinge och Röstånga: Hans Hansen Billing död under kriget.

Reslöv och Ö. Karleby: Jacob Sörensen flyktade till danskarne i Landskrona (Se om honom vidare sidd. 98 och 104—12).

Harjagers härad.

W. Sallerup och Remmarlöf: Christen Hansen Jemshöy såg sig enligt egen uppgift tvungen att taga sin tillflykt hos danskarne i Landskrona. (Se om honom vidare sid. 99.)

Barsebeck och Hofferup: Jacob Nielsen Coronensis öfvergick till Danmark under kriget. (Se om honom vidare sidd. 102—3.)

Höj och Kjöflinge: Albrecht Larsen Rosenlund tog liksom hans båda bröder i Torrlösa och Qvistofta sin tillflykt till danskarne i Landskrona. (Se om honom vidare sid. 97.)

Örtofta och L. Harrie: pastor förflyttades och kallet stod obesatt 1678—81; kaplanen kunde för öfvervåld af snapphanar ej uppehålla sig der mer än 3 veckor.

St. Harrie och Virke: förhållandet ungefär enahanda.

Norrhviddinge och Dagstorp: Samuel Engelsen Berg död 1677. Sigvard Juul plundrades och fördes fången till Kjöbenhavn derför att han nekat att bedja för Christian V. (Se om S. Juul sid. 100.)

Söderhviddinge och Annelöv: Anders Bentzen död 1677.

Rönnebergs härad.

Landskrona: Nicolaus Hambræus afsattes och kunde såsom svensk ej der uppehålla sig under kriget.

Asmuntorp och Tofta: Niels Pedersen Hundorph öfvergick till Danmark och dog der. Pastoratet omtalas 1681 såsom så förödt att det ej mera kunde underhålla prest utan lades såsom annex till Landskrona.

Herslöv och Säby: Jacob Ernstsens Baden öfvergick till Danmark och dog såsom kyrkoherde i Holbæk.

Billeberga och Tirup: Peder Jensen Lundius öfvergick till Danmark; pastoratet låg öde 1680.

Kjells-Nöbbelöv och Felestad: Hans Hansen Juul, död 1677, nämnes såsom en af de undanvikne; efter freden lades pastoratet såsom utarmadt till Svaluf.

Qvistofta och Glumslöv: Michael Larsen Rosenlund följde sina bröder i Torrlösa och Höj till Danmark. (Se om honom vidare sid. 98.)

S:t Ibb: Torbjörn Eriksen Cominæus död 1678.

Luggude härad.

Helsingborg: Hans Hiort öfvergick 1677 till Danmark och dog såsom kyrkoherde på Sjælland.

Wåluf och Raus: Mogens Gundersen öfvergick till Danmark.

Wäsby och Wiken: Daniel Pedersen Gemzöe död 1676.

Kropp och Mörarp: Rasmus Hofgaard måste fly öfver till Danmark af fruktan för straff för hustruns åtgörande vid Helsingborgs kapitulation 1678.

Frillestad och Ekeby: Rasmus Hofgaard, den föres son, måste äfven fly och ständes inför kommissionen 1681. (Se om honom vidare sid. 98).

Hesslunda och Riskatslösa: Fredrik Clausen Wildschütt, som 1658 flytt öfver till Danmark, lemnade äfven nu sitt kall och förblef i Danmark.

Bårslöf och Fjerestad: Herman Mortensen Lipper öfvergick till Danmark.

Ottarp: Povel Jacobsen död 1677.

Oxie och Skytts härad.

Tygelsjö och Klagstorp: Sören Jensen Aars dömdes 1678 af kommissorialrätten i Malmö till afsättning och landsflykt; död 1679 ^{28/1}.

Bunkeflod och Hyllie: Nils Rasmusen död under kriget.

Fosie och Lockarp: Håkan Bengtson Tranander död 1676.

Kerrstorp och Glostorp: Jens Jensen Aars död eller flyktad 1676.

Hvellinge och Fuglie: Jens Hansen Vandall död 1676; efterträdaren Michel Bengtson Brun fick samma dom som Sören Jensen i Tygelsjö.

Reng och St. Hammar: Niels Allesen och Niels Nielsen Alesius, fader och son, döda 1677.

Håslöf och Bonderup: Bastian Odder fördes som fånge till Malmö af svenskarne och dömdes till afsättning och landsflykt.

W. och Fru Ahlstad: Hans Lauritzen Ravn död omkr. 1677.

Dalköpinge och Gislöf: Christian Sörensen Giersing under krigets lopp flyktad; efterträdaren Paul Madsen misstänkt för danska sympatier.

Wemmenhögs härad.

Kjellstorp och L. Beddinge: Johannes Dominici gick med hustru och 4 barn till Danmark 1677, återkom 1679, men fick ej nåd; död såsom kyrkoherde på Bornholm 1706.

Gerdslöf och Önnarp: Andreas Severini Viby öfvergick 1677 till Danmark.

Lemmeströ och Börringe: Johan Clausen Trænovius dömdes till döden 1677 för visad benägenhet för Danmark.

Tullstorp och Svenstorp: Sören Andersen Delphin död 1677.

Herrestad och Ljunitz härad.

Ystads S:t Petri och Bjerreshög: Peder Jacobsen död 1677.

St. Herrestad oc Borrie: Jens Brock död 1677.

Balkåkra och Snårestad: Johan Steensen död eller öfvergången till Danmark 1676.

Skårby: Rasmus Jacobsen, död eller öfvergången till Danmark 1678.

Öja och Hedeskoga: Johan Frizelius måste såsom svensk flykta. (Se om honom sid. 89).

Ystad: stadskomministern Jens Pedersen Cloeger lemnade tjänsten under 2 år och lefde i Danmark.

Söfvestad och Bromma: Christopher Albertsen Ravn-Corvin.

Torna och Bara härad.

Lund: professor Josua Schwartz, pastor i Lunds tyska församling, flydde öfver till Danmark 1677.

Igelösa och Odarslöf: Anders Nielsen Sommerus hade öfvergifvit pastoratet och lefde bland danskarne i Landskrona.

Hoby och Håstad: kaplanen Mads Schougaard likaledes. (Se sid. 101.)

Stångby och Wallkärre: professor Oluf Hansen Bagger död 1677.

Fjelie: professor Caspar Weiser dömdes 1677 till döden för öfvergång till Danmark, men benådades och landsförvist.

Hyby: Joachim Hyphauff död 1677.

Bara: Mads Povelsen Kragh jemte hustru död under kriget.

Knästorp och Tottarp: Hans Pedersen Cimbres död 1676; prestgård och socken förödda.

Görslöf och Särslöf: Christen Madsen Holstebro försvann under kriget.

Halland.

Onsala: Jöns Fabultenius död 1678.

Morup: Andreas Birgeri Varbergensis död 1677.

Falkenberg: Anders Juul död 1676.

Ljungby: Caspar Andersson död 1677.

Abild: Christen Öjersen död 1677.

Torup: Sven Ausenius död 1678.

Harplinge: Christen Rolufsen (Rudolphinus) fängslades och dömdes såsom framför andra skyldig till otrohet mot Sverige 1676.

Snöstorp: Marcus Jacobi Hiort död 1676.

Hishult: Jens Börjesen.

Handlingarne rörande ransakningen och domen öfver de prester, hvilka under kriget vikit ifrån sina församlingar, — af svenska regeringen under hvarje omständighet stämpladt såsom ett brott — lemna en klar inblick i den svåra belägenhet, hvori de arma själa-

sörjarne befunno sig. Ett icke obetydligt antal prester hade dels af sympatier, dels af omständigheternas tvång flyktat till Danmark och flera stannade der qvar. En kunglig kommission nedsattes på presterskapets begäran vid mötet i Malmö 1681 för att döma öfver de 10, som vid freden återvändt. Denna kommissions redogörelse för generalguvernören jemte böneskrifterna från tvänne af de dömda meddelas här ur svenska riksarkivet.

9. Commissions-Acta 1681.

Högwälborne H:r Baron, Riks-Råd, Feldtmarskalck och General Gouverneur, Nådgunstige Herre,

Eders Excell:tz till oss Nådgunstige ankombne bref och order till hörsamtb föllie, äre wij underskrefne här i Malmö sammanträdde till att holla een inquisition öfwer dhe ifrån dheras kall uthi förledne krigztijden afgångne präster, och hafwom noga examinerat, genom hwad tillfälle sådant skedt, antingen dhett af frija willia eller fienteligt geweld här rördt; huar till och dhe präster, som, af ofwanbete condition, comparerat, derass förklarningar för oss inlagdt, och wij befunnet sakernes skiähl och beskaffenheet sådant wara, som här effterföllier.

1. H:r *Abraham Larsson*, Pastor uthi *Torlösa*, blef inkallat att framföra dhe skiäl, han hafwer till exculpera sigh för den flucht, han ifrån sin församling i förledne krigztijden giordt, och af hwad myndigheet han åther igen sigh dher insatt hafwer. Swarade: att han dertill war nödgat af dhe Danskas befallningar samt trugsell och tvång, synnerligen effter han 1 1/2 mihl när Landscrona bodt, i staden att inflyttia, och i medhlertijdh sin församling uthan klagemåhl låtit upwachta och betiena; men sedan effter den önskelige freden war återgifwen, hade han af ingens annans myndigheet, än sigh förlåtandes på Kongl. May:ts Nåde sitt förriga pastorat tillträdt. Her hoos inlade (han) Kongl. May:tt af Dannemark General Commissariatets order, att hwar och een skulle för säkerheet skull sigh i Landscrono infoga och alt sitt höö och Sädzförrådh i stack wed Landscrono eller Helsingborgh upsättia; och en annan af samma innehålld, att inkomma medh hustru och barn och hwad mehra som dhe hade, på thet the motte undfly fara och olycka; Soknemännernes Attest om hans ehrlige förhållandhe så wähl före, uthi, som effter kriget, och hafwa waret twungen till att inflyttia i Landzcrono, som och effter böndernes egen begiäran at salvera sigh till then onda tijden gick öfwer; een annan af degnen

och nogre bönder, att befallat war af dhe danske, att bönderne genom prästens påskyndelse skulle med 8 dagars proviant framkomma och hösta till Landcrono, elliest skulle prästen, såwähl som bönderne, af Snaphanerne lijda execution. H:r Abraham blef tillfrågat, om han hafwer fleere skiähl at framföra. Resp: Nej¹⁾.

2. H:r *Albrecht Larsson* i *Höij* blef inkallat at insinuera den förordnade commissionen, hwad skiähl han hafwer at framleggja, som hafwa förorsakat honom sin försambling att deserera. Resp: Sigh hafwa betient Kongl. Maj:ttz af Sverige Armada med proviant och andre saker, och der med låtet see sin troheet sampt der medelst wara alt sitt goda qvitt worden, att han icke hafwer haft hwar utaff han subsistera kunnat. Sedan hade Snaphane Capitainen Sewerin order, så frampt han sigh icke wille godhwilleligen inställa, han honom medh wåldh till Landcrono föra skulle och sättia eldhen på prästegården, hwilken ock honom det öfriga aflundrade; och af sådan orsak är han inrester till Landcrono sig för dhe Danske att beswähra och sådan motte intet komma dher uth igen, hwilket och hans Præpositus H:r Torbiörn i Carleby hafwer attesterat; noch uthi en supplique till högwyrdige H:r Biskopen bekiänner sigh hafwa waret ett heelt åhr uthi Landcrono, och föregifwer af Högwyrdige D. Winstrupio hafwa muntelig tillåtelse sitt kall tillträda, hwar uppå doch ingen bewijs finnes. Ytterligare är tillfrågat worden, om præpositus H:r Torbiörn hade samma ordere af de danske at inflyttia till Landcrono, hwilket han bejakade, förehöltz honom wijdare, hwarföre han icke så wähl som Probsten blef stadigt wed sin församblingh, der till han swarade, at han förmehner sig intet sin försambling hafwa öfvergifwet, effter han constituerade sin skolemästare församblingen i medlertijdh att upwachta. Dimitterades²⁾.

¹⁾ Kongl. domen är i brädden antecknad med E. Linskölds hand och lyder: Effter han har förr både sökt och funnit i feigdethiden sin säkerhet på andre sijdan, så finner och nu K. M:tt rätt och well wara, at han nu söker dher sammastedes sin nytta och befordran och lembnar detta pastoratet åt någon annan, om hwilkens troheet och wellförhållande H:s K. M:tt kan wara mehr försäkrad och den som better har meriterat.

²⁾ Kgl. domen, på samma sätt antecknad, lyder: H. K. M:tt finner skiäligt at låta denne blij wed sitt gäll för dhe i ransakningen fundne skäls skuld, doch at han detta som en nådh och inte som någon sin rättighet måste ärkänna, äga och nytta.

3. H:r *Michel Larson* i *Qwistoffta* förklarar sigh uthi en supplique till Hans Excell:tz Rijks-Rådet, Feltmarskalcken och General Gouverneuren Aschenberg, eij af någon sin frij willia hafwa sitt pastorat desererat, men all den stund han alt sitt goda war qvitt worden, prästegården samt heella pastoratet af dhe Swänske för fiendens skull afbrändt och ruinerat, der till med och commissarien Carl Paulin ibland Prästerskapet låtit uthgå sådan ordre, at ingen på 2 mihl omkring Landzerono skulle blifwa qwar wed sine huus, och sålades hafwer han effterfölgd't meste parten af sin församling åth Säländh till dhe danske, menandes sigh som en rätt theologus der uthi hafwa anställt, som han uthi sitt inlägg vidare deducerar, och föregifwer effter högwyrdige Biskopens D: Winstrupij tillåtelse hafwa kallet igen tilträdt, hwilket doch eij är bewijst ¹⁾).

4. Hr *Jacob* i *Resslöff* inkom och declarerade sig i så motto: all dhen stundh emoth dhen troheet han Kongl. Maj:tt till Swärige bewist hade och altså war uthi stor och nådig consideration tagen, blef han therföre thess mehr af Snaphanarne efftersträfwat, och af den förskräckelse öfwerdrog han till Landzerono till fienden och der ifrån till Säländh; inlade dher iempte Kongl. commissariatetz af Dannemark order och soknemännernes attest af innehold 1. att wara af fienden hårdt förfölgd't af dhe tanckar, att han med dhe Swenske corresponderade. 2. at wara af Snaphanarne mycket tribulerat. 3. kundhe sigh för fiendens starka och ständiga parthier ingen annorstädes salvera, jembwähl och socknemännernes inrådande och der hoos nogre bönders attest, at H:r Jacob af Snaphanarne wart hårdt trugad, och efter en tijdz frånwarelse dristat sig på sitt goda samwete samt tillij't till Kongl. Maj:tz Nåde åther sitt Pastorat tillträda ²⁾.

5. H:r *Rasmus Hoffgårdh* i *Frillestadh* framlade till sin defension åtskillige Attester: I. Af Inspectoren Niclas Creuger, lydandes att 1. han igenom brefwers beställningar till Kongl. Maj:tt af Sweriges tjenst så wäl till Malmö som till lägeret hafwer wist sin troheet. 2. giordt kunskap uppå Snaphanarne, hwilke Reutmäster Sparre tog till fånga. 3. när stormen war wed Malmö öfwerständen, och hwad, i medlertijd belägringen på stodh, passerade, ther om nådeligen giordt kunskap, öfwer hwilket han hoos dhe

¹⁾ Kgl. dom: idem med den förste.

²⁾ Kgl. dom: idem med den förste.

danske war mycket suspect blefwen och någre dagar der effter af dhe danske parthier om natten tagen och till Kiöpenhafn öfverfördt, är intet elliest hördt, att nogre af wåre äre hoos honom komne till skada, uthan fast mehra åthskillige officerare sampt gemene blefne salverade. II. Wälb:ne H:r Öfwerste Ulfsparrens, innehållandes 1. att H:r Rasmus alt hwad som Hans Maj:ts af Swerige interesse concernerade hafwer troligen sökt att befordra och förfrämia. 2. gifwet kunskap hwar Snaphanarne subsisterade. 3. förmant sin församblingh till troheet, att the icke med fienden eller Snaphanarne emoth Kongl. Maj:tt af Swärlige skulle conspirera. 4. när dhen danske General Bibo lät kringstända sitt patent i landet, som skulle deflectera undersåtarna ifrån sin eed och troheet emoth sin Konungh, H:r Rasmus det samma patent i Helsingborg till wåra inbracht, och elliest af hans troheet monge andre remarquer hafwa af honom förnummit och at H:r Rasmus af fienden bortfördt och öfwer till Kiöpenhafn sändt vardt. III. Een attest af hans soknemän, som med honom bewittna, att han troligen hafwer rådt them at hålla sig till sin Edsswurne Konungh, Konungh Carl af Swärlige, så och at han intet hafwer bedet för Konungen af Dannemark. I dhet öfriga säjjer han hafwa fått General Leutnant Speerlingens permission sitt Pastorat igen at tillträda och beropar sigh på General Auditeuren, som det samma skal hafwa hördt, men har intet skriftteligt derpå at framvijsa ¹⁾).

6. H:r *Christian* i *Sallerup* insinuerade nogre documenter, hwaraf han wille bewijsa sig icke af någon annan orsak än allenast wara till Landzerone inrest sitt lijf salvera, som in Julio 1678 skedde; noch at wara till Landzerono af Knuth Tott citerat, som skedde d. 7 Maj 1679. Noch, sedan han godwilleligen i Landzerono war inrester, då uthi 17 weckor af sin styfson arresterad; men för hwad orsak wiste han intet att berätta. När han uthi een siukdom råkade, fått loof att reesa heem igen, och med pass är blefwen försedd. Dess för uthan bekienner sig 3:ne gånger hafwa rest emellan sitt hem och Landzerono. Inlade ther näst soknemennernes attest om hans siukdom och at han af räddhåga måst öfvergifwa sin försambling, lifwet af conservera. H:r *Christian* blef tilfrågat, hwad thet war H:r Knuth Tott uthi hans till honom afgångne ordre sub dato Landzerono den 7 Maj 1679 at han skulle

¹⁾ Kgl. dom: idem med den andre.

infinna sig sammastädz förmähler, och at han något à parte... Men hwad thet war wille han intet uthsäja, tillstod och, at han hade frijheet att gå och taga kvarter, hwart han wille. Uthi hans pastorat hade han sig utan någon förfrågan sielf igen insatt, förlåtandes han sig på sitt goda samweet.¹⁾

7. H:r *Sigfwert* i *Norrweddinge* förklarar sig, at han för sin troheet skull med wold är borttagen, ty den tid wår allernådigeste Konungh kom med sin Armada till Heredzwad Closter, blef ett parthie uth commenderat till honom, at han skulle komma till Armehen effter wår Allernådigeste Konungs willia, och när han då war med parthiet kommen till Eriksholm, hwarest Öfwerst Wagner commenderade, och parthiet een liten tijdh der förtöfwade på dagen, kom han öfwer en liten pojke, som kom ifrån Böserup, genom hwilken han af någre sine bekanter fick förnimma, at Leutnampt Per Stensson uthaf Landzcrono var gången med ett starkt Parthie, hwar af han gaf anwijsningh till officeraren, som parthiet förde at gå een annan wäg, hwilket altså lyckeligen framkom; han der effter föll uthi een siukdom, men af Kongl. Maj:ttz Nådige order blef accommoderat hoos Wällb:ne H:r Eldstierna, hwilket Peer Stensson fått at weta och derföre effter hans hemkomst honom så hårdt efftersträfwat, att H:r Sifwert är qvitt worden allt thet han sådan ägde, uthi hård Arrest i Landscrono inhäfftat och der ifrån till Kiöpenhafn öfwerförd, uthi Corps de Gardierne sammastädes illa handterat, och altså icke genom något orättrådigt försätt sin förtrodde församblingh förlåtet och sig till fienden begifwet, hwilket han med effterföllandhe skiähl och attester betygar: nembl. Præpositi H:r Torbiörns i Carleby, daterat den 2 Martij 1680, som mähler, att H:r Sigfwert af Snaphanernes anförare, Peer Stensson, ähr worden fängzligh borttförd och i Landscrono arresterad. Befallningsmannen Matts Danielssons thesslika, innehollandes af dato 8 Aug. 1680 tingzwitne af Häradzdommaren Christen Jensson i Söderweddinge tillijka med Tingskrifwaren Jacob Dominico underskrefwet af dato den 26 Febr. 1680, som wijser H:r Sigfwert wara med wald borttfördt, uthplundrat och illa handterad, sedan och Tingskrifwarens à parte, innehållandes thet samma, ther effter Öfwerst Lieut. Skulltzes, witnandes H:r Sigfwert i Kiöpenhafn hafwa wist sig wara god swänsk och derföre är blefwen förfölgt. Och sitt pastorat har han igen tillträdt, grundandes sig på fölliandhe skiähl.

¹⁾ Kgl. dom: idem med den förste.

1. Inlade han Probstens H:r Torbiörns Citation uppå H:r Sigfwertz Soknemäns begiär, at han sig till sin församlingh skulle inställa
 2. Att han tänkte den Arrest, han för sin trohetz skull af dhe danske moste lijda, icke kundhe förhindra honom sitt Pastorat.
 3. Att han för sitt samweet skull icke kundhe längre sig ifrån sin församling holla, medan han emoth sin willia ifrån them war bortfördt. 4. Och att han icke annorlādes hafwer sin menigheet emottaget än till höga öfwerhetenes vidare nådiga resolution¹⁾.

8. H:r *Matthis Schofgård*, Capellan i *Hoby*, blef inkallat och förmener till sin exculpation hafwa thess skiäl, all den stund dhe danske hade taget sitt läger wijd *Hoby* och hans huus och alt hans goda af wåre war i aska lagdt, men lijkwäl qwar blifwen, till 14 dagar för (än) *Lundh* blef afbränd, och när han blef trugader af dhe danske att inreesa uthi *Malmö* effter kunskap och han det icke wille effterkomma, blef han af *Snaphane Capitainen* illa hanterad, förd uthi åån i watnet till sin halss, hwilket han ock säger sig hafwa sedan beklagat för *General Leutnampt Sperlingh* och begiärt, att (han) motte till någon annan lägenheet promoverat warda. Hans Excell:tz *Sperlingen* swarade sådant icke kunna skee, förr än vidare *Kongl. order*. Sedan blef han af *Högwyrdige H:r Biskopen D. Winstrupio Öretoffta församling* interims wijs att betiena förordnat, hwarest han icke lengre än 3 wekors tijd kundhe för *Snaphaner* subsistera, men åther igen der ifrån till *Hoby* för reesa, då han med samptl. bönderne är uthplundrat blefwen. Och såsom han sin bodskap mist hade, reeste han till *Landserono* sökiandes något igenlösa, hwar ifrån han sedan icke kundhe uthslippa, hwilket i *Julio 1678* skedde, hwarest han förblifwa måste in till *Nyårhrss affton*, då han för trång skull måste öfwer reesa till *Kiöpenhafn* om lifzmedel at supplicera. Här uppå inlade någre bönders *Attester*, som af samma innehåld äre. Noch en annor af bönderne, att han är, för dhet han icke wille inreesa till *Malmö* effter kunskap, uthplundrat worden och att 2:ne bönder med honom hafwa waret hoos Hans Excell:tz *General Leut. Sperlingh* och hans klagemähl, effter theras egen berättning, med eed bekräftat. Noch en af hans dräng, att H:r *Mattiss* är af macht fram och tilbakas af *Snaphanerne* öfwer åån i watnet fört worden²⁾.

¹⁾ Kgl. dom: idem med den andre.

²⁾ Kgl. dom: Härom skall frågas *Gen. Leut. Sperlingen NB*. Alt detta wet

9. H:r *Erich* i *Swalöf* uthi sin deduction betygar sin församling i krigstijden intet hafwa förlåtet, hwilket han bewijsar med åtskilliga Attester: Någre bönders, som och med welb:ne Fru Anna Ulfztandz af innehold at H:r Erich, emedan kriget påstodh, hafwer sig uppehollet hos henne uppå Axellwålds gård, och, iempte sitt kalls flitighe uppwachtande, låtet sig bruka till att informera hennes barn, in till dess stilleståndh skedde och fredz tractaten i Lund företogz. Dhet samma bewiste han och medh 2:ne Sochnemänner, at han heela krigstijden hafwer sitt kall försörgdt, och toleligen uthståndet hwad som sådana krigztijder med sig föra, framlade och befallningzmannens Mattss Danielssons Attest at han ej annat kan än betygia at H:r Erich sig ehrligen, som en prestman wäl anstår, hafwer förehållet och 1679 in Sept. under stillståndet till Säländ, sitt ächtenskap att fullborda, öfwer rest, och strax wed fredslutet sig igen inställt. Blef honom tillfrågat, med hwems förlof han sin öfwerresa giorde? Resp. Sahl. Biskopens, hwartill han inlade Wyrdige H:r Mattiss Jacobæi, nu Pastoris uthi Gulerup, bref, daterat Asmundtorp i Gulerup Soken, men på thenn tijden Famuli hoos Wyrdige H:r Biskopen, Sahl. Doctoren Winstrupium så lydandes, att han drager sig nog till minnes, bem:te H:r Erich hafwer den tijden uthi hans cammar i Biskopens huus talt om att willia öfwer reesa till Säländ, sitt echtenskap att fullborda, men om han talade med Biskopen sielf eller ej, weet han intet. Förmenandes i det öfriga, sig ej desererat sin församling ¹⁾.

10. H:r *Jacob* i *Barsebäck* inlägger the skiähl, som han förmener hafwa at enskylla sig med för thet han sitt Pastorat i krigztijden desererat hafwer nembl. 1. den stora summa penningar 700 Rdr Smt, item 400 Rdr, som hans Patron, Olaf Rosenmark uthaf honom fordrade. 2. Att hans patron honom så hårdt till betalning strengiade och honom än ytterligare 86 $\frac{1}{2}$ Rdr Smt och någon spannemåhl aftwingade. 3. Och effter H:r Jacob fem wekors tijd här uthi Malmö hade waret, reste han heem till Barsebäck, och sådan, effter han ett halfft åhr hade waret ifrån prästegården på

Sperlingen inthet at påminna sig, och fördenskuld lembnar K. M:tt till H:r Aschebergs och Biskopens godtfinnande med honom at göra, som dhe finna för dhet öfrige hans skickelighet och förhållande kunna meritera.

¹⁾ Kgl. dom: idem med den andre.

andre sijdan åån wed Borreby, åther igen war kommen till Barsebäck, hafwer han ringa haftt att lefwa af, oc dher till medh hustru och barn äro råkade uthi stoor siukdom och måste liggia i kyrkian, hwarest dhe föga fred eller alldeles ingen hade för städze farandes parthier, eij heller för den tijden kunde få någon roligheet där att åthniuta, men nödgades öfwer till dhen andra sijdan och Christianshaffn sig förfoga. 4. Sedan war han och dertill worden plundrat och af förskräckelse och melancholie uppå predikostollen hårdt betagen öfwer ett af wore Parthier, som en hoop spannemåhl bortförde och af H:r Johan Hofwerberghz attest kan förnimmas. Altså föregifwandes sig gerna till någon säkerheet willia förfoga, men för sin patrons skull, som honom högst effterstråfwadhe, tordes icke wähl sökia till Malmö, alldenstund patronen dher war, hafwer han derføre sökt öfwer till Hans May:tt af Dannemark, at (han) något kunde få hwaraf han kundhe subsistera, effter hwilken tijd han på 24 weckor war swag och som een ursinnig menniskia sig anställte. Effter fredz slutet supplicerade han till Hans Excell:tz Gyllenstierna uthi Lundh A:o 1679 in Decemb. att komma till sitt Pastorat igen, men fick muntel. swar, at der i Pastoratet förtöfwa till Högwärdige H:r Biskopens ankomst. Sädan är han af H:r Johan Rosenmark, som tå war blefwen Patron, effter han 40 Rdr till Wissmars lösen hade gifwet sampt Probstens H:r Torbiörns der uppå gifne attest, på nyo till kallet blefwen confirmerat. ¹⁾

Och är alltså detta alt hwad ofwanbenämde präster till dheras exculpation producerat och fremtedt hafwe, hwilket Eders Excellence ödmiukeligaste her med öfwer lefwereras och hwad vidare der uthinnan företagas skall Edert Excellentz Nådgunstiga gottfinnande hemställes, förblifwandes uthi det öfrige

Eders Excell:tz

Ödmiuke och hörsammeste tienare

J. EHRENBUSCH, SVENO CANUTUS, WILHELMUS LAURENBERG,
AND: SCHATOW, SIGMUNDT ASCHENBORN, HANS MECHELBURGH,
NIELLSS MICHELLSSON.

¹⁾ Kgl. dom: måste förnimmas hos Rosenmark, huru härmed förewetter och sedan lembnar K. M:tt till H:r feltmarskalkens och biskopens godtfinnande at göra och låta med honom, som dhe finna skäligt och medh hans capacitet och och merite likmätigt.

De böneskrifter, som de olycklige afsatte presterna inlemnade, sprida ytterligare ljus öfver förhållandena. Vi meddela här ur svenska riksarkivet följande

10. Böneskrift.

Höghwehlbårne Herre, Kongl. Majj:tz Rådth, Feltmarskalch och
General Gouverneur, Nådige Herre,

Efterföljande aller underdånigste deduction om våra comportamenter udhi dhe förflutne olyckelige krigztidher för Eders höghe Excell:ce uthi allerödmiukaste devotion nedläggia haffwa wij unantäcknade os unnerståt, icke til dhen ända, at wi formäteligen våra actioner antingen aldheles beschönja wela eller och ponera någon orsak at wara sufficient äller capabel till at lössa een allerunderdånigst undersäte ifrån dhen sin allerunderdånigste plicht, hwarigenom sin allernådigste öfferheet icke alleenast medh godz och ägodeelar, uthan och medh lijff och blodh han altid tilförbunden är, uthan alleena dherföre, om her uthinnan något kunne finnas, hwilket wor allernådigste öffwerheet, (dher lijkwist uthan största wijdrigheet onådiga tanker på någon dhess undersäte aldrig påkaster) till nådh och barmhertigheet emoth os beweeka förmätte, så uthi reflexion till dhe öfwermenniskeliga fristelser os påkomne woro, som till dhen menniskeligha swagheeten, hwilchen dhem dher icke elliest medh heroiska sinnen äro bewäpnadhe, esomofftast forcerar, at dhe uthi yterste faran något aff dhet dhe bordhe giöra sätja till sides och utwälja dhet dhem synes kunna giöras.

Hwadh een fattig, reedelig och troskyldigst undersäte uthåff wor condition haffwer aff ytterste förmöga kunnat præsterat till sin allernodigste högsta öfferheetz allerskyldigste tjänst och behagh, dhet haffwe wij udhi allerdiupaste unnerdånigheet till Hans Kongl. Majj:t wor allernådigste konungh och herre, Konungh Carl och uppoffrat, såsom:

1. Wora oughörliga förböner hoss Gudh i himmelen för Hans Kongl. Majj:tz lyka och framgångh uthi alla dhess företagande, så at wij än och uthi Babylon med hiertans Sok och tårar tänchte på Zion, och när wora fiendher udhi dheras församlingar recommenderade Gudh dheras öfferheet, då mit eblant fiondhen sokade wij till Gudh, at hann vor allernådigste Konungh och herre Konungh Carl och dhess rätmättige wappen aff himmelen welsigna wille, och fast wij heruthinnan icke menniskio witnen framdraga

kunne, så witnar dok med Oss vora samweeten, ja Gudh sielff, som haffwer wora bööner medh eet önskeligt uthslagh änteligh verificerat.

2. Haffwa wij wora församlingar, så lenge wij under krigzlågan hoss dhem uthärda kunnat, genom ouphörligha och troohiertiga annerwisningar och förmaningar, medh sådan success disponerat till at formoda alt gott aff högstbete wor allernådigste öffwerheet och emoth dhe samma udhi een allerunderdånigst trooskyldigheet till dhess dödh framhärda, at eblant någre 100 Meniskior, som finnas uthi wora församlingar, icke een war, som uthi rebellionen antingen på et eller annat sätt participerade.

3. Haffwa wij af yttersta kraffter till Hans Kongl. Maj:tz tjänst och armada icke alleena dhe ordinarie påbudne contributioner uthgiort, uthan och extraordinarie, all dhen hospitalitet emoth Hans Kongl. Maj:tz höga och nidrige Betiänter ärwissat, som wi till dhet högsta kunna åstadkomma, så wähl widh Lägret uthi Lille Harrie och Näss, som sedan widh Rönneberga och Nörwedinge, och älliast allestedes hwar lägenheten gafs antingen genom partier eller Guarnizoner, så wij i dhetta måhl os medh dhe allertrognaste udhi landhet well jembnföra kunne.

4. Haffwa wij och icke unndragit os än och med lifsfara at unleggia os om, dhet wij H:s Kongl. Maj:t sufficient och godh unnerättelse om fiendens armatur och desseiner uthi diupaste underdånighet frambringa kunne, och war dhetta et medel, hwarigenom H:s Kongl. Maj:t os och särdeles migh, Jacob Sörensen, it allernådigst öga påkastade, då högstbem:te H:s Kongl. Maj:t i gierningen aller nådigst befand mina relationer medh sielffwe sanningen om fiendhens andra landstigande och troppars sammandragande så aldhelds öfwersenstemma. Men alt dhetta bekenna wij genom wor bortreesa till Landscrona lijka som medh een swart streek billigen öfwerstrykas bordhe, dher samma bortreesa medh någon malitie eller argheet emoth Hans Maj:tz högga Interesse beblannat wore; men dher wij 1. medh gråtandhe tårar wora huss och heem och wora forsamlingar, som os så innerligen elskadhe, haffwa måst ifrån wijka; dher wij (2) befinnas icke at haffwa dragit os unnan ifrån H:s Kongl. Maj:tz aller dhess armadha, som antingen war i anmarsche eller war innom kort forwentandes, uthan fast mehra då äre forcerade på hwarjehanda sätt os salvera när all beskydd uthaff H:s Kongl. Maj:tz armada och festningar war os

genom dhen olyckeliga distancen och dhe skielmske snaphanars uppassandhe afskurit; der wij (3) haffwa retirerat os till Kongl. Maj:tz och Rijksens fiendher icke såsom till wora wenner uthan såsom till een mindre olyka uthaff dhe två, hwilcha oentwikeligen os offwerhängde, nemblig, antingen at wij skulle göra dhet wij giorde eller och at wij dhe ogudachtige och aff Gudh och menniskior förbannadhe Snaphanars öfwerwold och Tyranni skulle wara undergifne, dher wij haffwe heller i dhetta måhl udhwalt een ögonskijnlig fara än een wiss dödh, lijka som man heller medh hasard kastar sigh uthi een diup ström, än man sin mordiska fiendhes dödande swärdh affbijdar; dher wij (4) aldrih äro befundne äller her effter i äwigheet kunne befinnas någon stempling i ordh äller gierningar antingen för eller effter wor bortreesa emoth H:s Kongl. Maj:t äller dhess högha interesse haffwa hafft for händer: så kunne wij ju inthet om een så allernådigst konungh, hwilchen alla andra konungar så wijt medh benägenheet till nådh emoth dhe supplicerande som medh tapperheet emoth dhe mothsträfwiga öfwergår, dhess nådh och barmhertigheet emoth os förtwifla.

Ty til dhet första, at wij aldrih uthan största wemodigheet gich ifrån wort huuss och hem, största dhelen aff wort godtz och biäringh, wora os så tilgedhane församblingar, wora förtrogne naboer och wor hugnadt och tröst, som wj uthåff wor allernådigste herris och konungs sägerselle wappen hadhe at förmodha, dher wij till dess lyckeliga återkompst hadhe iblant dhe ochristelige Snaphanar kunnat uthärda, dhet betygar icke alleenast många menniskior och ögonfasta witnen, som än äro i lifwe, uthan och min, Jacob Sörensons, hustrus bedröfweliga tillfälle på samma wor bortreesas dagh, då hon utaff angst och förshreckelse bekom et popelsie slagh, som öfwer et åhrs tidh höll henne aldheld widh sængen och giorde henne älliast all sin lifstidh wanför och kröplingh.

Att wij, till dhet andra, intet rympte unnan för wor allernådigste Konungh eller dhess armada, dhet betygar ju tidhen och dhess conjuncturer. Ty huru är dhet troligt, at wij, som H:s Kongl. Maj:tz första återkompst, då et lögnachtigt roop om H:s Maj:tz hårdhe intention till at låtha dräpa och uthrota alla Landzens Indbyggjare öfwer heela landhet spargerades, icke alleena siälff uthi diupaste underdånigheet affwachtade, uthan och många 100 menniskior, som uthaff forfärdelse, till fluchten woro färdige, genom een wederbörlig information ifrån dhess oförståndige för-

hafwande afwände, skulle nu (dher altingh, så wijda högstbem:te H:s Majj:tz armada wijdkom, genom een högstberömmeligst disciplin uthi rolighet och stadigheet war bracht) ifrån våra forsamblingar och H:s Kongl. Majj:tz protection, som för är meldt, os begifwa? Huru är dhet troligt, at wij, som all dhen gravation, hwilchen Borsslöfs, Lilla Harriges, Rönnebürgas och Norwedinges lägrar påföljde, medh lust emottaget hadhe, nu, dher altingh i dhet måhlet war öfwerståndhet och wij än woro uthi dhen statu, att, dher icke annan nödh och wedermöda, än H:s Majj:tz krigz necessiteter os trängt hadhe, wi fogelig widh våra huusshaldz mesnagerande hade kunnat respirerat, skulle uthan annan högste trångmål något bortreesande os företaget och vårt interesse aldels om ända kastat?

At wij med flykten salverade os till dhe danske uthi Landsrone, icke som till wora wengers protection, men som till wora fiendhers discretion, dhet kan dhen aldrabest wendta, som om tidhernes conjuncturer, wora boningars situation, fiendhens procedurer och oraisonabla krigz raisoner någon information inhemptat hafwer. Ty wor allernådigste Konungs och Herres armada war dhen tidhen up widh Christianstadh långt från os, at wij inthet dhess protection kunne åthniuta; wij wore fyra mihlar ifrån festningen Malmö, hwart hedan omöjeligt någhen aff Lansåtherne, dher aff fiondhen misstänkt war, kunne komma. Fiendhens procedur war sålunda, at han dhe Lantzåther, hwilka emot dheras eghen allernådigste Herre och Konungh trogne befantz, icke alleena fientligen hantäradhe, uthan lijka som ogjärningzmän affstraffade, fördhy dhe icke medh een stoor dhel uthi landhet hans orätmätiga pretentioner wille bijfalla. De förhärdade Snaphaner, som lefde uthan Gudh, uthan öfwerheet, uthan order och disciplin, woro uthaff sigh siälff nogsampt inclinerade till tyranni, men när dhe aff fiondhen woro till att fordärfwa uthsände, woro dhe aldels mehra än bestialiske. Nu hadhe fiondhen företaget sigh een krigzraison, at han icke alleena alt godz och lifzmedhel, uthan och alla menniskior och alt få omkringh Landzcrono innom bem:te festningh indraga wille. Till samma sin desseins fulbringande brukadhe han icke alleena åthskilliga hoots och undsäijelser uthi dhess edicter, uthan och wärkelig expection uthåff dhess ägna partier så wehl som och uthåff Snaphanarne. Wij boede ongefehr 1 1/2 mihl ifrån Landzcrono, så wi aldrig, nat aller dagh, time eller stundh, ifrån fiondtlige partier

woro befriade, wij woro i högsta misstanke hoss fiondhen såsom wij dhess consilier och förhafwande genom hemliga correspondencer H:s Kongl. Maj:t, wor allnådigste Konungh och herre, uptäkia skulle, och grunnadhes dheras suspicioner på dhen särdeles högha nådh, dhen H:s Maj:t emodt migh, Jacob Sörenson, fattat hadhe, och genom så särdeeles och ögonskijnlige tekn uthi nådher declarerat. Jagh, Abraham Larson, kom udhi samma consideration, såsom Jacob Sörensons Swågher och nästa granne, och concluderades hoss fionden sålunda, at dher wij i synnerheet icke wijste wor inclination till wor rätta öfwerheet och wor aversation emoth dhem, såsom wora och Rijksens fiondher, wij aldrig medh så special nådighe tekn uthaff H:s Maj:t kunne ansedda warda. Jagh, Jacob Sörenson, tilstår och dhet, at jagh så wijda war orsak i min eghen och min swågers olykkior, som iagh min frögdh, dhen jagh uthaff min allnådigste Konunghs allernådigste anbligh uthi mit hierta befant, hadhe bordt någhet försichtigare at mesnagera, emedhan samma min uppenhiertiga frögd uthi högstbem:te H:s Maj:t för migh beklagelige absence till så myckit större förföljelse migh för fiondhen prästituerade. Uthåff dhetta slutes lättelig wort bedröfweliga tillståndh, då wij mit iblant wora hädska fiondher uthan råd och hielp wore bestadde. Dhet förögte wor forskräckelse, at fiondhen dhess hooth på några aff wora medbröder reedan exequerat hade, såsom uthi Blekingen på Probsten H:r Madtz uthi Helliaryd, som uthåff Snaphanarne sålunda war omsleppat och tillredd, at han ynkelig dher öfwer togh sin dödh, item H:r Johan Saur udhi Gudhmantorp, huilchen dhe udhi blotta skiortan emillan sina hästar med prygländhe och bastionerandhe hadhe framdrifwit och andra fleer. Till oss war reedan ankommit så skriffteligen som mundtligen dhe grufweligste undsäijelser, som man någonsijn hördt hadhe; dhen argaste eblant alla Snaphane förare, Pehr Steenson, hadhe reedan några gånger meerendehls wora ägodeelar till rantzion uthpressat, hadhe och denuncierrat, hwadh tyranni han wijdare modh oss föröfwa wille, dher han fant os oftare hemma, och at han aff dhe danske hade tillståndh at giöra hwadh han wille.

Altså: aff angst, frycht och redhoga, greepe wij till dhet consilium at, emedan wij inthet kunne lengre qwarblifwa, kunne och omöjelight komma antingen till Malmö eller till lägret för Christianstadh, som för är remonsterat, wij dhå heller skulle försökia fiondhens discretion, som dock war aff een religion medh os, lefde

och undher lagh och disciplin än wijdare dhe atheistiske och tyranniske Snaphanars siälffzwäld och obarmhertigheet försökia. Men skulle någhen arguera oss dherføre, att wij ej tillförendhe tillijka medh H:s Majj:tz armada hadhe os ifrån våra heem dijdt up begiffwit, dher till swaras. 1. at wij, som omöijeligt kunne weeta krigs consilierne, kunne och wor stat inthet dherefter regulera: H:s Majj:tz höga betiänter och officerare, som dagligen omgichs och talade medh os, fortröstade os, at Landzcrona för skulle attackeras än Christianstad, och dher så hadhe warit, hadhe wij ju ingen orsak haftt at tänkia på någon flytningh, emedan wij då altidh kunne protectionen aff H:s Kongl. Majj:ts armada åthniuta. Till medh, för dhet andra, kunne wij inthet för uth sij, at fiondhen dhenne gången skulle blifwa mehra intolerable uthi H:s Majj:tz frånwaru, än han tilförendhe widh samma occasion hadhe warit, eller at Snaphanarne nu wijdare skulle aff honom licenteras än tillförendhe, då dhe lät sig nöija medh contributioner, och inthet widare inquirerade uthi lantsåthernes actioner. Men lijksom Fiondhens lyka äffter handen togh aff och H:s Majj:tz, wor allernådigste Konungz och herris, dher emoth wäxte till, så wäxte och fiondhens suspicioner emoth landzfolchet och Snaphanarne finge frijt tillständh at tyrannizera emoth dhem, som for goda Swänska hoss dhem noterat war, hwilchet alt wij inthet aff dhe förra procedencer kunne sluuta, för än wij hadhe olyckan och slutningen i händherne. Dhet kunne och till äffwentyrs os förekastas dhe andras exempel, som qwarblefwe. Alt så swaras, at wij kunne inthet weedta, genom hwad mirakel äller politique någon, som för godh Svensk hos fiondhen uppskrefwen war, kunne på dhen tiden kringh Landscrona widh huuss och heem förblifwa, men dhet wete wij at för os fattige män war dhet omöijeligt. Nu torde och lembnas een skrupel, hwarfore wij icke widh någhot tillfälle sögte att komma dädan igiän? Dher-till swaras, at wij dhet bådhe söghte och hadhe ock obtinera kun-nat, dher wij os emoth fiondhen reversera och dhem medh eedh hadhe försäkra wehlat, at wij aldrig wor egen allernådigste ko-nungh skulle medh noghen trooskap wara tilgedhan, uthan dhem och dheras desseiner altid med ord och gärningar favorizera, hwilchet såsom dhet for os war intolerabel och emoth wor förra eedh och samweeten, altså kunne wij sådan condition inthet emoth-taga och måste så fordenskul blifwa qwar och sökia hoss fiendhen wort uphålle på hwadh sätt wij kunne, så länge krijget warade.

Nu, till dhet fiärde, at bewijsa, dhet wij aldrih emoth H:s Kongl. Maij:t, wor allernådigste Konungh och Herre, till dhet ringaste stemplat haffwa, så wore dhet wehl nogh, at aldrih någhon Menniska, wän eller owän, medh samninghen någhet ont om os i dhetta måhl säja, mykit mindre bewijsa skall; lijkwiht stödier sigh wor reedeligheetz betygande på contrarii omöijelige öfwerbewisandhe icke alleena, såsom dhen dher uthan uthåff dhet, som för är mäldt, hafwer sina ögonssynliga characterer, såsom (1) contributionernes uthgiörandhe till H:s Maij:tz armada medh et lustigt och gladt hierta (2) een oförfalskat communication medh H:s Kongl. Maij:tt om fiendhens förehafwande (3) våra församblingars trohiertige och lykkelige information till een allerunderdånigst hörsamheet och lydno emoth wor allernådigste konungh och herre, såsom dhes retta och ordhentliga öfwerheet (4) at wij aldrih kunne os låtha öfwertala emoth wor eedh till fiendhen os reversera. Ja, än kunne wij producera twenne kiennemerken på wora hiertans innerste tankar i dhetta måhl, ty först kunne fiendhen aldrih medh någet hooth, så länge wij woro wedh wora heem, twinga os till, att wij skulle låtha os bruka till någhet för H:s Kongl. Maij:tz interesse præjudicerligt, ty hadhe wij dher till bewilljat, så hadhe wij inthet dhen tidhen hafft å nödhen wårt huusshåld deserera aller all wår time-liga wehlfärdt at kasta öfwer ända, til medh skedde och dhetta, at min, Jacob Sörensons fattiga hustru, som på wor bortreesas dagh, bleff, som för är meldt, aff angst popelsieslagen och war heela kriget sängalägrigh, fant samma tijme henne förkunnat wart freden wara slutin och Schåne framgeent at förbliffwa undher H:s Kongl. Maij:tz, wor allernådigste konungz och herris aller underdånigste devotion, uthaff glädie sådan alteration, at hon förlät sängen och uthan kryka gich temmeligen frijt, dher hon dok tilförendhe iche kunne sätja een fodt till jordhen.

Dhetta refererade jagh, Jacob Sörensson, för H:s Excell:ce H. Hr. Johan Gyllenstierna, hwilchen och för dhen skull befohl os bådha twå, at wij till wora Pastorater os förfoga skulle till wij-dare anordningh. Men Gudh betre, wi förnimma och dhetta wara upskrifwit som et fehl uthåff os; men hwadh skulle wij giöra? Skulle wij iche uthi een sådan H:s Maij:tz högstbetrodde mans ords acqviescera, helst uthi dhet, som wij dock aff alt hiarta åstunnadhe, ty, hwadh Gudh och H:s Maij:t öfwer os besluter, så sökia (Wij) heller undher H:s Kongl. Maij:tz allernådigste Regäringh at wara

slette gattheuuss män, än på någon annan ort i werldhen niuta aldrig så godh condition.

Een tingh måste wij dok uthan ursäktandhe widhkiennas, nemb-
ligen, at wij hade bordt än och medh wort lifz hassard wora för-
samblingar at bewijsta, hwilchet såsom wij inthet haffwa torts wä-
gat, så äre wij bröstoffeldige till all dhen straff, os nu öfwergåår.
Her kasta wij os nedh för vår Allernådigste Konungh och Herre,
twättandes H:s Majj:tz fötter medh wora modiga tårar, anropandess
H:s Majj:t, dhet dhenne swagheten os allernådigst tilgifwas måtte
och att H:s Majj:t sin Gudh, som han fruchtar och som H:s Majj:t
så stoor på jorden giort haffwer och fört H:s Majj:t uthur alla
fahror, i dhetta måhl initera wille, ty Gudh känner menniskiors
swagheet och är dhe bodhfärdigha syndarenom nådigh. H:s Majj:t
kan uthi nådher wehl försäkra sikh, att H:s Majj:ttz nådh lär
blifwa oss et incitament, att wij wårt liff een annan gångh aldrig
så kiärt lära hålla, at wij dhet samma till H:s Majj:tz förtörnelse
skulle sökia till at conservera. Ty dhet är ju Christi ägne ord, at
dhen älskar mykit, som mykit wardher förlåthit.

Och, såsom dhet är wor retta saks beskaffenheet, så contestera
wi för Gudh och wor allernådigste offerheet, at hwadh andra an-
norlunda antingen på et eller annat sät, antingen publice eller
privatim förebracht hafwa, är dhels ofulkommet, dhels twert emoth
vår willie och expresse protestationer, ty at Tottarne haffwa någhet
på våra wägnar liksom under protection aff pacterne föredraget,
dhet haffwa dhe giort effter sit eget behagh utom wor weetenskap,
och fördij wij dheras Rådth hafwa frångåt, äro dhe blefne os hädska,
haffwa och reedan gifwit wora pastorater åth andra. Men wij
haffwa ingen annan konungh, än Konungh Carl, wij stå och falla
för vår eghen herre, dhen Gudh äwinnerligen bewara och till nådh
emoth os fattiga Prästmän beweecka, wij som äre och till vår dödh
förblifwa

H:s Kongl. Majj:tz,

Wor allernådigste Konungz och Herris, allerunderdånigste och troo-
skyldigste undersåther

samt

Edhers Excel:ces,

Wor Nådighe Herris, allerödmiukaste Tjänare och all vår Offwer-
heedtz troгна forbediare hoss Gudh

ABRAHAM LARSON.

JACOB SÖRENSON.

R. v. Ascheberg föredrog i memorial, dat. Stockholm den 6 februari, deras sak, men i randen deraf finnes med Erik Lindskölds hand antecknad konungens kortfattade resolution: *blifver dervid*.

Abraham Larson har år 1691 ytterligare inlemnadt en ansökan om nåd; men i trots af consistorii intyg om hans välförhållande, blef den icke beviljad. Det olyckliga offret för den nationella tvedräkten begärde till slut att blifva intagen på ett hospital. Hans hustru uppoffrade all deras lilla egendom för att vinna hans inköpande på hospitalet i Christianstad. Sjelf lefde hon ännu 1714 i armod af hvad fattigstockarne kunde gifva en fattig prestenka.

Jakob Sörensen var till slut lyckligare: han blef verkligen benådad och dog såsom såsom kyrkoherde i N. Rörum 1693.

* * *

Om snapphaneväsendets utrotande i en del af den värsta snapphanebygden lemnas följande upplysning genom

II. Bref från general major Lybecker.

(S. R. A.)

Stormechtigeste Konungh, Allernådigste Herre,

Efter Eders Kongl. Maj:tz allernådigste ordre, hafwer iagh, ifrån Mörrunbs broo upp igenom Gammalltorp, Jämsiöö, Nässum, Opmana och Wånga igenom gådt, som alle nu frij af Snaphaner äre, och seer man ögonskenligh, Gudh hafwer dee Snaphanar alldeles förlåtit. Medh allmogen är allt i förra skick, som i fredliga tjdher. Jagh hafwer och befunnit desse sochner i ett så godt tillståndh, allt warit wäll sådt, och inhööstadt, och ehuruwähl icke ett eller (flere) tussendh man, när skogen är gröön, i dee stora skogar och bergh skulle kunna fåå Snaphanarne, så äre dhe doch af sigh sielf framkombne. Och effter många längre än två mihl sijne bösser medhtagit och sigh gifwet under Eders Kongl. Maj:tz Nåd och onåde uthan den allerringeste begjärde försäkring, dem iagh låtit föra, mer ähn någre och tiugo, till Christianstadh (där är en dehl småå påjker iblandh, men och arge bofwar, som stegel och hiuhl mehr än en gångh förtiendt och en syndh att pardoneras, som och ingen af dem den ringaste gnista af pardon tillsagdt; jagh hade dem heller på annat sätt haft, kunde doch icke låta gåå dem, där dhe siälwa sigh inställte på Eders Kongl. Maj:tz Nåd och Onåde), står altså lagen för dem öpen och hwadh Ed. Kongl. Maj:tt allernådigst öfwer dem resolverar. Dät lærer komma flere, som man då efter handen igenom

lagh och rätt kan uthrota. Jagh hafwer reda mijne partie i Örken(ed) och Glimmaker, der mig berättes en godh dehl wara. Hellig Ååh hafwer iagh och förwarat, att dhe icke skohla undslippa, och skall dem medh Gudz hielp rent få uthaf dätta lähn och så ställa och obligera saken, att dhe ej skohle lijsta hijt mer. Förblifwer effter min underdånigaste plicht i alla mijna lijfz dagar

Eders Kongl. Maj:ttz

allerunderdånigste, troplichtige undersåte och tienare
Ottersberga den 17 Septemb. A:o 1679.

GEORG HINDRICH LYBECHER.

Snapphanarne hade nämligen ej blifvit nämnde i traktaten om vapenhvilan före freden i Lund och en kgl. order 1679 $\frac{1}{9}$, hade befallt, att tillfället nu skulle begagnas till att med all makt utrota "de odjuren" såsom konungen kallar dem. Redan med 1679 års ingång hade snapphanarnes olyckstid begynt. I februari detta år hade en af deras mest omtalte "capitainer," Severin, och hans "lieutenant" blifvit gripne samt begge i trots af den danske gen. befälhafvaren Meerheims förböner hos fältm. R. v. Ascheberg måst undergå hårda dödsstraff. En annan af dessa capitainer, den fruktade Casper Dufva, som med sin skara ansågs ha ihjelslagit öfver 70 personer, blef i augusti utlemnad af 6 sina egne samt efter en kort process spetsad; vid samma tillfälle steglades en af hans kamrater. Hos Dufva hade vid tillfångatagandet funnits dansk fullmakt och adelsbref. Allmogen var nu som oftast de svenska ströfkårerna en god bundsförvandt, när det gällde att fånga snapphanar; den hade återfått modet. Så lofvade i april 1679 Mellby, Tjörnarp, Matreröds Brönnestads och Häglinge socknar att gå man ur huse "efter de skälmar snapphanarne och dem caputera," så snart konungen med armeen kom deras ort närmare. — En månad efter freden i Lund ($\frac{30}{10}$) skrifver Lybecker, att nu så många snapphanar blifvit gripna, att snart rum saknades för dem i Christianstad. Han hoppas att de inom följande månads slut skola vara fullkomligt utrotade. Men häruti bedrog han sig. Ännu länge höllo sig snapphanar i skogsbygderna. En stor del af dem som 1679 räddade lifvet hade gått öfver till Sjælland och i synnerhet till Bornholm. Derifrån återkommo de då och då och förstärkte de kvarvarande. Ännu 1684 $\frac{1}{2}$ skrifver gen. guvernören R. v. Ascheberg, att han fruktar för att under den stränga vintern desertörer skola gå öfver isen från Danmark och slå sig till de snapphanar, som ännu der och hvar låta höra af sig.

II. Till försvenskningens historia.

(Ur svenska riksarkivet).

1. Biskops C. Hahus första memorial om uniformiteten.

Stormäktigste förste, allernådigste konungh,

Såsom bördan af biskopzämbetet i Skåne är så svår, att jagh dhen af egna kraffter eij förmår löffta eller styra, med mindre Eders Kongl. May:tt af nåder räcker mig sijn mäktiga handh, hvarunder iag mijna ämbetes sysslor säkerlig förrätta må, alltså bedher (jag) Eders Kongl. May:tt underdånigast, E:rs Kongl. May:tt täcktes i nåder till een begynnelse meddela migh resolutioner uppå effterföljande puncter:

1. Önskade iag veta, om Allernådigste Konungen behagar, att iag skall administrera stiftet effter dhett vanliga danska sättet eller effter vårt svänkska maner. Skall dhet första skeep, då består ämbetet dheruthi, att man examinerar, ordinerar och deciderar alla casus in collegio præpositorum, men dher dhet andra skall gåå för sigh, då moste med tijden insättas Consistorium, hvarest fyra assessores kunne giöra tillijka medh Rector Scholæ ett lijtet Collegium. Och effter ett sådant collegium blifver af Eders Kongl. May:tt autho- rizerat, så förmodar man, at de actioner, som ratione officii för- rättas, icke må dragas serdeles af danske adelen till tinghstämbno och än vijdare, uthan att man i så måtto må försvara sigh för Eders Kongl. May:tt eller uthi consistorio regni.

2. Dhe bäste pastoraterna ähro allarede mäst bortto och lämb- nas derfore under Allernådigaste Konungens gottfinnande, om man icke nu i förstone till att animera dhem skulle sättia skåningar, som antingen hafva tiänt under armeen eller elliest ställt sigh väll, serdeles effter dhe hafva medel eller credit, så att dhe förmå bygga up dhe förfallne prästgårdarne. När Gudh vill, sakerna komma i

bättre lagh, får man väl efter handen till goda vacantier vocera väl qualificerade subjecta uthur rikett.

3. Tordhe kan hända hafva någon svårhet, dheer man strax skulle angripa dhe öfverluppne prästerne, såsom och medh någon gewalt introducera våra ceremonier, hällst efter iagh understår migh medh godhe kunna disponera prästerskapet, att dhett i framtijden af sikh siälff skall både begära straf öfver dhe bortrömbde, såsom och att blifva genom uniformiteten uti ceremonierne med os incorporerade.

5. Dher ähre nogre studenter, som hafva tiänt uthi heela krigghet vidh åthskillige församlingar, gifvit contributioner, sittet stilla, engagerat sig vidh huset, beropandes sikh på öfuerheternas godhe promisser: om dhe dhervid skole bijbehållas och conserveras, afväntas Allernådigste Konungens behagh och villje.

6. Sal. Hr General Gouverneuren var sinnat anställa een inquisition och granskning vid kyrkorne, uthan tvifuel till den ändan att derefter proportionera vid cronones tijonden, att kyrckian måtte hafva nogot till reparation, men adelen och canonicos att man skulle tillhålla dhem bebygga sijna kyrkior. Omöijeligt synes kunna tagha ifrån Lundz kyrckia och dhe andre alla reditus och tijonder, efter bonden på slätbyggden näppeligen kan hielpa sig siälff, mycket mindre något erkläckeligt contribuera till kyrkian.

7. Att sal. Hr General Gouverneuren ju hafuer giordt nogen serdeles disposition med hospitalen, tuiflas inthet, men såsom iagh dhen inthet veet, begiäras i underdånighet förnimma, huem dheras räckningar skall upptaga, såsom och till- och afsättia förvaltare.

8. Såsom dhe fåå professores, som nu ähro i Lund, hafua i 4 år eij' haft dhen ringaste intrade, alltså bevijsar Allernådigste Konungen dhem een stoor barmhertighet, om dhe sig till hugnat måtte i år faa dehla emillan sikh Davidicorum stipendium och Helgonaskylden, huilcket lærer dock ringa förslå, efter så stoor deel af slätten ligger öde.

9. Efter ingen communication uthi krigghet kunde skee emillan prästerskapet uthi Bleking och sal. Biskopen, och Bleking således söndrades ifrån sitt corpore och underlades Wexiö och Calmar, och Eders Kongl. May:tt nu sedermera nämbner Bleking uthi mijn fullmakt; alltfördij begiäras iag underdånigst veta, om dett och dher vid blifua skall.

10. Huar iagh skall boo, när mijn löhn faller, som intet skeer föränn till kommande åhr vid Martini tijdh, om iag då lefuer, lämbnas under Allernådigste Konungens gottfinnande, effter Allernådigste Konungens villje skall alltijdh vara min högsta lagh. Till bättre och beqvämligare tijder beder Allernådigste Konungen underdånigst migh måtte förunnas blifua uthi Ronnaby, och effter iagh strax vid nederkomsten moste begynna visitera och har nu giordt denna reesan, förmodar som underdånigst beder om allernådigste excuse att comparera vidh rikzdagen. Herren af Zion välisigne Allernådigste Konungen och hela dhett konungzliga husett till euigh tijdh, önskar af innersta sitt hierta

Eders Kongl. May:ttz

allerunderdånigste undersåte och förebidiare

Kongsöhr d. 14 julij 1680.

CANUTUS HAHN.

Detta är det memorial af C. Hahn, som af Carl XI dagen efter dess emottagande, den 15 juli 1680, besvarades med den kgl. resolution, hvilken är att betrakta såsom sjelfva instruktionen ifråga om sättet för försvenskningens genomförande. En jemförelse mellan memorialet och resolutionen visar rätt tydligt, huru stort inflytande Hahn från början öfvat på hela gången af denna viktiga sak. Resolutionen af d. 15 juli 1680 är till sin viktiga del tryckt i A. N. Sundbergs uppsats om uniformitetens införande; memorialet deremot är till sitt innehåll för denna uppsats okänt.

2. Biskop C. Hahns memorial om biskopsvisitationerna 1680—81.

Stormächtigste Konung, Aldranådigste Herre,

Effter Eders Kongl. May:ttz aldranådigste befahlning hafver jagh hållit visitation här uthi stiftet och i hvart häradt probsten medh samptl. presterskapet sammankallat.

1. Gratuleradt dhem, som i desse framlijdne krigztijder hafva stält sig redeligen, försächrandess dhem däremoth, at E:s Kongl. May:tt lærer hvar och een igen bethe all nådh, särdeles när dhe uthi sådan een redelighet blifva continuerandes, sökiandess dheras åhörare alltijdh til trohet at råda och disponera sampt dhem undervijsa både publice och privatim medh hvad för it ouplösligt bandh dhe medh sin ordenteliga öfverhet tilhopebundne äre, hvilket intet vill falla lättare at rubba och slijta, änn thet vij äro förbundne medh vår Gudh, thy den som sätter sig emoth öfverheten, han

setter sig emoth Gudh. Detta förbem:te dhe samptl. lofvade och tilsade, och på thet Kongl. May:tt kunne sij derass större alfvar at vahra och blifva svänkska männ, hafva en stor dehl underdånigst begehrat, at een laglig skilssmäsxa måtte skee emillan dhe redeliga och dhe otrogne, såsom och offererat sikh til den uniformitet uthi kyrkioväsendet, som E:s Kongl. May:tt allernådigst finner nyttig och giörlig.

2. Emädhan såsom Kongl. May:tt allernådigst hafver behagat at förordna mig ovärdigen til een tillsynsman i detta lofl. stiftet och jag dher vidh seer mig intet uthretta kunna, så framt ministerium eij går mig tilhanda med all trohet och uprigtighet, förmodar jag dhe icke allenast ville uptäckia alt det som kunne föda af sig någon skadelig consequence så in republica som in ecclesia, på thet sådant i tijdh af vederbörandom kan förekommas, uthan och påminna det som kann störkia och gagna, på thet at sådant kann i tijdh introduceras; så som och altijd vara beridde, särdeles när påfordras deras goda och troгна råd h at communicera, hvarigenom ecclesia ju mehr och mehr kan tilväxa och tiltaga.

Hvilcket dhe samptl. i lijka måtho bejakade

3. Föreföllo åtskillige casus, af hvilcke jagh dhem som klara skiähl hade, i förmågo af Kongl. May:tt's allernådigste instruction mig gifven, tillijka medh ministerio deciderade; dhe som svårare vohro blefvo til nästkommande landemothe upskutna, men dhe svåraste, och i hvilcke nogen särdeles difficultet kunne vahra, remitterades til min förman, H:r Archiebiscopen. Och såsom en dehl af dhen vigt och svårhet är, at dhe omöijeligen af mig eller presterskapet kunne corrigeras, altså förmodar jag til dess bettere effectuerande den verdzlige öfverhetens, som stadd in loco äre, reale assistence och alfvarsamt eftertryck.

4. Klockarne förmahntes till trohet och redelighet sin aldrnådigste Konung at bevijsa, gifvandes tilkänne för sine prester, hvad skadeliga spargementer, som föras om landet, på dhet sådant i tijdh kunne dämpas och hindras, flijtigt läsa för barnen dheras christendomsstycken, särdeles uthi dhe A. B. C. böcker, som dhem blifva medh första ifrån Malmö öfverskickade, så ock lära barnen at siunga, när mässan är uthe.

*Gud gifve Konungh Carl och vår nådiga öfverhet
Frijd och gått regimente etc.*

Hafvandes dhe fljttige at förvänta förökning uppå sin löhn, men dhe försummelige och laathe straff och ändtel. privation. . .

(odat.).

3. Biskop C. Hahns memorialer till Carl XI vid riksdagen 1682.

A) Til den wähl påbegynte Uniformiteten deste fogeligare att få inrättad i landet sampt Gudz tiensten och det Swenska språket medh deste större ifwer och andacht befrämjat, skole efterföljande Momenta mycket kunna hielpa och för den skull äre högst af nöden att påbiudas.

1. Och förnembliqast, att allmogen måtte under ett wist specificerat straff, som kunne blifwa på heligh bröte, som är 3 R:dr Sölf:tt (om icke mehra), påsatt warda, befallas alla och een hwar, unge och gamble, att wara till städes uthi kyrckian, så snart tredie gången eller samman ringes, på ded dhe må samptl. wänias widh att lässa den Swenska bönen, som är förordnad för Messan att lässas, så och til att siunga Swenske Kyrkie Psalmerne. Derhoos och förbiudas det någon må finnas uthan kyrkiödören och på kyrkiogården under Sången, långt mindre under Predickningen och warande Gudztienst, med att sladra och drifwa allahande andre oskickligheter, effter som slijckt har warit een långh tijdh bårtåth på många orter alt för gemeent; så och att alla skulle blifwa i kyrckian til des wälsignelssen läst och den sidste Psalmen uthsiungen ähr.

Därmedh och bägge kyrkiowerderne, som och tillijcke ähre Prästens medhiälpare, under sången för predickningen, men under predickningen Kläckaren medh een af kyrkiowärderne, för uthan all connivence och undandöljande, under ett wist denominerat straff tilgörande, skola hafwa ett noga upsicht och dhe häremoth bråtzlige notera och för prästen angifwa, hwilken dem Cronans befallningzman til straff och execution uthan anseende til persohnen recommenderar, och Befallningzmannen, effter H:s Excell:z Kongl. Rådets, och Gen. Gouverneurens uthi Malmöske Conventet A:o 1681 in Majo uthgången helssosamme ordres, wara plichtigh prästerskapet därmedh uthan förwägringh tillhanda gå och på någre, dhe andre til warnagel, Exempel statuera. Och til thes större skreck kunne Gapstochene widh hwar kyrckia uthsättias, deruthi att sluta sådant lättsinnigt folk, som antingen i kyrckian eller uthan förre på

kyrkiogården under warande Gudztiensten medh bulder eller andra osömligheter anträffas.

2. På ded icke någon skolle kunna för sin försummelse från Gudztiensten eller utheblifwande af Gudz hus förewända sigh hafwa warit i hussbondens eckiarskjutz eller arbete, måtte alla hossbönder under ett stoort nominerat straff förbiudas att drifwa dheras bönder til Eche och arbete på någon predickedagh förmiddagh, och icke heller, nisi casu necessitatis, på effter middagen, hwar öfwer een Notarius uthi hwar By kunne constitueras, som hwad wijdrigt här uthi skeer kan angifwa.

3. På det Kyrkiowärdarne, så wähl annan wederbörlig tillsiun medh kyrkiornes bygnad och tillståndh sampt brödh och wijn att hempta, som särdeles denne medh detta åfwanbete kunne hafwa, måtte dem förunnas, som för krijget altijdh skeed och uthi förige Rijkzdaghz resolutioner bewilliat ähr, frijhet på Cronans för alla extraordinarie Eckiar och arbete och på adelens j lijka mätto, hwarest någon af Adelens tillsätties; så och särdeles för rothemästarens beswär widh Rooteringar, uthskrifningar och bondens uthdrifwande til ett och annat Cronans arbete, effter som och dhe altijdh böre wara tilstädes, när någon casus af Prästerne til disciplinen at ifra skall inför medhhiälparne, som äre dhesamma persohner, nemblich kyrkiewärdarne, examineras, hwarifrån dhe elliest hindras och disciplinen må studza.

4. Att, emedan allmogen fins wederwillige til att weela låta dheras barn lära Swänsk, genom et Kongl. Edictum befallas, det alla föräldrar, som någonsin någon medel hafwa, skole änteligh hålla dheras små barn hoos dhe skolemästare, som rede äre eller herefter i hwart Sochn antagas, til at lära Swänsk lässa i book och uthan til och derförre gifwa til Skolemästarens underhåll både kost effter gammal plägseed, (der dhe lärde det danske) och om weckan 1 öhr silf. för dhem dher allenast lærer i book, men 2 öhr förr dem, som lærer att skrifwa, hwilket kunne blifwa för honom erklekeligit, effter som han på dette föreskrifwne sätt får deste flere barn at informera, och wore allmogen deste drägeligare hwadh Skolemästarens kost angåår, när dhe ähre deste flere och föder honom widh omgången hwardera allenast een dagh effter handen.

B) Så som om kyrkioordningens utharbetande widh påstående Rijkzdagh prästerskapet sigh förhoppning gör, så beder och

förmoder man underdånigst, att prästerskapet i Skåne och Bleckingen dheruthi a parte ihogkommas och eenkannerligt blifwa bijbehålne widh dheras förige wahnlike inkomster effter Landzsens Natur, beståendes uthi Offeret, Qwick-Tijonde, Sädestijonde i neeken, helgone-skyll och andre i Landebooken specificeradhe och nambngifwne perseler, emädan allmogen sikh dertil effter gamalt bruk bäst beqwemer och slijkt wahnligit hälst uthgiör och prästerne fogligist sådane perseler af bonden kan uthfordra och bekomma, som dhe äre af uhrminnes tijdh wanhe att uthgifwa.

C) Alldenstund commissionen öfwer Tijondernes inrättande, som nu här i landet Skåne är hullin, lijcksom den är för Cronan och kyrckian nödigh och nytteligh, dock fins för prästerskapet mycket skadeligh för fodertz skull, som presterskapet genom den anstalt mister, hwilket dhe icke uthan störste skada och ruin kunna ombära, så har man i diupestu underdånigheet warit necessiterat och til drifwendes beskaffenheet för H:s Kongl. May:tt remonstrera, förmodandes H:s Kongl. May:tt, i nådher behiertandes Presterskapets dheraf flytande wederwärdigheeter, allernådigst efterlåter prästerskapet deras Tertial anpart Tijonde effter wahnligheeten och til störste nödtorfften i strået eller neeken här effter att upbära; ty 1) der dhe skulle allenast uthi skeppan effter een wiss påsatt Taxt undfåå dheras Tertial eller prästetijonde och miste Fouragen, hwilken man æstimerar som oftast så godh som sielfwa spannemåhlet, som af strået kommer, i anseende därtill att man dock, ehuru dyrt spanmålet stundom faller, kunne mächta til nödtorfften hempta dedt uthi nödhfall medh een wagn, 2 eller 3, der dock offta om winteren och i föråhret man icke kan få Fourage fal och, om dhet än på dyrke kunne wara falt, icke kunne för öökeness af Fouragens manqvement förorsakade wahnmacht förmå dhet ifrån andre orter i ond wagh och wederleek afhempta. 2. Fölier af Foringens brist föruthan denne och andre inconvenientier både til Prästernes och Cronones prästegårdars störste skada; ty 3. har Prästen ingen nytta af qwicktijonden eller sit eget pålägg, hwaraf dhe skulle upelska ett paar oxer eller hästar, som plägar wara een stoor hielp hälst i Skogzbygden, hwarest lijtet afwel til prästegårdarne finnes. 4. blijr Åckeren til Prästegårdarna för Defect af gödzel, som af foringen härflyter, bortskempt och lijtet sääd kan bära, efftersom dhen ringa Åcker, som dok gemeenligt är til prästegårdar och för uthan tilhielp af den af Tijonden kommande Forin-

gen intet klecker til quicktijonden att upföda och dheraf i längden något hämpta så til Cronans Skatter att utgiöra som til Prästen med hustru och barn att underhålla. 5. blir prästegårdarne ruinerade för taks skull, som af långhalm effter landzsens art beståår, af hwilken sort ganske ljtet uthaf Prästegårdarnes i sigh sielf ringa och sålunda mehr förringadhe afwell will komma, men det beste af Tijonden uthi Neeken effter wahnligheeten. 6. blir detta orsaak til owillia och ond förlikelse Prästen och dess åhörare emillan, i det att, i stället derföre att Prästerne för detta medh roohligheet och gåt nöije uthan något påyrkande eller upskoff hoos almogen haar uthi rättan tijdh och så snart bonden fick inhöstat undfåt sin tijonde, effter som bonden icke har kunnat eller tordt emoth Gudz lagh och Kongl. Stadgar under störste straff öfwer den rätta tijden förhålla Prästen sin tijonde uthan den framföra sådan som Gudh hade gifwit honom sielf effter årswäxten, de nu må emoth sin willie och maneer förorsakas af een stoor dehl anten owillige eller oförmögne åhörare till orohligheet och träta, för ty bonden dehls icke medh godo lärer præstera eller præstera kunna dhett Tijonde spanmähl, hwilket såwähl den der intet machtar drifwa fierde dhelen af sin jord, som den der haar sin Jordh i fullt bruuk, påskrifwit är; och att frådraga ödessmåhlen blir ett ömkeligit och förtreteligit, ja fast omöijeligit arbete, helst uthi så mycket ödessmähl, som krijget sigh effterlembnat och än för tijden finnes.

Till medh lärer bonden draga tijden uth medh Tijondens uthgörande effter sitt behagh och belägligh tijdh, den seent lärer komma, och medlertijdh dhe oförmögne Tijonden tillijka medh dheras eget af twångh consumera och prästerne conseqventer intet, uthan sit af Gudh och Konungen tilordnade och för detta odisputeradhe styke brödh hoos dhe fleeste ombära. Så lärer och dhe, som förmögnare ähro på Säd och Tijonde wähl uthgiöra kunne, biuda Prästen odugligit, oreent och af det ringaste Spanmähl uthi Tijonde eller och skaffwat måhl, där han dock intet wähl kunne förkränckia något widh dhens lefwererande i Neeken och strået, hwarmedh Prästen icke kan wara förnöijder.

Kan och titt hända att den, som bäst kan hafwa aflat, sticher uthi giäld medh barnegodz, restantier til Cronan och i andra måtto, och Creditoren achter under des på tijden, när han har inhöstat; träder så til effter för undfågne dom eller genom lagligit procedere och tager sin fordringh uthaf bondens säd, intet achtan-

des Tijonden att gåå i löpet medh; hwar tager då Prästen sin Tijonde? Häraf upväxer träta til tinge och annan wederwillie och olägenheet; sedan heeter dheth at Prästen lefwer i förargelig oförljkligheet medh sine åhörare, oachtadt att dheth för tijondens emoth Gudz lagh och Kongl. Stadgar och gammalt bruk stridande återhållt af nödh och twångh skeer för hans tillordnadhe stycke brödh skull, det han elliest skulle mista och kanskee lijka ringa winner.

Fördenskill bidies underdånigst, att slijck Prästerskapetz af foringens brist förorsakat afsacknadh måtte förrekommas, i henseende och dertil att Cronan och kyrkiorne icke hafwer foringen af nöden til något booskapz upfödande, och Prästerskapet til booskapet att upklickia och Prästegårdarnes widhmacht hållande, där til dheras vocationsbrefwe dem hårdt obligerar, Tijonder här-effter som för detta uthi stræet må uptaga, emedan Cronan och kyrckian intet afsacknadh kan hafwa, uthan lijka fast genom tijondens lefwererande uthi skeppan äre mycket förbättrade.

Och är om H:s Kongl. May:ttz milde benägenhet till detta och alt annat skäihligit och för Prästerskapet hugneligit allerunderdånigst Prästerskapet här uthi landet om så mycket mehra förwissat, som högstbe:te H:s May:tt genom Hans höga Excell:ce Herr Kongl. Rådetz Feltmarskalckens och Gen. Gouverneurens Herr Baronens Rutger von Aschenberghz nådgunstige til landzens Probster, uthgångne bref, daterat Halmstad d. 15 September innewarande åhr, bland dhe andra landzens Ständer Skånske Presterskapet i synnerheet om des nådh oc Konungzlige wälwillia allernådigst täckes försäkra, så att fast Prästerskapet icke är kallat till Rijkzdagen, dheth lijckwähl icke behöfwer fruchta så som skulle Kongl Maj:tt icke medh samma nådh (ut sonant Formalia) hugna och fagna prästerskapet i Skåne som andre des trogne undersåtare: deremoth Prästerskapet medh dheras trogne förböbner till Gudhi för Hans May:ttz flor medh all underdånigh Devotion vigilera skole.

4. Handlingar hörande till skånska presterskapets möte i Malmö d. 4—6 maj 1681.

De i 1868 och 1870 års häften meddelade handlingarne rörande detta märkliga möte kompletteras i detta häfte genom följande akta ur svenska riksarkivet, utgörande bilagorna D. E. F. G. och H. till den i 1870 års häfte meddelade skrifvelse angående mötet.

D) *Presterskapets memorial.*

Högwälborne Herr Feldtmarschall och Gen. Gouverneur, Nådgunstige Herre och mächtige Patron,

Dhenn högdtbeprijselige försorgh, som E:s Excell:ce till dhet gemehna bästa och dhetta landz upkombst så nådgunstel. låtet påskijna, j dhet E:s Excell:ce wijdh senaste Rijksdagh hos Hans Kongl. Majj:tt Presterskapet henedre i bästa måthon recommenderat hafwer och serdeles at E:s Excell:ce dhe ruinerade och på många orther nästan förfalldne kyrkiors sletta tillståndh Nådgunst. ansijt, at til dheras melioration Tijonderne äre förundte wordne, hafwe wij medh underdån- ödmiukeste tacksägelse at erkänna och beröhma, önskande at dhen högste Gudh wille E:s Excell:ce sådant medh all wälsignelse igen belöna; och såsom Hans Kongl. Majj:tt uppå någre wåhre underdånigst ingifne besuär hafuer oss aldranådigt Resolution gifwit, för huilken stora Nåd Gadh H:s Kongl. Majj:tt Ewinerligen wälsigne, då som wij dher jämbte förnummit en stoor dheel wåhra desiderier wahra af H:s Kongl. Majj:tt remitterade till E:s Excell:ce här in loco at afhjelpas och E:s Excell:ce fördenskull gunsteligast hafwer behagat låtha convocera presterskapet här uthi Landet samptel. dheras desideria at inhämpta, hafwe wij till underdån- hörsambst föllie Oss instält och effter noga öfwerwägande dhesse fölliandhe puncter E:s Excell:ce uthj djupeste ödmiukheet wehlat insinuera.

1. Alldenstundh stort missbruk medh Sabbaths-Brått föröfwas och sådant länder Gudhj till största förtörnelse, ty begäres att sådant måtte afskaffas och alfwarl. straffas effter Kongl. Majj:ttz Placat, huilket wohre högnödigt af trycket igen kunne uthgå huarjom och enom till så mycket bättre effterrättelse.

2. Såsom med Tijonden stor orichtigheet och undersleff begås, at huar och en, som såår och höstar, motte fördenskull tillhållas effter swenskt maner och Tijonde Placatet dheras sädh- och Quern-Tijonde riktigt uthgiöra; och dher dhe skulle wehla tredskas E:s Excell:ce gunstel täcktes genom wehderbörande låta giöra Prästerskapet dheruthinnan en Nådigh handräckningh och at bemelte Placat af Trycket måtte publiceras.

3. Att Prästerskapet Nådel. måtte conserveras wijdh dheras wanlige intrader af offer och helgneskyllidh, emedan dhet synes fast omöijeliget henedher i orthen Prästernes inkombst att kunna ad-

justeras effter dhet som uppe i Rijket brukeligt är eller att Sochnemenerne skulle kunna upbyggia Prästegårderna eller dhem wijdh lika hålla.

4. Att kyrkiojtijonderne, som esomofftast här till dagz warit bortstadde till dhem, som uthan soknet boendes äro och kyrkian altzingen tienst eller nytta göra, måtte för en billig städie och afgift antingen af presten eller sochnemenerne eller dhem begge behållas.

5. Hwadh egendomb af gårdar, huss, åker eller angh, som till kyrkiorne ligger och kan bortsatt wahra till någon uthom sochnet boendes, som huarken gifwer Konungen, Presten eller Kyrkian dheraf någon Tijonde eller afgift, motte emoth dheras Städmåhls erläggande afstås till prästen, dher han dhet begärer, eller till någon annan i Socknet, som kyrkian och prästen dheras rättigheet dheraf wehla göra.

6. Begäres, at Prästerskapet måtte niuta skonsmåhl för Altar- och fodmarsch- hafra, helst på dhe orther, huerest ingen hafra sååss eller tijondes, emädan bemelte Altare-hafra är effter Jordarepningen uthj dhen andra Skatten, som af kallet går, innesluten och berechnat. Särdeles anholla Probsterne, at (de) måtte åtniuta frijheet för Altare hafrans erläggande för begge gårderna, bådhe annex och dhen dhe sielfwe åboo, som dhem af ålders tijdh förundt warit.

7. Sammaledes at dhe åhrlige Skatter måtte effter kallens beskaffenheet proportioneras och jämkas.

8. Så och at dhe Präster och Kyrkior, som igenom jordarepningen lijda afsaknat på en dhel af dhet landgille, som dhe af dheras Annex-gårdar för dhetta bekommit, motte effter Kongl. Maj:ttz nådigste löffte niuta i annan måtto nogon refusion eller at bonden måtte gifwa sitt fulldkonblige landgille till Prästen häreffter som tillförende.

9. Begära dhe Präster, som i framledne krigztijdh antingen äro uthplundrade, fångne bortfördhe eller på annat sätt genom durchmarcher samt huarjehanda krigzbesuär och pressurer eller Elldzwådha förarmadhe och medellöse wordne, att måtte niuta någon förskonsel och lindring i dheras Skatter.

10. Dhe präster, som hafua fått något Beneficium såsom et augment för dheras kalls ringheet, måtte dhet samma heräffter få

åthniuta och behålla, effter dhe dhes uthan intet skulle kunna subsistera.

11. På dhet Prästerskapet så mycket bättre må kunna medh skatternes erläggandhe till rätta komma, begäres at 2 Terminer dhem dhertill måtte ansättias och at dhe dherwijd af upbördzmennerne tilbörligen och höfweligen måtte warda handteradhe.

12. Anholla Probsterne, at medhan dhe medh visitationer och andre resor, som på Embetes wägnar e som oftast förefalla, fast större besuär hafwa än Probsterne uppe i Rijket måtte effter dhet manehr, som dher uppe brukeligt är, bekomma af huarie kyrkia uthj dheras Præpositur åhrl. en tunna Spannemåhl, på dhet dhe uthj dheras mödosamme ämbete så mycket bättre subsistera kunne.

13. Såsom Prästerskapet af ålders tijdh hafwa werkat dheras frija Bygningz Timber, giärdsell och Elldebrandh till nödtorfften af Cronones Skogar, at sådhant dhem och häreffter måtte förunnas.

Befalle till dhet öfrige E:s Excell:ce medh heela des högwelborne familia dhen högste Gudh till all beständig wältrefnat, långt lijf, önskelige Prosperitet och et odödeligt Renomé, medh stadigt förblifwande

E:s högwelborne Excell:ces

Ödmiuke och Trofaste Tjänare

Namn.

(Samtl. deputerade af presterskapet.)

E) *Generalguvernörens resolution.*

H:r Feldtmarschalken och General Gouverneurens Resolution upå dhet sambtl. Ehrewyrdige och hederlige prästerskapets insinuerade memorial, Gifwen Mallmö den 4 Majj A:o 1681.

1. H:r Feldtmarschalken och General Gouverneuren hafwer sielf dhet störste misshagh till dhet, att Sabathen så af en annan medh så ringa andacht celebreras och fibräs, warandes fördenskull wähl, att Sambtl. Prästerskapet een påminnelsee welat giöra om ett sådant wärk, som H:r Feldtmarschalken och General Gouverneuren sielf till det högsta inclinerat är at, Gudj till ähra, befrämnia, och skall fördenskull Placatet om Sabbatsbrottet å nyo blifwa uptagit och öfwer alt publicerat.

2. Tijonde Placatet skall effter Samptl. Prästerskapets åstundan i lijka måtto å nyo af trycken afgå, och är H:r Feldtmarschal-

ken och General Gouverneuren heelt benägen till at giöra Sambtl. Prästerskapet handräckningh, dher någon sigh understå skulle så emoot dhet som det förrige at brytha.

3. Emedhan H:r Feldtmarschalken och General Gouverneuren ser sambtl. Prästerskapets mehningh wara, at dhet omöjeligen synes, at prästernes inkombst skall kunna ajousteras effter dhet, som uppe i Rijket brukelighet ähr, så blifwer dhet så länge wijdh det som härtill warit sedhwahnligt, in till dess frambdeles någon annan förordningh dheruthinnan kan blifwa giordh.

4. Kyrckio Tijonden skall hädaneffter intet bortstädias uthom Sochnen, uthan prästen och Sochnemännen wara närmaste dher-till; doch blifwer det intet wijdh dhen wahnliche afgifften, uthan måste Tijonden effter Kongl. Maj:tz nådigste befallningh förhöghas.

5. Dhet är och intet mehra än billigt, att dhe huus, gårdar, åkrar eller ängiar, som till kyrkior lyda, afståås till kyrkioherden i Sochnen, så frambt han dem begiärer eller någon annan i Sochnen, och icke till någon, som är uthom Sochnen boendes, så frambt icke så wore, att någon uthom Sochnen kunde hafwa Skatterättighet på en sådan gårdz åcker eller äng, då densamma billigt blifwer dher-wijdh conserverat.

6. Altarehafrans uthgiftt finnes wara een gammal seedh här i Landet, som, för än detta Hertigdömet kommit under Cronan Sverige, har warit här i bruk, och såssom dhet synes, at dherutinnan ingen ändringh skee kan, altså måste det fuller blifwa dherwijd, som dhet hijt in till warit, at prästerskapet gifwer Altarehafran af dheras kall, menn Præpositi befrijas för dheras Pastorater, doch at för Annexen bete hafra betahlas.

7. H:r Feldtmarschalken och General Gouverneuren will och see till at finna et gått expedient till att proportionera Skatterne effter kallens beskaffenheet, så at sambtl. Prästerskapet innan kort skall få dheruthinnan et gått och behageligt nöije.

8. Dhenne punctens innehåldh om refusion för dhen afgångh i Landhgille, som nya Jordreffningen förorsakat, eller at bonden må gifwa sitt fulla Landgille nu som förr, nödhgas H:r Feldtmarschalken och General Gouverneuren heemställa Kongl. Maj:ttz nådigste gått finnande, som det och skall blifwa ett medh alt Hans Kongl. Maj:tt j underdånigheet angående Gheistlige ståndet föredraget.

9. Dhet wore heel ochristeligt, om man icke skulle hafwa något medhljydande medh dem, som således kommit om all sin Egen-
doom: fördhenskull Samptl. prästerskapet sigh må hålla försäkrat,
at H:r Feldtmarschalken och General Gouverneuren, enär dhe medh
nöjjachtige bewijs dheras ljdne skada och uthståndne wederwär-
digheter beläggia, dhem uthj dheras ansökningh om lindring eller
förskonsell uthi Skatterne all godh benägenheet lærer bewijsa.

10. Dhe af Prästerskapet, som för kallens ringheet skull hafwa
niuthet något beneficium eller augment, will H:r Feldtmarschalken
och General Gouverneuren medh underdånigh recommendation hoos
Kongl. Majjt befodra till at see, om Hans Majjt dem samma nådh
än ytterligare täckies wederfahra låtha.

11. H:r Feldtmarschalken och General Gouverneuren will och
till att wijsa dess inclination till dhet gheistlige Ståndets befodran
uthi detta Sambtl. Prästerskapets ansökningh gratificera dhem,
och skohle till den ända bref afgå till alle Befallningzmän, at
Skatterne ej på cengångh uthan i twenne terminer af Präster-
skapet blifwa infordrade.

12. Probsternes ansökningh att niutha för visitationerne lijka
medh dhem uppe i Rijket Een tunna spannemåhl åhrligen af kyr-
ckiorne skall på bästa sättet Hans Kongl. Majjt wijdh dhess Gudh
gifwe lyckelige hijtkombst j underdånigheet föredragas, icke twiflan-
des H:r Feldtmarschalken och General Gouverneuren det H:s Kongl.
Majjt dem medh nådigh Resolution som i annat så och i detta
hugnandes warder.

13. Dhet bygningztimber, giärdzell och Brennewedh, som sambtl.
Presterskap af ålders tijdh af Chronans skougar niuthet hafwer,
skall och framdeles dem på samma sätt förunnas, allenast det
uthaf Skoughwachtarne wedehörigen blifwer uthwijst; förblifwandes
H:r Feldtmarschalken och General Gouverneuren i det öfrige sambtl.
Prästerskapet till all befodran redebogen och willigh. Ut Supra.

R. v. ASCHEBERGH.

L. S.

F) *Biskop C. Hahns memorial.*

Höghwelborne H:r Baron, Feldtmarschalk och General Gouverneur,
Nådige Herre och mechtige Patron,

Såsom dhen altzmechtige Gudhen icke allenast har uthryckt
wärt kiere fäderneslandh såsom een brandh uthur dhen förskrücke-

lige krigzflamman igenom vår aldrånådigste Konungz tappra hieltemodh och dhe Heroiske Instrument, som Gudh Hans Kongl. Majj:tt adjungerat har, uthan serdeles igenom aldrånådigste Konungens andächtige och högtt prijselige Gudhfruchtigheet, uthan huilken den inwertes eller uthwertes frijden intet kan florera; Altså och emädan dhenne är grundwahlen till all wählrefnat och felicitet, så synes högnödigt och ganska rådeligit, at nu för nembl. en sådan anstalt giöres, at Gudzdyrkan, som på många orther är hindrat, turberat och undertryckt, måtte åter komma up till sitt förra flor och andacht, hwar till Edhers Excellence märkeligen lærer contribuera, där E:s Excell:ce skulle behaga efter senaste conference resolvera på dhesse oförgripelige upsatte tanekar, krafteligen sedan dhertill leggiandes dhes mechtige handh, at dhet andelige wercket må komma uthj ett säkert ståndh, så lærer Gudh wara medh Oss, wälsigna aldrånådigste Konungen och sättia wårt werldzlige Politie uthj dhen säkerheten, som aldrånådigste Konungen aldramäst eftertrachtar och oss allom Nyttigh och önskeligh wara må; och fördenskull

1. Såsom Scholerne, hwarest Gudhfruchtigheeten först planteras och likasom sätter rooth, är högligen af nödhen, att dhe måtte komma så till medhelen som elliest Excertitierne på en säker footh igen, hwarigenom Gudh wisserligen wardher förorsakat Oss medh frijd och all lycksaligheet at bekröna, jembwähl afskåras våra owehner och afundzmän all occasion at calumniera. Och såsom Lunde domschola altidh hafwer warit Een Cathedral Schola, men ligger nu heelt ödhe, woro högnödigt, at dhen igen medh forderligaste kunne blifwa uprättadt; men efter studierne wille födas och underhållas, så synes bäst komma öfwerens medh aldrånådigste Konungens Gudhfruchtigheet, at medhelen och godzen, som så länge tijdh hafwer warit perpetuerade till Scholarne, måtte och dherwidh förblifwa och ifrån dhen inqwartering, medh hwilken dhe en tijdh längh hafwe warit graverade, entledigade, för än dhe aldeles skulle blifwa ruinerade.

2. Efter Kongl. Majj:tt allernådigst af stoor ifwer till Gudzfruchtan funderade här en Academie uthj Lundh medh stora godz och incombster, och sådant it Collegium nu aldeles förfallit är, synes oförgrijpeligen rådeligit, så för landzens upkombst och prydnad som Hans Kongl. Majj:ttz odödelige renomé, at der en lijten Academia icke kunne för sin särdeles orsaaker uprättas, då entel.

it Collegium illustre måtte inrättas, hvilket kunne skeep medh Mesnage, så medh medelen som persohnerne, hwarom jagh gerna wille giöra et ringa och wählment förslagh, doch under Eders Excell:ces Correction och gåttfinnande. Hwadth orth dhertill skall förordnas, lämbnas under Kongl. Maj:ttz nådigste disposition; men dhetta är dherhoos at observera, at ehwar Collegium funderas, dher moste iagh entel. boo och wahra, ty uthan it ordenteligit Consistorio, som skall bestå af samma Collegii Persohner efter dhen praxin, som allestädes uppe i Rijket brukeligh är, kan iagh omöijeligen subsistera eller under den swära bördan uthärda.

Till dhetta Gymnasium bör ingen komma uthan allena af Cathedral Scholan och besynnerligen af dhe Ingeniis, som Episcopus medh Professoribus wijdh Examen utwälliande warder.

3. Uthj kyrkiorne dher öfwas Gudsfruchtan som uthj sin retta werkstadh, dherföre woro önskeligit, att dhe till reparationen, som äntel. nu nödigt är, (effter en stoor dheel äro aldeles förarmade och ruinerade, men alle behöfwa hielp och äro torfftige) måtte af Kongl. Maj:ttz högtbeprijselige Munificentz blifwa hulpne, uprättadhe och till sin förra prydnadt förfodrade. Hwilket kan skeep, dher kyrkiorne 1) till een tijdh få behålla sine gamble Tijonder, 2) dhet landgille af dhe jorder och godzen, huarmedh dhe af dhen Gudfruchtige antiquiteten äro begåfwadhe; 3) dhär en granskningh skedde öfwer alla kyrkiorne, så att Patronerne måtte hålla sijna wijd lijka, och dhe som tillförandhe hafwa warit Patronerne, tagit medhelen och låtet doch kyrkiorne förfalla, måtte dhem sielfua åther igen reparera; 4) at dhe som af kyrkiorne hafwa taget penningar till lähns, måtte tillhållas odisputerligen at betahla till kyrkiorne samma capitaler medh pålöpandhe Interesse. Men att somblige hafwa rådt dhärtill, att man skulle några kyrkior cassera, dhertill kan iagh omöijeligen råda, j anseende, at dhenne orten ligger på een frontier och uthi alla resandhes bådhe till landz och watns åsyn, så at dher man skulle få see wår aldrånådigste Konungh læggia kyrckior ödhe, som i så många 100 åhr hafwe stådt och haft dheras öfwerflödelige prydnat, serdeles nu sedhan Gudh hafwer wälsignat wår alldra N. Konungh i så många måtto, skulle mången falla dherom it underligit omdöhme. Om Patronaterne i gemehn är dhetta at observera, at så lenghe dhen danske adelen har sina Jura och får exercera dhem effter sin willie, så länge kan iagh icke heller tilbörligen exercera mit Embete, eij

heller har Kongl. Maj:tt till at wänta någon troheet och lydigheet; dherföre wohre högnödigt at Kongl. Maj:tt behagade samma Jura, dher dhe lagligen possideras, inlössa och under dhes aldrånådigste disposition sättia.

4. Predikanter och Lärare äro Instrument af Gudhi förordnade till at drifwa och dyrka Gudzfruchtan och waka öfwer meniskornas Siälar och äntel. en gångh dherföre göra Räckneskap, dherföre dhe och böra hafwa dheras underhåldh, at dhe dheröfwer icke skohle hafwa orsaak at sucka, hwilket består förnembl. dheruthj 1) att dhe effter Gudz lagh och alle Christelige förordningar få sin rätta och obesnilladhe Tijonde samt offer och hwadh annat wanligit wahrit hafwer, 2) att dhe få behålla sine Annex gårdher, Mensalia, och dhe godz, som af dhen wyrdige ålderdommen äro perpetuerade till predijkstohlerne icke uthan Exseration och förbannelse till dhem alle, som sådane Bona understå sig att abalienera, 3) dher dhe fattige Prästmän, som antingen hafwe fådt någon Bondegårdh eller Tijonde till Augment på sina ringa Pastorater, måtte dhem och i nådher få niuta, 4) att skatterne måtte effter kallens storleek och dhen nye jordheboken jämkass⁷ och proportioneras, 5) att presterne måtte för ödheståndet uthj Sochnerne niuta nogon förmedling i dheras Skatter, så och at dhe som ödhe och ruinerade prästegårdar upbyggia skohle, måtte bekomma bygningz timber af Cronones nestliggiande skogar samt niuta någon frijheet för skatt, imedlertidh dhe byggia, och sedan af successore bekomma refusion för dheras användhe mödha och omkostnadt.

5. Till störste dhelen af Pastoraterne, som vacante wahrit, vocerade wel meriterade Prester och Studenter serdeles dhe som förmehnas i framlidne krigztidh sigh wähl comporterat hafwa, om dhe alle confirmation meritera kunna, warder tillstundande Examen uthwajsandes; och såsom här dhes uthan är en stoor frequentz af Studenter, som sigh på landet uppehålla hoos prester och andre, at informera dheras Barn, wohre mycket nödigt, at dhen anordningh giordhes, at ingen studiosus finge hoos någon præceptorera, för än han hoos Biskoppen sigh hadhe angifuit och sine Testimonia upwist, på thet wetas kunne, huadh för Persohner sig här uthj landet uppehålla; huarom woro nödigt E:s Excell:ce täcktes sitt placat uthgå låta.

6. Till uniformiteten såsom ett säkerhetsbandh uthi Regimentet har iagh giordt een anstalt och lagtt sådanne fundament,

att alt motte skee sine motu och uthan förargellse, hwarföre störste dhelen allaredho hafwa begehrt uniformiten; dhe andre lehre effter handen begehra, och at alt kan skee sensim och medh mannér låther iagh tryckia Böcker, huilke hereffter skohle brukas i Städerna och å landet, på dhet ungdommen så mycket bättre kan wänias wijdh språket och giöra sigh deruthi ferdige och capabel, hwilke böckiers tryckiande förmodas blifwer betalt uthaf Cassan.

7. Effter Kongl. Maj:tt expresse har befalt migh at döhma effter Suenske lagh och ordinantz och till Execution esomofftast behöfwes Brachij Secularis handräckningh, hwilken böör wahra Gudhfruchtighetenes protection, och äfwen Disciplina Ecclesiastica nu för tijden mycket är förfallen, så at hon fordrar real och handgripegelige hielp, altså förmodar jagh Hans Excell:ce Her Gen. Gouverneuren låther afgå sine alfvarsamme ordres till Borgemästare och Rådth i Städerna och till Fougderne å landet, at dhe göra migh märkeligh assistance uthi alt dhet, som jagh kan dem skiäligen ålyta, så här in loco som älliast in visitatione.

8. Dhet är icke en ringa Pars pietatis at draga omsorgh för dhe fattiges underhåldh och uthdeelingar af dhe förnemblige medel, som dhe Gudhfruchtige gamble dhertill testamenterat hafwe, synes altså doch oförgripeligen wahra ganske rådeliget, att man granneligen inquirerar uthi alle Hospitalen, tillseende om och alting lämpas och styres effter dhen första foundationen, om och något dherutinnan kan mesnageras, samt och medh flijt öfwerseendes rechnerne; och såsom dhe gamble hafwa medh förbannelse testamenterat godzen, dher någon skulle dhem abalienera, altså synes oförgripegeligen rådeligit at låta dem blifwa in Natura och på dhe ortherne, dher dhe finnas aldeles oförbytte och oförändradhe.

9. Huruledhes man här äffter åth skall förhålla sigh medh dhe fremmandhe som naturaliserade äro och uthan tienster, samt och dhe afweekne prästerne i krigztijden, som uthan någon communication med öfwerheeten sjelfwe hafwe i Pastoraterne igen sig insatt, lembnas under Eders Excell:ces eget godha betänkiande; men emedhan dheras saak är af sådan beskaffenheet, at dhen bådhe under den andelige och werldzlige Rätt sorterar, syntes bäst at een Commission af begge Ståndz persohner förordnades, som samme saker kunna uptaga och afdöhma — — —

H:r Paul i Glimmåkra hafwer intet understådt sigh antingen at förrätta Gudztiensten eller at uptaga någre Intrader förr

än han finge öfwerhetenes Consens thertill, derföre och ad interim en krigspräst H:r Christian Noviomaijus dhijt förordnat är at förätta Gudztiensten. Men ifrån begynnelsen och alt till nu hafwer förbemälte H:r Paul begehrt een Commission, dhen han och ännu i underdånigheet begärer, förmodandes at skulle wijsa sin oskylligheet och dher han dhet lagligen gitter, wohro it stort samwetswärk honom längre at tryckia och hållan ifrån sitt brödh.

10. Såsom Kongl. Maj:tt allernådigst har lembnat Dispositionen öfwer Helgneskylen och Davidicorum Stipendium 1680, som är lagdt af ålder till Lunde Schola, under min frije Disposition, altså förmodar jagh dhet blifwer derwijdh, så at jagh effter mit samweete och såsom jagh kan stå till swars för Hans Kongl. Maj:tt och Eders Excell:ce får distribuera dhet emillan Professorerne och Sahl. Professorens Elwedahlj änkia, effter hon i kriget här mist sin man, lidit skadha till sitt gods och intet nådhe är åthniutit.

11. Dher Kongl. Maj:tt skulle hafwa reflexion på någon annan orth at inrätta it Collegium Illustre eller dhet som högst önskeligt wohre, en Academiam, at dhå Professores, som Kongl. Maj:tt will bruka till samma Collegium, måtte få här in loco continuera sina lectioner så länge till dhen andre orthen kunne medh alla nödtorffter försedd warda, på dhet barbariet icke aldeles skulle taga här i landet öfverhandh och ungdomen må hafwa hielp och medhel till at förkåfra och evirtuera sigh uthj Gudzfruchtan och Studierne. Dher och inga andre såhre medhel kunne uthj hastigheet uthsees för Professorerne till dheras Salarier, at dhe då ad interim och till dhes Staten blifwer formerader, måtte få behålla Stipendium Davidicorum och Hällgone skyhlen, hwilket sedan ofelbart måste hemfalla Lunde Schola, och dhet aff Frederici 2:de Christelige fundation.

12. Dhet förflutne året 1680 hafwer Jagh aldeles consumerat uthj reesor, och ehuruwähl dhen förre Sahl. Gen. Gouverneuren tillsadhe migh dherföre bådhe it och annat gott, lijkwähl hafwer Jagh till Dato eij en halfuer åthniutit, såsom min senast inlewereradhe Supplique uthwijser; begiärandes Jagh nu hereffter få blifwa wijdh min Sahl. Antecessoris löhn, icke så stort för mig och min hustru, som är uthan barn och medh ringa förnögdh, uthan alldra mäst för mine Successorer, huilke lähre i sijnom tijdh klaga öfwer migh såsom dhen dher hafwer förgätit och försummat at giöra tijdigh

påminnelse dherom och i så måtto varit förwällande, at dhe medelen, som i så många werldenes tijder hafwer hängdt wedh embetet och dependerat allena af Antecessorum disposition, skulle nu abalienerade warda. Jagh weeth wäl, at någras förslagh hafwer varit, att mitt Salarium skulle göras likt medh Biskoppernes uppe uthi Rijket, men om dhet migh skulle anstå eller Jagh skulle kunna mesnagera mine saker här iblandh it fremmande folk som en Biskopp dher uppe och iagh skulle kunna få för hwarie Tunna spannemåhl undertijden 3 à 4 Rdr, som dhe bekomma dheruppe, dhet lembnar Jagh under Eders Excell:ces mogna dijudication, men sant är dhet, at en Biskopp uppe uti Rijket hafwer bådhe böndher och Tijonder och godhe Pastorater, somblige ett och somblige två, föruthan afwelsgårdh och andre frijheeter, dher emot Jagh till dato altz intet hafwer åthniutit. Här ligger wähl en lijten Pastorat, Lumma, som altijdh hafwer varit annecterat til Biskopz ämbetet, men dheraf äro 30 gårdhar aldeles ruinerade och dhe andre förarmadhe, så at Capellanen intet hafwer kunnat subsistera för sigh allena, dher min Sahl. Antecessor icke hadhe tillagdt honom it annat litet Sochn som heter Fiälie; Ronnaby Stadh, hwarest jagh tillförene war, ligger och ännu i askan: jagh giör migh dhe säkre tanckar, at Hans Kongl. Maj:tt, som 3 åthskillige gånger skriffteligen har försäkrat migh om min Sahl. Antecessoris löhn, lærer migh och derwijdh aldranädigst maintinera, hwartill jagh wisserligen förmodar som och tienstödmiukeligen ombedher E:s Excell:ce tächtet dhertill all möjelig hielp och Bijständh contribuera. Skulle migh något tillfalla mehr än Jagh behöfde at consumera, skall iagh intet använda dhet till någon fåfengh eller yppigh bruk, uthan till fattige Skohlebarns och Studenters hielp och förfordran; doch öfwer alt låter Jagh migh gerna nöija medh aldranädigste Konungens behagh och E:s Excell:ces höghförnufftige disposition: och befaller så E:s Excell:ce dhen högste Gudhi till längdt lijf, lycka och wälsignelse uthj dhes höga och beswärliga Ämbete, odödeligit renomé uthj dhesse här geistlige saker, lijka som Eders Excell:ce allareda hafwer wunnit dhet uthj dhet werldzliga, och ändtl. det ewiga berömmet och dhe ouphörlige ewigheeters belöningar uthj himmelen, förblifwande Stedze

Eders höga Excell:ces

ödmiuke och tienstferdigste Tienare

CANUTUS HAHN.

Lundh d. 28 Martij A:o 1681.

G) *Gen. Guvernören R. v. Aschebergs resolution, gifven d. 1 april 1681*, meddelar bifall till åtskilliga af dessa biskop Hahns framställningar, men hänskjuter slutliga stadfästelsen till K. Mt. I en följande skrifvelse till biskopen (1681 $2\frac{3}{8}$) — densamma i hvilken han tillkännagifver K. Carl XI:s välbehag öfver de vid mötet i Malmö fattade besluten — tillkännagifver han, att K. Mt. stadfästade de af honom gifna resolutioner samt uppskjutit afgörandet af öfriga remitterade punkter till sin ankomst till Skåne. Det var vid denna, som den kgl. resolutionen af Carlshamn d. 3 augusti 1681 blef gifven, hvilken afgör samtliga frågor rörande detta ämne. Denna hufvudhandling i Skånes och Blekinges historia är tryckt af biskop Wallqvist i *Ecclesiastike Samlingar* (6 och 7 flocken, 190 och följ.) — Genom de meddelanden af handlingar rörande det förut obekanta mötet i Malmö 1681, som i dessa samlingar blifvit gjorda och som härmed afslutas, äga nu dessa landskap alla hufvudhandlingarne rörande kyrkans verksamhet vid försvenskningens genomförande genom tryck tillgängliga. För fullständighetens skull meddelas här äfven den i anförda skrifvelse åberopade bilagan H.

H) *Rikshofmästaren C. Thomesen Sehesteds bref d. 21 sept. 1645.*

Min gandsche wänligh hilsen forsendt med Gudh Allermectigste, kiere Doctor Peder, synderlig goede wehn, Gud were altijd hoos Edher och beware Edher fra alt undt.

Eftersom ieg werendis i Christanopel hafwer erfarit een deel af prästerne i Schaane att hafwe forladt deres meenigheed och sig i Christianstadh begifwet, saa hafwer ieg ladet dem wed Malte Juul adwahre at sligt war uforswarligt, hworpaa dhe hafwer ladit mig schicke disse erkleringer, hwilke ieg eder till efterretning schicker, Jeg twifler icke J lader io inquirere, huorledis samme prester sig hafwe forholdet, paa det J kunde wide om dhe hafwe giort rett eller icke; her foruden tillschicker ieg eder och nogle acter presten udi Runneby anlangendis och nogle hans sognemend paa landsbyen, hworaf J wel sielf erfarer, att presten sig icke emoad samme sognemend siunis at forholde, som dhett sig burde, och twifle icke, at J jo saadant hafver i acht, saa det tillbörl. kand blifwe remedierat.

Befallendes etc.

Kiöbenhavn d. 21 Sept. A:o 1645.

CH. THOMSEN.

3. Lunds universitet.

Biskop Peder Winstrups förtjenst om första planen till Lunds universitet är så ovedersäglig, att den ej på något sätt kunnat föringas af det i vår tid gjorda försöket att tillägga Bernhard Oelreich hela äran af detta universitets upprättande. Winstrup är den, som först inför konung Carl X Gustaf vid hans besök i Lund, omedelbart efter Roeskildefreden, yrkat på nödvändigheten af detta universitets upprättande och med konungen derom gjort aftal. Att när konungen sedan blef tvehågs och fann det vågadt att skänka åt de nyss med Sverige förenade, ännu fullkomligt danska landskapen ett så kraftigt sjelfständighetsmedel, Winstrup dock ej låtit saken hvila, utan "paa sit Embedes Vegne" manligen påmint konungen om att uppfylla sitt löfte; derom vittnar följande bref, med hvilket han sommaren 1658 sände Vitus Bering till Göteborg.

a) *Biskop Peder Winstrup till Konung Carl X Gustaf d. 5 juli 1658.*

I Jesu Nafn!

Stormectigste, Højbaarne Förste, Allernaadigste Herre oc Konning,

Nest min underdanigst Helssen och al Kongelig welstands önske beder jeg underdanigst E:s Kongl. Maj:t udi Naade vilde optage disse højfornödne Propositiones, som paa mit Embedes Vegne udi al underdanighed korteligen andrages.

1. At E. Kongl. Majestetes naadigste löfte och Christeligst Propositum maatte fuldkommies och i verk stilles anlangendes en Højschole, enten Illustre Gymnasium eller Academ:am Carolinam her i denne Provincie och udi Lund at fundere och stifte, hvilket blifver E. Kongl. Maj:t til evig berømmelse och et højprisseligt Nafn ofver al verden, thij derved oprettes en mærkelig Epoque till at erindre Posteriteten de store underlige gierninger, som den Almectigste Gud i dette aar ved Eders Kongl. Maj:t til alles største forundring udrettet hafver, saa vel som och til at merke och ihukomme Tijden och Aaret, udi hvilket E. Kongl. Maj:t igien hafver vundet Skaane Land till Sverriges Crone.

Det och højeligen, ja endeligen er fornöden til at forssiune Kirker och Scholer ndi denne Provincie, som er saa langt och vidt borte fra Upssal och det Academie udi Finland, hvilke behöfves allene til at forssiune Kirkerne och Scholerne in vastissimo et amplissimo Regno Sueciæ. Efter som och Hertugdom Skaane er störe end adskillige Förstendomme in Germania, huor der ere oprettede

Academier, saassom Tybingensis Academia er udi det Würtembergiske Hertugdøm, Jenensis Academia udi det Wejmariske Hertugdøm, Juliana et Halberstadiensis Academia udi det Brunsvigeske Hertugdøm, uanseet bemelte Hertugdømme ere icke langt borte fra de tvende Saxiske Academier, som ere udi Wittenberg och Leipzig. Loci Commoditas er ei heller af ringe importance til at bevege min Allernaadigste Herre och Konning, thy dette Sted ligger saa nær Söekanten hos Mare orientale, hves circulum och circumferentiam E. Kongl. Maj:t nu ved Guds underlig och Sönderlig Providentz possiderer, huorfor der kunde ske stor conflusus studiosorum paa dette Sted baade fra Pomeran och Mechelborg etc. udi Sönder, saa och fra Halland, Skaane och Blegind udi Nör, item fra Borringholm. Formedelst samme Aarsag, nemlig Stedes beqvemmelighed och vicinitet hos Östersöen, kunde et Academie eller Gymnasium paa dette Sted hafve Correspondence med de udlendiske Academier til störe celebritet end Academia Sueciae, som ere saa langt derfra. Dertil requireres, som jeg udi min forige concept och underdanigst scripto underdanigst hafver forreslaget, maadelige sumptus, nemlig til 9 Professores at löne aarligen 4000 Rdr, til en Typographum 200 Rdr aarligen, til Beringii store hus, som til Auditorium er meget beqvem at köbe, 6000 eller 5000 Rdr, hvilke sammen af Toldkisten mageligen kunde betales til 5 eller 6 Terminer nemlig hver halvve aar 1000 Rdr, der som det Kongl. Maj:t naadigst kunde behage.

2. Gifver underdanigst tilkiende at udi Scholerne her i landet ere mange Disciple færdige til Academiam at dimmitteres och de icke hafve formue til at bekaaste lang Reise op til Upsal, det ei heller kand tilstedes dem at begifve sig til Academierne udi Danmark och dersom de lenge opholdes her i Scholerne, da löbe de bort fra Scholerne och ofvergifve bogen, Numerus Studiosorum, som ere her i Landet, merkeligen aftager och formindskes, saa her snart ingen middel er til at försiune Kirkerne med dyctige Præster, dersom fundatio Academiae her paa stedet icke matureres och snart i verk stilles.

3. Eftersom nogle faa Studiosi, som icke ere födde her i Landet, men udi de andre Provincier under Danmarkes Crone vaare her i Landet och hafve presenteret sig til at være Eders Kongl. Maj:ts undersatter, der Eders Maj:t self personligen kom hid til Landet, da hafver Jeg udi mit Huss, der Eders Maj:t

naadigst vaar her udi Lund, underdanigst intercederet for dennem, at de maatte forfremmes til Kirke och Schole bestillinger her i Landet, efterdi det nu udi begyndelsen fornöden giöres, som bemelt er, hvilket och Eders Maj:t ved sin Kongelig Parole da naadigst bevilgede, huorom jeg nu underdanigst erindrer min Allernaadigste Herre, enddog jeg icke tvifler, at Eders Maj:t sielf det io ihukommer formedelst den fortreffelig memoriam, med hvilken Eders Maj:t er begafvet til alles forundring. Begieres nu underdanigst paa det samme skriftlig confirmation. Fortegnelse paa forbte Personer, som ere ickun 19, hafver jeg Secretario tilskicket. Foruden dennem skulle ei flere udlendiske her i Landet faa bestillinger.

4. 5. 6. 7. 8. röra stiftets kyrkliga angelägenheter.

Paa bemelte Poster begierer jeg underdanigst min allernaadigste Herres och Konnings Naadigste Resolution med Vito Bering, som jeg til den ende hafver afferdiget, önskendes ofver Eders Kongl. Maj:t Guds Protection och Beskermelse.

Lund d. 5 julii A:o 1658.

Eders Kongl. Maj:ts

Allerunderdanigste Tro Tiener och undersat indtil döden

PEDER WINSTRUP, D.

Förtjensten om universitetets återupprättande efter kriget 1676—79 är i främsta rummet att tillräkna biskop C. Hahn; utan all förtjenst derom hafva dock ej de öfverblifna lärarne vid universitetet varit. De författade straxt efter freden en remonstration, som öfverlemnades till konungen och de mera inflytelserika i hans omgivning. Universitetet sjelft eger icke denna handling i sitt arkiv, men den har liksom den föregående återfunnits i svenska riksarkivet och meddelas här efter det der förvarade originalet.

b) *Allerunderdånigst remonstration angående Caroliniske Akademien och dhes conservation.*

Ehuruwäl wij få Professores, som desse swåre tijdher öfwerlefwat hafwa, om våra personers conserverande her efter wijdh hwariehanda tillfälle, och oachtadt Carolina står eller faller, draga als ingen twifwel, ia så mycket mindre som wij nogsamt kunne wara om Gudz fadherliga försorgh för oss framgent försäkradhe, hwilken, emedan han oss underligen mitt uthur dhen frätande krigslåghan nådel:n uthdragit hafver, lærer och wissersl:n sielf böija Hans

Kongl. Majj:tz vår allernådigste Konungs och Herres hierta och tanckar dijt hän, dhet Hans Kongl. Majj:tt aldrig tillåter våra personers sletta och förachteliga tillstånd wara antingen dhe närwarande tijdher eller posteriteten till ett document, att dhen orden, dhen alla Konungar o h Hieltar i synnerhet hafwa favoricerat, skole, medhan alla uthur en så Nådigh Konungz clemence participera, warda allena förgätin. Icke dhes mindre befinna wij dhet wara vår Allerunderdånigste skyldighet och plicht, dhet wij ingen tingh förtiga af alt dhet, som oss kunde synas wara Hans Kongl. Majj:ttz vår Allernådigste Konungh och Herre till Glorie och Sveriges Rijke till någon nytta, hwar ibland såsom Academia Carolina är ett uthaf dhe förnämste medel, hafwa wij uthi diupesta underdånigheet oss understådt fölliande remonstration upsättia och Hans Kongl. Majj:tt för fötterne nedlägga.

Och såsom wij inthet kunna tänkia någon in toto orbe Christiano, mycket mindre her i Swerie, således willia öppna wägen till en Barbariem och Atheismum, dhet han in Genere oppugnerar Academier, altså hålla wij dhet her onödigt att argumentera, dhet Academier nembl. uthi ett wäll funderat Rijke böra inrättas och när dhe äro inrättade conserveras: wij wela och her inthet påminna, dhet hijt intill hafwa warit Swenska Nationens största renomé apud exterar naciones dhet dhe sin religion och alt dhet, som till dhes förkofrande lända kunde, så älskat hafwa, at dhe alt annat uthi dhes reflexion hafwa satt till sijda, hwilket renomé mycket skolle periclitera, dher man på dhetta sättet skolle låta sij lijka som en kallsinnigheet emot Academier, Religionis et Literarum sola et unica Seminaria, ia dhet Academie, som ett sådant illustre namn (hwilket medh dhes Splendeur heela Europam arrect giordt hafwer) icke allena till sin conservation uthan och till sin förkofringh hafwer att frambära, wij wele och inthet tala om, att mången Gudhälskande siäl her ibland oss och uthi vårt eget Rijke skole sucka dher öfwer, att man dhet som genom så solenne devotioner af uhrminnes tijdh till pios usus conserverat war till profanos öfvergifwit hadhe och att mången en skulle förmoda Rijket än inthet wara kommit uthi dhen extremiteten, att man hadhe behof dhes säkerheet på dhet sättet redimera, att man som Judarne guldsköldarne uthi Salomons Tempel dher till angrijska skole. Alt detta wela wij förbijså, emedan wij wäl wetta, att såsom Hans Kongl. Majj:tt vår allernådigste Konungh och Herre all sin lycka och alla sijna victorier Gudhi

allena tillskrifwer, så lærer han och inthet manquera låta uthaf alt dhet, som Gudz nampns ähra concernerar.

Hans Kongl. Maj:tt, som icke sitt eget dyrebara lijff hafwer welat undandragha från någon fahra, på dhet dhen titul, dhen Hans Maj:tt uthaf dess glorwürdigste förfäder ärfdt hadhe, oförminskat effterkommandom lemnas kunde; huru skolle han tillåta att uthi Caroli undecimi krönikor Carolinæ undergångh läsas skolle? Wij wetha och wäll dhet wara lijka mycket, dher Hans Maj:tt skolle behaga dhe rätta Academiemedelen med några andra nådigst omwäxla, allenast Academien icke dher igenom expirera skolle.

Ty skolle man hafwa någon Scrupel om ipsa Essentia Academiae, då kunne wij föruthan margfaldige och wichtige motiver framdraga heela exculti orbis historiam, som icke någon Academie hoos andra Nationer framwijsa kan aldeles wara undergången, som en gångh uprättat varit hafwer, oachtadt dhen åtskillige gånger kunne hafwa varit sin undergångh på dhet allernärmaste. Wij kunne och her iämppte insinuera necessiteten, som nu (dher Academiae Dorpatensis, Gryphiswaldensis och Carolina så wäll som Stetinense Gymnasium hafwer uthi detta och andra krijgh lijdit sådane anstöter, att man i långan tijdh om dheras fulla vigeur icke kan hafwa något synnerligt hopp) synes i synnerheet i bland bem:te Academier dhees restauration allermäst recommendera, som hastigst och medh fogeligste manehret lät sigh giöra, hwarutinnan Carolina fram för alla dhe andra ofelbahrligen hafwer förmähnen, att wij inthet skolle tala om sielfwa nampnet, hwilket pro Academia Carolina är favorabilissimum och så, wijdha hon warder conserverat, gifwer oss icke mindre ett godt hopp och omen om Regementets lyckelige framgångh och tilltagande, än som oss uthi detta krijget merkel:n hugnade, när wij trängde), så synnerligen beskermadhe dhe skiep, som fördhe Hans Kongl. Maj:ttz eget illustre nampn: oss syntes Gudh dher medh lijka som indigitera vela, dhet han dock Hans Kongl. Maj:ttz Rättmätige saak till en önskelig ända och uthgångh uthföra skolle.

Men fast dhet lærer twifwels uthan wara odisputerligt om sielfwa Academiens conservation, så torde likwisst en och annan falla på dhe tanckar, att swårigheten serdeles nu för tiden werket att hålla wijdh lijka Hans Kongl. Maj:tt dhe curas till en bättre tijdh differera obligerar och skolle dessuthan någon ratio politica weela förändra stället och orthen.

Fördenskull hafwa wij her underdånigst ehrhindra.

1. Att blotta cessatio och pausa, serdeles på någon rum tijdh, kullkastar hela werket; dhet är efwen så stort ett mirakel att upwäckia en dödth som att skapa en ny menniskia. Kommer Academien i fredelige tijdher uthur motu, så lærer dhen som ett cadaver destineras sepultura: dhen tillkommande Academia måtte blifwa aldeles ny och ingen understödh uthan mehra hinder, serdeles uthi reflexion till dhes obestånd, kunna wänta sigh uthaf dhem som warit hadhe, ia medh långt mindre sumptibus kan man continuera dhet som en gångh begynt är, än effter några åhrs förlop uptaga dhet som förfallet är, då man wäll skolle få förnimma dhet, som fama en gångh dödat hadhe, icke uthan största möda och omkostnat restitueras kunde.

2. Swårigheten är inthet så stor, som dhen apparenter sigh föreställer. Wij bekänna wäl dhet dhe intrader, som uthi foundationen Academien anslagne woro, hafwa ett stort skeen. Men när man anser dhet som Academien dher uthaf werkeligh bekom, och hwad andra uthaf samma medel än innehade, så war Academiens dheel mycket liten, emedan dhen uthaf in moot fyratijo Prælaturer, Canonicater, Præbender och Vicariater, som till dhen anslagne woro, icke öfwer 3 eller 4 ehrhållit hadhe, och likwähl hade dhen bracht staden Lund, som tillförne inthet wahr uthi dhen flor, att föruthan 4 à 5000 D:r S:mt, dhem Stadhen uthi Tull och annat åhrligt af sigh kastadt, war capabel nu för krijget H:r Oberst-Leut:n Wachtmesters compagnie till häst, item Swanfeltz werfwade compagnie till foot en heel wijnter öfwer till Kost, Inqwarteringh och Fouragie underhålla och dhes uthan till Hans Kongl. Maj:tts Drabanter att giöra försträckningh till några 1000 dhr S:mt. Och kunde än werket minori molimine pro ratione temporum wijdh lijka hållas nembl.

1. Aff Scholætijonder, som Stipendiarij Davidici hafwa haftt, och af ålder af konungarne i förra tijder bebriefwat till Scholan i Lund.

2. Helgons eller Degne skylden, som några hundrade år hafwa och legat till Lunds dom Schola, och nu sedhermera lagt till Academien.

3. Någon åhrlig hielp uthaf alla de behåldne kyrkior i Stifttet.

4. Capitels och Christlighe Tomptöhren.

5. Några af landztingz saaköhr, som och för detta hafwa warit till pios usus emploierade.

6. Ett eller annat præbende Pastorat kringh Lund, som nu vacant är.

7. Några få Præbende heman effter Professorum tahl, som nu blifwer brukade, helst emedan dhe hafwa dock tillförende warit vicariorum Præsteboohl.

8. Åthskillige andra förslag, som tiden lærer öppna, såsom frivillige Donationer af presterskapet eller andra ståndz personer uthi provincien.

Efter desse ofwanbem:te förslagh kunde åthminstone några professores underhållas, som kunde stabiliera Famam Academiae, att dhett till antingen liten eller alzingen gravation af Hans Kongl. Maj:ttz Estat eller hinder uthi andra dhes desseiner, till dhes Gudh nådeligen oss bättre tijdher förläna wille och Hans Maj:tt då effter sitt allernådigste godtfinnande werket ompliera kunde, hwar uppå wij så mycket mindre twifla, som denne lilla begynnelsen ofelbarligen lærer draga dhe consequentier effter sigh, som Hans Kongl. Maj:tt dher till disponera förmå: nembl.

1. Att Swenska Nationen dher igenom kunde få tillfälle aldeles medh dhen Skåniska coalescera och icke allena få lust till att komma hijt neder (dhet i widrigt fall inthet skeepet lärer) uthan och medel och lägenheet till att sätta sigh och bygga i bland Landzfolcket uthi större ömningheet än någon sin tillförne, emedan från åthskillige orther i Giötha Rijket förnimmes dhen stora åstundan ungdomen, som för kriget war wahn, her nedre förmerkia låther att få höra något om Academiens restabilierande. Så dhett första dhen komme litet in motu, hafwa wij en stor freqvens att förwänta icke allenast af dhe förre utan och af dhem, som af dheras persvasioner lära föllia hijt nedh.

2. Dhett Swenska språkets inrättande her uthi Provincien genom Academicke ungdomens inbördes omgånge; och huru wäl man hafwer förmerkt stor förändringh i dhe få åhren Academien stod för kriget uthi dhen skåniske dialect, så skolle nu alt detta her effter så mycket mehra yttra sigh, som en hwar Skånsk, dher dhen characteren älska wille, att han war en ährligh Swänsk undersåthe, ambitiose skolle wijnlägga sigh effter Swänsk skick, manehr och språåk, dher honom genom Academien tillfälle dher till gånfwes. Präster, Fougdar, Skrifware skolle för samma ordsak skull upsökia sigh från Academien till sijna barn privatos Præceptores af Swenska Nationen; officerarne på landet skolle icke håller nödgas till att

låta sijna barn af mangel för Swenska karlar i sijna första år förderfwa sitt rätta språk.

3. Behöfwade och icke Rijksens ungdom att använda dhe åhren medh större bekåstnat på sijna studier och exercitier uthom Rijks, som hon på dhet samma långt mindre her innom Rijks fogeligen employera kunde. Uthan effter ungdomen her tanquam in conspectu patriæ hadhe giordt ett litet præliminar och waandt sikh wijdh en fremmande Luft, kunde dhen på en kort tijdh absolwera sin peregrination, emedan dhen icke hadhe af nöden att uppehålla sikh uthom Rijks uthi dhet, som dhen tillförende her hemma lärdt hadhe. Och på dhet sättet skolle många stora medel stanna innom Sweriges gräntzor, som elliest necessario måste uthflyga. Ja mången Ehrlig Cavaller, som icke hade medel att hålla sikh uthom Rijket, kunde wähl sikh her sålunda qvalificera, dhet han sin Konungh och fäderneslandet en Sufficientienst giöra kunde.

4. Dhes uthan skolle och många uthrijkes medel genom Academien dragas hijt in, thy huruwäll Academien war ett nytt werk, icke dhes mindre war her dhen tiden, då in emot 30 uthlänska personer sikh her uppehölo, ibland hwilka ingen förtärde ringare än 100 Rdr åhrligen; hadhe desse nefasti anni icke oss så wäl som heela Christenheeten öfwerkommit, Hans Kongl. Maj:tt hadhe nu hafft ett stort och allernådigst nöije uthi sin Carolina.

Men skolle och Hans Kongl. Maj:tt hafwa något allernådigst i sinnet medh Academiens translation åth Småland eller någon annor ort up i Rijket, då befruchta wij, att Hans Maj:tt ingalunda lærer nå dhet som medh translationen allernådigst intenderas, ty hwarken lærer man kunna obligera Skånska Nationen att reesa dijt up, emedan dhe fogeligare kan sökia Tyska Academierna, icke heller dhen Swenska Nationen, effter dhen exercitiis Academiæ absolwerat hafwer, kan forceras att reesa hijt nedh. Dhet är nog-samt uthi desse tijdher proberat, att dher Swenske kunde hafwa sitt bröd dher uppe, lär de inthet neder sättiandes sökia dhet här, och lär awersationen otwifwelachtigen wara, dher dhem genom Academiens migrerande tillfällit blifwer affskurit att blifwa bekant medh Skåne, ty dhet heter: Ignoti nulla Cupido.

2. Skolle och Academiæ godzen äntelig reqvireras till något nödigt her nedre och hafwer Hans Kongl. Maj:tt allernådigste tanckar att refundera dhem dher uppe till Academiens subsistence, så behöfwes dock fördhenskull ingen migration; föruthan godzen

lär finnas ett och annat her nedre, som inthet när så mycket lærer gravera Hans Kongl. Maj:ttz Estat, dher dhet till Academiens subsistence employeras skolle, som Academien elliest skolle göra dher dhen dher uppe skolle underhållas. Uthgången skolle uthwijsa dhet sexdubbla depenser icke skolle kunna præstera dhet der uppe som enkla her nedher kunno uthrätta. En Academia på en torr, magher eller elliest obeqwäm ort förgår af sigh sielf som gräset på Gilboa höghar.

Och kunna wij uthi heela Giötha Rijket icke upleta en beqwämmare ort till Studier och fruchtbarare till dhe Studerandes underhåld än äfwen Lundh, för hwilken Stadh och dhessuthan fölliande skiäl militerar.

1. Först att dhet är dhen ort, för hwars portar Gudh gaf dhen stoorä saligheet genom Hans Kongl. Maj:ttz segersälla hand och wapn, dhet är dhen ort effter hwilken Lundiska freden i ewighet lærer nämpnas: nu plägar man på sådana ställen uprätta Trophæer och Pyramider, och Lund som ett lefwande och ewigt wittne till all detta skolle wara en ewigh och total ruin underkastadt, dhen oundwikelig lærer påföllia, dher Academien migrera skolle, emot hwilket decretum än och Domkyrkians veneranda canities synes lika som intercedera, framwijsandes Incunabula Christianismi uthi dhesse Land och våra förfäders ijfwer till att främia Gudz nampns ähra, hwilket alt medh tijdhen skolle komma uthi förgätenheet, dher Academien som dhen endesta Stötta, på hwilken så Staden som Domkyrkian nu mehra sigh håller, blifwer bortagen.

2. Synes och Gudh sielf Staden Lund till Academiæ Carolinæ hospitium hafwa beskickat, emedan han så miraculose dhe Swenska Professorum gårdar iämpte andra Academiæ huuss från Eelden, twert emot fiendens omilde upsåt, nådeligen beskyddat hafwer.

3. Skolle och Academien uthan dhes wichtigare ordsak från Lundt transfereras, wore heelt beklageligt för dhem, som effter Hans Kongl. Maj:ttz uthtryckelige anordningar för detta her hafwa satt sijna medel på byggningar och Logementer för dhen studerande ungdom, hwilket alt voro umbsonst, dher Academien flyttes her ifrån, ty dher igenom skolle Lund lijka som å nyio anstickas, dhet dhe husen, som her stodho uthan verdi, woro fögha mehra att skatta än dhe som lågo uthi askan; her är många, som äro färdigha nogh, att upbygga dhet som brandstat är, dher dhe elliest om Academiens conservation her å orthen woro försäkradhe.

Wij för våra personer skull hafwa uthi Hans Kongl. Majj:ttz vår allernådigste Konungs och Herres Kongl. Clemens dhen allerunderdånigste confidence och tillförsicht, (som ofwanb: är), att Hans Kongl. Majj:tt vårt tillstånd uthi nåder så anseendes warder, att wij öfwer mutationen, dher någon skulle wara förhänder, ingen ordsaak lära hafwa att qverälera, dock hafwa wij inthet kunnat ställa våra samweten till fridz, medh mindre genom en allerunderdånigst remonstration våra tanckar i dhetta måhl wij i djupaste underdånigheet uptäckia skulle: wij hafwom och inthet på annat sätt kunnat salvera vår existimation för dhen Ehrbahre werlden eller våra personer från ett rättmätigt tilltahl twifwels uthan uthaf Hans Kongl. Majj:tt siälf, när Hans Majj:tt i framtijden uthaf mutationen, som wisserl. skee lærer, inhämptadhe något missnöije, medh mindre wij, som om werket och dess beskaffenheet någon kundskap både hafwom och hafwa bör, vår allerunderdånigste skyldigheet her uthinnan effterlefwadhe, och contestera wij her medh så för Gudh som Hans Kongl. Majj:tt siälf dhet wij inthet för vår egen nytta dhetta producerat hafwom, uthan uthaf en allerunderdånigst devotion emot Hans Kongl. Majj:tt och fädernes landet, så och till att förnöija våra samweten, wij som äro och in till vår sidsta dödztundh effter vår allerunderdånigste trohetz, skyldigheet och plicht

förblifwa

Hans Kongl. Majj:ttz

vår allernådigste Konungz och Herres

allerunderdånigste och Troskyldigste undersåther

NICOLAUS HYLÉN.

MARTINUS NORDEMAN.

Jur: Prof: Ord:

Mathem: Prof: Ord:

CHRISTIANUS PAPKE.

ANDREAS STOBÆUS.

Phil: Theor: Prof: Ord: et SS Theol: Extraord:

Eloq: et Poës: Prof: p.

Utgifvaren önskar, att dessa vid utarbetandet af Lunds Universitets Historia 1668—1868 för honom ej tillgängliga handlingar finge blifwa betraktade såsom en bilaga till den i detta arbete lemnade framställningen af universitetets äldsta historia.

III. Till Skånes svenska historia.

1. Bidrag till kännedom om förhållandena under Carl XII:s styrelse.

a) *Skrifvelse från Lunds universitets consistorium 1711.* (S. R. A.)

Stormächtigste, Allernådigste Konung,

För Eders Kongl. Maj:tz höga Kongl. Thron nedfalla wi, fattige undersåtare och Professores här wid Eders Kongl. Maj:ttz Academia Carolina uti Lund, uti allerdjupeste underdånighet till ett allernådigst behiertande föreställandes den stora nöd och der utaf flytande armod och medellöshet, uti hwilka desse bedröfwelige krigztijder och i synnerhet desse två senaste förflutne åhren 1709 och 1710 oss hafwa nedstörtat. Såsom fiendens oförmodeliga infall här uti Skåne skiedde aldräförst uti Novembris månad 1709 äfven på den tiden, då wi wår afföning, som allenast uti Spannemåhl består, för samma år hade att förwänta; altså brachtes landet i sådan confusion, at det war oss omögeliget densamma inbekomma, såsom det icke heller hade warit rådeliget då något sådant insamla, som effter de tiders apparence syntes mera lända skola till fiendens tjänst än till vårt eget underhåld; hwarföre, såsom man hälst önskade uti en hast derföre bekomma pänningar, så tog man då gärna emot det som de af allmogen, som willige woro, oss derföre gifwa wille, ehuru litet det och war, ehuruwäl många ja största dehlen blefwo aldeles uthe med betalningen. Imedlertidh, såsom H:s Höggrefwelige Excell:ce då warande Gouverneur och General en chef Högwälborne H:r Grefwe Magnus Stenbock fant helt nödwändigt på alt mögeliget sätt försee fästningarne med all tarf och behörighet, så hade H:s Excell:ce både förr än fienden ankom, så och en god tid der effter låtit indrifwa så mycken span-

nenmål, som mäst af allmogen kunde uttröskas, och då H:s Excell:ce sedermera war förhindrad med att samla Rijkzens armée i hoop, och fienden der igenom fick tillfälle att utbreda sig i landet effter eget behag, skickade de danskas commenderande General först ett starkt partie här in i staden Lund och lät afhämta så mycken spannemål, han här uti våra huus kunde öfverkomma, och lät sedan sammanföra utur hela landet icke allenast till sitt hufwud-qvarter uti Helsingborg utan och till andra sine uprättade magaziner all den spannemål, som bonden kunde åstadkomma, så att när fienden igenom Gudz bistånd, H:s Kongl. Maj:ttts lyckelige wapn och H:s Excell:ces H:r Grefwe Stenbocks försichtige anförande war drefwen utur landet, war intet mera i förråd hos almogen, än det de som nogast till sitt eget och Kongl. Armeens underhållande kunde behöfwa. Så att hwad Oss resterade af aflöningz-spannemålen, der utaf war ganska litet för Oss att förwänta, utan man måste låta sig nöija med det, som allmogen kunde och wille gifwa. Effter fiendens infall war en stor dehl af Collegio skingrat; några togo sin tillflykt up åt Rijket och hade med största omkostnad dit transporterat så mycket af sine mobilier, som de uti en hast tänckte sig kunna salvera, några togo sin undflycht in uti fästningen Malmö, och måste så wäll den ena som den andra lemna effter sig icke allenast sine huus och gårdar utan och en stor dehl af dess andra egendom uti fiendens discretion, med största omkostnad subsistera på andra orter, såsom deras eget här inrättade huushåld war nu uti Fiendens händer, som gjorde icke allenast alt bart, utan och siälfwa ägarne wid sin återkomst måste förnimma stor skada på deras huus och annat, som dels af fienden, dels af annat löst pack war till en dehl aldeles förderfwadt, till en dehl aldeles bortfördt. Några måste för medellöshets skull qwar här i staden förblifwa och fiendens discretion afwachta, såsom de inga utvägar sågo antingen till flyttningens omkostnad eller till deras samt hustrurs och barns subsistence på andra orter, hwilka, ehuruwäl de sålunda icke allenast sine egne private utan och Academiens huus jemte Bibliotheqvet conserverade, så måste de dock mycket lida med stark inqvartering allahanda extraordinaire depenser till att hålla fienden någorlunda vid drägeliget humeur, att de icke, som oftast hotades, skulle blifwa tagne för hufwudet och fängzligen bortförde, hwilken öfverhängande olycka med stor omkostnad en och annan gång måste afböijas, till dess den nådige Guden skilde

så oss som hela landet wid de oangenähme giästerne. När nu Kongl. Majj:ttz Armée kom hit neder i landet, woro margfaldige der iblandh, som genom travallier, fatiguer och påkommande siukdom woro så af sig komne, att der de icke hade fått någon rädning, hade de måst oundwikeligen crepera, hwarföre ingen war ibland Oss, som hade ännu något qwar af sitt förråd, som icke på alt sätt sökte att soulagera och upfriska det arma folket, de som hade sine hushåld ännu qwar med maat och öhl, de andra med pänningar, så at i de förste månaderne war ingen dag, som ju hwar och een utaf Oss hade wäl 20 personer och der öfwer at försörja, icke at det war oss pålagt, utan wi tyckte, det wi intet kunde föra det öfwer våra sinnen, att så länge wi sielfwe hade beta bröd, wi då skulle låta någon redelig soldat af hunger försmäcta. Och såsom landet, som sålunda först war blifwet Sedes belli och sedan så lång tid warit ett härbärke för Kongl. Majj:ttz armee, omögeligen har kunnat undgå de beswär, som där wid hänga månde, altså hafwa och wi fådt wår dehl der utaf: det wi skola lefwa utaf, är blifwet genom allmogens oförmögenhet helt owist, ty hwarest landet intet kan blifwa besådt, der ifrån kan man ingen spannemål förwänta, med Collegier eller annat particuliert arbete är nu uti desse swåre tider intet at förtiäna, wederwärdigheter och beswär tillwäxa, ty förutan det som förr är mäلت, hafwa wi nu äntelig i detta åhret måst påtaga oss ordinaire inquartering, som bestiger sig till en tämmelig summa, så att der icke någon moderation i contributionerne kommer oss till hiälp, så lærer det wara omögeliget för största dehlen ibland oss en total ruin at kunna undwika; utan när wi nu längst hafwa tiänt, lærer slutet för en dehl ibland oss, serdeles dem, som icke genom arf eller gifte eliest något märkeligen äro understödde, icke allenast blifwa största armod och fattigdom, utan och stadig ängslan uti anseende till det miserable tillstånd, de lära lämna hustruer och barn uti, som ingen annan frucht af deras i lifstiden hafde möda hafwa att förwänta. Gud skall wara wårt wittne, huru gierna wi af yttersta krafter hielpa till att draga den allmänna bördan, som wårt kiäre Fädernesland nu, dess wårre, å halsen ligger, allenast man måtte förmoda, at ingen, som wårt tillstånd effter sin rätta beskaffenhet ansee wille, skulle tycka det wara opropotionerat, om wi, som så mycket extraordinairt beswär utstå måste, hwar utaf man uppe i Riket intet weet utaf, i stället för den dubla contribution pro Anno 1710 sluppo med enkel con-

tribution, hålst emädan en så stor dehl af vår aflönings spannemåhl, så wäl pro Anno 1709 som 1710, ännu står inne hos allogen, hwarest han lærer sent eller aldrig riktigt utbekommas, och det lilla som man ärhållet hafwer och fienden Oss lemnat, är så wäl til Kongl. Armeens, som vårt eget subsistence länge sedan consumerat, hwilken vår allerunderdånigste ansökning, der Eders Kongl. M:tt i nåder behagade att uptaga och behierta, så wille wi ännu hafwa något godt hopp, at wi der med skulle kunna uthärda, till dess den gode Guden Oss bättre tider nådeligen förunna wille. Häruppå en allernådigtst bönhörelse i diupeste underdånighet afwachtandes, förblifwa wi till vår dödztund

Stormächtigste Allernådigtste Konung, Eders Kongl. Majj:ttts
underdånigste och troplicktigste undersåtare

ERLAND LAGERLÖF
Acad. Carol. h. a. Rector.

JONAS LINNERIUS. JOH. POPPELMAN. THOMAS IHRE. JOH. LUNDERSTEN. JONAS HÖRLING. JOH. JACOB DÖBELIUS. AND. STOBÆUS.

J. L. STRIDZBERG. B. HUMERUS. A. RYDELIUS.

Lund den 6 April 1711.

b) *Gen. Guvernören J. Burensköld om underhållet af k. Stanislai Leczinskis hof i Christianstad 1711—13.* (S. R. A.)

Stormächtigste Allernådigtste Konung,

Eders Kongl. Majj:tt har iag här med i underdånigheet berättat skohlat, dett Hennes Majj:tt Drottningen af Pohlen tillijka med Hennes Kongl. Högheet Konungens fru moder, Princesserne och heela Kongl. Hoff Staten i desse dagar upbrutet ifrån Christianstad och begifwet sig till Carlshambn att derifrån under convoy af några Eders Kongl. Majj:ttz öhrlogz Skepp öfwergå åth Pomern och så vidare till Zweybrücken, sedan Högbem:te Kongl. Hoff sig här uppehållet ifrån September månad 1711 till nu October månad 1714, som är något öfwer 3 åhr, under hwilken tid iag giordt min högsta fljtt att icke allenast anskaffa och lefwerera hwad som Kongl. Hofwet uthom dess Tractaments penningar är wordet bestådt, nembl:n fourage, färsk fisk, kohl och Brennewedh sampt wildt, så mycket som kunnat af Jägerij Staten præsteras, uthan har Jag jämbwäl till underdånigt föllje af Eders Kongl. Majj:tz allernådigtste

befallningar, uthaf dee medel, som här i Skåhne kunnat wara att tilgå, giordt förskätter till mehrhögbem:te Kongl. Hof på tractamentspenningarne, när Kongl. Stats Contoirets anordningar ej så prompt ankommet eller i ortherne betalte blefwet, som nödwändigheeten fordrat, bestijgandes sig slijka förskätter (uthom 12597 Rdr 31 Öre Smt, accepterade skulderne och 19567 Dr, som effter Kongl. Stats Contoirets assignationer uthbetalt är) till 8400 Dr pro Anno 1712 och 8000 Dr pro Anno 1713, hwilcka förskätter, ehuruwäl Kongl. Stats Contoiret låfwat dem refundera och ersättia till Skånska Staten, så är dett dock intet skedt, uthan här är blefwen deste större brist. Dett öfrige, som här i Skåne taget är, af fourage, kohl och brennewed samt färsk fisk etc. belöper sig effter uthräckningen till 32245 Dr 31 Öre Smt, så att hehla Summan, som Skåhne fournerat, bestijger sig föruthan wildt, hwarå ingen wärdering eller uthräckning är, till 80810 Dr Smt, ändock här utj femb åhrs tid een starck inquartering waret, Guarnizonerne fördubblade och inkomsten deremoth förminskat, hwilcket förorsackat, att detta uthan mycket beswär ej kunnat anskaffas. Jag förblifwer inn till min dödztund,

Stormächtigste Allernädigste Konung,
Eders Kongl. Maj:tz

underdånigste och trooplichtigste undersåte

IAC. BURENSCHIÖLD.

Malmö d. 11 Octobr. A:o 1714.

Specification på de Penningesummor, som det Kongl. Polniske Håfwet under dess wistande i Christianstad bekommet af Skånska Gouvernementet nembl.

I afräkning på underhållsmedlen

Anno 1712	17967:
Anno 1713	8000
Accepterade skuldfordringar på Kongl. Polniske Hofwetz wagnar till Kiöp- männenne i Christianstad	12597: 31
Anno 1714 lefwererades nu wijd Kongl. Polniske Hofwets afreesa	10000:
	<hr/> Summa 48564: 31.

Nock Kongl. Polniske Hofwet bekommet utom tractaments penningarne föliande sorter nembl.

större delen in natura lefvererat och det öfrige medh penningar betalt.	2874 $\frac{9}{14}$	T:r Hafre	à 2 $\frac{1}{2}$ dh:r	7186: 19: 10 $\frac{2}{7}$
	2874 $\frac{9}{4}$	Lass Höö	à 2 $\frac{1}{2}$ dh:r	7186: 19: 10 $\frac{2}{7}$
	22997 $\frac{1}{7}$	Kärf:r Haln	à 2 öre	1437: 10: 6 $\frac{6}{7}$
	23577 $\frac{1}{7}$	Lass weed	à 16 öre	11788: 18: 6 $\frac{6}{7}$
	780 $\frac{6}{7}$	Lass Kååhl	à 1 $\frac{1}{4}$ dh:r	976: 2: 6 $\frac{6}{7}$
	1607 $\frac{1}{7}$	L. färsk fisk	à 1 $\frac{7}{8}$ dh:r	3013: 13: 13 $\frac{5}{7}$
	243	Lass Ströhalm	à 1 dh:r	243:
	60	T:r Råg	à 3 dh:r	180:
	60	T:r korn	à 9 m:k	135:
		Fruchter och Kiökskryddor för		279: 12: —
			<hr/> 32245: 31: 6 $\frac{6}{7}$.	

Gouvernamentz Contoiret i Mallmö den 11 Octob. 1714.

J. LAURELL.

2. Bref från Skåne till h:s exc. statsministern för utrikes ärenden grefve L. v. Engeström år 1811.

(Ur kgl. bibliotekets i Stockholm handskriftsamling.)

Det dröjde länge, innan de skånska landskapen sågo sina söner spela en rol på statslifvets område i det nya fosterland, i hvilket de inträdde 1658. Deras adel hade under föregående perioder af Skånes historia sändt medlemmar till det danska riksrådet och haft ett betydande inflytande på Danmarks styrelse; men af de sexton skånska adelslägter, hvilka från 1664 till 1756 togo inträde på det svenska riddarhuset, uppnådde under loppet af mer än ett århundrade endast trenne medlemmar platser i Sveriges riksråd: Ebbe Ulfeld, Joachim Beck-Friis och Malte Ramel. Åt det nya fosterlandets vetenskap och literatur hade Bleking skänkt Haqvin Spegel, Halland Olof Dahlin- von Dalin, Skåne Sven Bring-Lagerbring, Johan Ihre och C. Ch. Gjörvell, men inom statslifvet var det af infödda eller inflyttade ofrälse slägter endast riksrådet Olof Nordeman-Nordenstråle och talemannen Olof Håkansson, som hunnit en mera betydande ställning. Man har emellertid anmärkt att efter ett århundrades förlopp, under senare hälften af föregående sekel, dessa förhållanden ändrat sig och att de skånska landskapens befolkning deretter begynt att starkare framträda på det svenska statslifvets område. Inom samma period utgå då från dessa trakter af fosterlandet Johan Christopher Toll, Carl Axel Trolle Wachtmeister, Lars von Engeström, Carl Lagerbring, Matthias Rosenblad, Christ. Bogisl.

Zibet, Anders Håkansson af Håkanson. De yttersta gränslandskapen, de skånska och Finnland, hvilket vid samma tid sände Armfelt, Munck och Reuterholm, hade liksom satt möte i den sista enväldstidens regeringskretsar.

Några af de nämnde kommo att under sina skiftande banor träda i ett särskildt nära förhållande till sin fosterbygd såsom J. C. Toll, Skånes siste generalguvernör, och A. af Håkanson, landshöfding i Bleking; andras embetsverksamhet var helt och hållet egnad åt staten och berörde ej det provinsiella området. Till de senare hörde L. v. Engeström; men såsom de öfrige förblef han med en varm tillgifvenhet fästad vid fosterbygden. Med största uppmärksamhet följde han förhållandena i Skåne och till honom vände sig alla derifrån såsom till en upplyst och inflytelserik målsman för den från hufvudstaden så aflägsna och kanske just i följd deraf under en så lång tidsföljd vårdslösade landsdelen. Exc. Lars von Engeströms brevexling har också kommit att innehålla många bidrag till Skånes historia under hans samtid. Här meddelas en samling tid och personer målade bref rörande förhållandena i Skåne under det upprörda året 1811. Med särskildt intresse torde enhvar följa exc. Tolls framställningar. Den i sqvaller- och spionrapporterna från Skåne svärtade statsmannen (se Schinkels minnen VI, 77—81) har här tillräckligt tecknat sig sjelf för att bespara en kommande tid besväret att efterforska huruvida 1811 "den ogenomtränglige Toll handlade i något doldt syfte." (lbm).

Bondupproret ¹⁾, utnämning af landshöfding i Malmöhus län och biskop i Lunds stift.

1. J. C. Toll till L. v. Engeström.

Beckaskog d. 6 Junii 1811.

— — — Eders Excellence läre(r) genom den underdåniga rapport, som afgick att föredragas af General Adjutanten för Armeen, inhämtat,

¹⁾ En af L. v. Engeströms korrespondenter från Skåne hofstallmästaren friherre W. v. Schwerin på Zireköping hade, redan långt före dess utbrott, 1811 ²⁸/₂ skrivit följande:

"I allmänhet fruktas mycket för roteringsfrågan; således vore det kanske nyttigt, att som länet till det mästa är utan styresman vid det tillfället ett så noga bestämmande utstakade förhållandet, att de som kommo att vara uti beredningen, tydeligen visste, huru man skulle bete sig för att förena kronans bästa med de enskiltas. Eders Excellence tjänner likasåväl som jag olikheten af hemmanen i Skåne och svårigheten efter folk, isynnerhet sedan enskiften fordra genom sin stora jordrymd mycket mera folk än tillförne för att bruka sina nya upodlingar."

det nog anledningar varit till jäsning och sturskhet i anseende till förstärkningsmanskapets anskaffande, men jag förmodar det skall blifva utan annan påföljd än (att), om den civila och juridiska magten kan upptäcka någon upviglare, den beväpnade är till reds att lemna all handräckning, och jag tror, att de vidtagne messurer, som fått publicitet, tillräckeligen imponerat¹⁾.

¹⁾ En annan korrespondent från Skåne öfverstlöjtnanten A. F. Tornerhjelm gaf vid samma tid följande teckning af förhållandena i nordvestra Skåne.

Helsingborg, Fjerrestadtorp d. 9 juni 1811.

Ofelbart har Eders Excellence gifvit någon upmärksamhet åt inlupne underrättelser, at äfven i denna ort conscriptionen väckt gnistor af missnöjen, som dock föga i längden torde betyda, om de ej anses större än de äro eller den verkliga characteren af dem, som äro brottsliga, lämnas aldeles onäpste. Därföre tror jag mig böra säga ett ord därom och mäst af det skjäl, at et af mina gods är bland dem, som voro på vägen at förföras. På det ingen skall ha besvär at härom upställa en altför bildrik idealisk tafla, skyndar jag at frambära den verkliga. I Christianstads län, i trakten af Helsingborg och Engelholm, har jag min bästa egendom, men bor där aldrig, efter min hustru nu tagit denna lilla gård Fjerrestadtorp i synnerlig affection. Således går på Össjö (så heter den nämde) tämmeligen handlöst till. Under den är en folkstock af circa 800 själar. Min ena granne är min gamla inactive slägtinge general H., skugg-rädd för allt i denna tid mera än förr. En annan granne, fröken C., har en folkstock af 4000 själar, som lika med henne disponeras af en lagman F., känd såsom juridico theoretisk oracle, men oduglig domare, fordom satt i ⁹⁹/₁₀₀ dels oförskyld valeur af Hans Exc. R. D., som han vant med krypande och förbehållsamma miner, hvaraf detta saliga kloka hufvud slöt, liksom bedragne pacha i Comedien, då han hörde namnet Cagliostro: det måtte vara en stor man. Denne F., skicklig till grand-maitre des cérémonies hos fordna Furstbiskoppar af Lüttich, men ej til at leda en menighet, såg fasande, men i stillhet, att en insurrection med alfvare börjades bland hans underhafvande. De sände deputation, som lyckades att resa general H:s gods, och detta opererade med en deputation på mitt, som äfven ville en corps möta landshöfdingen och protestera. Jag fick veta det, reste dit, samlade folkstocken, straffade och bröt samman-gaddningen på $\frac{1}{2}$ timma, så at intet utbrott blef af och har mitt förstärknings manskap färdigt. Men det förargade mig at alltid risquera samma oro för det att ödet har gifvit mig et par slöa grannar. Jag tror ej, at det går an at låta dessa uproriske budskickningar opåtalt passera, ty jag känner folkets lynne. Det skulle enharderas deraf, och slapphet är et gift. Wore det ej rätt, at genom vanlig actor låta genast tiltala dem, som varit *kände budredskap* för den ämnade upresningen? Flere voro de, men jag känner blott tvenne af dem.

Ystad d. 22 Juni 1811.

— — — På allt sätt skall jag bjuda till att uppfylla Hans Kongl. Höghet Kronprinsens fördelaktiga omdöme på min sujet; i vilja och bemödande skall jag söka visa värkan, och det nådiga utvidgade förtroende äfven öfver policens handhafvande skall användas med eftertryck till lugnets återställande och ordningens bibehållande. Det bör här vid icke lemnas obemäلت, att så väl herrar Landshöfdingar som Magistrater, Kronobetjente och alle Civile Embetsmän med nit och skyndsamt lemnat alla de åtgärder, som jag ansett nödiga, och ingen har prevalerat sig deraf, att det ena eller andra då kunde vara utom kretsen af min autoritet.

Mina underdåniga rapporter utgjöra sammanhanget och det vesänteligaste af händelserna; enskildt hade jag önskat äga tid att kunna meddela Eders Excellence underrättelser, men man gör sig inte begrepp om mängden af detaljer, som outhörligen occupera mig både dagar och nätter.

Det var fägningsamt ärfara, att de orolige der uppe nu äro ångerfulla; det börjar äfven visa sig här, men ännu är jäsning i sinnena och för min del anser jag lågan inte släckt: den skulle säkerligen åter utbrista, om man åtskilgde troupperna.

Af allt hvad jag ännu har anledning att tro, så är ingen hufvudman för handen, men säkerligen jacobiniske halfherrar, som i löndom hetsat den okunnogaste hopen och profiterat af den omständigheten, att ämnet rörde egenteligen dem; man skall äfven taga i beräkning allmogens allmänna öfvertygelse, att hvad de vilja och bli ense om, det skall absolute hafva framgång,¹⁾ och

De andre fås nog reda på vid undersökningen. De kändas namn bifogar jag å ett särskildt blad. —

1811 ²⁰/₆ skriver han om affären vid Klågerup d. 15 juni. "Motgången vid Klågerup har hejdat, men ej aneantat de uproriske; en anförare väntas blott af Onsjö härad för att (det skall) allmänt resa sig. I Christianstads län är i allmänhet lugnet större i sinnena och intet utbrott har der hörts af." På samma gång som han afvisar alla de rykten, som voro i omlopp om rörelsens ledning af "2 1809 års partichefer" och dess förbindelse med den afsatte konungen samt en engelsk landstigning, uppger han såsom dess verkliga anledningar restrictionerna i utskrifningsstadgan, landshöfdingen gr. von Rosens alltför stora vekhet, en och annans snålhet att ej lega folk och envishet att taga lösdrifvare: katastrofen vid Helsingborg hade så fört det öfriga med sig.

¹⁾ Grefve M. F. Brahe skriver till exc. v. Engeström Ystad 1811 ²/₅, angående detta ämne:

derjemte den fasta förmodan hos dem, att då bönderna hålla i hopa, så är krigsfolket ofelbart på deras sida: i båda dessa omständigheter hafva de nu fått en känbar dementi.

”Ut i allmänhet har jag under denna resan funnit lynnet hos allmogen mycket försämradt: sturska, benägna att söka gräl och mera begifna på supå än någonsin, så att den agrement man fordom hade att resa i Sverige är ansenligen förminskad; 1809 års riksdag har gifvit allmogen tanka om sig sjelfve och ökat deras hat till herrarne, som de tro sig kunna få utöfva när som helst.”

Upplysande för uppfattningen inom samhällets högre kretsar äro äfven följande bref från landshöfdingen i Kronobergslän greve C. S. Mörner till L. v. Engeström.

Wexjö d. 1 Juli 1811.

— — — — Uprors smittan har slagit djupa rötter, och för nya explosioner kan man aldrig göra sig säker; att vara granne med de uppsurade Skåningarna är ej roligt, då jag nu med säkerhet vet, att hemliga budkaflar öfver 3 veckor gått från de uproriska till de närmaste socknar här i länet at resa sig och bestrida all conscription. — Genom min personliga influence har till dato varit lugnt och jag hoppas äfven att kunna förekomma vidare utbrott, sedan jag med så mycket lätthet kunde afhjelpa den upkomna villervallan i Markaryds pastorat; men, Eders Excellence, när til det mesta hela menigheten i riket är isatt jäsning, kan man ändå aldrig vara rätt säker, och ofta den dygdigaste tar impressioner. — Jag har emedlertid inga förhållningsordres, och icke en man att commendera, ifall jag vore nödsakad at bruka våld mot våld. Äro sakerne aldeles stillade i Skåne, behöfves vist inga anstalter här, men är det ej så, vore jag af den tankan, at 3 à 4 esquadroner af Smålands dragoner borde göra en cordon mellan Småland och Skåne, dels för at brukas, ifall det på något ställe behöfdes, dels för i alt genera allmogen och förekomma all communication emellan dessa provincier, till dess lugnet och ordningen voro fullkomligen återstälde i Skåne, och då borde ingen få passera utan Konungens eller Landshöfdingarnas pass samt en sträng bevakning hållas deröfver på grentsen. Vist kosta sådana anstalter, men de äro deremot ibland högst behöfliga, ty endast militaire kan injaga skräck hos insurgenter, och jag förer allt hvad allmoge kallas i Skåne nu under den rubriken. Hade intet vid Klågerup den alfvarsamma och mot insurgenterna lyckliga utgången varit, hade helt vist hela landet stått i full låga. — Eder Excellence torde gracieust förlåta detta långa samtal.

Wexjö den 25 juli 1811.

De tillfredställande tidningar lära förmodligen från samtliga rikets provinser inkommit, att för det närvarande nu öfveralt är stilla och lugnt; hvad jag dock härvid befarar är, att mindre dygder eller eget eftersinnande återfört ordningen än fruktan för kulor och krut. Om skånska allmogen fått mera tid på sig, om regeringen ej med den omtanka och värksamhet, som skeddde,

Roteringen har nu sin fortgång i båda länen; här omkring har den gått med ordning och, som mig synes, med billighet och rättvisa. Den torde gå högre än man på förhand beräknat; den protection man sett krigsmakten nu hafva gifvit, medför utan tvifvel den öfvertygelse hos både possessionater och presterskap, att en reglerad militair makt är nödvändig; och ganska säkert utelblifva mångfaldiga besvär, som annars blifvit anförde öfver rotationsbesluten.

Landshöfdingen Grefve Rosen hade rotationsstämmor under upträderna med 2:ne härader, der insurrectionen var, och med 2:ne der intill gränsande; han hade inte fådt någre comiterade, om jag icke hafvit tillfälle lemna skydsvakter på förrättningsstellena och escort der de trodde den behövas. — — —

Beckaskog den 4 Julii 1811.

Med förbindelse och tacksamhet har jag emottagit högt ärade skrifvelsen af den 28 och dermed följande H. K. H:s kraftfulla tal; så imponerande det är på bildade menniskor, så tror jag likväl, att det föga värkar på hopen.

Wisserligen har Hans Kongl. Höghet i dess Nådiga handbref autoriserat mig att inom 24 timmar köra alla utlänningar ur riket, men kan jag våga eller värkställa det med sådane, som längre tid äro domicile i landet, betala skatt och utskylder, eller de, som hafva Eders Excellences skrifteliga tillstånd att passera, eller Danskar och Norrmän, som under skygd och trygghet af fredens tractaten båda rikena emellan komma och gå? I underdånighet har jag hemstelt min förmodan vara, att befallningen till dem icke borde lämpas. Jag önskade, att de befallningar, som ändra förfatningar eller former, motte blifva expedierade under en lika sanction som andra allmänna påbud. Eders Excellence finner

hastigt hämmat utbrotten, hade kanske villervallan snart blifvit allmän. 1809 års riksdag electriserade hvar enda bonde mer och mindre, och oroligheterna i Skåne hafva, ty värr, ej förbättrat saken; de hafva efter min öfvertygelse grundlagt mycket ondt: när det redan kommit så långt, att nästan hvarje individ tror sig berättigad att raisonnera öfver allt hvad konungen befäller, när mängden litar på sin armstyrka, och autoriteterna knappast kunna värka, då har sielfväldet upnått sin höjd, då är regeringens ställning bekymmersam och fäderneslandet i våda. — — —

säkerligen att, om constitutionen har nogon betydhet, så äro mine ärrindringar icke utan grund.

Af flere omstendigheter finner jag, att H. K. H. synes vara öfvertygad, det främlingar hafva del i och varit tillstellare af hvad här förefallit, samt att de ännu här finnas. På min heder och salighet kan jag bedyra, att icke det ringaste spår eller sannolikhet ännu finnes härtill. Jag bör då tro, att Hans Höghet fådt desse underrättelser af bestellsamme rapporteurer. Motte de blifva tillholne att specielt uppgifva sine anledningar, skiäl och bevis, eller i nogon motto verifiera hvad de uppgifva, intildess förblifva desse upväckte tvifvelsmål outredde, ty i min förmoga är det icke att utleta sanningar eller bekräftelser på det som nogon obestemt tillkännagifver. Man skulle kunna falla på den tankan, att dylika denonciationer torde hafva till föremål att göra embetsmän och hederligt folk suspecte, att de hos Hans Kongelig Höghet skola upväcka misstroenden och tvifvelsmål. För min del har jag alltid tviflat om egenskapen af den slags nit, som vill vara okänd, ty redligheten går uppenbarliga till väga, och derföre önskas, att den eller de, som avisera sig af att insända hemliga underrättelser, motte blifva publiqut autoriserade att utöfwa nogot police embete. Man skall då få en annan öfvertygelse än den närvarande. Under mödor och omsorger att redeligen uppfylla sitt kall, under den enskildta tillfredsställelsen att hafva gangnat är det tungt och smärtande, att framställningar, de der utmärka underlåtenhet, synes vinna nogot afseende.

Landshöfdingen Grefve Gustaf Rosen har varit i den cas att icke kunna låta höra af sig i andra ämnen än rörande roteringen. Med den har han 3:ne veckor varit syslosatt och frånvarande; icke dess mindre har han lemnat alla de åtgärder, som ärfordrats der han varit, då jag dem äskat. Både han och jag hafva förmodat, att berättelserna om förhollandet med insurrectionen kunde omstendeligare meddelas och i underdånighet af mig insändas; och detta har icke underlåtit, ty regulairt hvar annan dag och ofta dageligen hafva mina underdåniga rapporter afgådt. Jag bör lägga till, att, om Grefve Rosen skulle samlat materialier för suiverade berättelser och dem sedan sammanfatta, så hade både kronobetieningen och han varit distraherade ifrån roteringsväirket. Gud låte inte mera exigeras af oss tjenande och lydande varelser, än den menskliga förmogan kan åstadkomma. Om Konungens tienst

vinner derigenom, att Landshöfdingen nu kallas bort och Embetet skall administrera, derom tviflas. Jag hade önskat denna mesur icke blifvit vidtagen, men det är gordt; tillåt mig en reflexion: marqueradt misstroende emot en embetsman upväcker den känslan hos alla, att de kunna komma i lika predicament. För min del tror jag inte, de blifva derigenom mera nitiske, i synnerhet då icke känt är, hvad man velat eller vill.

En aparentelig stillhet är väl för det närvarande, men der och hvar visar sig sturskhet hos frelse almogen. Sjelfva Justice Canzlerens bönder ansåg jag mig böra i går låta besöka med inqvartering af ett compaignie garde, och i dag förlägges en lika styrka till Råbelöf, tillhörande Hofjunkaren v. Rosen.

Nogon tillförordnad Justice Canzler är efterlängtdad, likaså en Division af Götha Hofrätt, ty förr blir ingen riktig fart med ransakningarne.

Af den kundgörelse och varning, som jag nu trodt vara tid utfärda, bifogas et exemplar; om en liten tid säger jag menighetens någodt mera. Som jag af longlig ärfarenhet känner menighetens lynne och fattningsförmåga, går jag på dem. — — — —

Beckaskog den 11 Julii 1811.

Högtärade skrifvelsen af den 5 har anländt och jag tackar ödmjukeligen för lemnade underrättelsen om bestrafningarne, hvartill nogre af de oroliga i Upland blifvit dömda. Det är utan tvifvel af vigt, att lagens hämnande värkningar får publicitet, och det hemstelles, om inte nyttigt kunde vara att, när dommar äro värksteldte, det då genom kundgörelser gordes bekant.

Som Landshöfdingen Grefve G. F. Rosen förleden fredag passerade Christianstad, läre han nu vara framme. Få hafva mera redlig nit och god vilja än han; och det vore olyckligt, om han finge nogon olägenhet; ren och oskyldig är han, men måhända han icke förstådt eller trodt, att flitiga berättelser äfven bort gifvas af honom.

Ingen anledning har jag, det någon Tysk fallit vid Klägerup eller sedan dödt af der undfångne sår. Grefve Mörner, som förde befålet, har förut fådt ordres att inkomma med precis upgift på både döda och blesserade, och desse ordres äro itererade.

Jag skall informera mig om den nämde Alhberg; det måtte

vara en obscur person, ty aldrig har jag vetat någon med det namnet finnes i Malmö. ¹⁾)

Det är öfver allt nu lungn, och de fläste lottningar äro förbi, men i min tanka vore orådligt att lita på fullkomlig stillhet och afväpna, innan dommar fallit och blifvit verksteldte.

Ransakningarne gå å alla ställen. Den longvariga torkan har på monga ställen skadat både säd och gräsvexten, så att utsigten icke är behagelig för detta årets bergning. — — —

Beckaskog den 18 Julii 1811 ²⁾.

Ödmjukeligen får nu den äran att tacka för tvenne bref af d. 9 och 11, det senare ankommet med extrapost öfver Helsingborg såsom dit åtföljande någon depesch, som lærer gått öfver hafvet.

Tillåt mig explicera, hvarföre det första icke förr kunnat besvaras; orsaken är den, att söndagarne hinner posten icke hit, innan den samma dag afgått till Stockholm.

Det fagnar mig ganska mycket, att Eders Excellens gillar min tanka, att det oratoriska skrifsättet ingalunda passar för menighet, och aldraminst uträttar man något genom vältalighet med allmoge; gå huru det vill, så modellerar jag mig intet i denna delen, och förmodligen i intet, på Lagerbjelkes snille och smak.

Tillfredsställande är äfven Eders Excellens' approbation på min mening och tillämpning om utländningars afvisande. I underdå-

¹⁾ Om denne lemnar professor J. A. Engeström följande upplysningar i bref af Lund den 30 juni 1811.

— — — "Den Ahlberg, hvilken Eders Excellence behagar nämna, har för några år sedan varit bodgosse och sedan bokhållare hos Centerwall på Bredgatan. Genom sitt giftermål med en någorlunda förmögen bondpiga sattes han istånd att upprätta bod i Malmö, der han är en ganska obetydlig handlande eller snarare krämare. Under hans vistande här i staden kände man honom såsom okunnig och dum, ehuru efter min tanke icke till den grad, att han på eget bevåg kunnat inblanda sig i så vådliga affärer, som han nu gjort."

Denne brefskrifvare tillägger om de allmänna förhållandena — det är 14 dagar efter affären vid Klågerup: — "lugnet är på landet fullkomligen återstaldt, och hvarje bonde så rädd, att han darrar vid blotta åsynen af en uniform." — — —

²⁾ Förut tryckt i Schinkels Minnen ur Sveriges Nyare Historia VI, 340—43.

niga rapporten anmältes, att jag trodde rätta förståndet vara de upprepade undantag, och derpå har icke något svar kommit å den militära vägen, men Eders Excellens' graciösa yttrande är för mig fyllestgörande. En speciell casus är i underdånighet anmäld: 3:ne ryssar stannade qvar, då de öfrige vid fredsslutet afgingo, och desse böra väl få betraktas som desertörer samt här njuta säkerhet; de äro flitige, arbetsamme och beskedlige.

Eders Excellens efterfrågade för kort sedan en Alberg, som från Malmö skall gifvit H. K. Höghet sina välmenta råd. Af det namnet, som han likväl skrifver Ahlberg, finns en enda i Malmö; han är krämare, men vill vara köpman, har för 2½ år sedan flyttat dit från Lund; han skall vara likaså dum som inbilsk, och således kan vara troligt, att han haft den tankan att importunera Hans Höghet med bref; det har likvisst icke kunnat utredas, att han adresserat något direkte på posten. Mannen skall tala litet, men likväl tror man sig hafva vid flere tillfällen erfarit, att dess principer inclinera för den slags jemulighet, som vill störta allt hvad framom den är.

Eders Excellens ökar sin ära och förvärfvar sig alla rättsinnigas erkänsla samt egen sann tillfredsställelse, då han nyttjar alla tillfällen att afråda H. K. H. gifva akt på de insinuationer, som göras emot adeln. Det är efter all min öfvertygelse Jakobinismens egentliga vapen och verktyg att calomniera possessionater och uppväcka misstankar emot embetsmän. Denna provinsens adel är ingenting mindre än djupsinnig, men den urskiljning och det begrepp hafva de alla, att deras existens är oskiljaktigt förknippad med regeringens bestånd och makt, och att hvad skakning som helst skulle förstj störta dem under packets vilkorliga behandling. Om någon gnäller öfver roteringen, så är det en naturlig följd af den känsla, som oväntade utgifter uppväcka, men det betyder ingenting i saken. Då det är ett beslut, som skall verkställas, så gör den sig både ridicul och sjelf skada, som fixerar hvad han endast vill bestå sin rotekarl. Jag måste likväl nämna, att mig veterligen har ingen determinerat den bagatellen af endast tvenne tunnor säd; totaliteten arbetar tvertom på solida etablissementer för detta manskap, torp uppbyggas för dem, dertill anslås mer eller mindre jord, man reglerar viss årlig lön antingen i pengar eller spanmål, och jag kan hafva äran försäkra, att många rotekarlars förmåner komma att öfverträffa hvad den förut här indelta truppen åtnjuter. Ponera

nu den kusus, att någon vildhjerna funnes, som intet ville tillsätta rotekarlar, då händer som vid den förra indelta truppen: konungens befallningshafvande rekryterar med auktionsklubban på landskansliet för den, som tredskas, och låter utmäta hvad det kostar.

Om man trodde den skånska adelns bönder vara i en elak disposition, så är det rätt jugeradt. I allmänhet har bondhögfärden och begäret att afskudda sig all lydnad sedan den sista riksdagen i Stockholm på ett otroligt sätt utvidgat sig, sturskheten emot allt hvad embetsmän är visar sig vid alla tillfällen, och frälsebönderna äro mot sina husbönder sturske och olydige emot dem, såsom dessa förre erfara af sine tjenstehjon.

Om jag kunde lika väl plädera grefve Rosens yttranden och dröneri i många delar, som jag är fullkomligen öfvertygad om hans verkliga nit och trohet, så skulle jag göra ett försök i den delen, men dess begrepp är under tiden misstvist, långsamhet vidläder honom såsom arfsynden, och vidlyftigheten är så slösad i hans framställningar, att han ofta mattat mitt eljest stora tålmod. Helt säkert har det varit i stor välmening, om än han, som Eders Excellens behagat yttra, sagt något dumt då H. K. H. kronprinsen var i Helsingborg.

Den tillförordnade justitiekanslern besöker nu alla ransakningsdomstolarne och synes följa sakerna med både drift och system. Jag är för min del derom ganska persvaderad, att ingen menniska af någon slags qvalitet kan ens misstänkas, ännu mindre bli komprometterad; en prest, som likvist på många år icke varit i någon funktion utan suttit på ett bondhemman, torde blifva fast, en köpmansbetjent är arresterad, och utom desse är ingen misstanka ännu på någon ståndsperson så mognad, att man kunnat anställa tilltal; det forskas likvisst på allt sätt efter ett par advokaters förhållande.

Den oväntade underrättelsen om grefven af Gottorps ankomst till Holstein fördubblar uppmärksamheten på kusterna. Om han blifvit kastad på desse, då upproret var i låga, så hade kanhända en starkare åderlätning på de upproriske blifvit följden, men helt säkert ingenting annat. Ingalunda har någon kallat honom; jag tror mig känna alla menniskor i detta land, åtminstone de som hafva något slags anseende, och de äro för ingenting så uppskrämde som för ett inbördes krig. Alldeles är jag af Eders Excellens' tanka, att hans inbillning och vanliga misräkning på sam-

manhang och följder fört honom på den idéen att de här förefallne rörelser voro eller kunde blifva i hans favör och att han derföre ville nalkas. — — —

Beckaskog den 25 Julii 1811.

— — — Jag hoppas och förmodar, att den Kongl. Hofrätten genast vid sin ankomst finner genom Lagman v. Brinkmans omsorg och värksamhet nogre af ransaknings domstolarnes arbeten så utredde, att dommar kunna fällas.

Tillfredställande är det, att Hans Kongl. Höghet gillar den mening att icke afväpna, innan domar fallit och gådt i värkstellighet. Jag söker likväl att minska kostnaderna så mycket som möjligt är, derigenom att nogon del af cavalleriet släpper hästarna på gräsbete, men blir under gevär till fots, och om oföväntat upbrot påkommer, gör sig beridet på bondhästar.

I den underdåniga militair rapporten, som med dagens post afgår, detailleras en obehaglig omständighet; jag har ansit nödvändigt att med posteringar entourera en by och hindra all communication med densamma, emedan en så illa artad boskapssjuka der yppats, att de, som aftagit hudar på döda kreatur fådt elaka bulnader på händer och armar. Både mennisko- och boskapsläkare äro satte i requisition.

Grefve Rosen får då alltid att deducera sin justification, om han stadnar der uppe till här är slut.

Jag har aldrig hört nemnas, att nogon af domarena sökt frälsa folk vid ransakningen icke eller actor, och i alla fall reder väl v. Brinkman ut förhollandet, men det vet jag, att borgmästaren i Malmö var just den som satte Halk efter ett police förhör under bevakning för obehörige ytrander vid socknestemmor på landet, och hvaraf äfven ficks anledning att arresteras 2:ne bonde drängar, innan insurrectionen utbrast. — — —

Beckaskog den 4 Aug. 1811.

— — — Någon anledning är att tro, det Ahlbergs bref gådt under couvert till Öfvercommissarien Grahn vid Lotteri contoiret; att det innehållit dumheter, derom är jag ganska försäkrad. Förmodligen har det utgjort berättelse om jäsning i sinnena och dess fromma mening om orsakerna samt att, då Landshöfdingen icke

var i staden (NB. han var på rotering i länet), så borde han inte adressera sig till någon annan än Hans Kongl. Höghet.

Den tillförordnade Justitiæ Cantzleren håller domstolarne i en värksamhet, som är berömmelig, så att jag tror den ankomna Hofrätts divisionen skall blifva fullkomligen occuperad; måtte den i sina utfärdande domar inte modellera sig på Svea Hofrätts slöseri, som Eders Excellence behagat nämna om det myckna vatten och bröd densamma funnit lämpeligt utdela för händelsen den 20 Junii, utan der hufvuden icke böra falla, åtminstone anordna spö och fästningsarbeten. Jag är mycket förbunden för underrättelsen om minoriteten, som icke bidrog till Svea Hofrätts beslut — — —

Beckaskog den 8 Aug. 1811.

— — — Lugnet fortfarer väl ännu, men der och hvar visa sig symptomer, att någon bitterhet är hos allmogen; den är likväl hos många öfvergången till räddhåga, sedan det blifvit bekant, att vid de domstolar, der ransakningarne äro slutade, actores gjort påståender emot många att mista lifvet och emot ett ännu större antal att undfägnas med 40 par spö och 6 års fästningsarbete. Man får nu se hvad den Kongl. Hofrätten säger härom. — — —

Lund den 29 Aug. 1811.

— — — Med en särdeles tillfredsställelse har jag här nu erfarit, att den härvarande Hofrätten arbetar med både skyndsamhet och système; det har och visat sig och de hafva sjelfve blifvit öfvertygade, att deras ankomst oändligen befordrar skyndosamheten; ty vitnesförhör eller cōfrontationer, som ofta förefallit, äro nu inom 2:ne dygn värkstelde. Den tillförordnade Justitiæ Canzleren förtjenar alt beröm för sin drift och värksamhet. Jag har trodt mig under enskildte samtal böra göra dem derpå uppmärksamme, att i mål af denna utmärkta beskaffenhet är det nödvändigt, att Hofrätten i sine dommar tillämpar lagens yttersta stränghet, hvilket imponerar på menigheten, och att derigenom är tillfället öppet för konungen till att göra nåd. Att Just. Canzl. fådt befallning anföra besvär öfver Svea Hofrätts dommar nyttjades med mycken fördel, och jag förmodar desse icke exponera sig derföre. Redan äro någre färdige, och jag bör tro, att om 14 dagar äro de till slut — — —

Beckaskog den 23 Januari 1812.

— — — Justitiæ Canc. af Klinteberg är nu sysslosatt att låta värkställa konungens dom öfver alla dem, som skola undergå spöstraff och med denna dag äro de mäste af desse uprorsmakare bestraffade. Alla vattudrinkare hafva redan börjat sin regime. För transportererna till executionsställen hafva nödige militair escorter varit commenderade. — — —

Beckaskog den 30 Januari 1812.

— — — Ödmjukeligen tackas för den viktiga tidning om ständernes kallande. Gud låte dem nu förtjena namnet af Vise och inga grålmakare bland dem upstå, utan att de måtte hafva lagstiftaren Cocks plötsliga död och Oxelbergs öde med fleres för ögonen! — — —

2. *T. f. landshöfdingen W. af Klinteberg till L. v. Engeström.*

Halmstad den 16 Aug. 1811.

Eders Excellence,

I det mig updragna nådiga förtroende erkänner jag Eders Excellences mig städse med varm känsla bevisade grace. Jag får dock upriktigt nämna, at jag för god reuissit af min befattning derstädes har misstroende till mig sjelf i betraktande af vissa omständigheter. Född derstädes i en lägre class, än hvarå man der i allmänhet reflecterar, kan min ditkomst i function, som städse varit bestridd af personer med åldriga företrädesrättigheter, ej vara särdeles behaglig. Den brytning, som derstädes i ärendernas gång måste ske och skall ske, medförer missnöje och ovänskap. Jag rädes ej för att bli tadlad, ty jag vet, att mitt förhållande blir undersökt, innan det bedömes, men jag befarar, att det goda, som bör göras, finner många hinder, och att någon inactivitet kunde också komma att mig tillräknas. Mina domestica omständigheter göra mig ock bryderi, då jag ej kan soinjgera dem, och hvar dag försämras min belägenhet, så att den assistance, jag deraf borde vänta, förlorar sin effect. Jag ber Eders Excellence vara nådig och tänka på mig, för att, nu 52 år gammal, komma på någon stadig fot — — —

Malmö den 17 November 1811

— — — Med de fångne böndernes sjukdomstillstånd är ej någon märkelig förändring. En del tillfriskna, andra tillsjukna.

Farsoten anse medici bli en allmän öfvergång. De öfver dem förkunnade domar förvärra mycket belägenheten i sjukdomen. De lifdömde kunna näppeligen återställas till krafter. Et märkeligt bevis på humeurets värkan på sjukdomen förekom derigenom, att en rödsotaktig dräng, som blef fri, genast återställdes till hälsan, då domen kungjorde hans frikännelse, då deremot de hårdast dömde äro värst angripna. Än hafva de likväl kunnat vid lifvet bibehållas. Nådeansökningarne arbetas dagligen på — — —

Malmö den 25 November 1811.

— — — Uder min bortovaro på Beckaskog har en arresterad bonde affidit. Han het Anders Jönsson från Allarp och var dömd till 40 par spö. Deras vård soinjeras i alla måtto. Röd-soten på landet härjar omkring Malmö med vida svårare effect än på slottet, ty oansedt doctor vårdar äfven dem på landet, så är mortaliteten vida större der än bland fångarne. Jag har 4 skrivvare i arbete för bönderna och hoppas att med torsdagsposten kunna afsända deras böneskrifter.

Det står ej i min förmåga at beskrifva, huru tröstande den underrättelsen var, Eders Excellence behagade meddela mig angående Hans Kongl. Höghet Regentens nådiga omdöme öfver mitt bemödande och tänkesätt för mitt väl. Icke utan anledning stadd i osäkerhet, att med hvarje ankommande post få veta en successor utnämnd och min demission förkunnad, får jag nu vara trygg, att tiden dertil ej är aldeles för handen, och att jag således kan komma i tilfälle at sätta i verkställighet något af det, jag kunnat planera till ortens bästa, och till en stabel administration i ärendernas gång. Jag betygar heligt, att min benägenhet att än någon tid få här kvarstanna, egentligen är för det allmänna bästa, ty då jag näppel ser mig kunna hoppas platsen beständigt, med mindre det skulle bli til för stor förlust för grefve Rosen, då en temporair varelse, skiljd från hustru, barn och bo, dagligen försämrar min belägenhet, så kan ej annat än nit för det goda i allmänhet kvarhålla mig, och andras, jag vågar nästan återopa hela ortens, omdöme vitsordar min håg. Mit enda hopp är, at då troligen ej utvägar finnas för mig att här kvarblifva, min demission härifrån likväl ej må befallas, förr än någon annan ordinair post blir mig anvisad och att i alt fall den tjenst jag innehaft må förunnas min son, som nu

förrättar den och hvilken utväg är den enda jag fann möjelig för de minas bergning, om jag snart faller undan.

3. *Hofkanslern friherre G. af Wetterstedt till L. v. Engeström.*

Christianstad den 25 Juni 1811.

Eders Excellence,

Jag har i tvenne dagar varit här, för att afbida utvecklingen af de betydliga upträden, som ägt rum på slättbygden. Jag hoppas, att de nu äro slutade, ehuru allmänna tonen bland bönderna är långt ifrån att vara god. Resande äro i dag hitkomne från Lund, som funnit alt stilla. Insurgenterne, sprängde och förskrämd. skola dock ännu uppehålla sig i skogarne af fruktan att återvända till sina hemvist och der blifva häktade.

H. Exc. Toll äger en stor förtjenst af ordningens bibehållande i provinsen. Alla instämma deruti. Han förtjenar något offentligt vedermäle af Konungens nåd. Han kan endast bli grefve, och jag undrar, om han ej anser denna nåd för dyrköpt. Approbation och framtida förtroende torde törhända mest smickra honom.

För Baron Stjernblad hafva bönderna före hufvudbataljen vid Klågerup utdruckit alt hans gamla Tokayervin. — — —

Ramlösa den 7 Juni 1811.

— — — Jag skrifver i dag til Kronprinsen angående Grefve Jacob Dela Gardie, som, enligt erhållne tidningar från Stockholm, skall vara uppgifven såsom moteur til oroligheterna i Skåne, och beviset derpå skall vara att hans bönder hållit sig stilla. Han var sensible heröfver. Jag har nämnt därom för Kronprinsen och visat hela ogrunden af denna angivelse i händelse den excisterar. Eders Excellence torde visst tala i lika ton, ty Dela Gardie har tvärtom visat mycken nit vid detta tilfälle. — — —

Ramlösa den 11 Juli 1811.

— — — Allt är nu lugnt och stilla här i landet. Ovedersägligen har Grefve G. Rosen gjort sig liten möda att uplysa allmänheten om grunderna til förstärknings manskapets utgörande, och de underlydande tjenstemän, länge vana att styra sig sjelfva, hafva sömnigt tilvägagått, innan utbrottet skedde. Hade folket varit rätt uplyst af prästerskap och embetsmän, så hade mycken ordning blifvit förekommen. Alla instämma deri, att Grefve Rosen

i sitt hjertas oskuld aldrig befarat något motstånd och därför ej gifvit sig mödan att förutse och afböja möjligheten deraf.

Tonen, äfven hos den indelta truppen, är förträfflig. En husar af Månstorps sqvadron vid Skånska Husar Regementet, såg sin far dödskjuten vid Klågerup, men högg sjelf icke dess mindre sin egen bror och tog honom til fånga under yttrande, att den förre var värd sin död och den sednare det märke han hade fått.

Grefve Hampus Mörner har varit här öfver en dag. Han gjorde värkligen en vigtig tjenst åt staten, då han utan ordres marcherade ut från Malmö och i sin linda qväfde insurrectionen. Han synes vänta med någon slags otålighet ett vedermåle af Konungens nåd. Ofta förbigången, synes mig hans förnämsta åhåga nu vara riktad på Svärds-Ordens-Commendeursband. Skulle han kunna erhålla det, så torde, för opinionens skuld, han heldre böra få det sig tillsändt nu genast än att vänta till en allmän promotion i höst.

Här smickrar man sig ännu med Kronprinsens hitkomst. Uppgifterna därom äro lika skiljaktiga som om Hofrättens först allmänt annonserade och nu mera, som det synes, inställda ankomst til Lund.

Hvem skall blifva bisköp i Lunds stift? Hr Faxé är orsaken til Fliinge Stuteriers kullkastande. Detta rekommenderar honom ej hos en Konung, som är militaire. — — —

Ramlösa den 25 Juli 1811.

— — — Här fruktas allmänt, att Rosen får behålla länet, hvilket inger stort misstroende til lugnets bibehållande i framtiden. Med stor längtan afvaktas underrättelsen om biskops nominationen. — — —

Ramlösa den 28 Juli 1811.

— — — Major Stjernsvärd var nu hos mig. Han har blifvit underrättad derom, att Kronprinsen misstänker honom för förklenliga yttranden om dess höga person, delaktighet i bonduproret, samt fortfarande activ tilgifvenhet för Gustaf Adolph. Stjernsvärd var mycket affecterad öfver dessa beskyllningar. Hans gods har varit lydigt och stilla. Han erbjuder sig, om så påfordras, att genast komma up til Stockholm och rättfärdiga sig emot hvar och en som kunnat angifva dess yttranden och gärningar. Han bad

mig skrifva derom til Eders Excellence, som torde af vanlig kärlek för rättvisan vara af den godheten och härom tala med Kronprinsen. Jag har hört Stjernsvärd endast önska, att H. K. H:t måste taga sig mera magt till alla anarkisters kullslående inom riket. Ut in litteris ¹⁾.

4. *Domprosten d:r J. Hellman till L. v. Engeström.*

Det torde redan hafva kommit till Eders Excellences och regeringens kännedom, att ibland flera medbrottsliga uti bonduploppet vid Helsingborg äfven befinnes en prästman, benämnd Timmelin, som bevisligen varit concepist till en af bondedrengarne till landshöfdingen i Helsingborg framgifven förgripelig skrift.

¹⁾ *Majoren C. G. Stjernsvärd, Engeltofta, till L. v. Engeström.*

Eders Excellence,

Tvenne Eders Excellences nådiga skrivelser af d. 16 och d. 20 augusti har jag haft äran emottaga, och får äfven ödmjukeligen lemna följande svar. Det vore ett brott att öfverskylla en utlåtelse med lögn; jag erkänner det redan af Kronprinsen förlättna felet, att jag yttrat: *det var hårdt, att Prins Gustaf för fadrens fel blef förklarad sin arfsrätt förlustig*; men aldrig har denna jugement undslupit mig utan i suite af följande:

att enda frukten, jag till dato sett af denna revolution, är hoppet, att denna nya Kronprins handterar sitt nya fädernesland som en conquererad stat, och om han detta ej gör, blir han som flugan i spindelväfven. De, som äro fritagna från att vara inficerade af hoffligans principer, anse sig lyckligare att blifva styrde af ett lejon än uppättna af löss. Förhållandet med Excellencen Fersenr mord ökar föga säkerhet för lif, ära och gods, samma factions prima ledamöter tror jag varit tillställare af bondinsurrectionen. Att dessa mästermördare förstå mästerligt igenropa sina spår, (derpå) visar tyvärr närvarande dag ett bedrägligt exemple. Sådant har mitt yttrande varit. Jag äger för mycken fäderneslands känsla för att ej önska mitt fädernesland allt det goda jag tror och hoppas, och detta är oskiljaktigt med vår nuvarande Kronprins sällhet. Mitt lifliga bemödande skall alltid blifva (att) göra mig förtjent af dess aktning, som blir sättet förvärfva dess nåd. Eders Excellence, förlåt nådigt mitt yttrande! Det är så jag sagt, annorlunda är lögn, och rubricera lönmördarne oriktigt mina ord och handlingssätt, så var nådig, uptag detta som en förklaring, och, af det ädelmod och storhet, som alltid beledsagat Eders Excellences ärofullaandel, continuera att skydda oskulden, men skona ej brotslingen, ty utan dessas undanrödjande är staten förlorad. Från denna dag utgöra alla mina politiska reflectioner önskingar om mitt fäderneslands frälsning, och jag hoppas, (att) denne furste organiserar ordning och säkerhet för närvarande och tillkommande generationer, ty annars upphöra vi existera som stat. — — —

På det at icke härutaf någon oförtjent skugga må blifva kastad på Lunds stifts prästerskap, anser jag för min plikt att i djupaste ödmjukhet uplysa, det denna Timmelin är en Westgöte, som aldeles icke tillhör stiftet, men uppehållit sig här i Luggude härad och Allerums socken såsom enskild man på ett litet bondehemman, hvilket han äger och bebott i många år.

Ofta har han af consistorium i Lund varit upkallad till tjänstgöring i sitt stift, men lika ofta tergiverserat och sluteligen lärar han blifvit förklarad förlustig all befodringsrätt i prästevägen. I Lunds stift har han ingen prästetjänst med consistorii vettskap gjort.

Då salig biskoppen m. m. doctor Hesslén afsomnat så nära slutet af april månad, hade jag ej föreställt mig annat än att ett extra nådår i nåder måtte tillerkännas den efterlämnade vördnadsvärda enkefru biskoppiinnan. Huru gärna ville jag icke i sådan händelse tjena med innehafvande domprostelönen, om försynen skulle utse mig till salig biskoppens efterträdare!

Ske Herrans vilja, hvars nådiga styrelse jag med vördnadsfull undergifvenhet länge sedan öfverlämnat mitt öde! — — —

5. *Professorn, biskopen d:r Wilh. Faxe till L. v. Engeström.*

Lund den 2 maj 1811.

(Vid tillkännagifvande att biskopinnan Hesslén uppdragit honom hålla likpredikan öfver framlidne biskop Hesslén).

— — — En annan gång värdes Eders Excellence tillåta mig att nedlägga mitt hjerta för Eders Excellence med afseende på kommande tider. Jag vågar dock nämna den förmodan, hvari många vänner stärkt mig, att jag får stiftets förtroende till förslaget. Om den åldrige man . . . hade vid sina år den själs och snille-styrcka, som den sal. afidne til och med i det yttersta bibehöll, skulle det vara förmätet att icke enstämmigt på honom fästa upmärksamheten. Eders Excellence känner detta, och framdeles torde jag få allerödmjukast upvagta. Jag får nu innesluta mig i Eders Excellences fortfarande nåd, — — —

Lund den 8 Sept. 1811.

Om något kunnat öka den djupa vördnad jag alltid hyst för Eders Excellence, voredet visserligen den ovärderliga höga ynnest, hvarmed Eder Excellence vid detta tillfälle behagat omfatta mig

och det högst gällande föremåle Eders Excellences ädelmod inför thronen lämnat; och om ord kunde gifvas för att förklara den, i förening med mit hela hjertas lifligaste och ödmjukaste tacksamhet, skulle jag bjuda til at tolcka den. Men jag är öfvertygad at Eders Excellence mer värderar et obrotsligt bemödande at efter yttersta förmåga upfylla de viktiga förbindelser som åtfölja det ansvariga kall mig är anförtrödt, än et fåfångt försök at uttrycka de vörtnadsfulla känslor, af hvilka mit hjerta är intaget.

Jag inser hela vidden af de pligter, som tilhöra detta embete och jag nedkallar den Högstes kraft och bistånd at kunna svara til den väntan mine vördade gynnare och välgörare hysa —; och jag gläder mig af det kraftiga stöd jag äger uti Eders Excellence, som til det bästa uttyder mina åtgärder och med sit hägn värdes dem understödja. Af de upmuntringar Eders Excellences ädelmod redan behagat lämna mig, känner jag förnyad kraft. De skola dessutom blifva en osviklig lag för mit förhållande. Det är tillika för mig den största tilfredsställelse at inom den mindre krets jag varit hafva til en del förut efterkommit dem. Efter min hemkomst från 1809 års riksdag och sedermera oafbrutet har jag bland mina åhörare sökt yrka de samfundsygder, som jag vid förenämnde tilfälle och beklageligen äfven därefter förmärkt hafva märkligen aftagit. Nu, då mig är anförtrödt et vidsträcktare fält, skall jag visserligen efter yttersta krafter fullfölja min föresats. Hvad genom ömsinte påminnelser, oafbruten vaksamhet och äfven Guds hjälp, med efterdöme och, där det behöfves, med personlig inställelse kan uträttas, skall jag visst icke uraktlåta något, som til den store Gudens ära, min evigt vördade öfverhets visa afsigter och samhällets lugn och lycksalighet kan bidra. Den milde Guden gifve sin välsignelse til min svaga åtgärd! — — —

6. *Professor Eberh. Z. Munck af Rosensköld till L. v. Engeström.*

Lund den 28 November 1811.

Eders Excellences graciösa bref af den 19:de dennes har jag haft den äran bekomma och med de liffigaste känslor af undersåtlig vörtnad och tillgifvenhet emottagit förklarandet af H. K. H. kronprinsens nådiga vilja och välbehag. På det högsta angelägen att icke i något afseende misskännas af Eders Excellence, som visat mig så utmärkt ynnest och äfven förtroende, vågar jag till svar på vissa delar af Eders Excellences bref andraga följande:

Hvad jag i min rapport anförde till försvar emot anklagelserna var icke i förmodan, att de å högre ort *redan* blifvit gjorda utan i afsigt att vederlägga dem såsom skäl för att förbjuda mig vidare besöka de sjuke på slottet i Malmö och för det ändamålet anmälde af v. commendanten hos v. landshöfdingen och H:s Exc. baron Toll. Tvärtom borde jag kunnat förutse, att dessa anklagelser icke nu direkte skulle vara framförde till högre ort, emedan jag genast förklarade vederbörande, att jag i sådant fall skall begjära *undersökning* öfver mitt förhållande. Om det var öfverflödigt att beklaga sig på högre ort öfver en *skymf*, som vederfarits mig för det jag besökte de sjuke i barackernas fångelser, utan afseende på egen fara för smitta, i afsigt att med enskilda råd söka till (att) aflägsna faran för andra, så blir det ock för mig öfverflödigt att vidare i mitt fädernesland göra sådana besök, alltid mig tillätne och äfven ibland begagnade i främmande länder, eller att sträcka min verkningskrets utom de gränser, som min egentliga embetsbefattning föreskrifver. Mina besök på slottet förbödos långt innan man fick veta, att jag skrifvit till Stockholm, och mitt fel har härledt sig från mitt förutseende af fruktlösheten att vänta *tillräcklig* åtgärd här nere, innan befallning kom från högre ställe. Med en *sådan* åtgärd dröjdes flera dagar, sedan jag blifvit authoriserad att därom påminna, och uppmärksamheten väcktes först till fullo, då stadsfiskalen i Malmö äfven fick ordres undersöka tillståndet bland fångarne.

Oaktadt detta förutseende hade jag visserligen icke underlåtit uppvakta konungens befallningshafvande i länet med min framställning, om jag *då* vetat mig vara blott som embetsman vid Lunds universitet och Ramlösa brunn berättigad att göra den och honom att emottaga den.

Eders Excellence täcktes ock tillåta mig förklara mig i anseende till Eders Excellences apostilla.

Jag återopade Öfverstelöjtnant Björnstjerna som bestyrkande vittne, men icke i anseende till allt hvad jag anförde, ty jag såg honom blott en kort tid på platsen. Någon beskedlighet hos bönderna har icke jag heller vittsordat, men väl sagt, att "högst 3 à 4 af dem hörde jag tala i en stursk och trotsig ton, men utan oljud eller minsta ovett." Ryttmästare Geijers rapport contradicerar också mitt vittnesmål, men hans inför domstol på ed aflagda betyg gör det icke, hvarför jag tager mig friheten bifoga det. I en sak

emellan allmogen å ena och militair och possessionater å andra sidan, borde, *ceteris paribus*, dens omdöme vara mest opartiskt, som tillhör ingendera och som gjort sin lycka, och aldraminst den misstänkas gynna bönderna, som sjelf är adelsman och har en del af sitt soutien af possessionaterna samt släktingar bland dem och militairen, som länge sjelf haft en enthousiastisk hog för militairen och annars tagit partie af svenska allmogen mycket för det han känt dess militairiska hog, då den ej missbrukas som under sista kriget. I Carl XII:s krig tälte allmogen de tätaste utskrifningar utan knot, ty de fördes döden till mötes mera på ärans bana än på sjuksängen. — Hvad som i mitt vittnesmål sades om böndernas förfäder, som på samma fält utdrifvit danskarna, var visst icke af dem uppfunnit, ty det var mina egna ord, nemligen följande: "jag fann menigheten samlad obehäpnad, icke i en enda skock utan i flera afdelningar, dock de från Kullen blåklädda alla åt Allerums vägen, de öfriga med hvitgrå tröjor längre bort nedåt Fredricsdal, De stodo alla på samma fält där deras förfäder 100 år förut, efter en kort tids inöfning i vapen, under en Stenbock slagit danskarne etc." Om ej Kullaboarna kunnat då befinna sig i svenska krigshären, kunde åtminstone de öfrige Luggudehäradsboar det, och vid Helsan voro församlade drängar från hela Luggude härad.

Ordföranden i hofrätten och tjenstförrättande justitie cantzleren hafva här ej yttrat lika tankar om mitt vittnesmål med de lagkunnige, som Eders Excellence talt med. Jag tillstår dock, att jag som vittne gick utom gränserna af mitt vittnesmål, men derfor icke af sanningen.

Kan det ringaste skäl till misstanka om egennyttig eller äre-girig afsigt uppgifvas emot mitt förhållande i hela denna bondsak, så skall jag ej längre smickra mig med att hafva härutinnan åt mina sista stunder besparat mig en tröst för så många begångna fel och jag skall ej längre tro mig vid detta tillfälle haft för ögonen en berömd författares ord:

Ce n'est qu'en se devouant à son opinion ou à ses sentimens qu'on est vraiment vertueux; c'est alors seulement qu'une puissance céleste subjugué en nous l'homme mortel.

Sedan jag af v. landshöfdingen blef för 3 veckor sedan tillsagd att ej taga någon befattning med de sjuka fångars sjukvård, har jag icke heller gjort något besök på slottet i Malmö.

Jag vågar erinra om Eders Excellence graciosa löfte i Stock-

holm i anseende till inneliggande inlaga om nådigt tillstånd för en utrikes resa, och framhärdar jag med djupaste vördnad. — — —

Lund den 19 December 1811.

— — — I förra veckan var jag åter på slottet i Malmö, för sista gången sedan jag på H. K. Höghets genom Eders Excellence mig meddelade befallning besökt det. Jag fann ännu sjuke, reconvalescenter och friska melerade med hvarandra, otillräcklig vädring m. m., men sjukantalet minskat till 16, sedan af 111 öfver 50 varit sjuka, 5 eller 6 dött på stället, en sedan han fått, som nyss tillfrisknad, på egen begäran undergå sitt straff och förts hem, där aflidit o. s. v. Mina råd hade således ganska ofullkomligen följts; äfven det att flytta de sammanpackade fångar i större rum hade först 8 dagar efter verkställts. Jag hade om allt detta gjort framställning både till v. landshöfding och commendant. Men då man förklarade mig, att det endast tillhörde Doct. Wejlander att göra en sådan, fann jag nu ett förnyande deraf vara fäfangt och äfven mindre angeläget än förra gången, emedan sjukdomen, förmedelst ett färre antal af dem som ej haft den, till sjukantalet aftagit. Jag vågar anföra detta, icke för att beskylla någon utan för att undskylla mig. Mätte ej så kallade reconvalescenter för tidigt skickas hem och sprida smittan på landet. — — —

Medlemmar af Föreningen för Skånes fornminnen och historia erhålla kostnadsfritt dess tryckta skrifter, utom då för någon särskild skrift å allmänt möte annorlunda bestämmes. Årlig afgift är 3 rdr rmt; afgiften, en gång för alla erlagd, får ej understiga 30 rdr rmt. Anmälningar om inträde göras hos skattmästaren, lektor G. Billing Lund.

Lund, 1872, Berlingska Boktryckeriet.